ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΑ.

Μὲ τὶ προφυλάξεις μετέβαινεν ὁ Χαμὶτ εἰς τὸ προσκύνημα τοῦ Χιρκὰϊ Σερὶφ τὴν 15 Ραμαζανέου. — Εἰς τὸ προσκύνημα τῆς Παρασκευῆς.

Πρὶν ἔλθωμεν εἰς τὰ ἄλλα καὶ φοβερὰ ἐκεῖνα κακουργήματα, τὰ ὁποῖα αὐτός τε καὶ ἡ κλίκα του διέπραξαν, πρὶν ἔλθωμεν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων τῆς αὐτοκρατορίας εἰς σύντομον ἀλλὰ καὶ διαυγῆ περιγραφήν, ἐκρίναμεν εὔλογον νὰ προτάξωμεν ὅλα τὰ σκοτεινὰ σημεῖα τῆς ζωῆς τοῦ τυράννου καὶ ἐν μέρει πιστεύω νὰ ἐπετύχομεν. Τὰ περισσότερα σημεῖα τῆς ζωῆς τοῦ τυράννου διελευκάνθησαν, ἡ φύσις του, ὁ χαρακτήρ του ὁ δειλός, ἅμα καὶ αἱμοβόρος καὶ ὁ ἀναγνώστης κατέχει τώρα τὴν κλεῖδα τῆς ἐξηγήσεως τῶν τόσων φρικαλέων κακουργημάτων καὶ ἀδικιῶν.

Μᾶς μένει τώρα πῶς ὁ τύραννος Χαμὶτ μετέβαινεν εἰς τὸ προσκύνημα τῆς Παρασκευῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀνάμεσα τοῦ ἔτους προσκυνημάτων καὶ τί προφυλάξεις ἐλάμβανε.

Κανένας λοιπὸν ἀπὸ τοὺς προκατόχους τοῦ Χαμίτ, τοὺς μεγάλους βασιλεῖς τῆς Τουρκίας, δὲν ἦτο τόσον ἐφεκτικὸς διὰ τὸ ἄτομόν του ὅσον αὐτός.

Ὁ Ἀβδοὺλ Ἀζὶζ ἠγάπα νὰ φαίνεται εἰς τὸν λαόν του καὶ θ - λη ματικὰ ἐπεδίωκε νὰ εὑρίσκεται εἰς συνάφειαν μὲ αὐτόν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν καλοκάγαθον ἐκεῖνον βασιλέα τὸν πατέρα τοῦ τυράννου, τὸν Ἀβδοὺλ Μετζήτ, ἕνα μόνον παράδειγμα ἀρκεῖ νὰ πείσῃ τὸν ἀναγνώστην περὶ τοῦ ἐναντίου.

Μετά τινας ἡμέρας ἀπὸ μίαν σοβαρὰν ἀνταρσίαν τῆς φρουρᾶς τοῦ ἀνακτόρου Βεηλέρ βέη ὁ Ἀπτοὺλ Μετζὶτ ἀνήρχετο δι' ἁμάξης ἄνευ συνοδείας τὸν λόφον τοῦ Τοπ-Χανὲ. Αἰφνιδίως λοιπὸν ἕνα σύνταγμα ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ τότε Σερασκέρης Ριζᾶ πασᾶ ἦλθε καὶ τὸν περιεκύκλωσε πρὸς ἀσφάλειαν

— Τί σημαίνει ἡ ἐξέλιξις τῆς ἀχρήστου ταύτης δυνάμεως; ἠρώτησεν ὁ Ἄναξ ἐκεῖνος ἐκπληκτος.

— Διὰ νὰ προφυλάξῃ τὴν ὑμετέραν Μεγαλειότητα! ἀπήντησεν ὁ Σερασκέρης.

— Ἀποστείλατε, γρήγωρα εἰς τοὺς στρατῶνάς των τὰ στρατεύματα ταῦτα, διέταξε τότε ὁ Ἀπτοὺλ Μετζίτ. Ἂν εἶνε πεπρωμένον νὰ ἀποθάνω διὰ τῆς χειρὸς ἑνὸς τῶν ὑπηκόων μου, γεννηθήτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ!

Ἀλλ' ἡ ἀρετὴ αὕτη τῶν Μουσουλμάνων ἔλλειπεν ἐντελῶς ἀπὸ τὸν Χαμίτ.

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς τυραννίας του ἐφαίνετο ἐνίοτε εἰς τὸν λαόν. Μετὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸ πόλεμον καὶ ἰδίως μετὰ τὴν ἀπόπειραν τοῦ Ἀλῆ Σουκεβῆ ὑπὲρ τοῦ Μουράτ ὁ Ἀπτοὺλ Χαμίτ ἀπεμακρύνθη ἐντελῶς καὶ ὁριστικῶς ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν του καὶ ἀπεμονώθη τότε εἰς τὰ ὑψώματα ἐκεῖνα τοῦ Βεσίκτας, εἰς τὸ Γιλδίζ, τὸ ὁποῖον

προηγουμένως περιεγράψαμεν διὰ τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον ποὺ ἐνέπνεεν εἰς ὅλην τὴν ἀχανῆ Τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν.

Καὶ τὸ Γιλδίζ ἐκεῖνο εἶχε μεταβάλλει εἰς τεῖχος ἀπόρθητον, περιβαλλόμενον μὲ στρατῶνας καὶ σωματοφύλακας ὁ **ἐκούσιος αἰχμάλωτος** ἐκεῖνος.

Ἕνα δὲ πρᾶγμα τὸν ἐτρόμαζε· εἰς ὑπερθετικὸν βαθμὸν ἡ ἐτησία προσκύνησις τοῦ **Μανδύα τοῦ Προφήτου (τὸ Χιρκαΐ-Σερίφ)** εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Τόπ Καποῦ καὶ γενομένη τὴν 15 Ραμαζανίου

Ὅταν ἐπλησίαζεν ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὅλοι οἱ χαφιέδες καὶ κατάσκοποι, ὅλοι οἱ ἀστυνόμοι καὶ ὅλος ὁ στρατὸς ἐτίθεντο εἰς ἐνέργειαν καὶ ὁ ζῆλος των ηὔξανε διὰ νὰ ἀποφύγουν τὰς δῆθεν συμπλοκὰς καὶ ἐφόδους.

Διαταγαὶ ἐδίδοντο εἰς ὅλας τὰς οἰκίας ἀπὸ τὰς ὁποίας θὰ διήρχετο ἡ αὐτοκρατορικὴ συνοδία νὰ μὴ δεχωνται κανένα ξένον καὶ νὰ καταγραφῶσιν ὅσοι κατοικοῦν ἐκεῖ μονίμως, καθὼς ἐπίσης νὰ μὴ ἀναφανοῦν εἰς τὰ παράθυρα Εἰς τὰ φαρμακεῖα ἐπίσης νὰ σηκώσουν ἀπὸ τὰς βιτρίνας των τὰς εὐθλέκτους καὶ ἐρεθιστικὰς χημικὰς οὐσίας.

Ἀπὸ τὴν πρωΐαν τῆς ἡμέρας ποὺ θὰ μετέβαινεν εἰς τὸ προσκύνημα τοῦ Χιρκαΐ Σερίφ ἐργάται πυρετωδῶς ἠργάζοντο νὰ καλύψουν τὸ ἔδαφος μὲ ἄμμον. Καὶ βαθμηδὸν ἤρχοντο οἱ στρατοὶ νὰ καταλαμβάνουν τὴν ὁδὸν ἐνῶ ἐρεύνας πανταχοῦ ἐποίουν οἱ χαφιέδες.

Τὰ συναθροιζόμενα πλήθη διὰ νὰ ἴδουν τὸν ἡγεμόνα των ὄπισθεν τῆς στρατιωτικῆς ζώνης ἐκακοποιοῦντο εἰμὴ ἐντελῶς ἠμποδίζοντο ὑπὸ τῶν περιτρεχόντων ἱππέων.

Περιεσταλμένος ἀπὸ τὸν φόβον ὁ Χαμὶτ εἰς τὸ βάθος βικτώριας — ποτὲ δὲν ἀνήρχετο εἰς κλειστὸ ἁμάξι ὁ Χαμὶτ διὰ νὰ δύναται νὰ ἐξέλθῃ εὐκόλως ἐν περιπτώσει τυχήματος — μὲ μανδύαν κάτω τοῦ ὁποίου ἔφερε θώρακα χαλύβδινον ὡς μετέωρον ἐχάνετο μέσα εἰς τὴν ἅμμον ὅπου ταχεῖς ἐκάλπαζον δύο μεγαλοπρεπέστατοι ἵπποι, ἐφ' ὧν ταὐτοχρόνως πυκνὸν ζωντανὸν φρούριον ὑπασπιστῶν, σωματοφυλάκων, αὐλικῶν καὶ ἄλλων ἐμπίστων ἱππέων τὸν ἐπροφύλαττε

Εἰς τὸ ἁμάξι μέσα εἶχεν τὸν ἀγαπητόν του υἱὸν πρίγκηπα-Βουρχανεδὶν καὶ τὸν Ὀσμὰν πασᾶ τῆς Πλεύνας κατόπιν δὲ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸν Σερασκέρην Ριζᾶ πασᾶ.

Ἀλοίμονον δὲ εἰς ἐκεῖνον εἴτε δέρβισην, εἴτε ταπεινὸν ὑπάλληλον, εἴτε τολμηρὸν ὑπήκοόν του, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ προχωρήσῃ καὶ νὰ δώσῃ ἀναφορὰν εἰς τὸν Χαμίτ, ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ἐγίνετο ἄφαντος διὰ παντός.

Εὐνοῦχοι καὶ κατάχρυσα διαγγελεῖς τοῦ παλατιοῦ προηγοῦντο εἰς τὴν πομπὴν ἐκείνην καὶ ὅπου ὅλον τὸ ἀνατολικὸν μεγαλεῖον ἐπεδεικνύετο.

Ἀλλὰ ὁ μακρὸς αὐτὸς δρόμος διὰ μέσου τῆς ἀπεράντου πόλεως ἐφάνη εἰς τὸν Χαμὶτ ἐπικίνδυνος καὶ ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ πρώην ὑπουργοῦ του τῆς ἀστυνομίας Ναζὶμ πασᾶ ὁ Χαμὶτ ἤλλαξε δρόμον καὶ ἀπέφευγε τὴν διὰ τῆς γεφύρας τοῦ Καράκιοϊ διέλευσιν, μετέβαινεν εἰς τὸ Τόπ-Καποῦ διὰ θαλάσσης μὲ τὴν θαλαμηγόν του *Τεσριφιγέ*.

Μὴ νομίσετε δ' ὅτι αἱ ἄλλαι ἐπὶ τῆς διὰ ξηρᾶς διόδου προφυλάξεις ἔπαυον.

Κρίνομεν περιττὸν νὰ ἀναφέρωμεν τὰ τῆς τελετῆς ὡς γνωστῆς εἰς τοὺς ἀναγνώστας.

Ἐκεῖ λοιπὸν μετὰ τὴν προσκύνησιν καὶ τὸ χειροφίλημα, μετὰ τὸ Ἵφτὰρ εἰς Τὸπ-Καποῦ, διὰ τῆς ἰδίας ὁδοῦ καὶ τῶν αὐτῶν προφυλάξεων ἐπέστρεφεν εἰς τὸ Γιλδίζ διὰ νὰ χωθῇ ἐκεῖ μέσα καὶ νὰ ἀναπαυθῇ ἀσφαλῶς ἐπὶ ἕνα ὁλόκληρον ἔτος, ὁπότε θὰ ἤρχετο πάλιν τὸ διὰ τὸν Χαμὶτ μαρτύριον ἐκεῖνο.

*
* *

Ἡ παρουσία τοῦ Χαμὶτ ὡς Χαλίφου ἦτο ἀναγκαιοτάτη καὶ εἰς τὸ προσκύνημα τῆς Παρασκευῆς εἰς τὸ **Σελαμλίκι.**

Κατ' ἀρχὰς ἐγίνετο τοῦτο εἰς τὸ τέμενος τοῦ Βεσὶκ-τάς, ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀβδοὺλ Ἀζὶζ καὶ τοῦ Μουράτ.

Ἀλλ' ἀφοῦ αὐτὸς ἐκούρνιασεν εἰς τὸ Γιλδίζ, τότε ἀπεφάσισε διὰ νὰ μὴ ἐξέρχεται μακρὰν καὶ ἵδρυσε τὸ τέμενος Χαμιδιέ. Λοιπὸν ἐκεῖ ἀπὸ πρωΐας συνήρχετο ὅλος ὁ στρατὸς τῆς πρωτευούσης, ὅλα τὰ τάγματα, τὸ πυροβολικόν, τὸ ἱππικὸν καὶ κατελάμβανον τὰ ὡρισμένα μέρη.

Ὁ λαὸς ἐκεῖ ποδοπατεῖται καὶ σύδόλως ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψε· ἐκεῖ ἐθεωροῦντο ὡς κτήνη.

Μόνον εἰς τοὺς πρεσβευτὰς καὶ τοὺς ξένους ἐκείνους ποὺ συνίστων αἱ πρεσβεῖαι ἐπετρέπετο νὰ ἴδουν τὴν πομπὴν καὶ οὗτοι συνήρχοντο εἰς τὸ ἀπέναντι τοῦ τεμένους ἐπίτηδες περίπτερον.

Δυστυχὴς δὲ εἰς ἐκεῖνον ἐκ τῶν περιηγητῶν, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ κοδάκ του ἔστω καὶ τὸ παρακικρότερον· χίλιαι

δύο ἔρευναι ἤθελον γίνῃ εἰς τὸ οἴκημα ποὺ κατέλυε, χίλιαι δύο ἀνακρίσεις θὰ τοῦ ἐπεβάλλοντο διὰ τὴν ἐξιχνίασιν τοῦ ἁπλουστάτου τούτου πράγματος.

Χάρις λοιπὸν εἰς τὰς τόσας προφυλάξεις κατώρθωσεν ὁ Χαμὶτ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὴν βόμβαν πρὸ 4 ἐτῶν τὴν ὁποίαν οἱ Ἀρμένιοι, Ζώρις καὶ Σ/α ἔρριψαν εἰς τὸ προσκύνημα ! . .

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΒ'.

Πῶς ἠρνήθη ὁ Χαμὶτ νὰ συμπράξῃ μετὰ τῶν Ἄγγλων.—Ὁ Ἀραμπὴ πασᾶς.—Κατοχὴ τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τῶν Ἄγγλων.

Τώρα ποὺ οἱ ἀναγνῶσται ἠννόησαν τὴν φύσιν καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Χαμὶτ ἀρχίζομεν εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο νὰ ἀνακεφαλαιώσωμεν τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἱστορίας, καὶ πῶς τόσαι εὐκαιρίαι καὶ εὐκαιρίαι, καθ' ἃς ἠδύνατο νὰ ἀναδειχθῇ καὶ νὰ ἀναλάβῃ ἀπὸ τὰς πληγάς της ἡ Τουρκία, ἀπωλέσθησαν ἀνεπιστρεπτεί.

Χάρις λοιπὸν εἰς τὴν φόβον ἐκεῖνον τοῦ Χαμὶτ καὶ εἰς τοὺς συμβούλους τοὺς ὁποίους πέριξ του συνήθροιτεν ἐχάθησαν πολλαὶ τοιαῦται εὐκαιρίαι.

Εἰς ἄλλο κεφάλαιον ἔχομεν, πιστεύω, ἀναφέρει ὅτι εἰς τὸ ζήτημα τῆς Αἰγύπτου ἡ Ἀγγλία εἶχε ζητήσει τὴν συναρωγὴν τῆς Τουρκίας, ἀλλ' οἱ σύμβουλοί του, αὐτὸς ὁ φόβος του καὶ ὁ περίφημος σαράφης του Ἀσσάνης ἐντέστη εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς προτάσεως ἐκείνης.

Ἱστορικῶς δὲ ἰδοὺ πῶς εἶχε τὸ διὰ τὸ κοινὸν τῆς Τουρκίας ὡς ἐκ τῆς λιγοκρισίας ἄγνωστον ἐκεῖνο ζήτημα.

Διὰ νὰ τὸ ἀντιληφθῶμεν πρέπει νὰ ἀνατρέξωμεν ὀλίγον εἰς τὸ παρελθόν.

Ἡ Ἀγγλία σήμεραι κύξανε τὰς κτήσεις της ἐν Ἀφρικῇ Εἰς

τοῦτο εἶχεν εὕρει ἀνταγωνίστριαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ἡ ὁποία ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε καταλάβει τὸ Ἀλγέριον καὶ τὴν Τύνιδα.

Φοβουμένη δὲ τοῦτο ἡ Ἀγγλία καὶ ἰδίως τὴν πρόοδόν της πρὸς τὴν Αἴγυπτον τὴν εὐδαίμονα ταύτην χώραν, ἡ ὁποία ἦτο κατὰ τοὺς Ἄγγλους ἡ ἐμφράζουσα τὴν πρὸς τὰς Ἰνδίας ὁδὸν της χώρα.

Ἀκριβῶς δὲ τοῦτο σκεπτομένη ἡ Ἀγγλικὴ πολιτικὴ καὶ εἰς προγενεστέρους χρόνους εἶχε πολεμήσει λυσσωδῶς τὸν Βοναπάρτην.

Καὶ πρὸς καταπολέμησιν τῶν προόδων τῆς Γαλλίας εἶχε συμμαχήσει μετὰ τῆς Αἰγύπτου τὸ 1840.

Οἱ Γάλλοι ὅμως εἶχον μεταφέρει τὸ πεδίον τῆς δράσεως καὶ ἐπικρατήσεώς των ἐπὶ τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ ἐπιχειρηματικοῦ ἐδάφους.

Διὰ κεφαλαίων λοιπὸν Γαλλικῶν καὶ διὰ τοῦ μεγάλου ἀρχιτέκτονος Γάλλου τοῦ Φερδινάνδου ντὲ Λεσέψ κατώρθωσαν νὰ διατρύσουν τὸν ἰσθμὸν τοῦ Σουὲζ καὶ νὰ τὸν μεταβάλλουν εἰς πορθμόν, ταὐτοχρόνως σιδηρόδρομοι ἐρριφθησαν κατὰ γῆς καὶ συνήνωνον τὸ Πόρτ Σαΐτ μὲ τὸ Κάϊρον καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη καὶ τὰ κατωρθώματα τῶν Γάλλων ταῦτα δὲν ἄφησαν τοὺς Ἄγγλους νὰ κοιμῶνται ἐπὶ ῥόδων. Κατενόησαν περισσότερον τὴν ἀξίαν τῆς Αἰγυπτου καὶ πόσον αὕτη ἠδύνατο νὰ τοὺς ὠφελήσῃ ὑλικῶς τε καὶ ἠθικῶς, πρὸ παντὸς ὅμως καὶ διὰ τὴν προστατίαν τῶν Ἰνδιῶν.

Ἐντέχνως λοιπὸν ἤρχισαν οὗτοι τὸ σχέδιόν των, ὅπως δηλαδὴ ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ κόποι τῶν Γαλλων περιέλθουν εἰς χεῖράς των ἀκοπώτερα.

Τὴν χώραν τοῦ Φαραὼ ἐκυβέρνα τότε ὁ **Ἰσμαὴλ πασᾶς**, ἀπὸ τοῦ 1863, ἄνθρωπος εἰς τὸ ἔπακρον πολυδάπανος, καὶ ποτισμένος

μέχρι μυελοῦ ὀστέων ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ πνεύματος, ὥστε καὶ εἶδος τῆς Γαλλικῆς κωμῳδίας καὶ Ὄπερας προσεπάθησε νὰ ἀνασυστήσῃ ἐν μέσῃ Αἰγύπτῳ.

Τὰς πολυδαπάνους ταύτας ὁρμάς του παντὶ σθένει ὑπεδαύλιζεν ἡ Ἀγγλικὴ πολιτικὴ καὶ τοῦ παρεῖχεν ἄφθονα τὰ δάνεια. Καὶ διὰ τῆς τέχνης της κατώρθωσε νὰ περιέλθουν εἰς χεῖράς της ὅλαι αἱ μετοχαὶ τοῦ Ἰσμαὴλ πασᾶ. Καὶ διὰ τῶν ἄλλων της κερδῶν ἀγορῶν σχεδὸν ἀποκλειστικὸς κάτοχος τῆς διώρυγος ἔγινεν ἡ Ἀγγλία.

Ὠνειρεύετο μεγαλειτέρας ὠφελείας καὶ εὕρισκε πολλὰς προφάσεις νὰ ἐπεμβαίνῃ μαζῆ μὲ τὰς ἄλλας Δυνάμεις εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Αἰγύπτου.

Ἀλλ' αἱ δυνάμεις καὶ ἰδίως ἡ Γαλλία περιωρίζοντο ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ διπλωματικὰ διαβήματα καὶ πλέον οὔ

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν τῆς Αἰγύπτου ἦτο ὁ περιώνυμος μετὰ ταῦτα **Ἀραμπῆ-πασᾶς.** Οὗτος κατ' ἀρχὰς εἶχεν ἀποπεμφθῆ ἐκ τοῦ στρατοῦ ἕνεκεν τῆς κακῆς του διαγωγῆς, μετὰ τὴν ἔξωσιν δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν τοῦ Ἐλ-Ἀζχάρ. Ἐξελθὼν δὲ ταύτης ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Χεδίβου Ἰσμαὴλ πασᾶ.

Ἔκτοτε ἤρχισε νὰ ἀνέρχεται εὐκόλως τὰ ἀξιώματα καὶ ἔγινεν ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν ὡς καὶ ἀρχηγὸς τῆς μερίδος τῶν ἐθνικοφρόνων.

Ἐπὶ τῆς ὑπουργίας αὐτοῦ τότε λαμβάνουν χώραν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν 11 Ἰουλίου 1882 (ν. ἡμ.) σφαγαὶ Χριστιανῶν χωρὶς νὰ κατορθώσῃ ὁ Ἀραμπῆς νὰ τὰς προλάβῃ.

Λοιπὸν ἦλθεν ἡ ἀναμενομένη εὐκαιρία ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας νὰ θέσῃ



Ὁ διάσημος χαφιὲς καὶ ἀρχιαστυνόμος ἐν τῇ Ὑψ. Πύλῃ ἐπὶ ἀπολυταρχίας

ΜΕΚΤΕΠΛΗ ΑΧΜΕΤ ΒΕΗΣ

Τ. Α. ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΣΟΥΛΤΑΝ ΧΑΜΙΤ ΤΟΥ Β'. ΦΥΛΛ. 30

Ἐκδοτικὴ ἑταιρία **ΜΕΝΤΖΟΥ** καὶ **Σας**

τὴν χεῖρά της ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου, ἀφοῦ προηγουμένως εἰργάσθη κρυφίως καὶ ἀνέτρεψε τὸν Ἰσμαὴλ πασᾶν τὸ 1879 καὶ ἔφερεν εἰς τὰ πράγματα τὸν υἱόν του Τεβφὴκ πασᾶν ὡς Χεδίβην.

Παρουσιάσθησαν αἱ σφαγαὶ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἀμέσως ἤρχισε νὰ θέτῃ εἰς ἐνέργειαν τὸ σχέδιόν της πρὸς κατοχὴν τῆς Αἰγύπτου

Ἀμέσως προσκαλεῖ τὴν Γαλλίαν ἡ Ἀγγλία καὶ τὴν Τουρκιαν νὰ ἐνεργήσου ἀπὸ κοινοῦ καὶ νὰ ἐπιφέρουν τὴν ἡσυχίαν καὶ τάξιν εἰς τὴν διασαλευθεῖσαν χώραν.

Καὶ ἡ μὲν Γαλλία ἠρνήθη διὰ ἄλλους λόγους, ἡ Τουρκία ὅμως, ἡ ὁποία ἦτο καὶ ἡ κυρίαρχος Δύναμις, ὤφειλε νὰ ἐπέμβῃ ἵνα ἐπιφέρῃ τὴν τάξιν. Οἱ σύμβουλοι τοῦ Χαμίτ, ἢ μᾶλλον αὐτὸς ὁ Χαμίτ, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώριζε γρὺ ἀπὸ ἐξωτερικὰ ζητήματα, ἠρνήθη διαρρήδην!

Οὕτω ἔμεινεν ἐλεύθερον τὸ πεδίον εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἡ ὁποία διατάσσει τότε τὸν ναύαρχον Σεϋμουρ νὰ ἔλθῃ εἰς τὰ Αἰγυπτιακὰ ὕδατα καὶ νὰ βομβαρδίσῃ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Ὁ Ἀραμπῆ πασᾶς τότε ἀπεσύρθη τῆς πόλεως Ἀλεξανδρείας, ἀφοῦ προηγουμένως ἔθεσε πῦρ διὰ τῶν ἀπολυθέντων κακούργων εἰς τὰς συνοικίας τῆς πόλεως ἐκείνας τὰς ὁποίας δὲν ἠδύναντο νὰ προσβάλλουν αἱ Ἀγγλικαὶ ὀβίδες. Κατέφυγε λοιπὸν μετὰ τῶν στρατευμάτων του εἰς τὸ Κὰφρ-Δεβάρ.

Ὁ Χεδίβης τότε τῇ συμπράξει τῆς Ἀγγλίας κηρύσσει ἀντάρτην τὸν πρώην ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν του καὶ διὰ τοῦ Ἀγγλικοῦ στρατοῦ, ὑφ' ὁποῖους ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ μετὰ ταῦτα λόρδου Γ. Οὐελσελεη, ἐπεδίωξε τὴν πτῶσίν του

Ὁ Ἀραμπῆς εἰς Κάϊρον μεταβὰς ἀπεκατέστησεν ἐκεῖ ὑπουργεῖον, ἐκήρυξεν ὅτι ἐκθρονίζει τὸν Χεδίβην, καὶ ἀφοῦ ἔρριψε τὰ στρατιωτικά του ροῦχα ἐφόρεσε μανδύαν καὶ πράσινο σαρίκι, καὶ ὡς νέος προφήτης, ἐκήρυξε τὸν ἱερὸν πολεμον κατὰ τῆς Ἀγγλίας.

Τὰ Ἀγγλικὰ στρατεύματα ἐβάδισαν τότε κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐνίκησαν εἰς τὸ Ραμσές, εἰς τὸ Κασσασὶν καὶ εἰς τὸ Τὲλ-ἐλ-Κεμπὶρ (τὴν 13 Σεπτεμβρίου 1882 ν. ἡμ.).

Ἐγκαταλειφθεὶς καὶ προδοθεὶς μάλιστα ὁ Ἀραμπῆ πασᾶς ὑπὸ τῶν ἰδικῶν του συνελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ καίτοι κατεδικάσθη εἰς θάνατον τὸν ἐξώρισαν οἱ Ἄγγλοι εἰς τὴν νῆσον Κεϋλάνην.

Οὕτω λοιπὸν ἡ Αἴγυπτος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ παραμένει ἔκτοτε ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν της, ἐνῷ ὁ Χαμὶτ ἔχασε μεγάλην εὐκαιρίαν νὰ ἔλθῃ πάλιν εἰς τὰ πράγματα τῆς Αἰγύπτου καὶ αὐξήσῃ τὴν Τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ καταστήσῃ τὸ κράτος του ἰσχυρόν, ἐκμηδενίζων ταὐτοχρόνως τὰς ἀπωλείας, τὰς ὁποίας ὑπέστη κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον.

SISMANOGLIO

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΓ'.

Πῶς ὁ Χαμὶτ ἔδιδε δικαιοσύνην. — Ἐρεθισμὸς καὶ συμπλοκὴ Ἀράβων καὶ Ἀλβανῶν Ζουάβων. — Ἡ «Αὐτοκρατορικὴ εὔνοια» (!)

Ἐνῶ τοιαῦτα σοβαρὰ ἐπεισόδια ἐλάμβανον χώραν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καὶ διὰ τῆς καταλλήλου ἐκμεταλλεύσεως εἰμποροῦσε νὰ ὠφελήσῃ τὴν ἀναξιοπαθοῦσαν χώραν του. καὶ τοὺς κακοδιοικουμένους του ὑπηκόους, αὐτὸς ἐτύρβαζε περὶ ἄλλα, ἐσκέπτετο πῶς νὰ σώσῃ τὸ σαρκίον του ἀπὸ τοὺς φαντασιώδες του ἐχθρούς.

Μετὰ τὴν οἰκτρὰν θέσιν εἰς ἣν περιῆλθεν ὁ στρατὸς μετὰ τὸ τραμερὸν ἔτος 1876—77, ἀνεφάνησαν μερικαὶ τάσεις μεταρρυθμίσεων ἐκ μέρους εὐσυνειδήτων τινῶν ἀξιωματικῶν, οἵτινες παρ' ὅλην τὴν ἄκρατον τρομοκρατίαν δὲν ἐπτοήθησαν νὰ ἐκδηλώσουν τὰς τάσεις των, πράγματι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀνεφάνη κάποια κίνησις πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ. Συγετάχθηταν κανονισμοὶ συμφώνως πρὸς τοὺς Γαλλικοὺς καὶ Γερμανικοὺς κώδικας, ἀλλ' ὅλα ἔμειναν ἐπὶ τοῦ χάρτου, διὰ νὰ ἐφαρμοσθοῦν μόνον συμφώνως πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ Χαμὶτ. Ὑφίστατο καὶ τότε ἐν Τουρκίᾳ, μία στρατιωτικὴ δικαιοσύνη, ἐνώπιον τῆς ὁποίας πάντες ἔχουν τὰ αὐτὰ δικαιώματα, ἴσοι δ' ὅλους, ἀνεπηρέαστος εἰς τὰς ἀποφάσεις της, μὴ

ἀναγνωρίζουσα ὡς κύριον οὐδένα ἐκτὸς τῶν νόμων τῶν ἀπορρεόντων ἀπὸ τοῦ κώδικος ἐκείνου, μὲ δικαστὰς ἀμεροληπτους, ἀνεξαρτήτους, ἀλλ' ὅλα ταῦτα δυστυχῶς ἐπὶ τοῦ . . . χάρτου μόνον καὶ τῆς θεωρίας . . . Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως ἡ δικαιοσύνη αὕτη δὲν εἶνε ἀξία τοῦ ὑψηλοῦ της ὀνόματος Διότι κυριαρχεῖ ὁ Σουλτὰν Χαμὶτ.

Καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἰσχυρισμῶν μας, τούτων θὰ ἐμιλήσωμεν διὰ γεγονότων τραγικῶν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας . . .

Ἐπὶ Χαμὶτ οἱ στρατιωτικοὶ κώδικες ἴσχυον μόνον διὰ τοῦ Χαμὶτ τὸ συμφέρον· θὰ διηγηθῶμεν τὸν περιβοήτον δίκην τῶν ἀξιωματικῶν τῶν Ζουαβων τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς μεθ' ὅλων τῶν τραγικῶν της λεπτομερειῶν.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐπεκράτει ζωηρὸς ἐρεθισμὸς μεταξὺ τῶν Ἀράβων ζουάβων - μὲ τὸ πράσινο σαρίκι —καὶ τῶν Ἀλβανῶν ζουάβων τοῦ παλατιοῦ: Τὰ δύο ταῦτα συντάγματα ἦσαν ἐστρατωνισμένα σὲ δύο γειτονικοὺς στρατῶνας τοῦ Γιλδίζ, χωριζομένους ὑπὸ μιᾶς πλατείας, καὶ ἀπετέλουν μέρος τῆς 2ας μεραρχίας τοῦ 1ου στρατιωτικοῦ σώματος τοῦ ὁποίου στρατηγὸς ἦτο τότε ὁ Ἰσμαὴλ πασᾶς.

Ἕνα μῖσος ζωηρὸν ὑπέθαλπε τὸν ἐρεθισμὸν τούτων . . καὶ αἱ ῥήξεις βαθμηδὸν επληθύνοντο μεταξὺ Ἀλβανῶν καὶ Ἀράβων.

Οἱ ἀξιωματικοὶ πλειστάκις ἔβλεπον τὰς διαταγὰς των μὴ ἐκτελουμένας. Ἡ ἀπειθαρχία ὀξύ ετο διαρκῶς πιὸ πολύ. Ἀλβανὸς στρατιώτης, προβληθεὶς ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις τοῦ ἀξιωματικοῦ του, ἐπωφελεῖται τῆς εὐκαιρίας καθ' ὃν ὁ τελευταῖος ἀνεπαύετο ἐφ' ἑνὸς σοφᾶ τοῦ συντάγματός του τὸν πλησιάζει καὶ μὲ μιὰ ντουφεκιὰ τὸν σκοτώνει. Μίαν ἄλλην μέραν, ἕνας Ἀράπης πιὰ ἐξύβρισε τὸν

ἀξιωματικὸν καθ' ἣν στιγμὴν τῷ ἐπέβαλλε ἐλαφράν τινα ποινὴν διά τινας παρεκτροπὰς ἐναντίον ἑνὸς Ἀλβανοῦ.

Ὁ Ἰσμαὴλ πασᾶς, κατὰ διαφόρους περιστάσεις, προσεπάθησε νὰ μεταφέρωσιν εἰς ἄλλα συντάγματα τοὺς δυσπειθεστέρους τῶν στρατιωτῶν . . .

Ἀλλ' ὁ Χαμὶτ ἐφοβεῖτο μὴ δυσαρεστήσῃ τοὺς στρατιώτας του, τοὺς φύλακας τῶν σαρκίου του, καὶ τοὺς ὁποίους πάντοτε ἐκολάκευε, καὶ εἶχεν ἐξαγοράσει μὲ τὰ μπαχσίσια του . . . Νὰ δυσαρεστήσῃ τὸν στρατόν του . . . ἦτο κίνδυνος στάσεως δι' αὐτόν . . . ἐπέρριψε λοιπὸν τὰς σωτηρίους προτάσεις τοῦ Ἰσμαὴλ πασᾶ . . .

Τὰ πράγματα εὑρίσκοντο ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, ὅτε ἔλαβον ζοφερωτέραν τραγικὴν φάσιν ὅταν ἔφθασε τὸ Μπαϊράμι μὲ τὰς τρεῖς ἡμέρας τῶν ἑορτῶν του. Τὴν δευτέραν κατὰ τὸ πρωΐ, τὰ τάγματα τῆς φρουρᾶς τοῦ ἀπαισίου Γιλδίζ, ὅλο χαρὰ διὰ τοὺς πληρωθέντας μισθούς των, διεσκέδαζον εἰς τὴν πλατείαν διαχυθέντες . . .

Μικρέμποροι, ψιλικατζῆδες, σιμιτσῆδες, ντοντουρματζῆδες ὅλοι οἱ πλανόδιοι πωληταὶ περικύκλωνον τοὺς στρατῶνας

Τρεῖς πλανόδιοι μουσικοὶ ἦλθον καὶ αὐτοὶ νὰ κερδίσουν τίποτες ! . . .

Ἐστάθησαν πρὸ τοῦ στρατῶνος τῶν Ἀλβανῶν ζουάβων.

Ὁπόταν φθάνουν Ἄραβες τινες ζουάβοι καὶ τοὺς προσεκάλεσαν εἰς τὸν στρατῶνά των μὲ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ πληρωθοῦν καλλίτερα· ἤθελον νὰ χορέψουν· οἱ Ἀλβανοὶ μὲ ὅλον τὸ κοχλάζον αἷμα των ἄναψαν ἐκ τῶν προσβολῶν, καὶ ἀπὸ λέξεως εἰς λέξιν, ἔφθασαν πολὺ γρήγορα εἰς τὰς ὕβρεις καὶ ταῖς γροθιές.

Οἱ Ἄραβες ἔτρεξαν εἰς βοήθειαν τῶν τριῶν συντρόφων των. Οἱ

Ἀλβανοὶ ἔπραξαν τὸ ἴδιον. Ἀπὸ τὰ χέρια ἔφθασαν εἰς τὰς μαγκουριές, ταῖς πετριές. Τὸ αἷμα ἄρχισε νὰ τρέχῃ Οἱ Ἄραβες ὀλιγαριθμώτεροι τσακίσανε ὑπὸ τὰς ἐφόδους τῶν θριαμβευόντων ἐναντίον των. Ἡ ἔρις ἐξηπλοῦτο καὶ ἐλαμβάνε διαστάσεις ἀληθοῦς μάχης. Ὅταν αἴφνης, χωρὶς νὰ γνωσθῇ τίς ὁ δοὺς τὴν πρώτην διαταγήν, αἱ σάλπιγγες τῶν δύο ταγμάτων ἤχησαν τὸ πολεμιστήριον

— «Στὰ ὅπλα» μιὰ γενικὴ κραυγή. Κάθε μαχόμενος ἔτρεξε στὸν στρατῶνά του. ὡπλίσθη καὶ ξανα ὑρισεν εἰς τὸ πρῶτον πεδίον τῆς μάχης, περισσότερον λυσσαλέος, διευθυνόμενος ἤδη ἀπὸ ἀρχηγοὺς τῆς στιγμῆς, ὑπὸ τὴν πανίσχυρον ἐπίδρασιν μανιώδους ὀργῆς διὰ τοὺς φονεῖς τῶν πρώτων θυμάτων. Ἑκατέρωθεν τὸ μῖσος τοῦτο διηυθυνε τοὺς πάντας Παρετάχθησαν εἰς μάχην καὶ ἤρχισαν μέσα στὸ μυστηριῶδες Γιλδίζ οἱ ντουφεκιές.

Οἱ ὀλίγοι παρόντες τότε ἀξιωματικοὶ προσεπάθουν νὰ κατευνάσουν τοὺς ἄνδρας των· ἀλλ' ἡ ἐπέμβασίς των δὲν ἔφερε κανὲν ἀποτέλεσμα. Τὰ χαϊδεμένα παιδιὰ τοῦ Χαμὶτ, οἱ φρουροί του, ἐδίψων, ὅπως καὶ ὁ κύριός των, ἀδελφικὸν αἷμα.

Κατὰ τὸ πρῶτον πῦρ, τὸ σχεδὸν ὑπὸ τὰ παράθυρα τοῦ Σουλτάνου, ὁ αἱμοχαρὴς αὐτὸς τύραννος ἀνεπήδησε φρικιῶν, κατελήφθη ὑπὸ ὠχριοῦ πανικοῦ.. Σελαμλίκι, χαριμλίκι, ὅλα ἀιάστατα . . . Ὁ τύραννος ἠγωνία . . . ἐφοβεῖτο τὴν στάσιν, ἐφοβεῖτο τὴν ἐξέγερσιν. Ἀξιωματικοὶ ἀπεστάλησαν αμέσως εἰς τὸ κέντρον τοῦ πυρὸς διαρκῶς πληθυνόμενον. Ἄλλοι πάλιν ἔτρεξαν πρὸς ἀναζήτησιν τῶν στραταρχῶν Δερβὶς πασᾶ, Γαζῆ Ὀσμὰν πασᾶ, Φουὰτ πασᾶ . . . Ὁ Ἰσμαὴλ πασᾶς προσεκλήθη ο ὑθωρεὶ παρὰ τῷ Χαμὶτ.

Ὁ Δερβὶς πασᾶς, παρὼν τότε εἰς τὸ αἱματοβαμμένο Παλάτι, ἔτρε-

ξεν εἰς τὸν Κύριόν του καὶ ἐπωφελούμενος μιᾶς στιγμῆς, καθ' ἣν ἐμετριάσθη τὸ πῦρ, ἀνήγγειλεν εἰς τὸν κατακίτρινον τύραννον ὅτι πρόκειται ἁπλούστατα περὶ ἐ·δηλώσεως χαρᾶς κατὰ τὴν ἀραβι·κὴν μόδαν, δηλ περὶ μιᾶς φανταζία πρὸς τιμὴν τοῦ Πκτισὰχ καὶ τοῦ μηνὸς τῶν μπαχτσισιῶν ποῦ πήρανε τὰ τάγματα.

— «Ἐξ ἄλλου, ἡ Ὑμετέρα Γαληνοτάτη καὶ περικλεὴς Μεγαλειότης — εἶπε πρὸς τὸν ἐπτοημένον τύραννον — ἂς καθησυχάσῃ, ἔδωκα διαταγὰς νὰ παύσῃ ἡ θορυβώδης αὐτὴ ἐκδήλωσις χαρᾶς.

Ἀλλ' ἡ *ἐκδήλωσις αὕτη χαρᾶς* ἐπανελήφθη ἐντὸς ὀλιγίστου θορυβωδεστέρα καὶ πιὸ φρικαλέα ἀπὸ πρίν. Καὶ ἤδη τὸ ντουφεκίδι ἔπερνε διαστάσεις ἀνησυχητικωτάτας.

Οἱ Ζουάβοι τῶν δύο τούτων ταγμάτων ἐσκορπίσθηταν εἰς τὴν πλατεῖαν καὶ ἐπανέλαβον τὴν μάχην μὲ λύσσαν φρικώδη, ἀπέναντι ἐχθρῶν θανασίμων. . μεθυσμένοι πιὰ καὶ ἀπὸ τὴν ὀσμὴ τοῦ μπαρουτιοῦ, καὶ ἀπὸ τὸ αἷμα, ἐξαγριωμένοι ἀπὸ τὰς κραυγὰς καὶ τὰς οἰμωγὰς τῶν πληγωμένων, ἦτο ἀδύνατον πιὰ νὰ συγκρατηθοῦν ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς οἵτινες ὁρμήσαντες εἰς τὸ μέσον προσεπάθουν νὰ ἐπαναφέρουν τοὺς ἄνδρας των εἰς τὸ καθῆκόν των.

Πληροφορηθεὶς τὰ τῆς τραγωδίας ταύτης τῆς αἱματηρᾶς ὁ ἐν Βεσίκτας Ἰσμαὴλ πασᾶς φθάνει ἔφιππος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀλληλοεξωντουμένων στρατιωτῶν.

Μόλις τὸν εἶδεν, ὥρμησε πρὸς αὐτὸν ἕνας λοχίας, ἀλλὰ μία σφαῖρα εὑρίσκει τὸν δυστυχῆ λοχίαν ἐπὶ τοῦ ὤμου, ἄλλως ἄνευ τοῦ στρατιώτου τούτου ἡ σφαῖρα θὰ εὕρισκε τὸν στρατηγὸν εἰς τὴν κοιλίαν.

Ἀδύνατον νὰ συγκρατήσῃ τὴν λύσσαν τοῦ στρατοῦ του. Προσε-

κάλεσε μίαν κανονιοστοιχίαν, πολλὰ τάγματα πεζικοῦ, καὶ τοὺς ὀλίγους ἱππεῖς ποὺ μποροῦσε νὰ διαθέσῃ.

Καθ' ὃν χρόνον τοιαῦτα συνέβαινον εἰς τὸ πεδίον μέσα εἰς τὸ παλάτι ἡ ἀταξία ἔφθανε εἰς τὸ κατακόρυφον . . . Ὅλοι ἔτρεμον διὰ τὴν ζωήν των . . . Καὶ πάντας τοὺς ὑπερέβαινεν εἰς τὸν φόβον ὁ τρέμων σὰν το κίτρινο φύλλο τύρανος . . . Ὑπασπιστὰς ἐπὶ ὑπασπιστῶν, διαταγὰς ἐπὶ διαταγῶν . . . Τὰ χαρέμια, τρομαγμένα ἐπάνω στὸ ραχατλίδικο χουζοῦρί των, ἀνεπήδησαν μὲ ἄφατον δυσφορίαν διὰ τὴν ἀνησυχίαν ταύτην τῆς μακαρίας των ἀναπαύσεως, τρομαγμένα ἀπὸ τὸν πανικὸν δὲν ἤξευραν ποὺ νὰ καταφύγουν . . . Τὸ παλάτι πολιορκεῖται.

Τέλος ὁ Ἰσμαὴλ πασᾶς τῇ βοηθείᾳ τῶν προττρεξάντων ἀξιωματικῶν κατέπαυσε τὸ πῦρ καὶ ἐπανέφερε τὴν ἡσυχίαν μεταξὺ τῶν στασιαστῶν.

Ἔφθασαν αἱ ἰατρικαὶ βοήθειαι πεντήκοντα πληγωμένοι καὶ πολυάριθμοι νεκροί.

Ἰδοὺ αἱ αἰτίαι καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς μάχης ταύτης τῶν ζουάβων τοῦ Γιλδίζ

Καὶ τώρα ἂς ἔλθωμεν εἰς ἄλλα γεγονότα καταδεικνύοντα τὴν τήρησιν τῆς στρατιωτικῆς δικαιοσύνης ἣν μετὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον διεκήρυξεν ὁ Χαμίτ. Οἱ πλεῖστοι τῶν πληγωθέντων ὑπέκυψαν εἰς τὰς πληγάς των, οἱ δὲ λοιποὶ στρατιῶται κατὰ λόχους ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέρας μετεφέρθησαν εἰς ἄλλα τάγματα τοῦ στρατιωτικοῦ σώματος Χετζάζεις καὶ Ἀνατολῆς.)

Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν τῆς μάχης οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν δύο ταγμά-

των κ ι ὁ Ἰσμαὴλ πασᾶς συνελήφθησαν καὶ ἐτέθησαν ὑπὸ κράτησιν.

Ἤδη εἶνε ἡ σειρὰ τοῦ Χαμὶτ νὰ ἐκδικηθῇ διὰ τὴν διατάραξιν τῆς ἡσυχίας καὶ τῶν νεύρων του· Κατηρτίσθη στρατοδικεῖον, τὸ ὁποῖον δι' ἀστραπιαίας διαδικασίας καταεδίκασεν σχετικῶς εἰς πολὺ σοβαρὰς ποινὰς τοὺς ἀξιωματικούς. Ὁ Τζεμὶλ πασᾶς πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου ὑπέβαλλεν εἰς τὸν Χαμὶτ τὸν σχετικὸν Μαζπατᾶν.

Ὁ Ἰσμαὴλ πασᾶς κατεδικάζετο εἰς φυλάκισιν ἑνὸς μηνός. Ἡ καταδίκη αὕτη καίτοι πολὺ βάναυσος δι' ἕνα στρατάρχην μὴ πτοηθέντα νὰ ὁρμήσῃ εἰς τὸ μέσον τῶν σφαιρῶν, ἐν τούτοις δὲν ἱκανοποίησεν οὔτε τὸν Σουλτάνον, οὔτε τὸν Δζεμὶλ πασᾶν.

Ὁ τελευταῖος οὗτος, τοῦ ὁποίου ἡ διαγωγὴ κατὰ τὴν διοίκησιν Χαλεπίου ὑπῆρξεν αἰσχρά, καὶ ὅστις εἶχεν ἐξωσθῇ τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς δι' ἀκατονομάστους πράξεις, ἐπωφελούμενος τῆς δυσαρεσκείας, ἥτις ἐζωγραφίζετο εἰς τὸ ἐπτοημένον πρόσωπον τοῦ Χαμὶτ, εὗρε καιρὸν νὰ κατηγορήσῃ τοὺς συναδέλφους του ἀξιωματικούς.

Ὑπὸ τὸν φόβον νέας στρατιωτικῆς ἐξεγέρσεως, νέου κινδύνου, ὁ Χαμὶτ παρεχώρησε τὴν ἄδειαν νέας διαδικασίας, καθ' ἣν εἷς μόνον ἀξιωματικὸς ἀπεδείχθη ἄξιος τῆς θέσεώς του. Εἷς μόνος ἐτόλμησε νὰ παρακύψῃ εἰς τὸν τύραννον καὶ νὰ ἀκούσῃ τὴν συνείδησίν του. Ἀλλ' ὁ καταδικαστικὸς μαζπατας συνετάγη καὶ ὑπεβλήθη εἰς τὸν τύραννον.

Ἀλλ' ἡ δικαιοσύνη(!) εἶχεν εἰσδύσει εἰς τὴν καρδίαν του, καὶ ὁ Χαμὶτ μετέτρεψεν ὡς ἐξῆς τὴν καταδίκην τοῦ Ἰσμαὴλ πασᾶ —: **Ἐξορία ἑνὸς ἔτους** εἰς Συρίαν—ἐπίσης καὶ διὰ τοὺς ἄλλους.

Αἱ ἐφημερίδες οὐδὲν ἔγραψαν —νεκρὰ σιγή. —Μόνον καθ' ἣν ἡμέραν ὁ Ἰσμαὴλ καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεστέλλοντο εἰς ἐξορίαν ἔγραψαν τῇ 10 Ἰουλίου 1888 (ν. ἡ.) μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς ἤδη μηνὸς ὀλίγα τινὰ ὑπὸ τὸν τίτλον : *Αὐτοκρατορικὴ εὔνοια* περὶ τῆς χάριτος ἣν ἀπένειμεν ὁ Χαμὶτ εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ στρατοδικείου καταδικασθέντας. Ὁ μόνος εὐσυνείδητος ἀξιωματικὸς Νετζὶπ πασᾶς ἐξωρίσθη εἰς τὸν Πόντον μὲ τὸ πρόσχημα νὰ μελετήσῃ τὰ μεταλλεῖα ἀνθράκων Ἡρακλείας. Ὅσον διὰ τὸν Δζεμὶλ πασᾶν τὸν συκοφάντην τῶν συναδέλφων του, χάρις εἰς τὸν Χαμὶτ, ἀπελάμβανε ἰσχυρότερα ἢ πρὶν μεγαλεῖα καὶ τιμάς . . . Ἀλλ' ἦλθεν εὐτυχῶς ἡ Ἡράκλειος δύναμις, ὁ στρατὸς τῆς ἐλευθερίας, καὶ ὑπὸ τὸν ἰσχυρὸν βραχίονά του ἐκαθαρίσθη ἡ βρωμερὰ αὕτη κόπρος τοῦ Αὐγείου ποὺ εἶχε συσσωρευθῇ τοιουτοτρόπως εἰς τὸ ἀπαίσιον Γιλδίζ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΔ'.

Ἐπίδρασις τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς βλέπων τὰς ἐλπίδας του διαψευσμένας ὑπὸ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγ. Στεφάνου ἐξεμάνη· ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἐπλήσθη ταραχῆς καὶ θορύβου, πλήθη ἀσύντακτα ἐφέροντο ἀνὰ τὰς ὁδούς, συναθροίσεις ἐγίνοντο ὑπὸ τὰ ἀνάκτορα, λόγοι ἀπηγγέλοντο, οἱ αἰώνιοι ἑλληνικοὶ λόγοι, πλὴν ἔργον οὐδὲν, ἕνεκεν τῆς μὴ στρατιωτικῆς παρασκευῆς τῆς χώρας.

Διαδόσεις ἐκυκλοφόρουν ὅτι τὸ Πήλιον, ἐπανεστάτησε, ὅτι ἡ Ἤπειρος ἑτοιμάζεται νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ καὶ ὅτι ἡ ἡρωϊκὴ μεγαλόνησος Κρήτη ἔλαβε τὴν πανοπλίαν τοῦ Ἄρεως καὶ ὅ,τι ἡ γενικὴ συνέλευσίς της ἐψήφισε τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἕνωσιν

Οὕτω λοιπὸν ἐκ τῶν διαδόσεων τούτων τὸ πολεμικὸν μένος ἐξάπτεται, ἡ κοινὴ γνώμην ζητεῖ δρᾶσιν πολεμικὴν καὶ ἡ κυβέρνησις ἀναγκάζεται νὰ ἐνεργήσῃ.

Συνάπτει δάνεια 10,000,000 δραχμῶν ἐκ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, διατάσσει τὰ τῆς παρασκευῆς τοῦ στρατοῦ, πλεῖστοι προστέρχονταν πανταχόθε ἐθελονταί, καλεῖται ἡ ἐθνοφυλακὴ πρὸς ἐκγύμνασιν ὁ δὲ στρατὸς παρασκευάζεται εἰς ἔξοδον.

Ἔξοδος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ (21 Ἰανουαρίου 1878) διὰ

τριῶν σημείων: Σούρπης — Δερβένι — Φούρκας καὶ Γιαννιτσοῦς. Ἄκρατος ἐπεκράτει ἐνθουσιασμός.

Μετὰ συγκινητικὴν δοξολογίαν ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Διάκου τῆς Λαμίας, ἐξορμήσας ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σκαρλάτου Σούτσου εἰσέβαλεν εἰς Θεσσαλίαν.

Ἅμα τῇ ἐξόδῳ τοῦ στρατοῦ καὶ μετὰ τὰς δηλώσεις τοῦ ὑπουργοῦ Θεοδώρ. Δεληγιάννη ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ λαοῦ ἦτο ἀκοάτητος, στρατιῶται πεζοί, ἱππεῖς, εὔζωνοι κατ' ἀποσπάσματα εἰσήρχοντο· οἱ ἐθελονταὶ ἄλλος ἄλλα ἐνδύματα φοροῦντες ὑπὸ τοὺς ἤχους τῶν σαλπίγγων εἰς τὰς ἐπευφημίας τοῦ λαοῦ ἐπήρχοντο εἰς τὰ σύνορα. Οἱ φοιτηταὶ κατήρτιζον φάλαγγας, ἐπειδὴ δὲ διεδόθη ὅτι ὁ τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Χόβαρτ ἔπλεεν ἐναντίον τοῦ Πειραιῶς, κατεσκευαζοντο ὀχυρώματα καὶ τηλεβόλα ἐστήθησαν ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Μουνιχίας

Ἡ ὑποδοχὴ τοῦ εἰσβαλλόντος στρατοῦ ἐγένετο μετ' ἀκράτου ἐνθουσιασμοῦ, μετὰ μικρὰς δὲ ἀψιμαχίας καὶ ἐνῷ ἡτοιμάζετο εἰς ἄλωσιν τοῦ φρουρίου τοῦ Δομοκοῦ διαταγὴ ἐστάλη ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις κυβερνήσεως εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον Σοῦτσον νὰ ἐπιστρέψῃ ἀμέσως εἰς Λαμίαν.

Ἡ διαταγὴ αὕτη ἔφερε μεγάλην ἀπογοήτευσιν καὶ κατήφειαν εἰς τὸν στρατόν.

Πολλοί, ἐνῷ ὁ στρατὸς ἐπέστρεφεν, ἐλιποτάκτησαν καὶ σχηματίσαντες μικρὰς ἀνταρτικας ὁμάδας ἐξηκολούθησαν τὰς ἀψιμαχίας ἐναντίον τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, μεταξὺ ὅλων δὲ διεκρίθη διὰ τὴν τόλμην εἰς τὰ ἀνδραγαθήματά του ὁ ἐπίλοχίας Δημητρ. Τερτίπης. ὅστις ἐθριάμβευσε κατὰ τὴν μάχην τῆς Ματαράγκας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΕ.

Ἐπανάστασις ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Ἠπείρῳ

Ταὐτοχρόνως μὲ τὴν εἰσβολὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλίαν ἐπαναστάτησε καὶ ἡ Μακεδονία. Ἐν Λυτοχωρίῳ συνέστη προσωρινὴ κυβέρνητις ἐξ ἐγκρίτων ἀνδρῶν οἵτινες ἀπηύθηναν προκήρυξιν πρὸς τὰς δυνάμεις ἐξαιτούμενοι τὴν ἐλευθερίαν.

Ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως ἦταν ὁ Κ Δουμπιώτης καὶ ὁ ἐπίσκοπος Κίτρους Νικόλαος, οἵτινες ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Μακεδονίας.

Οὐδὲν ὅμως ἀποτελέσμα ἐπῆλθεν διότι ἐπελθόντες οἱ Τοῦρκοι πολυπληθεῖς, τοὺς μὲν ἔξωθεν ἐλθόντας ἐθελοντὰς ἐξεδίωξαν, τοὺς δὲ ἐπιτοπίους ὑπέταξαν.

**
*

Συγχρόνως ἐπανεστάτησε καὶ ἡ Ἤπειρος καὶ ἀπὸ τὰ σύνορα μὲν ἐξῆλθον περὶ τοὺς 300 ὑπὸ ἀρχηγοὺς τὸν Ζέρβαν, Σκαλτσοδήμον καὶ Χαντσάραν καὶ ἔδωκαν τὰς συμπλοκὰς Πλάκας, Δημαριοῦ καὶ Κλειτσόβου πλὴν ἡττηθέντες ὑπεχώρησαν ἀφίσαντες τοὺς ἀτυχεῖς χωρικοὺς εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Τούρκων.

Ἑτέρα ἀπόβασις ἐγένετο εἰς τὸ παρὰ τὸν λιμένα τῶν Ἁγίων Σαράντα Λυκούρσιον. Ἀπαράσκευοι καὶ ἄνευ ἐντελοῦς συνενοήσεως μετὰ τῶν ἐγχωρίων ἀποβάντες τὴν 12 Φεβρουαρίου 1878 ἐκ Κερκύρας περὶ τοὺς 480 περίπου ἐθελονταὶ ὑπὸ τοὺς ὁπλαρχηγοὺς Μίνων Λάππαν ἐκ Δροβιανῆς, Ἀλ. Γκιούζην μετά τινων Ἰταλῶν, Νᾶσον Πίναν βλαχοποιμένα, Κ. Τριτάκην Κρῆτα, Κωνστ. Κυριαζῆ Βησσανιώτην ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γ. Στεφάνου Ἠπειρώτου καὶ κατέλαβε τοὺς Ἁγίους Σαράντα, τὸ χωρίον Τσούκαν καὶ τὸ καρακόλι τῆς Γκιάσας, καὶ κατώρθωσαν μὲν κατ' ἀρχὰς νὰ κερδίσωσι μερικὰς μικρομάχας καὶ νὰ αἰχμαλωτίσωσι μερικοὺς μπέηδες. κατόπιν ὅμως ἐπῆλθεν ἐκ θαλάσσης μὲν τὸ «Μαχμουδιὲ» ὅπερ ἐβομβάρδισε τὰς θέσεις τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἀπεβίβασε στρατόν, πλῆθος δὲ Ἀλβανῶν ἐπελθὸν ἐκ τῆς ξηρᾶς κατετρόπωσε κακῶς τοὺς ἀντάρτας, καὶ ἄλλοι μὲν κατέφυγον εἰς Κέρκυραν διὰ πλοιαρίων καὶ ἀτμακάτων πολλοὶ ὅμως συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι καὶ ἤχθησαν εἰς Ἰωάννινα σιδηροδέσμιοι καὶ καταβασανισμένοι καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακάς.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ τύχη τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ, Μακεδονίᾳ καὶ Ἠπείρῳ ἐπαναστάτεως καὶ τοῦτο διότι ἡ ἐπίσημος Ἑλλὰς καὶ οἱ πολιτικοί της περὶ φαΰλα καὶ ποταπᾶ ἀπασχολούμενοι εὑρέθησαν πρὸ τῶν γεγονότων ἀπαράσκευοι καὶ ἔπαθον ἀκριβῶς τὸ τῶν Μωρῶν Παρθένων, τοῦ Εὐαγγελίου.

Διότι ὅτε τὸ δρᾶμα ἔληγε ἡ σκηνὴ ἔκλειε καὶ ἡ Εὐρώπη εἶχεν ἀπαυδήσῃ· τότε ἡ ἀπαράσκευσις Ἑλλὰς παρουσιάσθη ἐπὶ τῆς Σκηνῆς πλὴν τότε τίποτε δὲν ἠδύνατο νὰ παραστήσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ξς'.

Ἡ ἐν Κρήτῃ ἐπανάστασις. — Ψήφισμα γενικῆς συνελεύσεως. — Ἀδοσίδης Πασᾶς.

Ἐν τῇ κλαγγῇ τῶν ὅπλων τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου ἦτο ἀδύνατον ἡ πολεμικὴ νῆσος Κρήτη νὰ μείνῃ ἐν εἰρήνῃ.

Ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1877 ἤρξαντο αἱ ἔνοπλοι διαδηλώσεις καὶ αἱ μικραὶ ἀψιμαχίαι αἱ συνήθεις κατὰ πᾶσαν Κρητικὴν ἐπανάστασιν.

Ἡ γενικὴ τῶν Κρητῶν συνέλευσις ἔπεμψε ψήφισμα τῇ Τουρκικῇ κυβερνήσει διελαμβάνον.

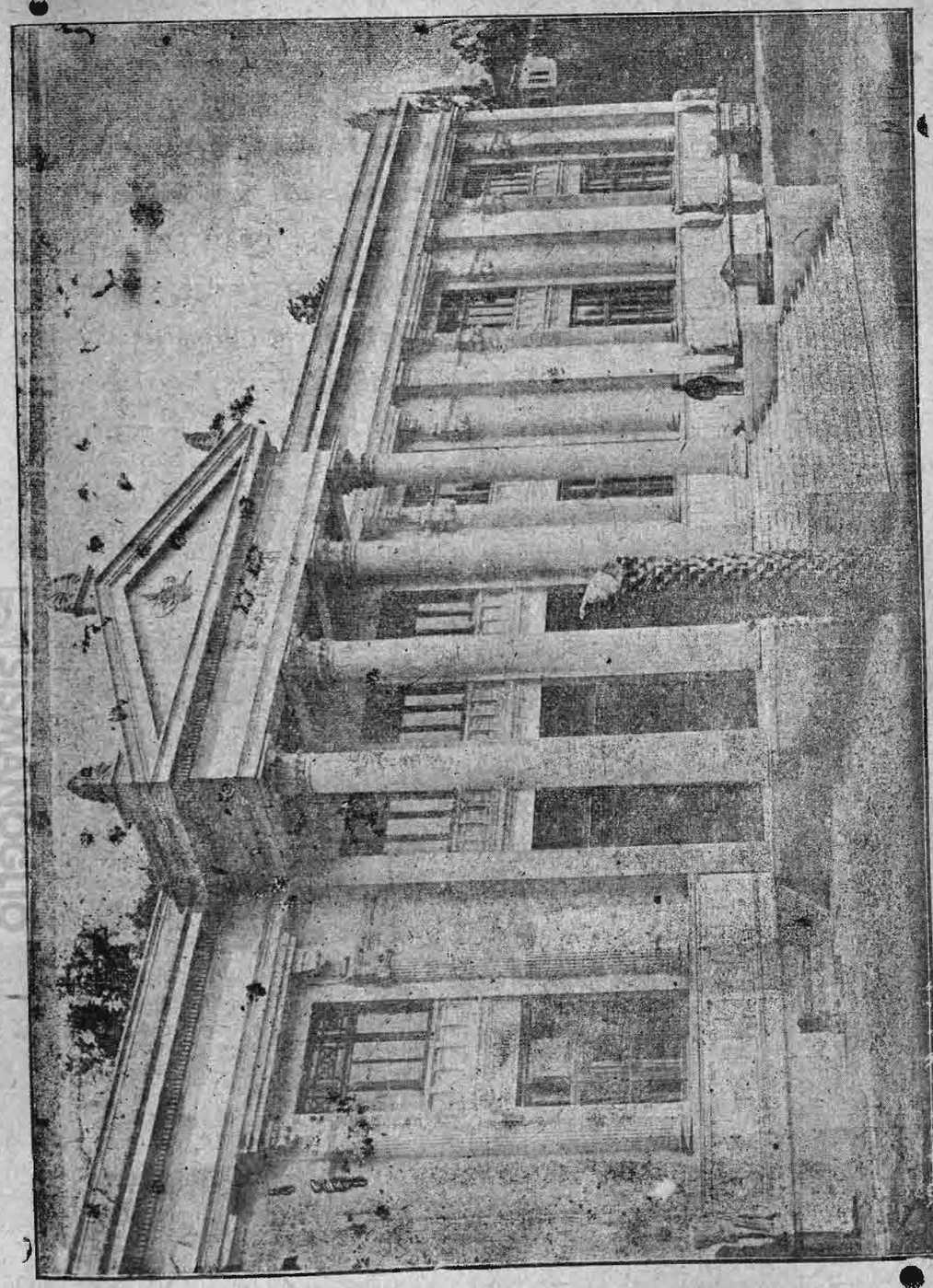
1) Πολίτευμα πλήρους αὐτονομίας καὶ αὐτοδιοικήσεως.

2) Ὁ ἄρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας νὰ ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ·

3) Ἡ Κρήτη νὰ πληρώνῃ εἰς τὴν Ὑψ Πύλην 500 χιλιάδας γροσίων κατ' ἔτος ὡς φόρον ὑποτελείας.

4) Ἐγγυήσις τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἀνωτέρω. — Ἐνῷ ἡ γενικὴ συνέλευσις ἐψήφιζεν ταῦτα, οἱ ὁπλαρχηγοὶ μὲ τοὺς ὑπ' αὐτοὺς ἄνδρας κατελάμβανον τὰς ἐπικαίρους θέσεις.

Ἡ Ὑψ Πύλη ταῦτα μαθοῦσα ἔπεμψεν αὐτόσε τὸν Ἀδοσίδην-



Τὸ ἐν Γαλάζῃ Τσινλὴ-Κιόσκ.

Ἐκδοτικὴ ἑταιρ/α ΜΕΝΤΖΟΥ καὶ Σιας

πασᾶν, ὅστις σύμφωνα μὲ τὰς διαταγὰς τὰς ὁποίας εἶχεν, ἀνέβαλεν νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰ αἰτήματα τῶν Κρητῶν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν.

Πλεῖσται ἀψιμαχίαι ἐλάμβανον χώραν, καθὼς καὶ ἐμπρησμοί, δηώσεις, καὶ λεηλασίαι, ἐπὶ τῇ συγκλήσει δὲ τοῦ Βεοολινείου συνεδρίου ἡ γενικὴ συνέλευσις διὰ τοῦ ἀντιπροέδρου της κ. Μιχελιδάκη ὑπέβαλεν αἴτησιν ἐξαιτουμένη, διαιοσύνην ἀνάλογον πρὸς τὰς εἰς αἷμα θυσίας, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΖ'.

Ἡ ἁρπαγὴ τῆς Ἀν. Ρωμυλίας ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἀλέξανδρος ὁ Βάτεμβεργ.—Αἱ Δονκιχωτιακαὶ ἐνέργειαι τοῦ Θ. Δεληγιάννη.—Ἓν ἐπεισόδιον μὲ τὸν Ραγκαβῆν.—Ἡ ἐπιστρατεία.—Τὰ μετὰ ταῦτα.

Ἡ συνθήκη τοῦ Βερολίνου ἐπανέδωκεν εἰς τὴν Τουρκίαν ἀρκετὸν ἔδαφός της ἀπὸ τὸ παραχωρηθὲν τῇ Βουλγαρίᾳ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγ. Στεφάνου. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης τοῦ Βερολίνου ἐδημιουργεῖτο ἤδη πρὸς Β. τῶν Βαλκανίων ἡγεμονία φόρου ὑποτελὴς τῇ Τουρκίᾳ. φωλεὰ αἱμοδιψῶν λῃστοσυμμοριῶν, δι' ὧν κατεσπάρασσον τὴν Μακεδονίαν· ἡ ἡγεμονία αὕτη ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ πρίγκηπος ἐκλεγομένου τῇ συγκαταθέσει τῶν Μ. Δυνάμεων. Πρὸς Νότον δὲ τῶν Βαλκανίων ἐπαρχία αὐτόνομος, ἕτοιμος λεία τοῖς Βουλγάροις—ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία (13 Ἰουλίου 1888).

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1878 ἡ ἐν Τυρνόβῳ, τῇ ἱστορικῇ τῶν Βουλγάρων πόλει, συγκληθεῖσα ἐθνοσυνέλευσις ἐξέλεξεν ὁμοφώνως πρίγκηπα τῆς Βουλγαρίας τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Τσάρου Ἀλεξάνδρου Β' Ἀλέξανδρον τὸν Βάττεμβεργ, ἐκπαιδευθέντα ἐν Πετρουπόλει καὶ διαπρέψαντα κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον.

Ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία ἐδιοικήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλέκο-πασᾶ καὶ τῷ 1884 ὑπὸ τοῦ Γαβριὴλ πασᾶ. Οἱ Ρῶσοι ἀξιωματικοὶ καταλαβόντες τὰ κυριώτερα ἀξιώματα ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ δὲν ἔπαυσαν ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τῶν Σλαυϊστικῶν ἰδεῶν, ὑπὲρ τοῦ ὀνείρου τῆς συνθήκης

τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Διαρκῶς ὑπεθάλποντο ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ ἑνωτικαὶ τάσεις διὰ τὴν γειτονικὴν αὐτόνομον ἐπαρχίαν. Μετ' ὀλίγον χρόνον αἱ ἐκλογαὶ ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ ἀπέδησαν ὑπὲρ τῶν ἐπιθυμούντων τὴν ἕνωσιν καὶ ἀποκρουόντων τὴν κηδεμονίαν τῆς Ρωσίας. Διὸ ὁ Ἀλέξανδρος ἐπεχείρησε νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν ἀλλ' εὑρέθη πρὸ Βουλῆς ἐκλεγείσης ὑπὸ δικτατορισμοῦ. Ἡ ἐξέγερσις ἡ ἐπακολουθήσασα τὸ πραξικόπημα τοῦτο τοῦ ἡγεμόνος, τῷ ἔδωκε νὰ ἐννοήσῃ πολὺ ταχέως ὅτι ὀφείλει νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ Σύνταγμα τοῦ Τυρνόβου. Διέρρηξε λοιπὸν τὰς σχέσεις μετὰ τῶν Ρώσων ὑπουργῶν του, οἵτινες τὸν περιεστοίχιζον καὶ ὑπεχώρησεν εἰς τὸ κίνημα, ὅπερ κατέληξε τῇ 18 Σεπτεμβρίου 1885 εἰς τὴν προσάρτησιν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ δυσαρεστηθεῖσα Ρωσία παύει τὴν ὑποστήριξίν της. Ἡ ἐχθρότης καθίσταται φανερά. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὁ Μιλάνος τῆς Σερβίας κηρύττει πρὸς τὴν Βουλγαρίαν τὸν πόλεμον, καθ' ὃν ὅμως ἡττήθη οἰκτρότατα (1885). Σλιβνίτσῃ Ὁ Ἀλέξανδρος τῇ ἐπεμβάσει τῆς Αὐστρίας παραδέχεται ἀνακωχήν· ἀφ' ἑτέρου δὲ δι' ἐπιτηδείας πολιτικῆς κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τοῦ Σουλτάνου τὴν ἕνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας μετὰ τῆς Βουλγαρίας.

Ἡ Τουρκία ἐδέχθη ἐν ἀπογνώσει τὴν πρᾶξιν ταύτην, καὶ ἀφῆκεν εἰς τὸν Ἀλεξανδρον πλέον τὴν διοίκησιν τῆς αὐτονόμου ἐπαρχίας της.

Καὶ οὕτως ἡ τύχη τόσων Ἑλλήνων, τόσων Μουσουλμάνων, ἡ ζωή, ἡ περιουσία, καὶ ὁ ἅγιος ἐθνισμός ἐγκατελείφθησαν πλέον ἀνιπεράσπιστα, εἰς τὴν βάρβαρον πτέρναν τῶν ἀπογόνων τοῦ Κούρμου, ἤρχισεν ὁ ἐκβουλγαρισμὸς ἡ ἐξόντωσις τῶν ἐθνοτήτων, ἡ διαρπαγὴ τῆς περιουσίας καὶ τῆς τιμῆς ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων!

Ἡ δυσαρέσκεια τῶν σωβινιστῶν ὅμως ἐκόχλαζεν ὑπὸ τὸν θρόνον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἠναγκάσθη νὰ δώσῃ παραίτησιν. Οἱ ἐπίτροποι τοῦ ἡγεμονικοῦ θρόνου Σταμπούλωφ, Μουτκούρωφ, Καραβέλωφ ἐξέλεξαν ἀντ' αὐτοῦ τὸν πρίγκηπα Βαλδεμὰρ τῆς Δανιμαρκίας (11 Νοεμβρίου 1886) ὅστις ἀπεποιήθη, ἠναγκάσθησαν ν' ἀποταθοῦν πρὸς τὸν ἀκόρεστον φιλοδοξίας πρίγκηπα Φερδινάνδον τοῦ Σὰξ-Κομβούργου.

Ἡ ἀγγελία τῆς καταλλήψεως τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ ἡ ἐκδίωξις ἐκεῖθεν τοῦ διοικητοῦ Γαβριὴλ πασᾶ Κρέστοβιτς μέγαν θόρυβον ἐγέννησεν εἰς τὰ πνεύματα τῶν πάντοτε μοιρολατρικῶν καὶ ἀπαρασκεύων Ἑλλήνων.

Ἐταράχθησαν τὰ νεῦρά των εἰς τὸ ἔπακρον, διότι ἔβλεπον εἰς τὸ κίνημα ἐκεῖνο ὅτι ἐπιτηδείως ἤρχισαν οἱ Βούλγαροι νὰ ἐφαρμόζουν βαθμιαίως τὸ πρόγραμμα τὸ ἀπορρέον ἐκ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ τὴν ὁποίαν εἶχε κουρελιάσῃ ἡ Βερολίνειος τοιαύτη.

Κατὰ τὸ σύστημά των λοιπὸν οἱ Ἕλληνες ἤρξαντο φωνασκοῦντες καὶ εἰς πλείστας πόλεις ἔλαβον χώραν συλλαλητήρια κηρύσσοντα ὅτι γῆν καὶ θάλασσαν θὰ ἀναμοχλεύσουν.

Καὶ τότε ὁ κακὸς δαίμων τῆς Ἑλλάδος, ὁ νεώτερος Κλέων, ὁ δημαγωγὸς Δεληγιάννης, αὐτὸς ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον πάντοτε ἡ τύχη ἔρριψε νὰ ἰθύνῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς ὅλας τὰς σοβαράς της στιγμάς, αὐτὸς λοιπὸν προήδρευε τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήτεως καὶ τώρα.

Διὰ νὰ ἐννοήσῃ καλήτερα τὸν χαρακτῆρα τοῦ δημαγωγοῦ τούτου ὁ ἀναγνώστης, μὲ τὴν παροῦσαν εὐκαιρίαν ἀναφέρομεν καὶ ἓν ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον ἔλαβε χώραν κατὰ τὴν Βερολίνειον συνθήκην, εἰς τὴν ὁποίαν παρευρίσκετο καὶ ὁ Δεληγιάννης ἀντιπροσωπεύων τὴν Ἑλλάδα μετὰ τοῦ Ἀλ. Ρ. Ραγκαβῆ.

Ὅπως καὶ εἰς προηγούμενον κεφάλαιον ἀνεφέραμεν τὰ κατὰ τὴν Βερολίνειον συνθήκην, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν μικρῶν ἐνδιαφερομένων κρατῶν τότε μόνον παρίσταντο ὁσάκις ἐπὶ τοῦ τάπητος ἦτο τὸ ζήτημα τῶν χωρῶν, ἃς ἀντιπροσώπευον διὰ νὰ ὑπερασπισθοῦν τὰ δίκαια τῆς χώρας των.

Ἦλθεν ἡ σειρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητήματος καὶ ἤρχισεν νὰ ἀγορεύῃ ὁ Θ. Δεληγιάννης διὰ λόγου τὸν ὁποῖον εἶχε προπαρασκευάσει μόνος του, καὶ ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν ἴδιον ἦτο τελειότατος διὰ νὰ ἀνασκευάσῃ ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἐναντίων.

Μόλις ἐτελείωσε καὶ ἐκάθησεν ἐναβρυνόμενος ὡς λέων ἀλλ' ὁ παρακαθήμενος μικρὸς τὸ δέμας ἀλλὰ σοφὸς καὶ πολύμητις ἐκεῖνος ἀνήρ, ὁ τελειότατος causeur A. Ραγκαβῆς ἀντιληφθεὶς ὅτι πολλὰ τὰ κενὰ παρουσίαζεν ἡ Ἑλληνικὴ ὑπεράσπισις ἐκείνη καὶ διὰ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν κακὴν ἐντύπωσιν ἠγέρθη διὰ νὰ προσθέσῃ καὶ συμπληρώσῃ ὅλα τὰ τρωτὰ τοῦ λόγου τοῦ Δεληγιάννη.

Τότε ὁ τελευταῖος ἰδὼν τὸν Ραγκαβῆν ἀνιστάμενον διὰ νὰ ὁμιλήσῃ, καὶ νομίζων ὅτι θὰ καταστρέψῃ τὴν καλὴν ἐντύπωσιν (sic) τοῦ λόγου του, τὸν συλλαμβάνει ἀπὸ τὸ ἔνδυμά του καὶ τὸν ἐξαναγκάζει νὰ καθήσῃ!

Ὑπήκουσεν ἄκων καὶ μετὰ θλίψεως ὁ Α. Ραγκαβῆς, διότι ἦτο ἀνώτερός του...

Τοιοῦτος λοιπὸν ἦτο ὁ ἰθύνων τὰ πράγματα καὶ κατὰ τὴν ἐπιστρατείαν τοῦ 1886.

Ἰδὼν τὸ κατώρθωμα τῶν Βουλγάρων καὶ νομίζων ὅτι εὐκόλως καταλαμβάνονται ἐπαρχίαι ἄνευ καλῶς ὀργανωμένου στρατοῦ ἀμέσως διατάσσει καὶ κηρύσσει τὴν γενικὴν ἐπιστρατείαν.

Ὁ ἐνθουσιασμὸς κατέλαβε πάντας, ὅλοι τότε ὠνειρεύθησαν τὰ κλέη τῶν προγόνων, καὶ ἀπειράριθμοι συνέρρεον ἐθελονταὶ ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς ἔσω καὶ ἔξω Ἑλλάδος.

Καὶ ὅλος ἐκεῖνος ὁ ἀσύντακτος σχεδὸν ὄγκος συνέρρεεν εἰς τὰ σύνορα, ὅπου καὶ ἡ Τουρκία ἐξ ἄλλου εἶχε συγκεντρώσει στρατεύματα ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ γνωστοῦ ἐκ τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου Ἀχμὲτ Ἐγιοὺπ πασᾶ.

Πλὴν θορυβηθεῖσα ἡ Εὐρώπη ἐκ τῶν στρατιωτικῶν τούτων κινήσεων διὰ ταὐτοσήμου διακοινώσεως ἀνήγγειλον αἱ Δυνάμεις τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει νὰ παύσῃ πᾶσα στρατιωτικὴ συγκέντρωσις καὶ ἐνέργεια.

Εἰς τὴν διακοίνωσιν ταύτην ἀπήντησεν ὁ Πρωθυπουργεύων Δεληγιάννης ἀρνητικῶς, οὐδαμῶς ἐννοῶν νὰ συμμορφωθῇ εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἐκείνην συμβουλήν, ἐφ' ᾧ Εὐρωπαϊκὸς στόλος ἔπλευσεν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ παράλια καὶ ἐκήρυξε τὸν γενικὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν τῷ μεταξὺ μικροσυμπλοκαί τινες ἐγένοντο ἐν τοῖς μεθορίοις ἀλλ' ἄνευ μεγάλου τινος ἀποτελέσματος.

Τότε ἀπέναντι τῆς ἀπαιτήσεως τῆς Εὐρώπης ὁ ἀνίκανος νὰ ἀντιληφθῇ τὴν διπλωματίαν ὁ Δεληγιάννης ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐνδίδουσα εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ στόλου συνενωμένου (ἐπρόκειτο ὡς γνωστὸν περὶ μεγάλου γεγονότος καὶ περὶ ἰσχυροτάτου κράτους!!) ὑπέκυψεν εἰς τὴν πρότασιν τῶν Δυνάμεων, καὶ ὑπεχρεώθη νὰ ἀφοπλισθῇ χωρὶς οὐδέν τι κέρδος νὰ προσορισθῇ, καὶ ἀφοῦ εἰς μάτην ἐδαπάνησε μερικὰς δεκάδας ἑκατομμυρίων ἀπὸ τὸ πλούσιόν της ταμεῖον!

Καὶ οὕτω ἀπεσοβήθη ὁ Ἑλληνο-Τουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1886.

Καὶ οὕτω διὰ τοῦ θράσους τῶν Βουλγάρων καὶ τῆς δειλίας ἐκείνης τοῦ τυράννου Ἀπτοὺλ Χαμὶτ ἀπεκόπη ἀπὸ τὴν μεγάλην Τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία, μία ἀπὸ τὰς εὐρωτέρας χώρας τοῦ κόσμου, πρὸς δὲ ἀποτελοῦσα διὰ τοῦ Αἵμου τὰ φυσικὰ σύνορα τῆς Τουρκίας, καὶ ὅλα ταῦτα ἀπωλέσθησαν ἀνεπιστρεπτεὶ διά τὸν λόγον μόνον ὅτι τὴν Τουρκίαν ἐκυβέρνα ὁ κακός της δαίμων, ὁ Χαμὶτ πρὸς τὸν ὁποῖον ἀριδήλως ἐκραύγασεν ὁ ἥρως τῆς **Ἑλένας** ὁ γνωστὸς Φουὰτ πασᾶς ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν Ντελῆ Φουὰτ πασᾶς ὅτι μὲ 5,000 ἀνδρῶν μόνον δύναται νὰ καθυποτάξῃ καὶ ἐξουδενώσῃ τὴν ἐπανάστασιν ἐκείνης τῆς Ἀν. Ρωμυλίας!

. . . . . .

Μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο, καὶ μετὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν ἀξιωματικῶν διὰ τὸ αἴσχος τὸ ὁποῖον ἐνεκόλαψεν εἰς αὐτοὺς ἡ ἀπραγμὴ τῆς Α. Ρωμυλίας διὰ τῆς ἀδρανείας εἰς τὴν ὁποίαν ἠνάγκασεν ὁ Χαμὶτ νὰ παραμείνουν, τὰ γεγονότα ἔτρεχον γοργά, καὶ ὅλα ἐμαρτύρουν ὅτι τὸ τουρκικὸν κράτος ὑπὸ τὸν Χαμὶτ ὥδευε γοργὸν καὶ εὐθὺ πρὸς τὴν καταστροφήν.

Διὰ νὰ κατευνάσῃ λοιπὸν τὰς ἀναφαινομένας γενναίας τῶν ἀξιωματικῶν διαμαρτυρίας ὠργάνωσεν ἐπὶ τὸ τελειότερον τὴν μυστικὴν ἀστυνομίαν, ἐπέβαλλεν εἰς τὸν τόπον τὴν ἐπικατάρατον λογοκρισίαν, καὶ οὐδὲν εἰς τὸ ἑξῆς ἔντυπον δὲν ἔβλεπε τὸ φῶς εἰμὴ προηγουμένως περιήρχετο εἰς τὴν διύλισιν καὶ ἐξονύχισμα τῆς λογοκρισίας ὡς οὐδεμία πρᾶξις ἐλάμβανε χώραν χωρὶς νὰ μὴ καταγγέλεται ὑπὸ τῶν χαφιέδων.

Ἡ πνοὴ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ ἐλευθέρου λόγου, ἡ ὁποία προηγουμένως ποὺ καὶ ποὺ δειλὰ ἔβαλλε τὴν πάγκαλόν της κεφαλήν, εἰς τὸ ἑξῆς ἔσβυσε παντελῶς, μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς ποὺ ἔσβυσεν ἡ τυραννία τοῦ Χαμὶτ.

Οἱ Σύλλογοι, τὰ Σωματεῖα, αἱ Ἀδελφότητες, ὅσαι προϋπῆρχον, ὑφίσταντο μὲν ἀλλ' ἐφυτοζώουν, εἰς τὸ ἑξῆς ὅμως οὐδεμία ἄδεια ἐδίδετο, καὶ ὁ τρόμος ἐκυριάρχει ἐφ' ὅλου τοῦ ὑπηκόου του!

Κακουργήματα καὶ ἀδικήματα ἐλάμβανον χώραν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς αὐτοκρατορίας χωρὶς καμμία φωνὴ τοῦ δικαίου νὰ ὑψωθῇ, χωρὶς ὁ λόγος τοῦ τύπου νὰ ἀκουσθῇ!

Καὶ τὸ κράτος ἐφέρετο κατὰ κνημνῶν, καὶ παντοῦ τὸ ὑπήκοον καταδυναστευόμενον ἤρχιζε νὰ ἀνίσταται κατὰ τῆς τόσης ἐκείνης ἀδικίας.

Ναί, καὶ τὸ κράτος ἐφέρετο κατὰ κρημνῶν.

Ἀλλ' ὁ Χαμὶτ διὰ νὰ ἐξαπατήσῃ τὸ ὑπήκοον καὶ πρὸ πάντων τοὺς ἀξιωματικούς του μετεκαλέσατο Γερμανοὺς ἀξιωματικοὺς ἵνα διαπαιδαγωγήσουν τοὺς Τούρκους.

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἤρκει ὥστε αἱ ἀδικίαι νὰ παύσουν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ χειρότερον ἔβαινον, ἐξετραχύνοντο καὶ ὡς θὰ ἴδωμεν εἰς τὸ μεθεπόμενον κεφάλαιον σφαγαὶ ἠθνδὸν τῶν Ἀρμενίων ἔλαβον χώραν, διεπράχθησαν τερατουργήματα τοιαῦτα ποὺ καὶ ἀναγινώσκων θὰ φρίξῃ ὁ ἀναγνώστης. Ἀλλὰ τώρα θὰ ἔλθωμεν εἰς ἕνα λυπηρὸν ἔρωτα, εἰς μίαν ἀγάπην ἡ ὁποία ἔληξεν ὡς δρᾶμα Σαικσπήρειον. Τί διάβολο! πᾶν ὅ,τι ἤγγιζεν ὁ Χαμὶτ κατέληγεν εἰς αἷμα!... καὶ ὅλη του ἡ ἱστορία εἶνε γραμμένη μὲ αἷμα... αἷμα, αἷμα καὶ πάλιν αἷμα...

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΗ'.

Ἕνα δρᾶμα ἐρωτικόν.—Ἡ ὡραία Ἀϊσὰ καὶ ὁ Ἀρμένιος ἰατρὸς Α... βέης.—Λύσις τοῦ ἔρωτος εἰς τὸν Βόσπορον μὲ τὰ ψάρια...

Μέσα εἰς τὸ μαυριτανικοῦ ρυθμοῦ σαλονάκι, πλημμυρισμένο μὲ μύρα εὐώδη ἐκ ροδελαίου, ἰάσμου, ἠλέκτρου, καὶ ἀρώματος κυπαρίσσου, ἡ ὡραία Ἀϊσσὰ εὑρίσκετο μόνη.

Ἐξαπλωμένη ἐπάνω εἰς ἕνα σοφᾶν σκεπασμένον μὲ πυκνοὺς τάπητας τῆς Βασσόρας καὶ τῆς Ταχεράνης ἦτο γυρισμένη πρὸς ἑαυτήν, σὰν προσεκτικὴ καὶ παραμονεύουσα γαζέλλα.

Τὸ κομψὸ καὶ εὔμορφο κεφαλάκι της ἐστήριζεν εἰς τὸ παχουλὸ χεράκι της ποῦ ἦτο κατάλλευκο σὰν τὸ ἀλάβαστρον. Τὰ δάκτυλα ἀνοιγμένα, ξεφτυσμένα σχεδὸν μὲ μικροὺς χαριτωμένους λακκίσκους μόλις διακρινουμένους. Καὶ ὁ βραχίων της ὁλόκληρος ὑπεστηρίζετο εἰς ἕνα σωρὸ μαλακῶν προσκεφαλαίων καλυμμένων μὲ ἀπειράριθμα κουφφὲ ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων καὶ ὡραιοτέρων τῆς βιομηχανίας τοῦ Καίρου.

Ἐνῶ τὸἄλλο της χεράκι—τὸ ἀριστερὸ—ἄφινε νὰ κυματίζῃ κατὰ μῆκος τοῦ διβανίου, καὶ ἐκρατοῦσεν ἀκόμη μεταξὺ τοῦ δείκτου καὶ

ἀντίχειρος τὸ σωληνάριον τοῦ κομψοῦ ναργκιλέ, τοῦ ὁποίου πρὸ ὀλίγου μὲ ζέσιν εἰσέπνεε τὸν μεθυστικὸν καπνὸν τοῦ τουμπεκί.

Ὁ ναργκιλὲς οὗτος πραγματικὸς ἦτο ἀριστούργημα τέχνης ἐν τῷ εἴδει του

Τὸ δοχεῖον ἦτο ἀπὸ καθαρὸν κρύσταλλον τῆς Βενετίας, καὶ εἶχε τὸ σχῆμα ἀμφορέως Αἰγυπτιακοῦ ἄνευ λαβῶν· ὅμως, ὑπεβαστάζετο ἀπὸ χρυσοῦν ὑπόβαθρον τοῦ ὁποίου αἱ τέσσαρες γωνίαι ἀνεπαρίστανον τέσσαρας λέοντας ἀναπαυομένους. Ἡ ὑπερτεθημένη τοῦ ἀμφορέως πίπα, ἀπὸ λεπτὴν πορώδη γῆν τῆς Προύσης ἦτο κατάστικτος ἀπὸ χρυσοῦς καὶ ἀργυροῦς μαχμουδιέδες, διαμαντικὰ μικρὰ καὶ σάπφειρον. Εἰσέδυεν εἰς τὸ δοχεῖον διὰ σωλῆνος ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ τεχνικώτατα γεγλυμμένου μὲ ἀραβουργήματα σχήματος ἀλλοκότου καὶ καλλιτεχνικωτάτου. Τὸ χεῖλός του δ' ἐσπινθήριζεν ἀπειράριθμα πυρσά, τῶν ὁποίων ἕκαστον φῶς ἀναμιγνυόμενον μὲ τοῦ τῶν ρουβινίων, σαπφείρων καὶ ἀδαμάντων ἐσχημάτιζεν ἓν σύνολον ἀπερίγραπτον διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν ἀποχρώσεων τοῦ χρωματισμοῦ, καὶ τῶν ζωηρῶν καὶ διαπύρων χρωμάτων.

Ὁ μακρὸς σωλὴν, εὐλήγιστος καὶ κινητὸς προσεδένετο μὲ τὸν χρυσοῦν σωλῆνα τοῦ ἀμφορέως καὶ ἐτελείωνε δι' ἄκρας ἐκ διαυγεστάτου καὶ καθαρωτάτου ἠλέκτρου. ἀλλὰ καὶ τοῦ ἠλέκτρου τούτου ἡ βάσις περιεκυκλοῦτο ὁμοίως μὲ ἀδάμαντας καὶ πολυτίμους λίθους, οἱ ὁποῖοι ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἔστελλον νὰ ἀποπλανηθοῦν τὰ χαριτωμένα πυρσά των.

Ὅλος δὲ ὁ σωλὴν οὗτος ὁ εὐκίνητος ἐσκεπάζετο μὲ λεπτότατον μεταξωτὸν ὕφασμα, τὸ ὁποῖον συνεκρατεῖτο διὰ σχοινίων χρυσῶν, ἀργυρῶν καὶ μεταξωτῶν, καὶ ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῆς βάσεως μέχρι τῆς κο-

ρυφῆς περιελισσόμενος ὡς πρὸς ὄφιν, σὰν φετδι πολὺ ὑψηλὰ σηκωμένον, φετδι μικροσκοπικὸ καὶ θελκτικό, ἀπαράλλακτα ὅπως ἐκεῖνα ποὺ φέρουν εἰς τὸν λαιμὸν μερικαὶ γόησσαι τῶν Ἰνδιῶν.

Εἰς τὸ βάθος δὲ τοῦ δωματίου τούτου ἐγείρεται εὐρεῖα ὠοειδὴς θύρα, σκεπασμένη ὁλόκληρος μὲ ἁλγεριανὰ καὶ αἰγυπτιακὰ ὑφάσματα, καὶ τὰ ὁποῖα ἐν τῇ διασταυρώσει ἐπέτρεπον νὰ διδῃ κανεὶς θαυμάσιον θερμοκήπιον, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου γλυκὰ ἐμινύριζε τὸ νερὸ ἀλαβαστρίνου τινὸς πίδακος.

Ἐπὶ τῶν φύλλων τῶν σπανίων φυτῶν, ποὺ ἐστόλιζον τὰ περίγυρα τοῦ θερμοκηπίου ἐτραγουδοῦσαν σπῖνοι τῆς Βεγγάλης, ἔψαλλον συναγωνιζόμενα ἀηδονάκια, ἐκελαδοῦσαν καναρίνια καὶ χαριτωμένακις καρδερίναις τῆς Ἄνω Συρίας.

Μὲ τοὺς τόσον μαλακοὺς ἐκείνους τάπητας, μέ τὰ μικρὰ καὶ ψηφιδωμένα τραπεζάκια ἐκεῖνα, μὲ τὰς φορτωμένας ἀπὸ ἀραβουργήματα σκευοθήκας ἐκείνας, ὅπου ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος ἀνεκατώνετο μὲ τὸ ζωηρότερον πράσινον, καὶ τὸ διαπυρώτερον κόκκινον χρῶμα, μὲ τὰ μετάξινα ὑφάσματα ἐκεῖνα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἐργοστασίου τοῦ Χάρακος· μὲ τὸν πολυέλαιον ἐκεῖνον ποὺ συνεκρατοῦσε λυχνίας καὶ πενταφώτους βενετικάς, μὲ τὰ χίλια δυὸ ἐκεῖνα κομψοτεχνήματα, συγκείμενα ἀπὸ κιαθίσκους τελειοτάτης Ἰαπωνικῆς πορσελάνης, ὑδροχόας χαλκίνας καὶ ἀργυρᾶς, δίσκους καὶ βαζάκια τοῦ καπνοῦ ἀπὸ τὰ ἴδια μέταλα, μὲ τὰ ὑποκύπελλα ἐκεῖνα τεχνικώτατα δικτυωμένα, μὲ τὰ αὐγὰ τῶν στρουθοκαμήλων ἐδῶ κ' ἐκεῖ κρεμασμένα μὲ ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους κορδέλλας· μὲ τὸ ποὺφ τὸ Εὐρωπαϊκὸν εἰς τὸ κέντρον ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξήρχοντο ὡραῖα φύλλα βατανεῶν, μὲ τὰ ἀρώματα ἐκεῖνα ποὺ καιόμενα

ἀνεδίδοντο, μὲ τοὺς ὡραίους τέλος καθρέπτας ἐκείνους τοὺς κωνωειδεῖς, τὸ σκλόνι ἐν γένει ἐκεῖνο τὸ τόσον ἁπλούστατον εἰς ἔπιπλα καὶ τόσον πλούσιον εἰς καλλιτεχνίαν ἐσχημάτιζεν ἀκριβῶς τὸ πλαίσιον ποὺ τότον ἐταίριαζεν εἰς τὴν ὡραίαν καὶ χαριτωμένην ἐκείνην Ἀϊσσάν.

Εἶχε μόλις εἴκοσιν ἔτη· ἦτο δηλαδὴ εἰς τὴν ἐντελῆ ἀκτινοβολίαν τῆς ὡραιότητος καὶ ζωηρότητός της.

Καταγωγῆς Κιρκασσιανῆς ἐπωλήθη κατὰ τὸ ἕβδομόν της ἔτος ὑπ' αὐτῆς τῆς οἰκογενείας της εἰς κάποιον πλούσιον ἔμπορον δούλων, κρύφιον προμηθευτὴν τῶν χαρεμίων τῆς Κων)πόλεως.

Ὁ ἔμπορος ἐκεῖνος βλέπων τὴν χάριν της, τὴν ἐκκολαπτομένην ὡραιότητά της καὶ τὴν ζωηράν της εὐφυΐαν, δὲν ἐδίστασε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἀπαιτουμένην ἐκπαίδευσιν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον ὠνειρεύθη μόλις τὴν ἠγόρασεν.

Ἐδιδάχθη λοιπὸν νὰ τραγουδῇ, νὰ χορεύῃ, νὰ παίζῃ κιθάραν, νὰ κεντᾷ καὶ νὰ ἀπομάθῃ τέλος τὸ εἶδος τὸ ἀριστοκρατικὸν τῆς τουρκικῆς γλώσσης, ἡ ὁποία ὁμιλεῖται εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸ χαρέμι καὶ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ μεγάλου ἄρχοντος.

Κατὰ τὸ δέκατον ἕκτον της ἔτος ἐτέθη εἰς πώλησιν εἰς ἀκριβωτάτην τιμήν. Ὡμιλοῦσαν δι' αὐτήν, περὶ αὐτῆς ἐγίνετο ὁ λόγος εἰς τὸ *ἐμπορικὸ* ἐκεῖνο τοῦ προμηθευτοῦ. Ἐγένετο πασίγνωστος εἰς τὸν κόσμον ἐκεῖνον· ὅλοι τὴν ἐζήτουν, ὅλοι ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ τὴν ἀγοράσουν. Ἀλλ' ὁ ἔμπορος ἐβαστοῦσε τὴν ὑψηλὴν τιμήν του, δὲν ἐνέδιδεν εἰς ὀλιγώτερα.

Τέλος ὡμίλησαν περὶ αὐτῆς εἰς κάποιαν Καδίναν τοῦ Χαμηδικοῦ ἀνακτόρου.

Ἦλθε καὶ τὴν εἶδε, τὴν εὗρεν ὡραίαν, θελκτικήν, θαυμασίαν, ἀξίαν ὑψηλοτέρων εὐνοιῶν, συνεννοήθη μὲ τὸν ἔμπορον καὶ μιὰ καλὴν πρωΐαν τὴν ἔθεσαν εἰς τὸ ἀμάξι καὶ τὴν ἔφερον πρὸς τὰ ὑψώματα τοῦ Γιλδίζ, εἰς τὴν πολυτελεστάτην ἅμα καὶ ἀλλόκοτον κατοικίαν τοῦ Ἀβδοὺλ Χαμίτ.

Ταχέως κατέστη ἡ Ἀϊσὰ μία ἀπὸ τὰς ἀξιεραστοτέρας ἀλαΐκισσας τῆς νταϊρὲ τῆς κυρίας της, καὶ ἐπεφορτίσθη τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα νὰ κερνᾷ τὸν καφὲν εἰς τὴν κυράν της, εἰς τὰς ἐπισκεπτρίας ἐκείνης, καὶ εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν ἐπισκέπτην, ὁσάκις τοῦ Χαμίτ ἤρχετο τὸ κέφι νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Καδίναν.

Πολύτιμος εὐκαιρία ποὺ δὲν ἤργησε νὰ ἔλθῃ.

Πράγματι μόλις ἀνέλαβε τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἐν τῷ χαρεμλῳ τῆς Καδίνας ὑπούργημα καὶ ἔλαβε τὸ μικρὸν ἀραβικὸν ὄνομα τῆς Ἀϊσᾶ, καὶ μίαν ἐσπέραν ἡ νταϊρὲ ἔγινεν ἀνάστατος διὰ τῆς εὐτυχισμένης εἰδήσεως ὅτι προσεχῶς θὰ τὴν ἐπισκεφθῇ ὁ Χαμίτ. Αἱ κάλφαι καὶ αἱ ἀλαΐκισσαι ἔλαβον τὴν διαταγὴν νὰ ἐνδυθοῦν μὲ τὰ καλήτερά των φορέματα καὶ στολίδια, νὰ χτενισθοῦν ἐξαίσια καὶ προσδώσουν εἰς τὸ δέρμα των τὸ χρῶμα ἐκεῖνο ποὺ δίδει τὴν χάριν καὶ ζωηρότητα διὰ τοῦ φκιασιδίου, τῆς πούδρας, τῶν ἀρωμάτων καὶ τῶν πολυτίμων ὑγρῶν ἐκείνων ποὺ χρῶνται καὶ καταχρῶνται αἱ ἀριστοκράτιδες Τούρκισσαι.

Μόλις λοιπὸν ἔληξαν αἱ προπαρασκευαὶ ἐκεῖναι καὶ ὁ ἀρχιευνοῦχος Κιζλάραγας Γκανῆς ἀνήγγειλε μὲ σεβασμὸν τὴν ἄφιξιν τοῦ Χαμίτ.

Ἀμέσως ἐσχηματίσθησαν αἱ δύο φράκτι ὑπὸ τῶν Κάλφα καὶ Ἀλαϊκισσῶν διὰ μέσου τῶν ὁποίων θὰ διέβαινεν ὁ Ἀβδοὺλ Χαμίτ.

Ἕκαστον μέλος τῆς Νταϊρὲ μὲ ὑπέρτατον σεβασμὸν ἵστατο κατὰ τὴν διαγεγραμμένην εἰς προηγούμενον κεφάλαιον στάσιν.

Ἦλθε σκεπτικὸς καὶ σύνοφρυς ὁ Χαμίτ πρὸς τὴν Νταϊρὲ τῆς Καδίνας, ἡ ὁποία εὐσεβάστως τὸν ὑπεδέχετο, καὶ ἐπῆγε κ' ἐκάθησεν εἰς τὸ δι' αὐτὸν προωρισμένον μέρος.

Εἷς ἕνα του νεῦμα ἦλθεν ἡ Καδίνα ἡ ἕως τότε ὀρθία κ'ἐκάθησεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ αὐθέντου της, ἐπάνω εἰς ἕνα σωρὸν χαμηλὸν προσκεφαλαίων.

Τὴν στιγμὴν ταύτην, προηγουμένη τῶν Κάλφα, ἡ Ἀϊσὰ εἰσῆλθε κρατοῦσα διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἐπὶ καταχρύσου δίσκου, τὸν κυαθίσκον κατάχρυσον καὶ τοῦτον πεποικιλμένον μὲ χρυσᾶ δικτυωτά, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἔμελλε νὰ χύσῃ τὸν μυρωδᾶτον καφὲ Μόκα.

Δίπλα εἰς αὐτὴν ἐβάδιζεν ἡ ἐπιφορτισμένη τὰ σιγαρέττα ἀλαΐκισσα, τὰ μυρωδᾶτα ἐκεῖνα σιγαρέττα ποὺ ὑπὸ τὰ ὄμματα καὶ διὰ τὸν Χαμὶτ κατασκευαζόμενα.

Ἐπλησίασεν, ἦλθε κοντά του, ἐγονάτισε καὶ ἐπρόσφερε τὸν καφέν.

Ἡ ὡραιότης της, ἡ κομψότης καὶ ἡ χάρις τοῦ σώματός της εὐθὺς προσέβαλλον τὸν Χαμίτ. Τὸν ἔκαμε καὶ ἐρρίγησε τὴν καρδίαν ὁ τρομερὸς ἐκεῖνος Χαμίτ.

— Ἄχ! τί ὡραία κοπέλλα ποὺ εἶνε, κυρία, εἶπεν ὁ Χαμὶτ τοῦ ὁποίου τὰ πτερύγια τῆς ρινὸς ἐταράσσοντο ἀπὸ τὸ πάθος. Τί χάρις! Γειά σου κοπέλλα μου... Καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν Καδίναν ὁ Χαμίτ: Πῶς τὴν λέγουν, παρακαλῶ;...

— Τὴν λέγουν **Ἀϊσσᾶ** εἶπε ριγήσασα ἡ Καδίνα, διότι διεῖδε τώρα πῶς ἀλλοῦ θὰ στραφῇ ἡ ἀγάπη τοῦ Χαμίτ, τοῦ ἄρχοντός της, τοῦ αὐθέντου της.

— Ὤμμορφο ὄνομα ! καὶ ὡραία κοπέλλα . . . συνεπέρανεν ὁ Χαμίτ.

Αὐτὸ μόνον ἤρκεσε νὰ ἀνυψωθῇ ἀμέσως ἡ ὑπηρέτρια ἐκείνη, ἡ προσφέρουσα τὸν καφέν, εἰς τὴν τάξιν τῶν Γκιοζδέδων.

Ἕνα μάτι, δυὸ ἢ τρεῖς ἀπὸ πάθη κινήσεις τῶν πτερυγίων τοῦ Χαμὶτ ἀνύψωσε πολὺ ὑψηλὰ τὴν χαριτωμένην ἐκείνην τσερκέζαν σκλαβοποῦλαν . .

Ἔνευσε τότε ἡ Καδίνα πρὸς τὴν Ἀϊσὲν καὶ εὐθὺς ἐκείνη ἦλθεν εὐσεβάστως καὶ διὰ τῆς χαριτωμένης παχουλῆς χειρός της ἐπῆρε τὸ κάτω τῆς Σταμπουλίνας τοῦ γέρω λύκου Χαμὶτ καὶ τὸ ἐφίλησεν καὶ μὲ τὰ χέρια κατόπιν στραυρωμένα εἰς τὸ πάλλον ἐκεῖνο, πλούσιον καὶ κατάλλευκον στῆθος, ἀπεσύρθη ὀπισθοχωροῦσα ἔχουσα πάντοτε στιλωμένα τὰ μάτια εἰς τὸν ὑπέρτατον τῶν δύο κόσμων αὐθέντην.

Τὴν συνώδευον καὶ δύο τρεῖς φιλενάδαι της σκλάβαι αἱ ὁποῖαι ἐφιλοδοξοῦσαν κοντά της ὕστερα νὰ καταλάβουν τὰς θέσεις τῶν κάλφα.

Ἔμαθον τὴν φράσιν ταύτην οἱ εὐνοῦχοι, ὁ περιώνυμος Τζεβχὲρ-ἀγᾶς. Καὶ ἀμέσως διεσκεύασαν καινούργιο διαμέρισμα. διὰ τὴ νέαν Γκιοζδέν.

Εἰς ὀκτὼ ἡμέρας ἐγκατεστάθη ἡ Ἀϊσὲ-Χανοὺμ εἰς πολυτελὲς περίπτερον μὲ τὰς Ἀλαΐκισσας καὶ Κάλφας της.

Ὅ,τι ὠνειρεύθη ἡ ταπεινὴ κοπέλλα ἐπέτυχεν, ὅ,τι ἐπεθύμησε τὸ περιέμενε . . .

Εἰς τὸ ἑξῆς εὐρεῖα καὶ εὔκολος ἠνοίγετο πρὸ αὐτῆς ἡ ζωὴ μὲ ὅλας τὰς ἀνατολικὰς ἐκείνας πολυτελείας καὶ τιμάς.



Τὰ Μυστήρια Σουλτὰν Χαμὶτ τοῦ Β'. ΦΥΛΛ. 32

Ἐκδοτικὴ ἑταιρεία **ΜΕΝΤΖΟΥ** καὶ Σας

'Ανέμενε λοιπὸν τὴν γνῶσιν τοῦ καρποῦ τῆς γνώσεως ἀπὸ τὸν τύραννον ἐκεῖνον!

'Αλλὰ καὶ ὁ ὀξυδερκὴς εἰς τὴν καλλονὴν Νέρων ἐκεῖνος ἐπέμενεν ἐπὶ πολὺ νὰ ἀναμένῃ ἡ χαριτωμένη τσερκεζοπούλα, ἡ ὁποία ἐπεθυμοῦσε τώρα ἕνα μόνον πρᾶγμα ποὺ ὅλοι αἱ γυναῖκες σύμφωνα μὲ τὴν διαιώνισιν τοῦ εἴδους ἀκράτως ἐπιδιώκουν, καὶ μία μόνη σκέψις τὴν κατελάμβανεν ὅπως συνεπείᾳ χαμηδικῆς ἐρωτικῆς ἐπισκέψεως κατωρθώσῃ νὰ γίνῃ μητέρα, καὶ ὑψωθῇ εἰς μεγαλείτερον βαθμόν, ἀνώτερον καὶ ἀπὸ αὐτὸν τῆς Καδίνας τῆς κυρᾶς της. 'Εκαραδοκοῦσεν ἡ δύστυχη ὅπως ἡ πρώτη ἐκείνη βραδεῖα ἔχῃ ἐπακολούθημα τὴν ἀπόκτησιν πρίγκηπος ἢ πριγκηπίσσης.

Καὶ ἔτσι μὲ τὴν καραδοκίαν ἐκείνην δέκα ὀκτὼ μῆνες διέρρεισαν ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ἡ ὡραία 'Αϊσὰ ἀνυψώθη εἰς τὴν τάξιν τῶν Γκιοζδέδων.

'Απὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν, ἀπὸ ἑσπέρας εἰς ἑσπέραν ἀνέμενεν ἡ ὡραία ἐκείνη Γαζέλλα τὴν ἔλευσιν καὶ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἄρχοντος Κυρίου της, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἐξεμυτοῦσεν . . . τί νὰ ἐγίνετο ἄραγε... πῶς τὴν ἐλησμόνησε τόσον ταχέως . . .

Καὶ ἀνέμενεν ἡ κακόμοιρη . . . Καὶ θὰ ἀνέμενεν ἀκόμη . . . 'Εως ὅτου κάτι τι, κάποιο πρᾶγμα παρεντέθη εἰς τὴν ζωὴν τῆς νεαρᾶς ταύτης σκλαβοπούλας.

Τὸ καϋμένο τὸ κορίτσι ἐμαραίνετο, νευρικὴ, μελαγχολικὴ ἐγένετο καὶ ἰδοὺ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἡ 'Αϊσὰ ἔβλεπε τὸ ροδινόν της ἐκεῖνο πρόσωπον νὰ σβύνῃ βαθμηδόν, νὰ ἐξαλείφεται καὶ νὰ ἀφίνῃ τὴν θέσιν του εἰς ἕνα ἄλλο χρῶμα, εἰς τὴν ἀσθενικὴν καὶ καχεκτικὴν ὠχρότητα, ποὺ διηνεκῶς ὀξύνετο . . .

'Ανήσυχος τότε ἡ **Χασναδὰρ οὐστᾶ** διὰ τὴν ὑγείνην κατάστασιν τῆς 'Αϊσᾶς, καὶ βλέπουσα τὸν καθημερινόν της μαρασμὸν ἠναγκάσθη νὰ ὁδηγήσῃ τὴν ἐνδιαφερομένην ἐκείνην ἀσθενῆ εἰς ἕναν ἀπὸ τοὺς ἀνακτορικοὺς ἰατρούς, τοὺς προσκολλημένους εἰς τὸ Χαμηδικὸ χαρέμι.

'Ο ἰατρὸς οὗτος, ἀκόμη νέος, ἦτο ἀρμενικῆς καταγωγῆς καὶ ὁ ὁποῖος ἐκτὸς τοῦ Χαμηδικοῦ ἀνακτόρου εἶχεν ἀπειράριθμον πελατείαν διὰ νὰ ἀντιμετωπίζῃ τὰς ἀτομικάς του ὑπερόγκους δαπάνας.

Καὶ παρὰ τὰ προταθέντα κερδοφόρα συνοικέσια ὁ φίλος μας οὗτος 'Ασκληπιὸς παρέμεινεν ἄνυμφος.

Εἰς αὐτὸν λοιπὸν ἀνετέθη ἡ θεραπεία τῆς μαραινομένης 'Αϊσᾶς.

'Επεσκέφθη αὐτὴν διὰ νὰ διαγνώσῃ τὴν ἀσθένειαν, καὶ ἐπείσθη ὅτι περὶ μαρασμοῦ ἐπρόκειτο. Τὸ νὰ βλέπῃ δὲ τὴν νέαν του ἀσθενῆ καὶ νὰ γίνῃ παράφορος αὐτῆς ἐρωμένος ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, διότι ὅπως ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς 'Αϊσᾶς ἦσαν οὐρανίως θεσπέσια! . . .

Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ 'Α . . . βέης, ὁ 'Αρμένιος ἐκεῖνος ἰατρὸς διὰ νὰ μὴ τὸν ὠνομάσωμεν — πρέπει δὲ νὰ γνωρίζῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι πρόκειται πάντοτε περὶ πραγματικῶν γεγονότων καὶ οὐχὶ περὶ φανταστικῶν πραγμάτων — διηυθέτησεν οὕτω τὰ πράγματα, ὥστε συχνάκις νὰ βλέπῃ τὴν ἐξαισίως ὡραίαν ἀλλ' ὠχροτάτην πελατιδά του.

Κατὰ τὸν χρόνον δὲ καθ' ὃν διήρκει ἡ θεραπεία, ἐπείσθη τελείως ὅτι τὸ αἴσθημα τὸ ὁποῖον τὸν εἶχε καταδαμάσει πληρέστατα ἀνταπεδίδετο καὶ ὑπὸ τῆς ὡραίας 'Αϊσᾶς.

Τὰ πάθη ἔρχονται γοργὰ εἰς τὸν ὕπατον αὐτῶν παροξυσμὸν κάτω

ἀπὸ τὸν ὡραῖον καὶ διαυγῆ τῆς Ἀνατολῆς οὐρανόν. Ὁ ἔρως ὁ ὁποῖος εἶνε ἁπλούστατον φλέρτ εἰς τὴν Δύσιν, μεταβάλλεται αἰφνιδίως καὶ παραχρῆμα εἰς κύριον ἐπιβάλλοντα καὶ δεσπότην ἀνυπότακτον παρὰ ταῖς ἀέργοις γυναιξὶ τοῦ Τουρκικοῦ κόσμου.

Προωρισμέναι ἀπὸ τῆς παιδικῆς των ἡλικίας νὰ εὐχαριστήσουν μόνον καὶ νὰ ἐξαναγκάσουν νὰ γεννηθοῦν ὅλαι αἱ ἀνθρώπιναι ἐπιθυμίαι εἰς τοὺς ἄρρας, οἱ ὁποῖοι θὰ γίνουν οἱ αὐθέντται καὶ κύριοί των, μετέρχονται ὅλας τὰς πανουργίας καὶ τὰ μᾶλλον ἀλλόκοτα σχέδια τοῦ ἔρωτος διὰ τὸν μέγαν σκοπὸν τῆς ὑπάρξεώς των!

Διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ καταθέλξῃ, τίποτε δὲν στοιχίζει εἰς τὴν Τουρκάλαν. Νὰ κυριαρχήσῃ τοῦ κυρίου καὶ αὐθέντου της διὰ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς εὐφυΐας της, αὐτὸ ναὶ εἶνε ὁ ἀνώτατος, ὁ ὕπατός της σκοπὸς καὶ τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει χωρὶς μιὰ στιγμὴν ἀναπαύσεως.

Καὶ ἂν δὲν ἐξαρκοῦν τὰ θέλγητρά της διὰ νὰ φθάσῃ τὸν σκοπὸν τοῦτον, δὲν θὰ διστάσῃ καθόλου νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῶν δούλων της, ἐκείνην ποὺ θὰ τῆς φανῇ κατάλληλος εἰς τοῦτο, νὰ ἐπιτύχῃ δηλαδὴ τὸν σκοπόν, εἰς τὸν ὁποῖον αὕτη ἀπέτυχεν.

Τὸ πνεῦμα καὶ αἱ αἰσθήσεις ὑπεροξυνθέντα ἀδιακόπως ὑπὸ τῆς ζωῆς ἐκείνης τῶν χαρεμίων, οἱ ἡδυπαθεῖς χοροί, αἱ διηγήτριες καὶ αἱ συνωμιλίαι πλέον ἢ ἀνοιχταί, αἱ ἐξομολογήσεις τῶν μὲν καὶ αἱ ἐρωτικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν ἱερειῶν τῆς θρησκείας τῆς Σαπφοῦς, ναί, τίποτε δὲν τὰς ἀποτρέπει ἀπὸ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ διὰ τὸν ὁποῖον εἶνε προωρισμέναι. Ὅταν αὗται θέλουν νὰ ριγήσουν ὑπὸ τὴν συνάφειαν τῆς σαρκὸς τοῦ ἄρρενος, ἐπιδεικνύουν μίαν τόσην τόλμην, ἕνα τέτοιο θράσος καὶμίαν πανουργίαν ποὺ μόλις εἰμποροῦν εἰς τὸν

ἐλάχιστον βαθμὸν ν' ἀντιληφθοῦν τί ἐν τῇ κρύᾳ τῆς Δύσεως κοινωνίᾳ.

Διὰ νὰ εὐχαριστήσουν, διὰ νὰ ἀγαπήσουν καὶ νὰ ἀγαπηθοῦν δὲν διστάζουν νὰ διακινδυνεύσουν καὶ τὴν ζωὴν των ἀκόμη.

Αἱ γραῖαι τούρκισσαι διηγοῦνται μεταξὺ ἑνὸς φλυντζανιοῦ καφὲ καὶ τοῦ καπνοῦ πολλῶν σιγαρέττων, ὅλας τὰς παλαιὰς ἱστορίας ἐκείνας τῆς παραδόσεως ποὺ καταμαρτυροῦν τὸν Βόσπορον ὡς τὸπαγετῶδες σάββανον τῶν ἀπηγορευμένων ἐρώτων' . . .

Εἰς τὰς διηγήσεις ταύτας αἱ νεώτεραι ἔρριττον καὶ ἡ καρδία των ἔπαλλε ἀπὸ φρίκην καὶ τρόμον. Ἔχυνον μάλιστα καὶ δάκρυα διὰ τὴν ἄδικον ἐκείνην τύχην τῆς δυστυχοῦς ἐρωτοβαρεμένης, ἡ ὁποία—ἡ δύστυχη—κατεδικάζετο νὰ ἀπωλεσθῇ, νὰ ἀφανισθῇ, μὲ τὴν συντροφιὰν ἐχιδνῶν καὶ γαλῶν ἐσσα εἰς τὸν ἀκάθαρτον σάκκον, τὸν ὁποῖον ὁ σκληρὸς τύραννος Χαμὶτ ἔρριπτεν εἰς τὰ κρύα νερὰ τοῦ Βοσπόρου! . . .

Μερικαὶ νομίζουν, πῶς τινὲς τῶν διηγήσεων τούτων δὲν εἶνε ἀληθῆ γεγονότα, ἀλλ' ἐπλάσθησαν ἐπίτηδες ὑπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ μοιρολατρικοῦ πνεύματος ὥστε ἀναγκάζει κανένα νὰ γνωρίσῃ εὐκόλως τὴν ἀληθῆ Ἀνατολήν.

Γνωρίζουν ὁμοίως ὅτι ὁ θάνατος ρυκανίζει τριγύρω των, καὶ ὅτι ἡ ζηλοτυπία τῶν εὐνούχων εἶνε τρομερωτέρα τῆς τοῦ αὐθέντου. Ἀλλὰ τί ἐνδιαφέρουν αὐτὰ τὴν δίψαν των διὰ τὰ ἐρωτικὰ μεθύσια ποὺ ζητοῦν ἐκτὸς τῶν χαρεμιῶν!

Διὰ νὰ ἀποφύγῃ λοιπὸν τὴν ζηλοτυπίαν τῶν ἀτέγκτων ἐκείνων φυλάκων τῆς Ἀϊσσᾶς, ὁ ἰατρός μας συνέστησεν εἰς τὴν Χασναδὰρ Οὐστᾶν ὅτι πρέπει ἡ ἀσθενὴς νὰ ἀλλαξῃ ἀέρα, πρᾶγμα ἀπολύτως ἀναγκαῖον διὰ τὴν σωτηρίαν της.

Πάντοτε πειθήνιος καὶ ὑποτακτικὴ εἰς τὰς ἰατρικὰς διαταγὰς καὶ οὐδόλως δυσπιστοῦσα διὰ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ ἀέρος τῆς Ἀϊσᾶς —ὡς εἶχε συμβεῖ καὶ εἰς τόσας ἄλλας μαρανθείσας τοῦ Χαμηδικοῦ ἀνακτόρου— διέταξεν ὅπως ἡ ἀσθενὴς μεταβῇ καὶ περάσῃ ἐπί τινας ἑβδομάδας, εἰς τὸ ἐν Τσάμλιτζα αὐτοκρατορικὸν κιόσκι, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Ἐδῶ λοιπόν, μέσα εἰς τὸ κιόσκι αὐτό, μέσα εἰς τὸ μαυριτανικοῦ ρυθμοῦ σαλονάκι, τὸ ὁποῖον τῆς παρεχώρησαν, ναὶ ἐδῶ ἄρχεται τὸ δραματικὸν μέρος τῆς μικρᾶς ταύτης ἱστορίας.

Ἐρχόμεθα λοιπὸν νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ κεφαλαίου διεκόψαμεν.

Ἡ Ἀϊτᾶ λοιπὸν παρέμεινε σκεπτική, ἀφῃρημένη καὶ εἰς ἄφωνον θαυμασμὸν, ἀφοῦ ἐλησμόνησε νὰ ροφήσῃ τὸν καπνίζοντα ναργιλέν . . . καὶ τὴν ὥραν ποὺ περνοῦσε!

Τώρα ποὺ ἐμάθαμεν τὴν μικρὰν ἱστορίαν τῆς χαριτωμένης Ἀϊσᾶς, τῆς ὡραίας ἐκείνης ἀναμενούσης Γκιοζδέ, θὰ μᾶς εἶνε εὔκολον νὰ νοιώσωμεν ποῖαι ἦσαν αἱ ἰδέαι ποὺ τὴν ὥραν ταύτην ἔκαμνον νὰ πάλλῃ ἡ καρδιά της, καὶ ἔδιδον εἰς τὰ μάτια της τὴν βαθεῖαν ἐκείνην ἀκτινοβολίαν, τῆς ὁποίας αἱ φλόγες ἐτροφοδοτοῦντο ὑπὸ ἡδυπάθειαν φθάσασην τώρα εἰς τὸν παροξυσμὸν τῆς ἐπιθυμίας!

Πῶς τὰ κατάφεραν οἱ δύο ἐρωμένοι ὥστε νὰ μπορέσουν νὰ ἐξασφαλίσουν τὸν ἀμοιβαῖον των πόθον, διὰ μερικὰς δηλαδὴ ὥρας ἐλευθερίας;

Μὲ ποίαν τεχνούργησιν δολοπλοκιῶν καὶ θράσους ἡ Ἀϊτᾶ ἐκ συμφώνου μὲ τὴν ἐγκαρδιακήν της φιληνάδαν κατώρθωσεν διὰ τὸ βράδυ τοῦτο νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πρώτην συνέντευξιν ἔξω τοῦ

παλατίου, μακρὰν παντὸς ἀδιακρίτου ὀφθαλμοῦ καὶ πάσης ἐπιφόβου παρουσίας;

Αὐτὸ μᾶς εἶνε δύσκολον νὰ τὸ εἴπωμεν.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον εἶνε βέβαιον, εἶνε ὅτι μόλις ἐπῆλθεν ἡ νὺξ μιὰ γυναῖκα μεσόκοπη μὲ φορέματα χωριανὰ εἰσέδυσεν εἰς τὸ κονάκι.

Εἶπεν εἰς τοὺς φρουροὺς ὅτι εἶνε ἡ πρώτη ὑπηρέτρια καὶ ἀκόλουθος τῆς Ἀϊσσᾶς, καὶ ὡδηγήθη ἀμέσως ὑπὸ τοῦ εὐνούχου τῆς ὑπηρεσίας εἰς τὸν θάλαμον τῆς κυρᾶς των.

Μετὰ μίαν ὥραν ἡ γυνὴ ἐκείνη ἐξήρχετο τοῦ περιπτέρου, μετέβη πρὸς τὸν θυρωρὸν καὶ τὸν διέταξε νὰ ἀνοίξῃ ἡ μεγάλη θύρα τοῦ ἀμαξοστασίου.

Διελθοῦσα δὲ τὸ καρακόλι διηυθύνθη πρὸς τὰ κάτω.

Ἐπέρασε τὸ ἔξω τῆς εἰσόδου τοῦ παλατίου πρὸς τ' ἀριστερὰ κείμενον τουρκικὸν καφενεῖον, ἔφθασεν εἰς τὴν χαμηλὴν ἐκείνην πλευρὰν ὅπου συχνὰ σταθμεύουν τ' ἁμάξια τὰ ὁποῖα δὲν ἐννοοῦν νὰ κάμουν τὴν πρώτην ἐκείνην ἄνοδον τοῦ λόφου Τσάμλιτζα.

Ἕνα κουπὲ ἰδιωτικὸν εἰς τὸ ὁποῖον δύο μεγαλοπρεπέστατοι ἵπποι ταταρικοῦ γένους ἦσαν ἐζευγμένοι, περιέμενεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο.

Ἀφοῦ ἔρριψε κλέφτικο μάτι δεξιὰ κ' ἀριστερὰ διὰ νὰ βεβαιωθῇ ἂν εἶνε μονάχη, ἡ γυναῖκα ἐκείνη διηυθύνθη τότε ζωηρῶς πρὸς τὸ κουπέ, καὶ πάραυτα ἡ θυρὶς ἠνοίχθη, εἰσῆλθεν ἡ κυρία καὶ ἐκλείσθη πάραυτα . . .

Δύο κραυγαὶ χαρᾶς ἐξῆλθον ναὶ ταύτας ἐπηκολούθησε θόρυβος βροχῆς φιλημάτων.

Ὁ ἁμαξηλάτης σθεναρῶς ἐμάστισε τὰ ἄλογά του καὶ τὸ ἁμάξι γοργὸ διηυθύνετο πρὸς τὸ Σκούταρι.

Ἔπειτα ὅμως ἐστράφη σίφνιδίως πρὸς τὰ ἀριστερά, ἐρρίφθη εἰς τὸ μέσον τοῦ μεγάλου τῶν κυπαρίσσων δάσους, ὅπου τόσοι Μουσουλμάνοι κοιμοῦνται ἀναπαυτικὰ τὸν τελευταῖόν των ὕπνον.

Ἡ εἰσελθοῦσα εἰς τὸ κουπέ, ἀφῆσεσε βιαίως τὸν πέπλον της καὶ ἄφισε νὰ φανῇ τὸ χαριτωμένον καὶ ἔκπαγλον προσωπον τῆς Ἀϊτσᾶς!...

Ὅλη χαρά, εὐτυχισμένη, ἔθλιβε ζωηρὰ εἰς τοὺς βραχίονάς της τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐρώτων της, γελῶσα καὶ κλαίουσα μαζῆ, καὶ κάθε φορὰ ποὺ ἀπέδιδε τὰ διὰ πυρά της φιλήματα ἐξέβαλλε καὶ κραυγὴν τρομαγμένης γαζέλας.

Ὁ Δόκτωρ Α . . . βέης, ἂν καὶ ἀπέδιδεν εὐρύταταῖτὰς θωπείας καὶ τὰ φιλήματα ποὺ ἄφθονα τοῦ παρήχοντο, ἐσκέπτετο ἀνησύχως τὰς δυσκολίας καὶ τοὺς κινδύνους τοῦ δρόμου.

Ἂν κ' ἐγνώριζε τὸν ἁμαξηλάτην του ἐπιδέξιον καὶ γνώστην τέλειον τῆς ἁμαξιτῆς ἐκείνης ὁδοῦ, ποὺ τόσον διαβολικῶς παρεμβάλλετο διὰ μέσου τῶν τάφων τοῦ εὐρυτάτου ἐκείνου δάσους, ἀνησύχει περισσότερον διὰ τὰ ἀπροσδόκητα καὶ ἀπρόοπτα ἐμπόδια ποὺ σὲ κάθε στιγμὴν, σὲ κάθε μιῆμα, σὲ κάθε ὑψωματάκι ἠμποροῦσε ν' ἀναφανῇ καὶ νὰ φέρῃ τὴν πτῶσιν τοῦ ὀχήματος.

Καὶ ἐνῶ τὸ ἁμάξι ἀνεπτύσσετο, ἀνεσκίρτα μὲ θόρυβον πραγματικῶς φρικαλέον, ἡ Ἀϊτσᾶ παραδομένη ὁλόκληρος εἰς τὸ μεθύσι ἐκεῖνο δὲν ἐσκέπτετο πορὰ πῶς νὰ ἀπολαύσῃ πλατύτατα τὴν στιγμὴν ἐκείνην τοῦ τυρετοῦ, ποὺ ἐπὶ μακροτάτας ἑβδομάδας καὶ παρατεταμένους μῆνας μὲ χίλιας δυὸ μυθυστικὰς ὑποσχέσεις εἶχε θωπευτεί!... ἀλλὰ τὸ ἁμάξι ἐξηκολούθει τὴν ἐπικίνδυνον πορείαν του καὶ ἐγκατέλειψε μετ' ὀλίγον τὸν ἀνάντην ἐκεῖνον δρόμον, ἄφησε τὸ ἀπέραντον βασίλειον τῶν νεκρῶν καὶ τὸ σιωπηλόν καὶ πένθιμον δάσος, κατῆλθε τὴν κατωφέρειαν ποὺ ὁδηγεῖ πρὸ τοῦ μεγάλου στρατῶνος τοῦ Σκουτάρεως, τὴν ἀνῆλθε τροχάζων μὲ τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα ἄλογα, διῆλθε πρὸ τοῦ μεγάλου στρατιωτικοῦ νοσοκομείου τοῦ Χαϊδὰρ Πασᾶ καὶ κατῆλθε τὸν δρόμόν ἐκεῖνον μέχρι τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ τῆς Νικομηδείας.

Ἐδῶ, ἐβράδυνε τὴν πορείαν του τ' ἁμάξι, καὶ λαμβάνων τὸ κόψιμο εὐτελοῦς ἁμαξιοῦ ἰατροῦ τινος, ποὺ ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὰς ἰατρικὰς ἐπισκέψεις τῶν ἀρθόνων του πελατῶν. Ἔβαινε κατὰ μῆκος τῆς προκυμαίας ἐκείνης ποὺ ἑνώνει τὸ Χαϊδὰρ Πασᾶ μὲ τὸ Καδῆ κιοϊ. εἰσῆλθεν εἰς τὴν συνοικίαν ἐκείνην διὰ τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν μέχρις ἐκείνης ἡ ὁποία φέρει πρὸς τὸ Μόδι.

Τότε ἐκεῖ ἐστράφη πρὸς τὰ δεξιά, εἰσῆλθεν εἰς ἕνα δρόμον ἀρκετὰ στενὸν κατὰ μῆκος ἀλλ' εὐρύτατον κατὰ πλάτος καὶ ἐσταμάτησεν ἔμπροσθεν οἰκίας ἱδρυμένης κατὰ τὸν Δυτικὸν καὶ ὄχι κατὰ τὸν Ἀνατολικὸν ρεῦμὸν ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀποκρήμνου παραλίας, ἐπὶ ἀπορρῶγος σχεδὸν βράχον καὶ τὴν οἰκίαν περιέλου ἀπαλὰ ἡ γαληναία θάλασσα τῆς Προποντίδος.

Κατέβησαν ἀλληλοσυγκρατούμενοι, καὶ κατασπαζόμενοι εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν ὅπου ψυχὴ ἐκτὸς βωβοῦ τινος καὶ γηραλαίου θυρωροῦ δὲν ὑπῆρχε.

Σχεδὸν σὰν πουλὶ τὴν ἀνέβασεν ἐπάνω ὁ ἰατρὸς Α . . . βέης . . .

Τὸ ὄνειρον ποὺ τοσάκις ἐχάδευσε καὶμὲ τόσην γοητείαν εἶχε περιβάλλει ἡ Ἀϊσὰ, τὸ μεθύσι ἐκεῖνο ποὺ τόσον ἦτο ἀνώτερο καὶ ἀπὸ τὸ μεθύσι τοῦ χασισιοῦ, καὶ τὸ ἀπερίγραπτον ἐκεῖνο μεθύσι ποὺ εἰς

μάτην ἀπὸ τόσου καιροῦ ἀνέμενεν ἡ δύστυχη Τσερκεζοπούλα, ἐπραγματοποιεῖτο λοιπόν; . . . . . .

. . . . . .

Καὶ ἄφροντις ὅλως καὶ παραδομένη ὁλόκληρος προσεπαθοῦσε νὰ πείσῃ καὶ τὸν ἀνήσυχον ἰατρόν, ποὺ τρομεραὶ προαισθήσεις κατελάμβανον, ἐκυρίευον ὁλοσχερῶς τὸ πνεῦμά του . . .

'Αλλ' ἡ 'Αϊσσὲ ἐξ ἄλλου ποὺ ἐνόμιτεν ὅτι εὗρε τέλος τὸν ἀπηγορευμένον ἐκεῖνον παράδεισον, ὅλον τὸ πλαστικόν της ὅ, διέθεσεν εἰς τὸ νὰ πείσῃ τὸν ἰατρὸν καὶ νὰ τὸν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοὺς πενθίμους του οἰωνούς . . .

Καὶ ἐν μέρει τὸ κατώρθωσε καὶ μετὰ κόπωσιν ὑπερενταθεῖσαν ἐκοιμήθησαν γλυκὰ γλυκά . . , διὰ νὰ μὴ ξυπνήσουν πλιά . . .

Εἰσῆλθεν ἡ 'Αϊσὰ εἰς τὸν ἀπηγορευμένον παράδειτον καὶ δὲν τὴν ἄφησαν νὰ ἐξέλθῃ . . .

. . . . . .

. . . . . .

'Αποφεύγομεν ἵνα μὴ τρομάξωμεν τοὺς ἀναγνώστας νὰ περιγράψωμεν τὴν φρικαλέαν σκηνὴν ἡ ὁποία ἔλαβε χώραν ἀπὸ τῶν ὀργάνων τοῦ Χαμὶτ καὶ ἡ ὁποία ἦλθε νὰ διακόψῃ τὸ εἰδύλλιον ἐκεῖνο.

. . . . . .

. . . . . .

Τὴν ἐπαύριον τὸ πρωί, μόλις ἐγλυκοχάραξεν ἡ αὐγή, στρατιῶται περιπολοῦντες περιεφέροντο εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὁπόταν μὲ φρίκην παρετήρησαν εἰς τὴν βάσιν τῆς ἀποκρήμνου ἀκτῆς δύο πόδια ἀνθρώπινα ν' ἀνέρχωνται ὑπὲρ τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης . . .

Ἔφριξαν κ' οἱ στρατιῶται διὰ τὸ θέαμα ἐκεῖνο! . . .

'Αμέσως ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ἔρχεται εἰς τὸν σταθμὸν καὶ εἰδοποιεῖ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατιωτικοῦ σταθμοῦ ἐκείνου.

'Αμέσως προστρέχει ὁ ἀρχηγὸς συνοδευόμενος ἀπὸ ἀνθρώπους δύτας, ἀπὸ ἄνδρας φέροντας κλίμακας καὶ σχοινία καὶ κατέρχεται τῇ βοηθείᾳ τῶν ἀνωτέρω μέσων τὴν κατωφερῆ καὶ ἀπόκρημνον ἐκείνην ἀκτήν, καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ μέρος ποὺ τὸ βρέχει ἡ θάλασσα.

Εἰς τὸν γεννηθέντα ἐκεῖνον θόρυβον προσέτρεξαν τότε πλῆθος γειτόνων εἰς τὸ μέρος ποὺ ἦσαν οἱ στρατιῶται συναθροισμένοι.

Ὅταν τὸ σῶμα ἀνεσύρθη τῆς θαλάσσης εἶδον αὐτὸ ὅτι μόνον τὰ νυχτικά του ροῦχα ἐφοροῦσε . . .

Τὸ ἀνεβίβασαν ἐπάνω ἐπὶ τῆς μικρᾶς σχηματιζομένης ὕπερθεν τῆς ἀποκρήμνου ἀκτῆς πλατείας καὶ μετὰ θλίψεως ὀδυνηρᾶς ἐβεβαίωσαν τότε ὅτι ἦτο τοῦ καλοκαγάθου καὶ φιλοπτώχου ἐκείνου ἰατροῦ, τοῦ Α . . . βέη.

Τὸ πτῶμα δὲν ἔφερε κανὲν ἴχνος μαρτυροῦν τὸν ἐκβιασμόν. Μονάχα μικρὴ κορδελίτσα μεταξωτὴ καὶ γαλάζια περιέβαλλε τὸν λαιμόν . . . Πολλοὶ τότε ἐπείσθησαν ὅτι ὁ ἰατρὸς ἐδολοφονήθη καὶ ἄλλοι πάλιν ἐπίστευσαν πῶς ηὐτοκτόνησεν.

'Αλλὰ τὸ αἴνιγμα ἔμεινε πάντοτε σκοτεινόν, καὶ σήμερα ἀκόμη οἱ κάτοικοι τοῦ Καδήκιοϊ ὁμιλοῦν περὶ τοῦ αἰφνηδίου καὶ βιαίου θανάτου τοῦ διασήμου 'Αρμενίου ἰατροῦ, καὶ ἀποδίδουν μᾶλλον εἰς τὴν αὐτοκτονίαν τὸν θάνατον αὐτοῦ . . .

Τὸ ἴδιο τὸ βράδυ καϊκάκι ἀπὸ δύο κωπηλάτας ὁδηγούμενον καὶ τοῦ ὁποίου ἐπέβαινον δύο προτέτι εὐνοῦχοι ἀνήρχετο τὸν Βόσπορον, καὶ διηυθύνετο ἀπὸ τὴν ἄκραν τοῦ Σκουτάρεως πρὸς τὴν παραλίαν τοῦ Παλαιοῦ Παλατίου, πρὸς τὸ Σεράϊ Βουρνοῦ, δηλαδὴ εἰς τὸ βα

θύτερον μέρος τοῦ Βοσπόρου, εἰς τὸ μέρος μάλιστα ὅπου τὸ ρεῦμα κατερχόμενον ἐκδηλοῦται μὲ μεγαλειτέραν ὁρμήν.

Ἔφθασε μετ' ὀλίγον εἰς τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ἀκρωτήριον καὶ εἰς δέκα σχεδὸν μέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς οἱ καϊκτζῆδες ἐσταμάτησαν τὴν βάρκαν.

Οἱ εὐνοῦχοι ἠγέρθησαν τότε σοβαροί, ἅρπαξαν ἕνα μεγάλο σακκὶ ποὺ ἔδειχνε πῶς ἦτο ἀρκετὰ βαρὺ καὶ τὸ ἐκούνησαν, τὸ ἐτάραξαν, τὸ ἐταλάντευσαν ὑπεράνω τῆς βάρκας, καὶ σοβαρότεροι ἀκόμη τὸ ἔρριψαν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης . . .

— Πλάμ ! . . . καὶ ἕνας ὑπόκωφος θόρυβος ἀναπαλλομένων ὑδάτων ἠκούσθη.

Τὰ νερὰ τοῦ Βοσπορου μισοάνοιξαν, ἐπλατάγησαν ἐπὶ τῇ προστριβῇ, ἐπὶ τῇ προσκιρούσει τοῦ σακκιοῦ, συνηθώθησαν πάλιν κατόπιν διὰ νά συνεχίσουν τὴν πρὸς τὴν Προποντίδα πορείαν των, συμπαραφέροντα μαζῆ των καὶ τὸ μυστήριον τοῦ σάκκου ποὺ τοὺς ἐμπιστεύθησαν οἱ ἀγριωποὶ ἐκεῖνοι εὐνοῦχοι . . . . . .

. . . . . .

— Καϋμένη Αἰσσὰ ! . . . θῦμα τοῦ Χαμὶτ . . . πήγαινε 'στὸ καλὸ ! ! . . .

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΘ'.

Τοῦρκοι καὶ Ἀρμένιοι. — Ἡ Ἀρμενία μετὰ τὴν Βερολίνειον συνθήκην. — Ὁ Ναζαρμπέκ, ἱδρυτὴς τοῦ κομιτάτου Χιντζάκ. — Τὸ ἐπαναστατικὸν κομιτᾶτον Τροπάκ. — Σφαγαὶ εἰς Ἐρζερούμ. — Προεόρτια τῶν Σφαγῶν.

Ἀφίνοντες τὰ κατὰ μέρη αἱματηρὰ ἐπεισόδια ἐξακολουθοῦμεν τὴν ἱστορίαν τῶν σπουδαιοτέρων γεγονότων τὰ ὁποῖα ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν αἱμοβαφῆ τυραννίαν τοῦ νεωτέρου Νέρωνος Ἀπτοὺλ Χαμὶτ.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστρατείας τοῦ 1886 κανὲν σοβαρὸν γεγονὸς δὲν ἔλαβε χώραν ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁσημέραι αἱ ἀλύσσεις τῆς Τρομοκρατίας περιέβαλον τὸν ἄτυχῆ τῆς Τουρκίας πληθυσμόν.

Συνέπεια δὲ τῆς τρομοκρατίας ἐκείνης ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐξέγερσις πως τῶν Ἀρμενίων, ἐξέγερσις ἡ ὁποία κατέληξεν εἰς τὰς τρομερὰς σφαγὰς τῶν Ἀρμενίων εἴς τε τὰς ἐπαρχίας καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν πρωτεύουσαν ! ! . . .

Διαμελισθεῖσα ἡ Ἀρμενία εἰς πολλὰ μέρη κατὰ τὴν Βερολίνειον συνθήκην ἀπώλεσε πολλὰς της ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι περῆλθον εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Ρωσσίας.

Εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐκείνας αἱ ὁποῖαι περιῆλθον εἰς τὴν Ρωσσίαν ἤρχισε νὰ ἀνίσταται τὸ ἐθνικόν των πνεῦμα.

Καὶ ἐσχηματίσθησαν τότε ἐκεῖ μυστικαὶ ἑταιρεῖαι, αἱ ὁποῖαι ἤρξαντο νὰ ἐνεργοῦν καὶ νὰ ἔρχωνται εἰς συνάφειαν μὲ τὰς ἄλλας πόλεις αἵτινες παρέμενον ἀκόμη ὑπὸ τὴν χαμηδικὴν κυβέρνησιν, καθὼς ἀκόμη καὶ μὲ τοὺς πολυπληθεῖς Ἀρμενίους, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκοντο εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Κατὰ τὸ 1887 ἐν αὐτῇ τῇ Τουρκίᾳ ἐσχηματίσθη ἕνα ἀρμενικὸν κομιτᾶτον ὑπὸ τὸ ὄνομα **Χ**ιντζὰκ (δηλαδὴ Σάλπιγξ).

Καὶ διὰ νὰ ἀμυνθοῦν ἀπὸ τὸ κομιτᾶτον αὐτὸ ποὺ ἱδρύθη εἰς τὸ Τουρκικὸν ἔδαφος οἱ Ρῶσσοι ἀπέστειλαν μυστικοὺς πράκτορας καὶ ἀστυνόμους εἰς αὐτὴν τὴν Τουρκίαν διὰ νὰ ἐπιβλέπουν τὰ κινήματα τῶν κομιτατζήδων Ἀρμενίων.

Τὸ κομιτᾶτον τοῦτο ἱδρύθη μὲν ἐν Τουρκίᾳ, ἀλλ' ἡ πηγή του εὑρίσκετο εἰς Παρισίους, καὶ πρωτεργάτης ὁ τῆς ἰδέας ταύτης ἦτο κάποιος Ἀρμένιος ἐκ Καυκάσου ὀνομαζόμενος **Α**βετὶς **Ν**αζαρμπὲκ

Τὸ ὄνομα καθὼς καὶ τὸ πρόγραμμα τὸ ἐδανείσθησαν ἀπὸ τὸν τῶν Γερμανῶν **Κ**ώδωνα.

Καὶ ὑπεδέχθησαν τὸ κομιτᾶτον καὶ τὸ πρόγραμμά του οἱ Ἀρμένιοι μετὰ δυσπιστίας ἅμα καὶ ὡς χείμαιραν.

Ἀλλ' ὁ Ναζαρμπὲκ δὲν ἐνέδιδε καθόλου καὶ δὲν ἀπηγοητεύετο εὐκόλως ἀλλ' ἐξηκολούθει νὰ ἐνεργῇ ὑπὲρ τῶν συμπατριωτῶν του Ἀρμενίων τόσον τῆς Τουρκίας ὅσον καὶ τῆς Ρωσσίας.

Χάριν ὑγιείας ἠναγκάσθη ὁ φοιτητὴς τῆς ἰατρικῆς Ναζαρμπὲκ νὰ ἐγκαταλείψῃ τοὺς Παρισίους καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Γενεύην. Ἐκεῖ εἰ

γάσθη ἀπὸ τοῦ 1888—1892 πρὸς διάδοσιν τῆς προπαγάνδας του καὶ ἤρξατο τῆς ἐκδόσεως τῆς **Χ**εντζὰκ δὶς τῆς ἑβδομάδος, τῆς Ἀπτὰκ (ὁ κόλαφος) μηνιαίας καὶ σατυρικῆς καὶ τῆς **Κ**απὰρ (ἡ σκέψις) κατὰ τρίμηνον. Ὅλα ταῦτα τὰ ἔντυπα ὄργανα ἐχρησίμευον ὡς προπαγάνδα τῶν Ἀρμενικῶν δικαίων.

Κατὰ τὸ 1892—1894 ὁ Ναζαρμπὲκ ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ εἶνε πλησιέστερον πρὸς τὴν Ἀρμενίαν. Ἀλλ' ἐκεῖ περιεκυκλώθη ἀπὸ τοὺς χαφιέδες τοῦ Χαμὶτ καὶ ἐννόησε τότε ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ προστατευθῇ δεόντως ἀπὸ τὴν ἀστυνομίαν τῶν Ἀθηνῶν, διὸ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν εἰς τὴν Δύσιν. Ἀφοῦ ἔμεινεν ὀλίγον χρονικὸν διάστημα εἰς Παρισίους ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς εἰς Λονδῖνον τὸ 1894.

Καὶ ἐκεῖ οἱ ὀπαδοί του ἐγένοντο μετ' ὀλίγον πολυπληθέστεροι.

Τὰ ὄνειρά των κατ' ἀρχὰς δὲν ἔφθανον ἀκόμη μέχρι τῆς ἀνεξαρτησίας, οὔτε καὶ αἱ εὐχαί των μέχρις ἰδιαιτέρων ἀποκλειστικῶν προνομίων. Ἐζήτουν μόνον, ἐν Τουρκίᾳ, ὀλίγην αὐστηρότητα πρὸς τοὺς Κούρδους πιεστάς των, καὶ πρὸς τοὺς ἅρπαγας καὶ κλέπτας χαφέδες τοῦ Χαμὶτ.

Παρακατιόντες θὰ ἴδωμεν τί ἐζήτουν κατὰ τὸ ὑπόμνημα τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1895 (ν. ἡμ.), ἀλλ' ἂς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Τουρκίας κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν.

Ὁ Χαμὶτ πάντοτε ὠργισμένος κατὰ τῶν Ρώσων διὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1877—78 εἶχεν ἀπομακρυνθῇ τῆς Ρωσίας καὶ ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς τριπλῆς συμμαχίας, καὶ δὲν τὸν ἔμελ-

λε καθόλου διὰ τὰς ἐνεργείας τῶν Ἀρμενικῶν κομιτάτων κατὰ τῆς Ρωσίας ἐργαζομένων.

Ἡ πολιτική του κατὰ τὸ 1890 ἤλλαξε.

Διότι ἡ πολιτικὴ τῆς Ρωσίας ἤρξατο νὰ βαρύνῃ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης ἀφότου συνεμάχησε μετὰ τῆς Γαλλίας. Τοῦτο ἐξηνάγκασε τὸν Χαμὶτ νὰ πλησιάσῃ ἐγγύτερα πρὸς τὴν Ρωσικὴν πολιτικήν. Προσεδέθη λοιπὸν πρὸς τὸ ἅρμα τῆς Ρωσίας.

Καὶ ὁ ὀπαδὸς καὶ θιασώτης τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς Κιαμὴλ πασᾶς ἀπεμακρύνθη τῆς Μεγάλης Βεζυρείας τὸ 1891.

Συνέπεια δὲ τῆς μεταστροφῆς ταύτης ὑπῆρξεν ὁ ἄτοπος πόλεμος, ὃν ἐκήρυξεν ὁ Χαμὶτ κατὰ τῶν Ἀρμενικῶν Κομιτάτων.

Ἐνησχολήθη ἔκτοτε ὁ Χαμὶτ εἰς τὴν ἐξόντωσιν τῶν ἀρμενίων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἠργάζοντο ὑπὲρ ἐθνικιστικῶν ἰδεῶν, διότι τοὺς ἐθεώρει μᾶλλον ἐπικινδύνους διὰ τὴν Τουρκίαν ἢ διὰ τὴν Ρωσίαν. Ἐξ οὗ διοικητικαὶ αὐστηρότητες καὶ κατατρεγμοί, ἐξορίαι ἀναζητήσεις ὅπλων καὶ πολεμοφοδίων μέχρις καὶ αὐτῶν τῶν ἀρμενικῶν Ἐκκλησιῶν. Οἱ Κοῦροι εὗρον εὐκαιρίαν καὶ ἐβεβήλωσαν καὶ αὐτὸν τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Ἐρζερούμ τὸ 1890.

Ἰδοὺ πῶς ἔχει ἐν ὀλίγοις τοῦτο.

Κατὰ τὰς 26 Φεβρουαρίου 1890 ὁ Πατριάρχης τῶν Ἀρμενίων Ἀοικιάν ἔκαμε παράπονα εἰς τὸν Σουλτάνον διὰ τὰς ἐρεύνας ἐκείνας τὰς ἐπεκτεινομένας καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐκκλησίας. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ ἰδίου ἔτους ἄγνωστον πόθεν λαβόντες πληροφορίας καὶ διαταγὰς οἱ Κοῦρδοι, εἰσελαύνουν εἰς τὴν μητροπολιτικὴν ἐκκλησίαν μετὰ βαρβαρότητος ἀνηκούστου καὶ προφανοῦς βεβηλώσεως.

ΕΘΝΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ



Ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ στρατοῦ τῆς ἐπελάσεως

ΠΕΡΤΕΒ ΠΑΣΑΣ

ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝ ΧΑΜΙΓ ΤΟΥ Β'. ΦΥΛΛ. 33

Ἐκδοτικὴ ἑταιρία ΜΕΝΤΖΟΥ καὶ Σιας

Εἰς τοῦτο ἠθέλησαν ν' ἀντιστοῦν οἱ Ἀρμένιοι, ἀλλ' ἐπατάχθησαν ἀπὸ τὴν ἔνοπλον καὶ φοβερὰν τῶν Κούρδων δύναμιν. Οὔτε ἱερὰς τραπέζας ἐφείσθησαν, οὔτε πέτρας ἄρησαν ἀναμοχλεύτους, ἀλλὰ δὲν εὗρον τίποτε οὔτε πολεμοτόδια, οὔτε πυρίτιδα!.. Ἐρονεύθησαν τότε 20 Ἀρμένιοι καὶ 300 ἐπληγώθησαν.

Μ' ὅλας ὅμως τὰς καταδιώξεις ἐκείνας τὸ Ἀρμενικὸν κομιτᾶτον καὶ οἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Ἀρμένιοι δὲν ἔπαυσαν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐργάζωνται.

Ἄλλοι τότε Ἀρμένιοι ζωηρότεροι, ἐνθερμότεροι, διαθερμότεροι καὶ ἐπαναστατικώτεροι ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τὴν συντηρητικήν, οὕτως εἰπεῖν, Σάλπιγγα (Χιντζάκ) καὶ ἀπετέλεσαν τὴν Τροσιὰκ (Σημαίαν) ἡ ὁποία ἐγκατεστάθη εἰς Βιέννην καὶ ἐκεῖ ἤρξατο ἐνεργοῦσα ὑπὲρ γενικῆς τῶν Ἀρμενίων ἐξεγέρσεως.

Κ' ἐν τοσούτῳ αἱ ἀριστοκρατικαὶ καὶ πλούσιαι τάξεις τῶν Ἀρμενίων ἀνθίσταντο εἰς τὰς ἐπαναστατικὰς τῶν συμπατριωτῶν των ἐνεργείας, ὡς ἐπίσης καὶ οἱ βαθμοῦχοι καὶ κυβερνητικοὶ τοιοῦτοι μόνον τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως καὶ τῆς εἰρήνης ἐπεδίωκον.

Ἡ Χαμηδικὴ ὅμως κυβέρνησις ἀδιακρίτως συμπεριελάμβανεν εἰς τὴν κίνησιν ταύτην τῶν Ἀρμενίων ὅλους καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς βαθμούχους καὶ ὑπαλλήλους της, καὶ ἤρξατο νὰ καταδιώκῃ, νὰ ἀποδιώκῃ καὶ φυλακίζῃ ἀνεξαιρέτως τοὺς Ἀρμενίους, ὡς ἐπίσης καὶ αὐτοὺς τοὺς θρησκευτικοὺς των ἀρχηγούς.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους καὶ μητροπολίτας Ἀρμενίους καθὼς καὶ ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ἱερεῖς συνελήφθησαν, ὡδηγήθησαν σιδηροδέσμιοι χειροπόδακρα, καὶ ἐρίφθησαν εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Χαλεπίου καὶ τῆς Ἐρζερούμ.

Ὁ Ἀρμένιος πατριάρχης ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τότε ἐπὶ ταῖς φρικώδεσιν ἐκείναις πράξεσι καὶ ἀνεπληρώθη ὑπὸ ἄλλου χωρὶς κἂν νὰ καλητερεύσῃ τὴν κατάστασιν ἡ ἀλλαγὴ ἐκείνη τοῦ πατριάρχου.

Τὰ φιρμάνια ποὺ εἶχον δοθῇ διὰ τὰ σχολεῖα καὶ τὰς ἐκκλησίας ἀπεσύρθησαν. Τὰ νεκροταφεῖα κατετσχέθησαν ὡς ἀζήτητοι γαῖαι. Αἱ θρησκευτικαὶ ᾠδαὶ ἀπηγορεύθησαν ὡς ἐπαναστατικαί, γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἠρπάγησαν καὶ ἐξισλαμίσθησαν βίᾳ, χωρία ὁλόκληρα καὶ κωμοπόλεις ἐθεωρήθησαν ὡς ὑπόλογοι καὶ ὑπεύθυνοι δι' ἕνα σποραδικὸν καὶ μεμονωμένον φόνον, ἀπειράριθμοι αἱ εἰς ἐξορίαν καὶ θάνατον καταδίκαι.

Αἱ φυλακαὶ τοῦ κράτους εἶχον ὑπερπληρωθῇ Ἀρμενίων ἐντὸς ἓξ μηνῶν, καὶ μόνον αἱ φυλακαὶ τῆς Ῥόδου καὶ τῆς Πτολεμαΐδος ἠρίθμουν ὑπὲρ τοὺς 1200 καταδίκους εἰς καταναγκαστικὰ ἰσόβια δεσμά, ὡς ἐπίσης 200 ἕως 300 ἀπαγχονισμοὶ Ἀρμενίων ἔλαβον χώραν.

Οἱ πλούσιοι τότε τῶν Ἀρμενίων διὰ νὰ ἀποφύγουν τὰ βασανιστήρια ἐκεῖνα καὶ τὰς ἀπειλὰς τῶν πιεζόντων Ντερὲ-μπέηδων Κούρων ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγουν εἰς Ἀμερικὴν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ρωσσίαν.

Ἀλλ' οἱ νομάρχαι — τὰ ὄργανα μᾶλλον τοῦ Χαμὶτ — ἀπηγόρευσαν τὴν μετανάστευσιν ἐκείνην διὰ νὰ γδάρουν μονάχοι των τὰ πλούτη τῶν ἀτυχῶν Ἀρμενίων, διότι μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι εἶνε ἐπαναστατικοί, συνελαμβάνοντο οἱ εὐποροῦντες καὶ ἐπεγυμνοῦντο ὅλων τῶν χρημάτων των.

Τότε ἤρχισεν ἀκριβῶς ὁ περίφημος Ἰζέτ πασᾶς, ὁ νῦν τὰς δικτατορικὰς ἐν Αἰγύπτῳ ποιῶν φυγάς, καὶ ἐκεῖ τῇ ὑποκινήσει ἀλλο-

τριων καὶ ἐχθρῶν τοῦ Τουρκικοῦ κράτους τὴν Ἕλρυσιν ἑτέρας χαλιφείας ζητῶν διὰ τῶν ἀφθόνων χρημάτων του, λοιπὸν τότε ἤρχισε νὰ ἐξογκοῦται θαμβωτικῶς ἡ περιουσία του.

Ἀπὸ τὸν μῆνα τοῦ Φεβρουαρίου 1892 ὁ Χαμὶτ ἐδήλωσεν εἰς τὸν Πατριάρχην ὅτι ὅλα τὰ κατὰ τῶν Ἀρμενίων μέτρα θὰ κατελήξουν εἰς τὴν κήρυξιν μόνον τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου εἰς τὰς Ἀρμενικὰς ἐπαρχίας.

Ὅλα ὅμως τὰ βίαια ἐκεῖνα μέτρα τοῦ Χαμὶτ ἐξηνάγκασεν τοὺς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ δρῶντας κομιτατζῆδες νὰ γίνουν δραστηριώτεροι καὶ μᾶλλον ἐπαναστατικοὶ μέχρι τοῦ σημείου νὰ μεταβληθοῦν εἰς ἀναρχικούς.

Καὶ οὕτω προπαρεσκεύαζον τὴν γενικὴν ἐξέγερσιν.

Συμμορίαι ἀρμενικαὶ ἐσχηματίσθησαν ἰδίως εἰς τὰς ἐπαρχίας Τοκάτης καὶ Ὑοσκάτης.

Συμπλοκαὶ δὲ μετ' αὐτῶν ἐλάμβανον χώραν συχνάκις . . .

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ο'.

Ἡ δολιότης τῆς Ρωσσίας. — Πυρκαϊὰ τῆς Ἀγορᾶς Ἀμασείας. — Ἡ φράσις τοῦ Σαΐτ πασᾶ. — Συμβολὴ τοῦ Ἐμπουλχουδᾶ εἰς τὰς σφαγάς. — Ἀρχὴ σφαγῶν. — Ἡ διαδήλωσις τῆς 18)30 Σεπτεμβρ. 1895 ἐν Κ)πόλει. — Σφαγαὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω κεφάλαιον ἐξεθέσαμεν πῶς ἐσχηματίσθησαν τὰ Ἀρμενικὰ κομιτᾶτα ἐναντίον πρῶτον τῆς Ρωσσίας καὶ πῶς αὕτη ἐπιπρόθεσμως κατώρθωσε νὰ φέρῃ τὴν Τουρκίαν διὰ τοῦ Χαμὶτ εἰς τὰ νερά της καὶ να ἐξαναγκάσῃ νὰ βγάλῃ αὐτὴ τὰ κάστανα ἀπὸ τὴν φωτιάν.

Εἰς τοῦτο ἀρμωγὸν εὗρον καὶ τὴν ἄτιμον κλίκαν τῶν χαφιέδων, οἱ ὁποῖοι καταπαντοῦντες πάντα δίκαιον ἀνθρώπινον ἢ καὶ θεϊκὸν ἠννόουν πῶς ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν Ἀρμενίων νὰ πλουτήσουν, καὶ κορυβαντιάσουν οὕτω εἰς βάρος τῆς σπαραγομένης Τουρκίας.

Ἡ πίεσις ἐκείνη καὶ ὁ διωγμὸς εἴπομεν ὅτι ἐξηνάγκασαν τοὺς Ἀρμενίους εἰς τὰ ἔσχατα. Ἡ παρουσία δὲ τῶν Κούρδων, καὶ ὁ φανατισμὸς τῶν ὑποδαυλιζομένων ὑπὸ τῶν ὀργάνων τοῦ Χαμὶτ σοφτάδων ἀπελπίζουν καὶ τοὺς μᾶλλον ὑπομονητικούς.

Καθ' ἑκάστην εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐλάμβανον χώραν ῥήξεις.

Καὶ κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1895, τὸ παζάρι τῆς Ἀμασσείας ἕνα

Σαββατόβραδο, τὴν ὥραν ἀκριβῶς ποὺ οἱ Χριστιανοὶ ἀποσύρονται ἀπὸ τὰς ἐργασίας των διὰ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς Κυριακῆς, παρεδόθη εἰς τὰς φλόγας, καὶ καθ' ὅλην τὴν νύκτα 58 οἰκίαι, 165 καταστήματα, 2 χάνια, ' τέμενος, 1 μεδρεσσὲς καὶ 1 Τουρκικὸν Σχολεῖον ἔγιναν πάρανάλωμα τοῦ παμφάγου πυρός.

Ὁ Ἄγγλος πρόξενος κατηγορεῖ τοὺς Ἀρμενίους . . .

Εἰς Καισάρειαν, ἡ ἀγγελία ὅτι ἐπὶ τῇ προσεχεῖ ἑορτῇ τῆς ἀναρρήσεως θὰ παραχωρηθῶσι μεταρρυθμίσεις ἐπέφερεν συμπλοκὰς εἰς τὰς ὁδούς.

Εἰς Χαρποὺτ δύο χιντζακιῶται ἐπανελθόντες ἐξ Ἀμερικῆς συναθροίζουν τὸν ὄχλον, διασχίζουν τὴν πόλιν καὶ ᾄδουν πατριωτικὰ ἄσματα· πρὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ προξενείου κραυγάζουν γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ «Μαρτυρήσετε εἰς τὸν κόσμον ὅτι δὲν φοβούμεθα κανένα!»

Εἰς τὴν Τραπεζοῦντα οἱ Ἀρμένιοι ὁμιλοῦν ἐλευθέρως περὶ προσεχοῦς ἐπαναστάσεως· αἱ ἡμέραι τῆ ἀδρανείας παρῆλθον· ἑτοιμάζεται συμμορία ἐκ 40 ἀνδρῶν, ἐξαναγκάζουν εἰς δάνειον τοὺς πολίτας καὶ ἐκβάζουν τὸν ἀρχιεπίσκοπον νὰ παραχωρήσῃ δωσεὰν 1200 φράγκων.

Οἱ δὲ διεσπαρμένοι χαφιέδες τῆς Τραπεζοῦντος ἐβεβαίουν εἰς τὸ Ἰλδὶζ ὅτι εἰς κάθε Ἀρμενικὴν κοινότητα μεγάλην ἢ μικρὰν ὑπάρχουν ἀπηλπισμένοι ἕτοιμοι διὰ πᾶν μαρτύριον . . .

*
* *

Ἀποδίδουν εἰς τὸν Σουλτὰν πασᾶν τὴν περιώνυμον φράσιν : « Θὰ

ξεμπερδεύσωμεν τὸ Ἀρμενικὸν ζήτημα ξεμπερδεύοντες τοὺς Ἀρμενίους».

Ἀλλ' ὁ Χαμὶτ εἰς τὰς ἐνεργείας του ἐκείνας ἐλάμβανεν ὡς παράδειγμα τὴν Ρωσίαν.

Ὅταν οἱ πρεσβευταὶ διεμαρτυρήθησαν ἐντόνως διὰ τὰς κατ' ἀγέλας φυλακίσεις, ἀπήντησε τότε καὶ ἀνέφερε τὸ παράδειγμα τῆς Ρωσίας καὶ τὴν δίκην τοῦ Κὰρς ὅπου 43 Ἀρμένιοι ἐπλήρωσαν δολοφονίαν ἀποδιδομένην εἰς ἕνα ἐξ αὐτῶν!

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὰς παραστάσεις διὰ τὰ Χαμηδικὰ ἱππικὰ τάγματα ὁ Χαμὶτ ἀπήντησεν: «Εἶνε ἀπαράλλακτοι Κοζάκοι».

Εἶχε καὶ ἄλλο παράδειγμα ὁ Χαμὶτ διὰ τὰς ἀπανθρώπους ἐνεργείας του ἐκείνας. Εἶχε τὸ παράδειγμα τῆς ἐξορίας τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῆς Ρωσίας. Ἑκατοντάδες χιλιάδων ἔκαμον τὴν ἔξοδόν των ἐκ τῆς Ρωσίας. Ἐξοριζόμενοι διήρχοντο τὸν Βόσπορον, ὑπὸ τὰ ὄμματά του.

Ἀλλὰ εἰς τὰς σφαγὰς καὶ καταδιώξεις εἶχε συνειθίσει τὰ τυφλά του ὄργανα ὁ Χαμὶτ καὶ ἐκ παραδόσεως. Ὅταν π. χ οἱ Χῖοι γίνωνται ἐνοχλητικοὶ τὸ 1822 τοὺς σφάζουν ἡβδόν! . . .

Τὴν παράδοσιν ταύτην ἐτήρησαν μᾶλλον οἱ Ἄραβες Σύριοι, οἱ ὁποῖοι καθιέρωσαν, οὕτως εἰπεῖν, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μίαν σφαγὴν Χριστιανῶν περιοδικῶς. Ἄνευ τῶν σφαγῶν τούτων ὁ Λίβανος ἀπὸ ἕνα αἰῶνα καὶ ἡ Συρία ἀπὸ πεντήκοντα ἔτη θὰ ἦσαν χριστιανικαί.

Ὁ Χαμὶτ λοιπὸν εἴτε ἕνεκεν θρησκευτικῶν λόγων εἴτε φοβούμενος Ἀραβικὴν ἐξέγερσιν εἴτε καὶ ἐκ πολιτικῆς φιλοδοξίας εἶνε πάντοτε ὁ προστάτης των καὶ ὁ ὀνειροπολῶν τὸν Πανισλαμισμόν.

Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Σύριοι εἶχον πολλὴν τὴν τιμὴν εἰς τὸ Γιλδίζ παράδειγμα ὁ Ἰζὲτ πασᾶς, οἱ Μελχαμέδε καὶ ὁ περιώνυμος **Ἐμπουλχουδᾶ**

Καὶ κάμνωμεν μίαν παρένθετιν περὶ αὐτοῦ τώρα μὲ τὴν παροῦσαν εὐκαιρίαν.

Ὁ Ἐμπουλχουδὰ ἦτο ἕνας ἀπὸ τοὺς φανατικωτέρους Δερβίσας τοὺς ὀλίγον τι παράφρονας, ποὺ τοὺς ἀπαντᾷ κανεὶς συχνὰ εἰς τὰ Συριακὰ πλάζαρια, πλήρεις φθειρῶν καὶ ἑλκῶν, τὰς παρειὰς καὶ τὰ στήθη διάτρητα ἀπὸ τὰς πληγάς, τὰς κνήμας καὶ τοὺς βραχίονας καταξεσχισμένα ἀπὸ ἑκουσίας μαχαιριὰς --ἅγιους ἀνθρώπους καὶ θαύματα ποιοῦντας, ὥστε ὁ ἀμαθὴς πτωχὸς ὄχλος τοὺς ἐκλαμβάνει σχεδὸν ὡς προφήτας, ὡς **μαχδῆ**.

Ὁ Ἐμπουλχουδὰ ἦλθεν εἰς Κῶ (πολὺν φέσων ὄπισθέν του δι' ὅλης τῆς Μ. Ἀσίας τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ **Ἁγίου** καὶ **Σοφοῦ**. Εἰς τὸ Σταμπούλ ὁ λαὸς τὸν περιεκύκλωνε καὶ ἐρροφοῦσε τὰ λόγια του. Αὐτὸς ἐκεῖ τότε ἐκήρυσσε κατὰ τῆς διαφθορᾶς τοῦ αἰῶνος, τῆς πολυτελείας τῶν ἀρχηγῶν ὡμιλοῦτε μετ' ἀγανακτήσεως διὰ τὴν χλιαρότητα τῶν πιστῶν, πρὸ πάντων διὰ τὴν παραδοχὴν των εἰς τὰς ἰδέας καὶ ἀπαιτήσεις τῶν **γκιαούρ**, καὶ διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ Χαλίφου τὴν ὁποίαν ἐπεδείκνυεν εἰς τοὺς **ραγιάδες**.

Ὅλα ταῦτα περιῆλθον εἰς τὴν ἀκοὴν τοῦ Χαμὶτ, τὸν προσήλκυσε πρὸς ἑαυτὸν, τὸν παρέλαβεν εἰς τὸ Γιλδὶζ κιόσκ, διὰ νὰ φυλάξῃ ἀποκλειστικῶς διὰ τὸν ἑαυτόν του ἕνα τέτοιον καλὸν καὶ ἐνάρετον σύμβουλον!

Ὁ λαὸς διηγεῖται πῶς μεταξὺ αὐτῶν τῶν Δερβίσιδων λαμβάνουν

χώραν ἐπί τινας ὥρας εὐσεβῆ γυμνάσματα, μία πάλη σκληραγωγιῶν καὶ προσευχῶν, ὡς ἐπίσης καὶ μαγεῖαι καὶ μαγγανεῖαι.

Τὸ μόνον βέβαιον εἶνε ὅτι ὁ Ἐμπουλχουδὰ ἀπέκτησε μεγάλην ἐπιρροήν, τῆς ὁποίας ἀληθῆ ὄργανα δὲν εἶνε μόνον ἡ μαύρη μαγεία καὶ ἡ θρησκεία!...

Καὶ ἀληθῶς ὁ Ἀπτοὺλ Χαμὶτ τὸν ἐκρατοῦσε καὶ ἀπὸ τὸ φόβον του!

Ὁ Ἐμπουλχουδὰ παρὰ τῷ Χαμὶτ, ἐπροσωποποίει τὸ ἀρχαῖον Ἰσλάμ, καὶ τὴν δυσαρέσκειάν του, τὸν φανατισμὸν τοῦ ὄχλου καὶ τὰς ἀπειλάς του πρὸς ἐξέγερσιν καὶ πρὸ πάντων τὸν ἐθνισμὸν τῶν Ἀράβων καὶ Συρίων καὶ τὰς βάσεις των πρὸς χωρισμὸν ἐκ τῆς ὁλομερείας τοῦ Τουρκικοῦ κράτους.

Εἰς σχέσεις μὲ τοὺς μεδρεσέδες καὶ τὰ τεμένη τῆς Σταμπούλ, μὲ τὰς μονὰς τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τὰς ἀδελφότητας τῆς Συρίας καὶ Αἰγύπτου ὢν ὁ Ἐμπουλχουδᾶ, ὡμίλει ἐν ὀνόματι ὅλων τούτων τῶν πιστῶν καὶ ἔλεγεν πῶς ἡ εἰσβολὴ τῆς Εὐρώπης καὶ πρὸ πάντων ἡ εὐπορία τῶν ἰθαγενῶν Χριστιανῶν βαρύνουν καταθλιπτικῶς εἰς τὰ καθημερινά των συμφέροντα, καὶ πληγώνουν εἰς τὰς ἰδιωτικάς των πεποιθήσεις!

Προέτρεπε τὴν προσεχῆ ἀνταρσίαν τῶν γενναίων καρδιῶν, ἑτοίμων νὰ χύσουν τὸ αἷμά των διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Προφήτου, διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ Χαλιφάτου καὶ τοῦ ἀτόμου τοῦ Χαλίφου μάλιστα.

Διέταξε νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὰς ἀληθεῖς ἀρχὰς τῆς φανατικῆς κυβερνήσεως: μόνον ὁ μουσουλμάνος ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς· οἱ ἄλλοι φεισθέντες ὑπὸ τῆς γενναιοψυχίας τοῦ νικητοῦ δὲν ὑφίστανται παρὰ ἐκ τῆς ἀνεκτικότητος τοῦ ἄρχοντος. Τὸ δικαίωμά των

εἰς τὴν ζωὴν εἶνε ἀποκλειστικῶς δῶρον ἐκ χάριτος, πάντοτε ἀνακαλούμενον. Ὅταν ἕνεκεν τῶν ἐγκλημάτων τῶν **σκύλλων** τούτων ἀναγκάζεται ὁ Χαμὶτ νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῆς ἐξαφανίσεώς των καὶ τῆς σωτηρίας τῆς αὐτοκρατορίας του ἢ—ποιὸς ξέρει ἴσως;—τῆς διατηρήσεως τῆς πολυτίμου του ζωῆς καὶ ὁ ἐλάχιστος δισταγμὸς εἶνε ἔγκλημα.

Καὶ οὕτω ἀπὸ τὰς διδασκαλίας ἐκείνας τοῦ Ἐμπουλχουδά, καὶ ὅλων τῶν αὐλοκολάκων ἐκείνων χαφιέδων, οἱ ὁποῖοι ἤθελον ν' ἁρπάζουν, νὰ κλέπτουν, καὶ οἱ ὁποῖοι ἐνέβαλλον εἰς αὐτὸν τὸν φόβον, ἀπεφάσισεν ὁ Χαμὶτ νὰ διατάξῃ τὰς σφαγὰς ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ.

Κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1895 φρικαλεότητες λαμβάνουν χώραν εἰς τὴν Σασσοὺν καὶ ἐξαναγκάζουν νὰ ἐπέμβουν δραστηριώτερον οἱ πρέσβεις.

Τότε ὁ Χαμὶτ ἔδωκε τὸν λόγον του ὅτι θὰ ἐφαρμόσῃ τὰς μεταρρυθμίσεις, καὶ ὅτι εἶνε ἕτοιμοι καὶ πῶς ἐντὸς ἑνὸς μηνὸς θὰ δημοσιευθοῦν. Τότε καὶ τὰ κομιτάτα ἀνέστειλον τὰς ἐνεργείας των.

Ἀλλὰ πέντε μῆνες διέρρευσαν καὶ ἀπὸ ἑβδομάδος εἰς ἑβδομάδα ἀναβάλλει τὴν προθεσμίαν ὁ Χαμὶτ — λέγομεν δὲ ὁ Χαμὶτ διότι μόνον αὐτὸς ἐκυβέρνα εἰς τὸ κακόμοιρον αὐτὸ κράτος.

Καὶ οὕτω τρεῖς προσέτι ἐπέρασαν μῆνες, χωρὶς οὔτε τὰ κομιτάτα — οὔτε καὶ ἡ Εὐρώπη ἐξ ἄλλου— οὔτε καὶ τὸ ἔθνος νὰ ἀπολέσουν τὴν ὑπομονήν των.

Τέλος τὴν 28 Σεπτεμβρίου 1895 (ν. ἡμ.) τὰ ἀρμενικὰ κομιτάτα ἀπέστειλαν εἰς τοὺς πρεσβευτάς, εἰς τὴν Ὑψ. Πύλην καὶ τὸ Γιλδὶζ τὴν ἑξῆς νόταν:

Κωνσταντινούπολις, τῇ 16/28 Σεπτεμβρίου.

Οἱ Ἀρμένιοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπεφάσισαν νὰ κάμουν προσεχῶς ἐντελῶς εἰρηνικὴν διαδήλωσιν διὰ νὰ ἐκφράσουν τὰ desiderata *(τὰς ἐπιθυμίας) των ἀναφορικῶς πρὸς τὰς μεταρρυθμίσεις τὰς εἰσακτέας εἰς τὰς Ἀρμενικὰς ἐπαρχίας.*

Τὸ Ἀρμενικὸν Πατριαρχεῖον ἔπραξε τὸ πᾶν, ἀλλ ἡ Πύλη οὐδόλως — τόσον ἐκυριάρχει ὁ φόβος τοῦ Χαμὶτ — διὰ νὰ ἀποτρέψουν τὴν διαδήλωσιν ἐκείνην.

Αὐτοὶ ποὺ δὲν ἄφινον ἕνα χορὸν ἢ μίαν ἑσπερίδα ἐπέτρεψαν 2000 Ἀρμενίους νὰ συναθροισθοῦν εἰς Κοὺμ-καπῆ τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1895 (ν. ἡμ.).

Ὡς ἀνεφέραμεν εἶχεν εἰδοποιηθῇ καὶ ὁ Μ. Βεζύρης, δι' ὃ πρὸς ἀποτροπὴν ἔθεσε στρατιώτας καὶ χωροφύλακας, ὅπως τοὺς διαλύσουν *διὰ τῆς ἀκτηρῖδος τῶν τυφεκίων καὶ τοῦ πλατέος μέρους τοῦ ξίφους.*

Ἐξαίφνης ὅμως ἀκούεται ἐκπυρσοκρότησις καὶ εἷς ἀξιωματικὸς πίπτει. Τότε ὁμαδὸν ἐκκενοῦν τὰ ὅπλα των οἱ στρατιῶται καὶ φύγῃ ποὺ φύγῃ οἱ Ἀρμένιοι.

Οἱ μαθητευόμενοι οὗτοι Ἀρμένιοι ἐπαναστᾶται ὡπλισμένοι μὲ πιστόλια καὶ ἐγχειρίδια οὐδεμίαν ἀντέταξαν ἀντίστασιν· διότι ἐκεῖνοι ποὺ ἐπυροβόλουν ἔκλειον τοὺς ὀφθαλμοὺς πρῶτα καὶ ἐγύριζον τὸ κεφάλι ὀπίσω καὶ ἔρριπτον τὰς σφαίρας εἰς τὸ πεζοδρόμιον! . . .

Τότε οἱ σοφτάδες καὶ ὁ ἀμαθὴς φανατικὸς ὄχλος προσέτρεξαν μὲ τὰ ρόπαλα.—τότε πρώτην φορὰν ἐμφανίσθησαν οἱ **σύμπατζῆδες**—καὶ τοὺς ἀπετελείωνον ὅπως τὰ βόδια εἰς τὰ σφαγεῖα.

Ἡ σφαγὴ ἐκείνη τῆς 30 Σεπτεμβρίου (ν. ἡμ.) ἔδωκε τὴν ἀρχὴν εἰς τὰς συστηματικὰς σφαγὰς ποὺ ἤρχισαν τὴν 2 Ὀκτωμβρίου εἰς Τραπεζοῦντα, συνεχίσθησαν εἰς Ἐρζεροὺμ τὴν 6, Κιγκὶ τὴν 14, Ἐρζιντζιὰν τὴν 21, Βιτλὶς τὴν 25, Μπαιμποὺρ τὴν 27, Μαλάττειαν τὴν 29, Μερσίναν τὴν 31, Διαρβεκὶρ τὴν 1 Νοεμβρίου, Ἀραμπκὶρ τὴν 5, Μαρδὶν τὴν 7, Βὰν τὴν 10, Μοὺς καὶ Τοκάτην τὴν 15. Σὲρτ τὴν 19, ἔπειτα εἰς Σαμσοῦντα, Ὄρφαν, κτλ -- τί εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀπαριθμήσωμεν ὅλας τὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας— ἐπὶ τρεῖς μῆνας, ἕως ὅτου νὰ ἀφιχθοῦν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Παλατίου, ὅλα ταῦτα εἶχον μετατραπῆ εἰς σφαγεῖον...

Καὶ μετά τινας ἑβδομάδας ἀναπαύλας ἐπανήρχισαν τὸ ἔργον!.. Καὶ διὰ τῆς ὁσημέραι ἀποκτηθείσης πείρας αἱ Ἀρμενικαὶ σφαγαὶ τῆς Μ. Ἀσίας διήρκεσαν πλέον τῶν δύο ἐτῶν, ἐρήμαξαν μίαν ἔκτασιν μεγαλειτέραν τῆς Γαλλίας καὶ 300,000 κεφαλῶν ἀπετέλεσαν πυραμίδα φρικαλέαν! . . .

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΑ'.

Αἱ ἐνέργειαι τῶν Δυνάμεων — 20 ἐπαναστᾶται Ἀρμένιοι εἰς τὴν Ὀθ. Τράπεζαν. — Ἀρχὴ σφαγῶν ἐν Κ)πόλει. — Ἡ Κ)πολις σωστὸ μακελειό! . . . — Σφαγαί, ἀτιμώσεις, σφαγαί, αἵμα, αἵμα . . .

Οὕτω μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1896 αἱ σφαγαὶ ἐπετείνοντο εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ ὑπελείποντο οἱ Ἀρμένιοι τῆς Κων)πόλεως, τοὺς ὁποίους ἄφησαν εἰς τὸ τέλος καὶ τοὺς ὁποίους ὡς θὰ ἴδωμεν μετ' ὀλίγον ἀπετελείωσαν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν του Αὐγούστου τοῦ 1896

Ἕνεκα τῶν μακελειῶν τούτων ἐφάνη τέλος ἡ Εὐρώπη ὅτι ἀπεφάσισε νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἀδρανείας της. Κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1895 αἱ ἓξ μεγάλαι Δυνάμεις, ὕστερα ἀπὸ μακρὰς συνδιαλέξεις καὶ συνεντεύξεις συνεφώνησαν νὰ συμβαδίσουν μαζῆ εἰς τὸ Ἀρμενικὸν ζήτημα.

Παρουσίασαν σημειώσεις ἀπὸ κοινοῦ τὴν 2, 6, 18 Ὀκτωβρίου καὶ 5 Νοεμβρίου, εἰς τὴν Πύλην, καὶ ἀπέστειλαν φυλακίδας εἰς Κων]πολιν, αἱ ὁποῖαι ἐστάθμευσαν ἀκριβῶς εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Γιλδίζ Κιόσκ.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν συλλαλητήρια ἐλάμβανον χώραν καὶ ἐξέφραζον τὴν γενικὴν ἀγανάκτησιν.

Ἀλλ' ὁ Χαμὶτ γνωρίζων τοὺς κρυφίους σκοποὺς καὶ αἰσθήματα τῶν Δυνάμεων, ἐπωφελεῖτο ὅλων τῶν λεπτομερειῶν, διὰ νὰ παρατείνῃ τὴν κατάστασιν διὰ συνεχῶν συζητήσεων.

Ἀλλὰ μία ἐπίσκεψις τοῦ Ρώσσου πρεσβευτοῦ Νελιδὼφ (9 Δεκεμβρίου (ν. ἡμ. 1905) εἰς τὸν Χαμὶτ, καὶ ἕνα διάβημα ἀπὸ κοινοῦ τῶν Δυνάμεων (22 Δεκεμβρίου) πρὸς στιγμὴν ἔθεσαν τέρμα εἰς τὰς θανατικὰς ἐκτελέσεις καὶ τὰς συλλήψεις τῶν Ἀρμενίων αἱ ὁποῖαι ἐν αὐτῇ τῇ Κων)πόλει ἐδεκάτιζον τὰς ἀρμενικὰς συνοικίας.

Τὸ Ζεϊτοὺν ἐν Ἀνατολῇ εἶχεν ἀποκάμει ἀπὸ τόσας τυραννίας καὶ καταπιέσεις καὶ ἐπὶ τέλους ἐπαναστάτησε καὶ ἀντετάχθη εἰς 10000 ἀνδρῶν τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ τῇ ἐπεμβάσει τῶν ἐν Χαλεπίῳ προξένων τῶν Δυνάμεων (2 Ἰαν. 1896 ν.ἡμ.) εἰρηνεύθη ἀφοῦ καὶ αἱ μεσολαβήσασαι Δυνάμεις ἐπέβαλλον εἰς τὴν Πύλην μέτρα ἐπιεικείας καὶ ἀμνηστείας.

Παραλείπομεν ἀφοῦ θὰ τὰ ἐναφέρομεν εἰς ἑπόμενον κεφάλαιον τὰς τότε ἐξεγέρσεις τῶν Κρατῶν καὶ τὰς ὑποδαυλίσεις τῶν Βουλγάρων, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον χώραν κατ' ἐκείνην ἐποχήν.

Ἀλλὰ χάριν τῆς προλήψεως τῶν κινημάτων ἐκείνων αἱ Μ. Δυνάμεις ἠναγκάσθησαν νὰ λησμονήσουν τὴν Ἀρμενίαν. Καὶ οἱ Ἀρμένιοι ἀπεφάσισαν νὰ καταδείξουν τότε εἰς τὴν Εὐρώπην πόσον σαθρὸν ἦτο τὸ Χαμηδικὸν σύστημα τὸ ὁποῖον αὕτη δὲν ἐτόλμα νὰ κτυπήσῃ.

Ἐφ' ᾧ ἐν πλήρει Κωνσταντινουπόλει τὴν 14)26 Αὐγούστου τοῦ 1896 20 Ἀρμένιοι ἐπαναστᾶται μετημφιεσμένοι εἰς περιηγητὰς

καὶ ὡπλισμένοι μὲ οεβόλβερ καὶ βόμβας εἰσῆλθον κατὰ τὴν 1)2 μ. μ. καὶ κατέλαβον τὴν Ὀθωμανικὴν Τράπεζαν.

Ἐκεῖ οὐδεμίαν διέπραξαν κλοπήν, οὐδένα φόνον, καὶ ἠνοῦντο νὰ ἐξέλθουν ἂν δὲν ἐφαρμοσθοῦν μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν κακοδιοικουμένην πατρίδα των, ὥστε μόνον ἡ πατρίς των νὰ ἐκακοδιοικῆτο ὑπὸ τὸ ἄτιμον Χαμηδικὸν ἐκεῖνο σύστημα.

Περιεκυκλώθη τότε ὑπὸ στρατοῦ ἡ Τράπεζα, καὶ τοῦτο ἐγένετο αἰτία τῆς ἐνάρξεως τῶν σφαγῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Αἱ φοικαλεότητες ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι διεπράχθησαν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τῶν τριῶν ἡμερῶν εἰσὶν ἀνήκουστοι καὶ μόνον μὲ τὴν νύκτα τοῦ **Ἁγίου Βαρθολομαίου** τῆς Γαλλίας κατὰ τῶν Οὐγενότων (Γάλλων διαμαρτυρομένων δηλ.) καὶ μὲ τὸν **Σικελικὸν ἑσπερινὸν** εἰμποροῦν νὰ παραβληθοῦν εἰ μὴ καὶ νὰ τὰς ὑπερβάλλουν.

Πράγματι εἶνε ἡ αἱματηροτέρα σελὶς τῆς βασιλείας τοῦ αἱμοσταγοῦς τυράννου Χαμὶτ. Τὰ διαπραχθέντα ἀνοσιουργήματα εἶνε ἀνήκουστα καὶ πολλάκις πίπτει ἡ γραφὶς τοῦ γράφοντος τὰς σελίδας ἐκείνας! . . .

Ἀπειράριθμοι αἱ τραγῳδίαι καὶ τὰ δράματα! . . .

Θὰ παραθέσωμεν ἐδῶ μόνον ὀλίγα αὐτοπτῶν μαρτύρων, διότι διὰ νὰ συγκαταριθμηθοῦν ὅλα ὁλόκληροι τόμοι δὲν ἐξαρκοῦν . . . Ἰδοὺ ἕνα τὸ ὁποῖον αὐτολεξεὶ παραθέτομεν.

*
* *

Τὴν Τετάρτην πρωὶ τῆς 14)26 Αὐγούστου 1896, ὅπως καθε

πρωί, ἐμβῆκα εἰς τὸ ἀτμόπλοιον τῆς γοαμμῆς Σκούταρι ὅπου κάθημαι καὶ κατὰ τὴν 1)2 μ. μ. ἀπεβιβάσθην εἰς τὴν Γέφυραν τοῦ Καράκιοϊ. Ἐπήγαινα πρὸς τὸν Γαλατᾶν διὰ τῆς προκυμαίας, εἰς τὸ γραφεῖον Χριστιανοῦ εὑρισκόμενον εἰς τὸ Ἀλεξιάδου χάν . . .

Ἀποβιβαζόμενος ἤκουσα πυροβολισμούς ἐκ τοῦ μέσους τοῦ Πέραν, καὶ μοῦ εἶπον πῶς ἐπαναστάτησαν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Τράπεζαν. Εὑρισκόμην ἀκριβῶς εἰς τὸ Ἀζιζιὲ-καρακὸλ τῆς Γεφύρας. Ἐκεῖ ἐπέτρεπον οἱ φανατισθέντες καὶ ὑποκινούμενοι ὑπὸ τῶν ὀργάνων τοῦ Χαμὶτ στρατιῶται νὰ εἰσέλθουν ἐντὸς ἄνθρωποι ρακένδυτοι οἱ ὁποῖοι ἀπὸ μίαν ἑβδομάδα τώρα—τὸ παρετήρησα καὶ καθ' ὅλας τὰς προηγουμένας ἡμέρας—ἤρχοντο καὶ ἐκάθηντο τὴν πρωΐαν εἰς τὴν εἴσοδον τῆς γεφύρας ἐπὶ τῶν πεζοδρομίων.

Οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἐξῆλθον μετ' ὀλίγον ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ ἐκείνου σταθμοῦ ὡπλισμένοι μὲ ρόπαλα καὶ ἤρξαντο τοῦ ἀπαισίου των ἔργου νὰ ξεμπερδεύουν δλδ. τοὺς Ἀρμενέους **χαμάλιδες**.

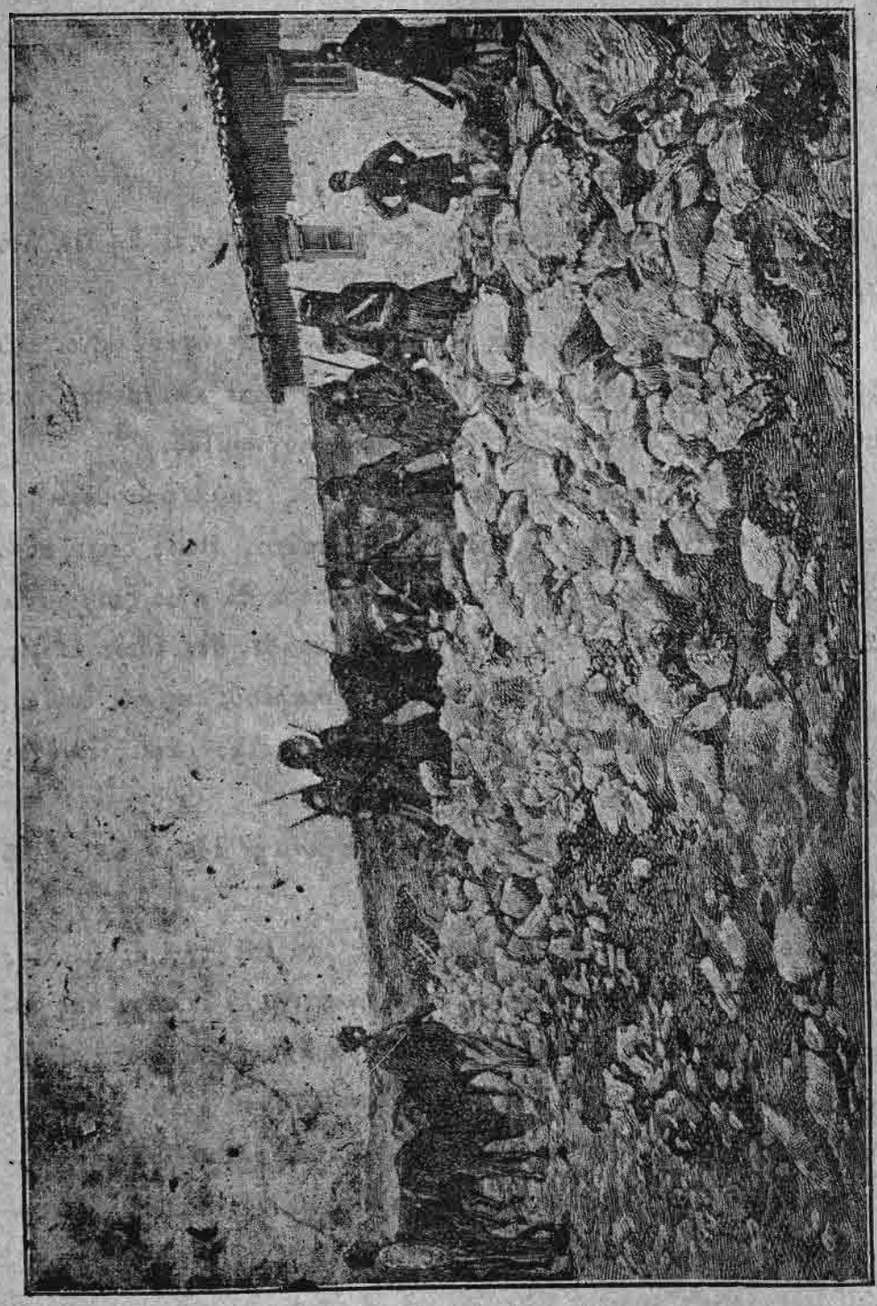
Κάκ!.. κούκ!.. κράκ!.. βροχηδὸν ἔπιπτον τὰ κτυπήματα, καὶ σὰν ὄρνιθες ἔπιπτον ἀποτελειωμένοι εἰς τὸ πεζοδρόμιον . . .

Οἱ στιβαροὶ ἐκεῖνοι χαμάλιδες μετ' ὀλίγον ἦσαν ἄμορφος μάζα σαρκῶν καὶ κοκκάλων, ἐνῷ τὸ αἷμα κατέβαφε ἐρυθρωπῶς τὸ πεζοδρόμιον! Φρίκη!...

Ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου συνήντησα ἕνα **χαμάλην**. Τοῦ ἀφῆρεσαν τὸ φορτίον, καὶ κράχ, μὲ τὴν **σόπαν** εἰς τὸ αὐχένα.

Ὁ δυστυχὴς ἀχθοφόρος μόλις ἐπρόφθασε νὰ ἐκβάλῃ κραυγὴν «**χὶ**» καὶ ἀπέπνευσεν!

Ἔφριξα, καὶ τὰ μάτια μου ἐσκοτίσθησαν!.. Τὶ ἀποτρόπαιον



ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΣΟΥΛΤΑΝ ΧΑΜΙΤ ΤΟΥ Β'. ΦΥΛΛ. 34

Εκδοτικὴ ἑταιρία **ΜΕΝΤΖΟΥ** καὶ **Σας**

Εὐζωνικὸς σταθμὸς τῆς Μελούνας κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897

θέαμα, Θεέ μου . . . Ὅσοι ἤθελον νὰ φύγουν, οἱ στρατιῶται τοὺς ἠμπόδιζον νὰ περάσουν!

Ἐκεῖνοι ποὺ ἐφώναζον.

— Εἶμαι Τοῦρκος!

Πάραυτα τὸν ἅρπαζαν τοῦ ἐξέσχιζαν τὴν βράκαν καὶ ἂν δὲν ἦτο περιτετμημένος, τὸν ἐφόνευον.

Μόλα τὰ κτυπήματα ἐκεῖνα οἱ Ἀρμένιοι μόνον ἦσαν ἐκεῖνοι ποὺ ἐφονεύοντο ὡς σκύλλοι. Μεταξύ των εἶχον καὶ καταδότας καὶ Ἑβραίους διὰ νὰ μὴ ἀπατῶνται εἰς τὰς φυσιογνωμίας.

Ὁσάκις ὁ Ἀρμένιος ἐτίναζε τὰ πέταλλα τοῦ ἀφαιροῦσαν τὰ σανδάλια. Φαίνεται ὅτι ἐπληρώνοντο διὰ τοῦτο. Ποιὸς ξέρει πόσο τὸ ζευγάρι, διότι ἔστω καὶ τὰ πλιὸ παλαιότερα τὰ πλιὸ ξεσχισμένα τὰ ἀπέσυρον, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα οὔτε δυὸ παράδες δὲν ἔδιδε κάνείς.

Ὅταν δ' ἐπλησίασα εἰς ἕνα ἀπὸ τοὺς φρικαλέους ἐκείνους ὁμίλους οἱ ὁποῖοι ἀπετελείωνον ἕνα φουκαρᾶ γέροντα ἕνας χαφιὲς ἔρχεται καὶ μοῦ λέγει.

— Πήγαινε, ντὲφ' ὅλ, τὶ γυρεύεις νὰ κάμῃς ἐδῶ.» Καὶ ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ, μὲ ἐπώθησε.

Ἐξηκολούθησα τὸν δρόμον μου πρὸς τὸ ἐπὶ τῆς προκυμαίας Ἀλεξιάδη Χάν. Ἔφθασα ἀκριβῶς κα›' ἣν στιγμὴν ἔκλειον τὰς θύρας. Εὑρίσκοντο ἐντὸς αὐτοῦ περὶ τὰ τεσσαράκοντα πρόσωπα, πάντες Χριστιανοί, ἐκτὸς ἑνὸς Τούρκου Σμυρναίου καὶ ἐμοῦ, καὶ πάντες Εὐρωπαῖοι καὶ Ἕλληνες ἐκτὸς ἓξ Ἀρμενίων. Ἔκλεισαν τὴν θύραν καὶ ἔθηκαν ὄπισθέν της δέματα βαμβάκων καὶ σάκκους Δημητριακῶν.

Ἠκούομεν κτύπους εἰς τὴν θύραν τοῦ Μιλλὲτ (Ἐθνικοῦ) Χανίου τοῦ κειμένου εἰς τὴν ἀπέναντι ὁδόν.

Ἀνήλθομεν εἰς τὸν ἐξώστην.

Καίτοι ἡ καρδία μας κατήχετο ὑπὸ φόβου, ἀνήλθομεν κινούμενοι ὑπὸ ἐμφύτου περιεργείας.

Εἴδομεν συρφετὸν νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Χάνιον, τοῦ ὁποίου ἡ θύρα εἶχε παραβιασθῇ: στρατιῶται ἵσταντο πρὸ τῆς θύρας πρὸς φύλαξιν.

Ἀπὸ τὰ ἐνδότερα τοῦ Χανίου ἔφθανον μέχρις ἡμῶν οἰμωγαὶ καὶ κρότοι πυροβολισμῶν.

Ἀρμένιος ἀνελθὼν εἰς τὸν ἐξώστην μας ἐδείκνυε διὰ σημείων ὅτι κόπτουσι κεφαλάς. Ἡ μορφή του καὶ τὰ σχήματά του ἐδείκνυον φρίκην, ἐλάλει: δυστυχῶς οὐδὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἀκούσωμεν ἕνεκεν τῶν πυροβολισμῶν, οἱ ἐπὶ τῆς προσκυμαίας στρατιῶται ἐπυροβόλουν ἐναντίον τῆς ἀπέναντι τοῦ Κρεδὶ-Λυοναὶ ξυλίνης οἰκοδομῆς.

Ἠναγκάσθημεν νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸν ἐξώστην, διότι, οἱ στρατιῶται ἤρξαντο πυροβολοῦντες ἐναντίον μας.

Ἄλλως τε ὁ συρφετὸς διαπράξας τὰ αἴσχιστα ἐν τῷ Ἐθνικῷ χανίῳ θύων καὶ ἀπολύων, ἔφθασε πρὸς τῆς θύρας τοῦ ἡμετέρου Χανίου καὶ ἤρξατο κρούων καὶ ἀπειλῶν. Οἱ σύντροφοί μου δὲν ἔστεργον κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ἀνοίξωμεν.

Ἐσκέφθην ὅτι ἦτο τρέλλα νὰ μὴ ἀνοίξωμεν, διότι τὰ παράθυρα ἦσαν ἐγγὺς τοῦ πεζοδρομίου, αἱ σιδηραὶ αὐτῶν κιγκλίδες ἀνίσχυροι πρὸς ἀντίστασιν, καὶ ἤδη τινὲς εἶχον εἰσχωρήσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα παραβιάζοντες τὰς κιγκλίδας τῶν παραθύρων. Διέταξα λοιπὸν καὶ ἀπέσυραν τοὺς σάκκους καὶ τὰ δέματα, ἅτινα ἠμπόδι-

ζον τὴν εἴσοδον καὶ ἐφώνησα τουρκιστί· «Ἀνοίξατε, οὐδὲν ἔχομεν νὰ φοβηθῶμεν, εἶμαι Ὀθωμανός, εἶμαι ὁ βέης Χ.». Ἀμέσως ἔξωθεν μοὶ ἀπήντησαν ἀλβανιστί· «ἄνοιξον ἀδελφὲ» καὶ μόλις ἤνοιξεν ἡ θύρα, εἶδον ἡγουμένους τοῦ συρφετοῦ δύο Ἀλβανούς, δύο **τουφεκτζῆδες** τοῦ Σουλτάνου

Ὁ Σουλτάνος διὰ τὴν ἰδιαιτέραν του ἀτομικὴν ἀσφάλειαν εἶχε μίαν μικρὰν **συμμορίαν**, περὶ τοὺς πεντήκοντα τουφεκτζῆδες, ἐκλελεγμένους πρὸ πάντων μεταξὺ τῶν Βορείων Ἀλβανῶν, καὶ ἐπιβλεπομένους παρά τινος Ταχὶρ πασᾶ πρώην κηπουροῦ καὶ νῦν πιστοῦ κυνὸς τῆς Αὐτοῦ αἱμοσταγοῦς Μεγαλειότητος.

Οἱ δύο Ἀλβανοὶ τουφεκτζῆδες ἦσαν ἐνδεδυμένοι πολιτικά· μόνον περὶ τὴν ὀσφὺν ἔφερον ρεβόλβερ προωρισμένα ἀποκλειστικῶς διὰ τοὺς τουφεκτσῆδες· τοὺς γνωρίζω καὶ τοὺς δύο, ὁ εἷς κατάγεται ἐκ Διάκοβας ὁ ἕτερος εἶνε Μαλεσιοβίτης· μὲ ἀνεγνώρισαν καὶ διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὸν ἀκολουθοῦντα συρφετὸν μὲ ἐνηγκαλίσθησαν· Ἀκολούθως μὲ ἠρώτησαν ἐὰν μεταξύ μας εὑρίσκοντο καὶ Ἀρμένιοι. Τῷ ἀπεκρίθην ὅτι ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοὶ εἶχον τὴν **Μ**πέσα μου (λόγος τιμῆς παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς). Μόλις ἤκουσαν τοῦτο διέταξαν τὸν συρφετὸν καὶ μᾶς ἤνοιξε δίοδον, πλὴν οἱ χαφιέδες καὶ οἱ ροπαλοφόροι μᾶς ἔκλειον τὴν δίοδον καὶ μᾶς ἐβίαζαν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ χάνιον διὰ νὰ μᾶς ἀποτελειώσουν. Ἐπεκαλέσθην τὴν ἐπέμβασιν τῶν Ἀλβανῶν, οἵτινες ἦσαν σφόδρα ἐξηρεθισμένοι καὶ ἐφώνουν πρὸς τοὺς ἐμποδίζοντας χαφιέδες· «Μὴ τοὺς ἐγγίζητε· ὁ αὐθέντης διέταξε νὰ φονεύωμεν μόνον Ἀρμενίους, ὁ δὲ κύριος εἶνε Ἀλβανός».

Λεπτομερὴς ἔρευνα ὅμως τῶν χαφιέδων ἀπέδειξε τὴν ταυτότητα τῶν παρ' ἡμῖν δυστυχῶν Ἀρμενίων καὶ ἤδη ὁ συρφετὸς ἤγειρε τὰ

ρόπαλα ἀπειλητικὰ ὑπὲρ τὰς κεφαλάς των, ὅτε οἱ τουφεκτζῆδες σύραντες τὰ ρεβόλβερ ἐφώνησαν μὴ θίξῃ κανεὶς κανένα ἐπὶ ποινῇ θανάτου, διότι οἱοιδήποτε καὶ ἂν ἦσαν εἶχον τὴν **Μ**πέσαν Ἀλβανοῦ Μπέη καὶ ἔπρεπε νὰ σωθοῦν, καὶ ὄντως μᾶς παραλαμβάνουν τέσσαρας Ἀρμενίους καὶ ἐμὲ καὶ μᾶς μεταφέρουν εἰς τὸ Σταυροδρόμιον, ἔνθα οἱ ἄτυχεῖς Ἀρμένιοι κατόρθωσαν νὰ φύγουν.

Τὴν νύκτα ἐκείνην μετέβην νὰ κοιμηθῶ εἰς τὰ Ταταῦλα παρά τινι φίλῳ μου.

Ὁ τῶν σφαγέων συρφετὸς εἶχε φθάσῃ μέχρις ἐκεῖ τὴν ἰδίαν ἑσπέραν. Οἱ Ἕλληνες τῶν Ταταούλων (**οἱ Ταταυλιανοί**) τοῖς ἔκλεισαν τὸν δρόμον καὶ τοῖς ἐδήλωσαν ὅτι δὲν θὰ ἐπιτρέψωσι τὴν σφαγὴν τῶν Ἀρμενίων τοῦ Προαστείου των, καὶ οἱ σφαγεῖς γνωρίζοντες τὴν γενναιότητα καὶ τόλμην τῶν Ταταυλιανῶν ὀπισθοχώρησαν.

Τὴν πέμπτην κατῆλθον ἀπὸ τὰ Ταταῦλα σ' τὸ χάνι πλὴν δὲν ἔβλεπον ἄλλο τι παρὰ χαμάληδες νὰ σύρουν ἀπὸ τὰ ποδάρια καὶ νὰ ρίπτουν εἰς τὴν θάλασσαν τὰ πτώματα τῶν δυστυχῶν Ἀρμενίων ἄτινα τὸ ρεῦμα ἔσυρε πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ Μαρμαρᾶ. Ἄλλοι ἔρριπτον ταῦτα εἰς τὰ ἁμάξια τὰ προμοσμένα νὰ μεταφέρωσι τὰ σκουπίδια (τσιὸπ-ἀραμπασί) καὶ τὰ μετέφερον εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Σισλί.

Καθ' ὅλην τὴν μεγάλην ὁδὸν τοῦ Πέραν ἡ θλιβερὰ αὕτη συνοδία τῶν κάρρων μὲ κεφαλὰς τεθραυσμένας μὲ βραχίονας προτεταμένους, μισοαποθαμμένα, αἱμοσταγῆ ἐνέπνεον τὴν φρίκην καὶ τὸν οἶκτον.

Οἰκτρότερον καὶ ἀπανθρωπότερον θέαμα εἶνε ἀδύνατον νὰ φαν-

τασθῇ ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια, τὸ αἷμα κατ' ὁδὸν ἐσχημάτισεν ρυάκιον διότι εἰς τρεῖς ἀποθήκας ἔσφαξαν περὶ τοὺς εἴκοσιν Ἀρμενίους.

Φίλος μου τις ἐκ Ζαγορίου μὲ ἔφερεν εἰς μίαν οἰκίαν παρὰ τὴν ὀθωμανικὴν Τράπεζαν, καὶ ἀνήλθομεν εἰς τὸν ἐξώστην, ὅστις ἐδέσποζε τοῦ Γαλατᾶ καὶ τῶν πέριξ. Παράδοξον ὅσον καὶ πρωτοφανὲς θέαμα παρουσιάσθη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας.

Ἐπὶ τῶν στεγῶν τῶν πέριξ κακοφημισμένων οἰκιῶν ἐκάθηντο γυναῖκες καὶ ἀστυνόμοι καὶ ἀρχηγοὶ Κοῦρδοι ἀναμίξ.

Μόλις δυστυχὴς τις Ἀρμένιος ἤθελε νὰ σωθῇ φεύγων ἀπὸ στέγης εἰς στέγην ἀμέσως, αἱ γυναῖκες ἐδείκνυον αὐτὸν εἰς τοὺς πάρ' αὐτὰς ἑσταμένους μπράβους οἵτινες ἔσυραν δι' ὅπλου ἢ περιστρόφου, καὶ ἅμα ἔπιπτεν βληθεὶς ὁ δυστυχὴς Ἀρμένιος, ὡς ἀμοιβὴν τῆς ἐπιτυχίας ἐλάμβανεν ὁ φονεὺς τὰ πάντα ἄτινα δύναται νὰ ἐπιθυμήσῃ ἀνὴρ παρὰ γυναικός, καὶ ταῦτα ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ, καὶ ὑπὸ τὸ θαλπερὸν τοῦ ἡλίου φῶς.

Τὴν Πέμπτην τὸ ἑσπέρας, ἠθέλησα νὰ ἐπιστρέψω εἰς Σκούταρι, εἰς τὴν οἰκίαν μου. Οἱ Ταταυλιανοὶ ὅμως φίλοι μου μὲ ἠμπόδιζον νὰ τὸ πράξω φοβούμενοι μήπως πάθω τι διότι τὴν προηγουμένην ἡμέραν ὑπερησπέσθην τοὺς Ἀρμενίους.

Μὲ παρεκάλεσαν νὰ τοὺς συνοδεύσω τὴν ἑπομένην καὶ νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν νῆσον Πρίγκηπον. Ὑπήκουσα. Τὴν ἑπομένην Παρασκευὴν πρωΐαν, κατῆλθωμεν εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Καράκιοϊ. Δολοφόνοι εὑρίσκοντο παρὰ τὴν εἴσοδον καὶ παρ' αὐτοὺς ἀστυνόμοι καὶ Κοῦρδοι.

Ἀλλὰ τὸ ἔργον των εἶχε λήξει: Παρετήρουν προσεκτικώτατα

τοὺς διὰ τὰς νήσους ἐπιβιβαζομένους. Ἐπεβιβάσθημεν τοῦ διὰ τὰς νήτους ἀτμοπλίου.

Μεθ' ἡμῶν ἐπεβιβάσθη καὶ ὅμιλος νέων οἵτινες συνδιελέγοντο Γαλλιστί. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ἔφερον ὀμματοπάλια, καὶ ἄλλοι ἦσαν ἐνδεδυμένοι κατὰ τὴν τελευταίαν Παρισινὴν Μόδαν, μὲ ἄνθος εἰς τὴν κομβιοδόχην καὶ γάντια α' τὰ χέρια.

Τὸ ἀτμόπλιον ἤρξατο νὰ κινῆται πρὸς ἀπόπλουν. Ἡ νεολαία αὕτη ἐνῷ κατήρχετο εἰς τὸ Σαλόνι, ἀνεκάλυψεν νεαρὸν Ἀρμένιον κεκρυμμένον ὑπὸ τὴν κλίμακα τῆς πρώτης θέσεως. Τὸν ἀνεβίβασαν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ ἠνάγκασαν τὸν πλοίαρχον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν γέφυραν, ἐκεῖ δὲ προσεκάλεσαν τοὺς ροπαλοφόρους εἰς τοὺς ὁποίους τὸν παρέδοσαν, οὗτοι δὲ ἀφοῦ τύπτοντες αὐτὸν - δ.ὰ τῶν ροπάλων εἰς τὴν κεφαλὴν, τὸν ἀπετελείωσαν καὶ τὸ ἀσπάριον εἰσέτι σῶμά του τὸ ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὸ ἀτμόπλοιον ἐπανέλαβε τὸν πλοῦν του.

* *
*

Ἄλλος αὐτόπτης μάρτυς τῶν ἀγρίων ἐκείνων σφαγῶν διηγεῖται τὰ ἑξῆς ἀποτρόπαια:

— Ἐχάζευα εἰς τὸν δρόμον καὶ δὲν ἔβλεπα προσοχὴν διὰ τὰς φήμας ἐκείνας ποὺ διεδίδοντο περὶ σφαγῶν κτλ.

Ἦτο Τετάρτη (14)16) Αὐγούστου καὶ ἐπλησίαζε μεσημέρι. Κατηρχόμην δὲ ἀπὸ τὸ Σουλτὰν Βεγιαζὶτ καὶ ἔρθασα εἰς τὰς σκολιὰς ὁδοὺς τοῦ Μαχμοὺτ πασᾶ.

Ὁ κόσμος, ὁ κοσμάκης ἦτο πολυπληθής, ἀλλ' εἰς τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἐβασίλευεν ὁ τρόμος, ὁ φόβος, μιὰ ἀόριστος ἀπαγοήτευσις.

Ἡ στάσις ἐκείνη τοῦ κόσμου τοῦ τόσον ζωηρῶς κινουμένου χωρὶς ὅμως νὰ ἀναπαράγῃ τὸν ψίθυρο, καὶ τὸν βόμβον, καὶ τὸν θόρυβον ἐκεῖνον, ποὺ ξεκουφένει εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς μεγαλοπόλεις, μοῦ ἐπροξένησαν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι μετεφέρθην ἴσως ὡς διὰ μαγείας εἰς τὰς μαρμαρωμένας ἐκείνας πόλεις τῆς Χαλιμᾶς! . . . μὲ τὰ τόσα ἡδυπαθῆ καὶ ἀλλόκοτα ἐκεῖνα παραμύθιά της . . . Ἐνῶ εὑρισκόμην ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Καὶ μόλον τοῦτο ἐξηκολούθησα τὸν δρόμον, νὰ καταβῶ δηλαδὴ εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ ἐστιατόρια τοῦ Ἐμὶν-Ονοῦ ἢ τοῦ Βελοὺκ-παζὰρ διὰ νὰ γεμίσω τὴν παραδαρμένη . . .

Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὅμως ἐλεεινὰ καὶ ρυπαρῶς ἐνδεδυμένα στίφη μὲ τὸ ἀνατολίτικο σαλβάρι ποὺ ὁμοιάζει κάπως μὲ τὴν βράκαν τῶν νησιωτῶν τοῦ Αἰγαίου, ἀλλὰ καὶ ὅλοι ἔχοντες ὡς στήριγμα δῆθεν μιὰ μαγγοῦρα ὅπως τῶν ντραμπούκων τῶν Ἀθηνῶν εἰς ἀρχαιοτέραν κάπως τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, διέσχιζον τὰς ὁδούς.

Καὶ ὁ κρότος τὸν ὁποῖον ἐπροξενοῦσαν προστριβόμεναι μὲ τὸ πεζοδρόμιον ἐκεῖνο ὡς θλιβερὰ ἀπήχησις ἐκυριάρχει τοῦ ἀναμεταξύ των ψιθύρου, ὡς καὶ τοῦ ἀπαλοῦ θορύβου τῶν διαβατῶν.

Ὅλα ταῦτα ἤρχιζαν νὰ ἐπιβάλλωνται εἰν τὸ κάπως ψύχραιμον πνεῦμα μου καὶ νὰ γεννοῦν μέσα μου τὸν τρόμον . . .

Κάτι τι σοβαρὸν ἔλεγε μέσα μου ἡ βασιλεύουσα προαίσθησις, κάτι φρικαλέον θὰ συμβῇ . . . καὶ ἤρχισα νὰ νοιώθω πῶς τὸ κεφάλι μου δὲν ἐστέκετο γερὰ εἰς τὸ κορμί.

Κ' ἐν τοσούτῳ ἐξηκολούθησα τὸν δρόμον . . .



Ο ΑΒΔΟΥΛ ΧΑΜΙΤ

Ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον.

Ἔφθασα εἰς τὸ τέμενος Γενὶ-Τζαμὶ καὶ παρετήρησα ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ στέκονται οἱ λουστρατζῆδες — φρίκη, καὶ αὐτοὶ ἔλειπον ἐκείνην τὴν ὥραν— τὸ ὡρολόγιόν του. Ἡ ὥρα 6 καὶ 20 λεπτὰ τουρκ.

Διέβην τὸν μικρὸν θόλον ὁ ὁποῖος συνδέει τὸ τέμενος μὲ τὰ παράπλευρα διαμερίσματα διαφόρων σοφτάδων. Ἦτο λέγεται κατὰ παράδοσιν τὰ σημερινὰ ἐκεῖνα διαμερίσματα, ἀμαξιτὸς δρόμος, δι' οὗ εἰσήρχοντο δι' ἁμάξης ἢ ἅρματος οἱ μεσαιωνικοὶ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες εἰς τὴν εἰς τέμενος μετατραπεῖσαν ἐκκλησίαν ἐκείνην.

Ἐπροχώρησα μὲ τὴν καρδίαν κἄπως συνεσφιγμένην, διότι ἐφ' ὅσον ἐπλησίαζα τὴν Γέφυραν τὴν ἑνώνουσαν τὸν Γαλατᾶν μὲ τὴν Σταμπούλ τὰ πλήθη καθίσταντο ἀραιώτερα.

Ἀκριβῶς ὅταν ἔφθασα ἐκεῖ πάταγος σχεδὸν μονομερὴς παρήχθη τοιοῦτος ὥστε ἐνετινάχθην. Κατὰ τὸ τίναγμά μου ἐκεῖνο ἀπώλεσα τὴν ἰσορροπίαν καὶ τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς μου ἔπεσε! . . . Τί νὰ ἦτο ἄρά γε ὁ δαιμονιώδης ἐκεῖνος κρότος! . . . Ποία ἦτο ἡ δαιμωνιώδης ἐκείνη κίνησις ποὺ ἠνάγκαζε τοὺς τυχὸν διαβάτας νὰ φεύγουν δρομαίως χωρὶς κἂν ν' ἀρθρώσουν λέξιν . . . Τὰ ἔχασα . . . ἤμην ἀφῃρημένος . . . Ἕνα μόνον ἀντελήφθην, ὅτι εἰς μίαν στιγμὴν τὸ γραφικὸν κάπως θέαμα τῶν γραφικῶν παζαριῶν, ὅταν εἶνε ὁλάνοικτα, ἐχάθη μὲ μιᾶς . . . Τὰ καταστήματα ἔκλεισαν αὐθωρεί! . . . Καὶ οἱ δρόμοι μὲ μιᾶι μετεβλήθησαν εἰς κενὰ χάσματα διανοιγόμενα διὰ μέσου ὀγκώδους σώματος . . . χάσματα ἔρημα πλέον διαβατῶν . . . Ἤθελα ἦλθεν ἀμέσως εἰς τὴν μνήμην μία ἀρχαΐζουσα εἰκὼν τῆς Κολάσεως τοῦ Δάντε, ὅπου παρίσταται ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα ὅπου βρυγμὸς καὶ τριγμὸς τῶν ὀδόντων! . . .

Καὶ χωρὶς νὰ καταλάβω τὰ πόδια μου τώρα διηύθυνεν ὄχι τὸ λογικὸν ἀλλ' ἡ αὐτοσυντηρησία. Μηχανικὰ ἔφερα τὸ χέρι εἰς τὸ κεφάλι . . . ἀλλὰ ποὺ τὸ φέσι ; εἶχε γίνει ἄφαντον! . . Καὶ τώρα . . . μ' αὐτὴν τὴν κατάστασιν χωρὶς φέσι . . ,

Εἰσῆλθον ἄγνωστον πῶς εἰς τὸν δρόμον τοῦ Βαλοὺκ-Παζαριοῦ, ὁπόταν ἀκούω κρότον ἐκ τῶν ὄπισθεν καὶ φρικώδεις κραυγὰς ἀλλαλαγμοῦ.

Στρέφομαι.

Ἄνθρωπος κρατῶν εἰς χεῖρα ρεβόλβερ ἀλλ' εἰς τοιαύτην στάσιν ὡσεὶ ἐβαρύνετο ἀπ' αὐτὸ ἔτρεχεν . . . ἐπετοῦσε . . . λὲς καὶ τὰ πόδια του εἶχον κάμνει φτερά . . . Διευθύνετο ἀκριβῶς πρὸς τὸ μέρος, πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν ὁποίαν ἠκολούθουν κ' ἐγώ, τὴν ὁδὸν τοῦ Βαλοὺκ-Παζάρ.

Οἱ ἀλλαλαγμοὶ ὅμως ἦλθον μὲ μιᾶς καὶ ἐπλήρωσαν τὸν ἀέρα. Ἐνῷ ἄντικρυ ἤρχισαν νὰ ἀκούωνται εὐκρινέστατα ἀδιάκοποι πυροβολισμοί!

Ἐκ τῆς ὁδοῦ ἣν κ' ἐγὼ εἶχον διαβῇ προηγουμένως μαγγουροφόροι ὑπὲρ τοὺς 200 κατήρχοντο διὰ νὰ περάσωσιν ἀντίπεραν.

Ἀκριβῶς πρὸ τῆς ὁδοῦ εἰς τὸ τότε μανάβικο τοῦ Παπαδοπούλου—νῦν τῆς Ρεζὶ ὑποκατάστημα—συνήντησαν τὸν πετῶντα ἐκεῖνον ἀτυχῆ Ἀρμένιον καὶ μὲ ἐπιδεξιότητα τελείαν.

— Κράχ, ὑπόκωφος κρότος σὰν ἐκεῖνος ποὺ ἀναπαράγει κτύπημα διὰ τοῦ ξύλου τοῦ τόξου εἰς τὸν κορμὸν τοῦ βιολιοῦ, καὶ πάραυτα ἐκυλίσθη χάμου . . . Ἔφριξα ἀπὸ τὸ αἷμα καὶ ἠπόρησα πῶς μὲ τόσην εὐκολίαν ἀποθνήσκει ὁ ἄνθρωπος . .

Ἀλλὰ δὲν ἐστάθη ἕως ἐδῶ ἡ ἐκδίκησις κατὰ τοῦ θύματος, οἱ

ράβδι ἔπιπτον βροχηδόν, αἱ μάχαιραι ἐνεπήγνυντο εἰς τὸ σῶμα ἀπὸ τὸν ἄγριον καὶ ἀποτρόπαιον ἐκεῖνον συρφετόν.

Εἰς τὸν διασταυρώσαντα τὸ θῦμα ὄχλον ἐκεῖνον προσετέθη μετ ὀλίγον καὶ ὁ καταδιώκων τὸν Ἀρμένιον συρφετός, καὶ μὲ μανίαν ὥρμησαν κατὰ τοῦ ἀμόρφου πλέον σώματος . . . Κάθε φορὰ ποὺ εἰς κάποιο τοῦ σώματος μέρος ἐξεδηλοῦτο ἡ ἐκπνέουσα ζωή, κἀνένας παλμὸς ἰστοῦ τινος, ἢ μυός τινος τοῦ σώματος . . . καὶ πάραυτα μετὰ λύσσης ἐδέχετο κτυπήματα . . . Τί φρίκη Θεέ μου . . . Κ' ἐγὼ τώρα χωρὶς φέσι . . . νὰ προχωρήσω δρομαίως . . . ἀλλ' ἂν τὴν πάθω ὡς Ἀρμένιος . . . Διετήρησα τὴν ψυχραιμίαν καὶ ἀποστρέφων τοὺς ὀφθαλμούς ἐνώπιον τῶν ὁποίων τώρα μία βαρειὰ ἀχλὺς ἔπεσε καὶ ἐσκέπασεν ὅλα ἐθόλωσε τὰ πάντα ἔβαινον χωρὶς νὰ γνωρίζω ποὺ . . .

Ἐπροχώρησα, ἐνόμιζα, πολὺ ἀλλὰ δὲν εἶχα κάμει ἢ δύο τρία βήματα. Τοσοῦτον ἀστραπιαίως ἐλάμβανον χώραν τὰ γεγονότα ἐκεῖνα.

Κατ' εὐτυχῆ συγκυρίαν ὅμως εὑρίσκω ἕνα κατάστημα ἦτο ὀρθάνοιτχο καὶ μέσα ἀστυνόμοι καὶ κληταῖρες ἐβιάζον ν' ἀνοίξουν! Ἦτο τὸ μέγα ἀρτοποιεῖον τοῦ Βαλοὺκ-Παζάρ. Κ' ἐφρόντιζον οἱ ς'ἀστυνόμοι κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν νὰ μὴ μείνῃ ὁ κόσμος χωρὶ ψωμί! ,

Ἠθέλησα νὰ εἰσέλθω, διὰ νὰ ἀποφύγω ἀπὸ τὴν ἀνεμοζάλην ἐκείνην, ἀλλ' ἕνας τότε σκαιὸς σαρικοφόρος μ' ἐμπόδισεν. Εἶχε στολὴν χότζα καὶ μοῦ ὡμίλησεν ἑλληνιστί.

— Πήγαινε ἀπ' ἐδῶ . . .

Ἀλλ' ἐγὼ τότε τοῦ ἀπήντησα πῶς εἶμαι Ρωμηός, καὶ ποὺ νὰ

πάγω τώρα ἀφοῦ ἡ κατοικία μου εἶνε μακρὰν καὶ σ' αὐτὰ τὰ χάλια.

Ἐπενέβη τότε ἕνας ἀστυνόμος καὶ μοῦ ἐπέτρεψαν νὰ εἰσέλθω. Ἀνέβηκα κάτι σκοτεινοὺς διαδρόμους καὶ ἔφθασα εἰς τὸ τρίτον πάτωμα. Εἰσῆλθα εἰς ἕνα κάπως εὐτρεπισμένον γραφεῖον καὶ πρὸς μεγάλην μου ἔκπληξιν ἐκεῖ εὗρον ἐκτὸς τῶν ἰδιοκτητῶν καὶ ὑπὲρ τοὺς 20 καταφυγόντας ἀπὸ τὸν πανικὸν ἐκεῖνον!

Διότι ὅλοι ὅσοι εὑρίσκοντο κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον εἰς τὰς ὁδούς, μόλις ἐδόθη τὸ σύνθημα τοῦ πανικοῦ ὁ καθένας ἔτρεχε καὶ ὅπου εὕρισκε τρύπαν ἀνοικτὴν εἰσήρχετο διὰ νὰ σώσῃ τὸ σαρκίον του!

Καὶ ἐκεῖ εἰς τὸν ὅμιλον ἐκεῖνον συνεζήτουν πῶς ἐσώθησαν . . . τί εἶδον . . . ὅλα φρικαλέα πράγματα . . .

Καὶ ἐνῷ παρεμένομεν ἐκεῖ καὶ ἠκούομεν μετ' ἀγωνίας τὸν ἀδιάκοπον πυροβολισμὸν ἄντικρυ εἰς τὴν Ὀθωμ. Τράπεζαν, ὅπου ἐλέγετο εἶχον καταφύγει Ἀρμένιοι ἐπαναστᾶται —κατ' ἄλλας φήμας Ἄγγλοι μετεμφιεσμένοι — καὶ ἠπείλουν νὰ καύσουν τὴν Τράπεζαν διὰ τῶν βομβῶν . . .

Ἕκαστος κρότος καὶ μίαν πληγὴν εἰς τὴν ἀνήσυχον καὶ ἀγωνιῶσαν καρδίαν μας.

Ἀπὸ καιροῦ δ' εἰς καιρὸν κρότος φρικαλέος φορτηγίδων ἁμαξῶν ὡς καὶ τσὸπ-ἀραμπάδων καθίστατο ἀπαισιώτερος μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι μετέφερον πτώματα θυμάτων διέσχιζε κροταλίζων ἐλεεινὰ τὴν Γέφυραν.

Καὶ ἐνῷ ἀνήσυχοι ἀνεμένομεν ἐκεῖ κατατρομαγμένοι τὸ ἀποβησόμενον·

— Ἀμὰν οὐστά, τζανιμὴ κουρτάρρρ! . . . (Ἔλεος, σῶσε, μάστορη, τὴν ψυχήν μου).

Φωνὴ ἐλεεινή, παρακλητική, φοβισμένη, φωνὴ διασχίζουσα καὶ τὴν σκληροτέραν καρδίαν ἀπὸ γειτονικοῦ αἰφνιδίως ἀνοιχθέντος παραθυριδίου, ὅπου κεφαλὴ ἀνθρώπου κατακίτρινη ἐξηλθε καὶ ἐζήτει νὰ εἰσπηδήσῃ εἰς τὸν ἔσωθεν κῆπον.

— Γιασάκ! ἀπαντᾷ ταχύτατα ὁ πρὸς ῥοῦρησιν δῆθεν τοῦ καταστηματάρχου παρευρισκόμενος χότζας, ἄλλως σᾶς παραδίδω τώρα.

Καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς συσπειρομένους ἡμᾶς διὰ νὰ δικαιολογηθῇ.

— Ἓξ Ἀρμένιοι εἶνε ἐδῶ ὡς ὑπάλληλοι . . . καὶ ἂν εἰσρεύσῃ ὁ συρφετὸς ἐδῶ . . . τί θὰ κάμωμεν ὅλοι τότε.

Πράγματι ἐνυπῆρχον ἓξ τοιοῦτοι οἱ ὁποῖοι ἐκρύβησαν ὑπὸ τὰ ξύλα μὲ χρῶμα θανάτου ἐπὶ τῆς μορφῆς των!

Καὶ εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ χότζα ὅτι δὲν ὑπῆρχον ἐσώθησαν τὰ ἀτυχῆ ἐκεῖνα πλάσματα ἀπὸ τὸν μανιώδη ἐκεῖνον συρφετὸν — *Χότζαη ἰναrἰοроυς* (δηλ. πιστεύομεν τὸν χότζαν) ἔλεγον κ ἔφευγον διὰ νὰ ἀνακαλύψουν ἄλλοῦ θύματα.

Καὶ ἐνῷ ταῦτα ἐξελίσσοντο αἴφνης ἀναπηδᾷ ἕνας ἐκ τῶν προσδραμόντων καὶ καταφυγόντων εἰς τὸ ἀρτοποιεῖον.

— Σοὺς: εἴπαμεν καὶ σὰν οἱ λαγωοὶ παρετηρούσαμεν ἕναν κοῦρον ἀνερχόμενον καὶ προχωροῦντα εἰς τὴν ταράτσαν μετὰ προσοχῆς.

Ἦτο ἀγριωπός, ἀρειμάνιος.

Πελωρία δὲ μάχαιρα ἐσπιθήριζεν εἰς τὸν ἥλιον!

Τὸν διεδέχθη καὶ ἄλλος καὶ κατόπιν τρίτος.

Μορφαὶ ταρτάρειοι! . . . Φόβος . . Φρίκη! . . .

Ἀνεζήτουν τοὺς Ἀρμενίους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐζήτουν νὰ εἰσπηδήσουν μέσα εἰς τὸν κῆπον διὰ νὰ σωθοῦν.

Ἦσαν καταστηματάρχαι — τὰ ἰούματα — καὶ κατ' ἀνάγκην διττῶς τιμωρητέοι. Ἐξεδικοῦντο καὶ καθησύχαζον τὸν φανατισμόν των ἅμα καὶ ὠφελοῦντο ἐκ τῆς λείας τῶν ἐμπορευμάτων των.

Ἐπεκράτησε λοιπὸν σιωπή, σιγὴ φρικώδης.

Ἠθέλαμεν νὰ κλείσωμεν τὰ μάτια μας, ἀλλ' ἄθελα ταῦτα ἐστρέφοντο ἐκεῖ διὰ νὰ ἴδουν τὸ ἀποβησόμενον.

Καὶ ἡ ἰδία προτέρα κραυγὴ ἤρχισε νὰ σπαράσσῃ μέχρι μυχίων τὴν καρδίαν μας.

Τί ἀπερίγραπτος ἦτο πρὸς συγκίνησιν ἡ φωνὴ ἐκείνη! . . .

Νομίζω πῶς τὴν ἀκούω ἀκόμη νὰ πλαταγίζῃ τρομακτικώτατα τὸν ὁρίζοντα . . .

— Ἀμὰν ἀγιαλαρινὴ ὀπεῖα τζανιμὴ κουρτάρ! (Νὰ φιλήσω τὰ πόδια σου, σῶσέ μας).

Καὶ ὁ ἀτυχὴς προσέτρεξεν εἰς τὸν ἀκροσφαλῶς βαίνοντα ἐκεῖνον κακοῦργον - τὸν ὁποῖον εἰρήσθω ἐν παρόδῳ συνεχῶς βλέπω σήμερον ὡς καλοφορεμένον καὶ γαντιοφορεμένον βέην — ἔπεσεν εἰς τὰ πόδια του καὶ ἤρξατο νὰ κατασπάζεται τὰ ρυπαρὰ μὲ τὰ γεμενιὰ βρωμοπόδαρα ἐκεῖνα.

Ἀλλὰ Θεέ μου! . . . Τί κόλασις! . . .

Ἀπαστράπτουσα εἰς τὸν ἥλιον ἀμφίστομος μάχαιρα ἐξήχθη ἀπὸ τὴν μέσην τοῦ Κούρου ἐκείνου καὶ . . .

— Βούπ! ἀντήχησεν ἠχηρὰ εἰς τὴν ἀγωνιώδη ἐκείνην σιωπήν.

Εἶχεν εἰσδύσει ὁλόκληρος εἰς τὴν ῥάχιν τοῦ Ἀρμενίου καὶ ἐξῆλθεν

ἀποστάζουσα αἵματος ! . . . Ἀλλ' εἰσέδυσε πάραυτα, δὶς καὶ τρὶς εἰς τὸ κακόμοιρο ἐκεῖνο κορμί.

Αἱ φωναί, αἱ ἄναρθροι μᾶλλον ἐκεῖναι κραυγαί, ἐπλήρωσαν τὸν ἀέρα διὰ τῆς ἀπελπιστικῆς των δονήσεως ! . . .

— Ἄα ! ἄα ! οὒου ! . . . Οὒρλιζεν. Τί φρίκη ! . . .

Ἐσφάδαζεν ὁ δύστυχος ὑπὸ τὰ ἀλλεπάλληλα ἐκεῖνα κτυπήματα, καὶ ἔπεσεν ὕπτιος.

— Καλδίρ κιοπεγί, ἀσαγὰ ἀταλούμ ! (Σήκωσε τὸν σκύλλον νὰ τὸν ρίψωμεν κάτω.)

Καὶ ἀμέσως οἱ ἄλλοι βοηθοί του ἦλθον νὰ τὸν ρίψουν χάμου ἀπὸ τὸ τριόροφον ἐκεῖνο κατάστημα.

Ἀλλ' ὡσεί, ἀντελήφθη τὸ ἐκπνέον ἐκεῖνο πτῶμα, ὑπερτάτας κατέβαλεν ἐνεργείας ὥστε νὰ συγκεντρώσῃ τὰς δυνάμεις του εἰς τὰς χεῖρας.

Καὶ μὲ τοὺς βοηθοὺς ἐκείνους τοῦ ἀπαισίου δημίου προσεδέθη τοσοῦτου, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ πέσῃ χάμου ἀπὸ τὴν σκέπην τοῦ καταστήματος ὅπου ἔγινεν ὁ φόνος. Εἶχε προσδεθῆ μὲ τὰ χέρια τῶν κακούργων οἱ ὁποῖοι ἤθελον καίτοι ἡμιθανῆ νὰ τὸν ρίψουν χάμου ἐπὶ τοῦ πλακοστρώτου . . .

— Κόψε τὰ χέρια του, ἔκραζεν ὁ δήμιος.

— Ἀααα ! . . . οὒρλιαζε τὸ θῦμα, διαπεραστικῶς.

Καὶ χωρὶς νὰ θέλωμεν ἐσκεπτόμεθα ἂν ἄνθρωποι ἦσαν ἆρά γε οἱ διαπράττοντες τὰ τοιοῦτα, καὶ ἂν ἐν ὀνείρῳ, εὑρισκόμεθα, ἢ ἐν ἐγρηγόρσει . . .

Καὶ οἱ βοηθοὶ τοῦ δημίου ἐκείνου ἐξήγαγον μαχαίρας καὶ ἀπέκοψαν τὰς χεῖρας . . .



Ὁ ἐρυθρὸς Σουλτάνος **Ο ΑΠΤΟΥΛ ΧΑΜΙΤ**

κατὰ τα τελευταῖα ἔτη τῆς τυραννίας του.

Ἐκδοτικὴ ἑταιρία ΜΕΝΤΖΟΥ καὶ Σας

Τὸ πτῶμα ἔπεσεν ἀδρανὲς ἐπὶ τοῦ πλακοστρώτου!

Ἀλλ' οἱ ἀναμένοντες κάτω Κοῦροι σὰν εἰς τὸ πιλάφι ἔπεσαν καὶ ὅλοι ἠννόουν νὰ προσψαύσουν ἐπ' αὐτοῦ.

Καὶ εἰς τὴν κίνησιν ποὺ ἔκαμε τὸ κεφάλι τοῦ πτωχοῦ ἐκείνου Ἀρμενίου, κίνησιν ἀπεχθῆ καὶ ἀπαισίαν τῆς σφαδαζούσης ζωῆς, ὅλοι οἱ καρδοκροῦντες ἐκεῖνοι ὄχλοι ὥρμησαν καὶ κατεκερμάτισαν τὸ ἀτυχὲς ἐκεῖνο κρανίον!

Ἀλλ' ἀλήθεια, πραγματικότης εἶνε αὐτὰ ποὺ διηγοῦμαι τώρα ἢ παραμύθια τῆς γιαγιᾶς μου τῆς μακαρίτισσας! . . .

Καὶ ὅμως εἶνε πολὺ ἐλαχίστη περιγραφὴ τῆς πραγματικότητος! Καὶ καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἡμεῖς ἐπαγώσαμεν ἀπὸ τὸν φόβον καὶ ἀπὸ τὸ ἔκτακτον ἐκεῖνο θέαμα.

Ἄ μά! τί διάβολο . . . Ἀλήθεια μᾶς ἔταξεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν τάξιν τῶν Νερώνων, ἢ τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔτρεχον εἰς τὸ ἱπποδρόμιον διὰ νὰ γίνουν θεαταὶ παρομοίων φρικαλεοτήτων . . .

Αὐτὸ δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς τὸ ἐξηγήσω!

Τοῦτο μόνον εἰμπορῶ νὰ σᾶς διηγηθῶ ὅτι ρῖγος μᾶς κατέλαβε. Καὶ ἕνας ψυχρὸς ἱδρὼς ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον περιέλουσε τὸ σωμά μας.

Καὶ μολοντοῦτο ἀνεμένομεν.

Διότι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἴδομεν θὰ εἶχε καὶ συνέχειαν, καὶ συνέχειαν μᾶλλον φρικωδεστέραν.

Τὰ ἄλλα δύο θύματα, καὶ ἦσαν ἀκόμη ἄλλοι δύο Ἀρμένιοι, οἱ ὑπάλληλοι τοῦ καταστηματάρχου ἐκείνου, τοῦ τόσον οἰκτρῶς εὑρόντος τὸν θάνατον, παρέμενον ἀπαθεῖς, ἐνόμιζες, θεαταί.

Τοὺς εἶχε κρυώσει ὁ φόβος.

Ὁ θάνατος ἐπτερύγιζε πλιὰ κοντά των, καὶ ἕνα τραγοῦδι πένθιμο καὶ ἀπελπιστικὸ τοὺς ἐτραγουδοῦσε, τραγοῦδι κολάσεως, ποὺ τὰ οὐρλιάσματα τοῦ πρώτου θύματος ἐκρατοῦσαν τὸν ἴσον! . . .

Διηγοῦνται πῶς ὅταν ὁ μέγας ἐκεῖνος ὄφις, ὁ Βόας, πρόκειται νὰ καταπίῃ τὸ θῦμά του, τὸ βασκάνει, τὸ περιλούει μὲ μαγγανείαν καὶ τὸ ἀπονεκρώνει! . . .

Ἔτσι καὶ οἱ δύστυχοι ἐκεῖνοι Ἀρμένιοι ἔμειναν νεκρωμένοι πρὶν ἀκόμη γίνουν νεκροί, χαυνομένοι πρὶν ἀκόμη ἀποθάνουν καὶ μὲ πετρωμένην, οὕτως εἰπεῖν, ἀπάθειαν ἀνέμενον τὴν σφαγήν, τὸν θάνατον!

Ἐγνώριζον ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη σωτηρία!

Καὶ πόσον ἡ φύσις ἐννοεῖ νὰ μεταβάλῃ καὶ αὐτὰ τὰ λογικὰ ὄντα εἰς ἀναίσθητα, εἰς πέτρας!

Ἔβλεπον καὶ δὲν ἔβλεπον!

Ὁ θάνατος ἦτο ἐμπρός των καὶ δὲν τὸν ἠθάνοντο.

Ἐνεκρώθησαν, ἐχαυνώθησαν.

Καὶ ἦλθε ταχὺς ὁ θάνατος!

Ἀλήθεια καὶ ἡμεῖς δὲν τὸ ἀντελήφθημεν.

Ὡς ἄγριος λυσσῶν κύων ἐπέπεσεν ὁ καλοφορεμένος τώρα ἐκεῖνος Κοῦρος καὶ μὲ μιὰ μόνον μαχαιριὰ τοὺς ἀπετελείωσε!

Τί διαφορὰ ὅμως! . . .

Ἐνῷ τοῦ πρώτου τὸ αἷμα ἐχύνετο κρουνηδόν, καὶ ἔβαφεν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὴν μάχαιραν, τώρα ἀπ' ἐναντίας ἡ βουτοῦσα μάχαιρα ἐξήρχετο διαυγής, καθαρά, καθαρωτάτη

Πρὶν ἀποθάνουν διὰ τῆς μαχαίρας εἶχον ἀποθάνει διὰ τοῦ φόβου!

Δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, φίλε μου, παῦσε νὰ μὲ ἐρωτᾷς δι' ἐκεῖνα ποὺ ἡ τύχη μ' ἔφερε νὰ γίνω μάρτυς . . .

Καὶ ἐσταμάτησε τὴν διήγησιν, ἐνῷ τὰ μάτια του ἀνέβλυζον δάκρυα, δάκρυα πικρά.

Καὶ ἡμεῖς ἀδυνατοῦμεν νὰ τὸν παρακολουθήσωμεν διὰ τῆς γραφίδος . . .

Μᾶς ἔκαμε καὶ ἐκλαύσαμεν ἡμεῖς ποὺ σπανίως συγκινούμεθα . . .

Καϋμένοι Ἀρμένιοι! . . . Ἀλλ' ἂν ἀναφέρωμεν καὶ ὅσα ἔπαθεν ὁ κακόμοιρος Ἑλληνισμὸς πρότερον! . . .

Χῦτε δάκρυ εὐσεβές, ἀναγνῶστα, καὶ μετάβηθι . . .

* * *

Σελίδας ὠχρὰς ἐγράψαμεν διὰ τὰ ἀπειράριθμα ἐκεῖνα δράματα τοῦ 1896. Ἀλλ' αἱ σφαγαὶ δὲν περιωρίζοντο οὔτε ἀπετρέποντο ἀπὸ τὰς φιλανθρωπικὰς ταύτας συγκινήσεις.

Ἀπεναντίας ἐξηκολούθουν σφοδρότεροι καὶ χειρότεροι, ἀπηνέστεροι, ἀποτρόπαιοι μᾶλλον εἰς ὅλα τὰ μέρη ὅπου ὑπῆρχον Ἀρμένιοι!

Εἰς τὴν Πρίγκηπον (νῆσον ἐπὶ τῆς θελτικῆς Προποντίδος) ὅμως σχεδὸν οὐδόλως ἔλαβον χώραν σφαγαί.

Οἱ παρευρισκόμενοι ἐκεῖ Εὐρωπαῖοι, πολυπληθεῖς μάλιστα εἰς τὸ μέγα Ξενοδοχεῖον, ἐπροστάτευσαν τοὺς Ἀρμενίους.

Κοῦρδοι ἐργαζόμενοι εἰς τὴν ἀναχωμάτωσιν, καὶ εἰς τὸν κῆπον τοῦ Ξενοδοχείου εἶχον ὑποσχεθῆ εἰς τὸν κύριόν του —τὸν Γάλλον ὀνόματι Βαλωρλ— ὅτι δὲν θὰ φονεύσουν κανένα.

Ἀλλὰ τὴν Παρασκευὴν τὸ πρωΐ —ἡμέραν ἀργίας τῶν Μουσουλμάνων— ἦλθον καὶ τοῦ ἐζήτησαν χρήματα καὶ ὅπλα λέγοντες:

— Ἀφοῦ δὲν ἐργαζόμεθα σήμερον, ἄφησέ μας νὰ πᾶμε εἰς τὴν Σταμπούλ, ὅπου ὁ Χαμὶτ ἐπέτρεψε νὰ σκοτώσωμεν τοὺς Ἀρμενίους.»

Ἀνεχώρησαν μὲ τὸ πρῶτο βαπόρι.

Ἐκεῖ φαίνεται ὅτι ἠργάσθησαν δραστηρίως ὑπὲρ ἐξοντώσεως τῶν Ἀρμενίων διότι τὴν ἐπαύριον ἐπανῆλθον μὲ χρήματα καὶ κοσμήματα.

Ἀλλ' ἦσαν δυσαρεστημένοι. Ἠξίουν ὅτι ὁ Χαμὶτ ἐτρελλάθηκε: ἀφοῦ τὸ πρωΐ ἐπιτρέπει τὰς σφαγὰς καὶ τὸ βράδυ τὰς ἀποτρέπει.

Δι' αὐτὸ δὲν ἐπρόκαμαν νὰ κάμουν ὅπως ἤθελον τὴν δουλειάν των.

Πράγματι αἱ σφαγαὶ ἔπαυσαν τὴν Παρασκευὴν τὸ ἑσπέρας. Καὶ τὸ Σάββατον πρωΐ οἱ χαφιέδες καὶ οἱ ἀστυνόμοι συνελάμβανον τοὺς **σοπατζῆδες** καὶ τοὺς ἀφώπλιζον. Ἐξ ἄλλου οὗτοι δὲν ἀνθίσταντο καθόλου, ἐγνώριζον ὅτι θὰ τοὺς ἀπολύσουν ἀμέσως χωρὶς ἀκόμη νὰ πειράξουν τὰ ἄφθονά των λάφυρα, ὅπως καὶ ἐγένετο.

Ὁ πρῶτος αὐτόπτης μάρτυς τὸν ὁποῖον ἀνεφέραμεν ἰδοὺ πῶς συνεχίζει τὴν διήγησίν του.

Ἐπιστρέψας εἰς Σκούταρι μετ' ἐκπλήξεως ἔμαθον πῶς δὲν ἔλαβον χώραν σφαγαί.

Ἕνας ἰμάμης τοῦ τεμένους Ἰσκελὲ Δζαμισῆ ὑπερίσπισε τοὺς Ἀρμενίους.

Εἰς τὸ Καδὴ κιοὶ ἔπραξε τὸ ἴδιον ὁ Φουὰτ πασᾶς αὐτὸς ὁ ἴδιος ποὺ ἔχει τὴν προσωνυμίαν Ντελὴ Φουὰτ πασᾶς.

Εἶχε συμφέρον νὰ τὰς ἐπιτρέψῃ, διότι ἔχων τὴν μανίαν νὰ οἰκοδομῇ, τὸ **κονάκι** του τὸ ἐχαλοῦσε καὶ τὸ ἐξαναέκτιζε πάλιν, καὶ ἔλεγεν ὅτι θὰ τὸ κάμῃ μὲ ἔξοδα τῶν Ἀρμενίων.

Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ μάρτυρος ἐκείνου ὁ Φουὰτ πασᾶς ἀντεστάθη καὶ ἠμπόδισε τὰς σφαγὰς ὄχι διότι ἡ γενναία του καρδία ἀπεστρέφετο τὰς σφαγὰς, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν Χαμὶτ ὁ ὁποῖος τὸν εἶχε ρίψει εἰς δυσμένειαν.

Ἔτρεχεν λοιπὸν ἔφιππος τὰς ὁδοὺς, ὅτι θὰ ἐμποδίσῃ ὅλους καὶ καὶ θὰ φονεύσῃ πάντας ὅσοι ἔστω καὶ μίαν τρίχα χριστιανοῦ ἤθελον πειράξει.

Καὶ ὅσους Ἀρμενίους εὕρισκεν εἰς τὰς ὁδοὺς τοὺς ὡδήγει εἰς τὸ κονάκι του . . . Τότε ὁ Χαμὶτ διέταξε καὶ τὸν συνέλαβον, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ τὸν καταδικάσῃ, διότι ἦτο πολὺ δημοφιλὴς παρὰ τῷ στρατῷ . . .

Οὐχ ἧττον ἐσκέπτετο ὁ Χαμὶτ . . . ἵνα ἀργότερα θὰ εὕρῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὸν ξεκάμῃ . . .

Καὶ εἰς τὸ Κούμ-Καποῦ ἀκόμη ὅπου εἶνε πολυπληθεῖς οἱ Ἀρμένιοι καὶ ἡ ἕδρα τοῦ Ἀρμενικοῦ πατριαρχείου, δὲν ἔλαβον χώραν σφαγαί.

Ὁ ταγματάρχης **Χασὰν Ἀγᾶς** ἀπεδίωξε τὰ τέρατα ἐκεῖνα τοὺς ἐπελθόντας ἐκείνους Κούρους σοπατζῆδες.

* *
*

Τοιαῦται εἶνε αἱ ἀμυδραὶ διηγήσεις τῶν ὀλίγων τούτων αὐτοπτῶν μαρτύρων, μετὰ πάσης τῆς ἀμεροληψίας ὅμως ἀπέναντι τῶν φιλοκαλεοτήτων ἐκείνων αἱ ὁποῖαι ἔσχον θέατρον τὴν Κων(πολιν.

Αἱ σφαγαὶ αὗται τῶν Ἀρμενίων τῆς Κων(πόλεως δὲν ἔχουν πόρρω οὐδεμίαν ἔκρηξιν φανατισμοῦ, ὅπως ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι ἔγιναν

κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1895 Τότε εἶχον λάβει μέρος καὶ οἱ φανατισθέντες ἀπὸ τὸν Χαμὶτ **Σοφτάδες** καὶ οἱ μαθητευόμενοι τῶν μεδρεσέδων.

Κατὰ τὸ 1896 ὅμως ἐκλείσθησαν εἰς τὰ Τζαμία, λέγεται, καὶ ἐπεβλέποντο ὑπὸ τῶν χαφιέδων. Διότι ὁ Χαμὶτ ἤρχιζε νὰ μὴ βασίζεται εἰς αὐτοὺς, διότι πολὺ πιθανὸν νὰ ἐστρέφωντο καὶ ἐναντίον του, καὶ ἴσως νὰ ἐβάδιζον κατὰ τοῦ Γιλδίζ.

Μάλιστα ἐθρυλλεῖτο ὅτι τὸν Χαμὶτ παρεκάλεσαν οἱ χαφιέδες νὰ μὴ ἔλθουν οἱ Σοφτάδες καὶ συνδράμουν εἰς τὰς σφαγὰς, διότι θὰ πλουτήσουν καὶ θὰ εἶνε τότε ἐπιφοβώτεροι εἰς τὸν Χαμὶτ.

Τὸ μόνον βέβαιον εἶνε ὅτι οἱ Σοφτάδες δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τας σφαγὰς, μάλιστα μερικοὶ Ἀρμένιοι ἐτώθησαν ἀπὸ τοὺς Σοφτάδες.

Αἱ σφαγαὶ αὗται δὲν ἐξερράγησαν ἀπὸ τὸν λαὸν, ἀλλὰ προπαρεσκευάσθησαν, καὶ εἰς τὸ πρῶτον δοθὲν σημεῖον ἤρχισαν μὲ τὰ ρόπαλα καὶ ταῖς μαγγούραις.

Καὶ ἐσεβάσθησαν τὸ ἄξίωμα «ὁ Χαμὶτ ἐπέτρεψε τὰς σφαγὰς τῶν Ἀρμενίων», διότι μεταξὺ 6 ἢ 7,000 θυμάτων κατ' ἐλάχιστον ὅριον, μόλις 30 ἢ 40 θύματα Ἑλλήνων, Τούρκων ἢ Εὐρωπαίων συναπολέσθησαν καὶ τοῦτο διότι ὡμοίαζον πολὺ πρὸς Ἀρμενίους.

Εἴπαμεν δὲ κατ' ἐλάχιστον ὅρον 6 ἢ 7,000 θυμάτων, διότι μόνον 3,000 πτωμάτων ἐτάφησαν εἰς τὸ Σισλῆ, ὅπου κατὰ τὴν ταφὴν παρέστησαν καὶ διὰ τῶν ἰατρῶν των αἱ πρεσβεῖαι.

Ἔπειτα ὅσοι ἐτάφησαν εἰς Κασιμ-πασᾶ, εἰς Χάσκιοϊ καὶ πόσοι ἄλλοι ἔλαβον τὸν δρόμον τῆς Προποντίδος! . . .

Κλείοντες δὲ τὰς σφαγὰς ταύτας τῶν Ἀρμενίων τῇ

τινουπόλεως δὲν εἰμποροῦμεν νὰ μὴ ἀναφέρωμεν καὶ διὰ τὴν τύχην ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εἰσῆλθον καὶ κατέλαβον τὴν Ὀθωμ. Τράπεζαν.

Ἐπὶ τῇ ἀπειλῇ των ὅτι καὶ μία θρίξ των ἂν ἀπωλεσθῇ θὰ θέσουν πυρὰν εἰς τὴν Τράπεζαν ἐταράχθησαν αἱ Δυνάμεις, πολλοὶ ὑπήκοοι τῶν ὁποίων ἐνδιεφέροντο μεγάλως καὶ κατεστρέφετο ἡ περιουσία των.

Τότε ἐξηνάγκασαν τὴν Πύλην νὰ θέσῃ φρουρὰν ἐκεῖ καὶ ἀφοῦ ἠγγυήθησαν ὑπὸ τῶν πεζοναυτῶν ὅτι σῶοι θὰ ἐπιβιβασθοῦν εἰς ἀτμόπλοιον Εὐρωπαϊκὸν καὶ θὰ ἀποβιβασθοῦν εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Οὕτως καὶ ἐγένετο· ἀβλαβεῖς ἀπεβιβάσθησαν εἰς Μάλταν, αὐτοὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔδωκαν οὕτως εἰπεῖν τὸ σύνθημα τῶν σφαγῶν!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΒ.

Σφαγαὶ ἐν Σασσούν.—Τὸ Κιαφὶρ καὶ τὸ Χαλά.—Λεπτομέρειαι φρικαλέαι, ἀποτρόπαιαι.—Ὁ Ἐνὶζ πασᾶς, αἱ σφαγαὶ τῆς Διαρβεκίρης. Ὁ Γάλλος πρόξενος.—Φρικαλεότητες καὶ σφαγεῖα . . .

Ἐν βραχεῖ θὰ ἐπανέλθωμεν καὶ εἰς τὰς σφαγὰς τῆς Σασοὺν καὶ τῶν ἄλλων σφαγῶν αἱ ὁποῖαι ἔλαβον χώραν εἰς τὰς ἐπαρχίας.

Δίδουν τὸ ὄνομα τῆς Σασσοὺν εἰς τὸ ὀρεινὸν μέρος πρὸς δυσμὰς τῆς λίμνης τοῦ Βὰν μεταξὺ τῶν πεδιάδων τῆς Διαρβεκίρης καὶ τοῦ Μούς.

Τοῦ ὀρεινοῦ τούτου μέρους αἱ κορυφαὶ καλύπτονται μὲ χιόνα καθ' ὅλην τὴν ἐξάμηνον ἐποχὴν τοῦ ἔτους. Καὶ μετὰ τὴν ἄρσιν τῶν χιόνων μόνην πρὸς βοσκὴν χρησιμεύει.

Ὁ πληθυσμός της σύγκειται — ἢ μᾶλλον συνέκειτο — ἀπὸ Κούρους καὶ Ἀρμενίους (15,000 ὅηλ. Κοῦρδοι καὶ 12,000 Ἀρμένιοι).

Ἡ Πύλη πρὸς αὐτοὺς ἐκήρυσσεν ὅτι καμμίαν διαφορὰν δὲν εἶχον ἐκτὸς τῆς χωριζούσης θρησκείας. Ἄλλως τε τὴν ἰδίαν μετήρχοντο ζωήν, ζωὴν ποιμενικὴν καὶ νομαδικήν, κατὰ τὸ Πατριαρχικὸν ἀρχαιότατον σύστημα.

Ἀμφότεροι ἦσαν ὡπλισμένοι καὶ μέχρι τοῦ 1890 ἔζων πάντοτε οὐχὶ ἐν ἁρμονίᾳ ἀλλὰ πολλάκις συνεπλέκοντο.

Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ὅλοι οἱ Κοῦρδοι ἐν τῇ ἰδιότητί των ὡς Μουσουλμάνοι ἐθεωροῦντο ὡς οἱ αὐτόχθονες καὶ αὐτοδίκαιοι κύριοι τῶν γαιῶν καὶ τὰ δίκαιά των ταῦτα παρεδέχοντο οἱ Ἀρμένιοι πληρώνοντες εἰς αὐτοὺς εἴδη τινα φόρων. Ἦσαν ἀπαράλλακτοι ὅπως εἰς τὸ Κόσσοβο οἱ Μουσουλμᾶνοι Ἀλβανοὶ μὲ τοὺς Χριστιανοὺς τοιούτους.

Κάθε **ἀγᾶς** Κοῦρδος ὅπως κάθε βέης Ἀλβανὸς εἶχεν ἀριθμὸν Χριστιανῶν τὸν ὁποῖον ὑπερασπίζετο ἔναντι τῶν ἐπιθέσεων τῶν ἄλλων Κούρδων. Διὰ τὴν ὑπεράσπισιν δὲ ταύτην ἐλάμβανε τακτικὸν φόρον ὁ ὁποῖος ὀνομάζετο **κεαφὲρ**, καὶ ἔκτακτον ὁ ὁποῖος ἐκαλεῖτο **χαλά**. Τὸ **κεαφὲρ** ἦτο φόρος ἐτήσιος τόσον τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῆς συγκομιδῆς, τῶν προβάτων καὶ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων. Τὸ δὲ **χαλὰ** ἦτοι τὸ ἥμισυ τῆς προικὸς τὴν ὁποίαν κάθε μνηστὴρ ἔδιδεν εἰς τοὺς συγγενεῖς τῆς νύμφης.

Διαφέρει μὲ τὸ **χαλὰ** τῶν Ἀλβανῶν τοῦ Κοσσόβου κατὰ τοῦτο ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ *συχνάκις λαμβάνουν τὴν μερίδα των ἐκ τῆς μελλονύμφου.* Οἱ Κοῦρδοι ἦσαν ὀλιγώτερον ἀπαιτητικοί, καὶ ἡ τύχη τῶν Ἀρμενίων πολὺ περισσότερον καλητέρα.

Ὁ Κοῦρδος ἔλεγεν «**οἱ Ἀρμένιοί μου**» καὶ οἱ Ἀρμένιοι ἔλεγον «**ὁ Ἀγᾶς μας.**»

Κάθε χωριὸ ἢ καθε Ἀρμενικὴ οἰκία ἐξηρτᾶτο ἀπὸ ἕνα ἢ πολλοὺς **Ἀγάδες** καὶ τὰ ὁποῖα ἠμποροῦσαν νὰ **πωλήσουν** καὶ διαθέσουν διὰ συμβολαίου ἢ διαθήκης.

Ὅτον ἀφορᾷ ὅμως τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν, αὕτη ἀντεπροσω-

πεύετο διὰ τριῶν ἐπάρχων τεῦ **Μούς, Σασσοὺν** καὶ **Χούλπ.** Ἀλλὰ τὰ δικαιώματα ταῦτα ἦσαν μόνον κατὰ θεωρίαν.

Τὰ πλεῖστα τῶν χωρίων ἀπὸ εἴκοσιν ἤδη ἔτη δὲν ἐπλήρωσαν τοὺς φόρους των. Ἀλλὰ καὶ κανένας ἔπαρχος δὲν ἐσκέφθη νὰ εἰσπράξῃ τούτους βίᾳ πρὶν ἢ ἀποκατασταθῇ ἡ τηλεγραφικὴ συγκοινωνία.

Πρότερον εἰς ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν δύο καὶ τρεῖς ἑβδομάδες ἐχρειάζοντο διὰ νὰ μεταβιβασθοῦν αἱ αἰτήσεις τῆς κυβερνήσεως.

Ὁ ἔπαρχος ἀπήντα διὰ δικαιολογιῶν καὶ ὑποσχέσεων καὶ ἀπὸ ἐπιστολὴν εἰς ἐπιστολὰς μῆνες ὁλόκληροι παρήρχοντο. Κατὰ τὴν παροῦσαν ὅμως ἐποχὴν ὁ τηλέγραφος διαρκῶς εὑρίσκεται ἐν ἐνεργείᾳ.

Ὁ Ἀβδοὺλ Χαμὶτ ἐτηλεγραφοῦσε: Στείλατε 500 λίρας. Ὁ ἔπαρχος ἀπήντα: Οἱ φόροι ἐπληρώθησαν.

Ὁ Χαμὶτ πάλιν: Στείλατε 100 λίρας. Ἀπάντησις τοῦ ἐπάρχου: Ταμεῖα κενά. Τηλεγράφημα τοῦ Γιλδίζ: 50 λίρας ἀπολύτως ἀναγκαίας.

Τότε ὁ ἔπαρχος γνωρίζων ὅτι νέα ἄρνησις θὰ τοῦ ἐστοίχιζε τὴν καθαίρεσιν ἢ καὶ ἐξορίαν μάλιστα εἰς τὸ Φεζάν, ἀπαντοῦσε τότε ὅτι: θὰ στείλῃ 20 λίρας· καὶ ἔτσι εἶχε τὴν ἡσυχίαν διὰ μίαν ἑβδομάδα.

Καὶ τοιουτοτρόπως οἱ φόροι ἐπληθύνοντο, κάθε κομματάκι εὔπορος Ἀρμένιος ἀπεμυζεῖτο Ἀλλὰ καὶ οἱ Μουσουλμανοι Κοῦροι οἱ εὐποροῦντες ἐξηναγκάζοντο νὰ ὑπηρετήσουν εἰς τὸν στρατὸν ἢ νὰ πληρώσουν τὸ στρατιωτικὸν ἀντίτιμον.

Καὶ παρὰ ταῦτα ἔπρεπε νὰ εὑρεθοῦν ἄλλαι πηγαί.

Τὸ 1892 ὁ ἔπαρχος Μούς πιεζόμενος ἐνέλαβε νὰ εἰσαγάγῃ καὶ

εἰσπράξῃ τοὺς φόρους τῆς Σκσσούν, καὶ ἀπετάθη εἰς τὰ ἀρμενικὰ χωρία Σενίκ, Σεμάλ καὶ Γκιουντλιεγκουζὰν τὰ ὁποῖα ἐξηρτῶντο ἀπ' αὐτόν.

Τότε οἱ Ἀρμένιοι ἀπήντησαν ὅτι δὲν εἰμποροῦν νὰ ὑπηρετήσουν δύο κυρίους ταὐτοχρόνως. Βεβαίως προτιμοῦν τὴν Τουρκικὴν ὑπηρεσίαν, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐπλήρωσαν βαρεῖς φόρους εἰς τοὺς Κούρδους.

Ἂν ἤθελεν ὁ Χαμὶτ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ δικαιώματά του ἔπρεπε πρῶτα νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν προστασίαν του καὶ νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸ **Χαλᾶ** καὶ τὸ **κεαφίρ.**

Ὁ ἔπαρχος ἐφάνη εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν δικαίως ἄλλως τε ἀπάντησιν ταύτην τοῦ 1892.

Καὶ τὸ 1893 ἀφοῦ συνενοήθη μὲ τὸν Ἀπτοὺλ Χαμὶτ, ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικηθῇ.

* * *

Καὶ κατ' ἀρχὰς ἐξύπνησε τὸν φανατισμὸν τῶν Κούρδων διὰ τῶν ἰθαγενῶν Σέχιδων καὶ Χατζήδων. Καὶ τῇ ἐπεμβάσει κάποιου Μεχμέτ, σέχου τῆς Ζειλὰν καὶ χαφιὲ τοῦ Γιλδὶζ συνεφιλιώθησαν ὅλαι αἱ κουρδικαὶ φυλαί

Παρακεντούμενοι δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιτειδείων χαριέδων τοῦ Χαμὶτ ἐξήφθησαν οἱ Κοῦρδοι κατὰ τῶν **ἐπαναστατησάντων** χωρίων.

Κάποιος δὲ Ἀρμένιος ὀνόματι Νταμαντιὰν ἠργάσθη εἰς τὰ ἄνω τρία ρηθέντα χωρία καὶ τοὺς ἔπεισε νὰ μὴ πληρώσουν τὸ **κεαφίρ.**

Ἐξ ἄλλου πάλιν αἱ ἡμινομαδικαὶ φυλαὶ τῶν Κούρδων Μπεκρανλῆ

καὶ Μπαντικανλῆ, αἱ ὁποῖαι διαχειμάζουν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Διαρβεκίρης, κατ' εἰσήγησιν τοῦ Νομάρχου Μοὺς τὸ 1893 εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀρμενικὴν Σκστοὺν ἄνευ συνοδείας χωροφυλάκων καὶ στρατιωτῶν.

Ἐκεῖ τοὺς ὑπεδέχθησαν κακῶς. Ἔλαβον χώραν συμπλοκαί, φόνοι, καὶ ζωοκλοπαί.

Οἱ Κοῦρροι ἀπεφάσισαν νὰ ἐκδικηθοῦν.

Κάποιος Χαμπαρτζούμ-Μπογιατζιὰν ἐξ Ἀδάνων ἰατρὸς τοὺς παρώτρυνε νὰ ἀντισταθοῦν.

Τὴν στάσιν τοῦ νομάρχου Μοὺς ἔλαβε καὶ ὁ νημάρχης Χοὺλπ καὶ οὕτω τὸν Ἰούλιον τοῦ 1894 ἐκήρυξαν τοὺς Ἀρμενίους ἐπαναστάτας, **φερμανλῆδες.**

Καὶ τότε εἰς τὰ χωρία Τάλορι μετά τινας σκηνὰς παρομοίας μὲ ἃς ὑπέστησαν οἱ Μπιντικαλῆ ἐπέπεσεν ὁ στρατὸς ἔκαυσεν, ἐθυσίασε τὰ πάντα, κατεδίωξε τοὺς Ἀρμενίους καὶ εἰς τὸ Ἀντὸκ Δὰγ ἀκόμη ὅπου εἶχον καταφύγει.

Ἰδοὺ δὲ ἀποσπάσματα ἐκθέσεως τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἐπιτρόπου ἐν Γκέντζ, Βαρτάν.

« Μὲ διώρισαν ὡς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ἔγερσιν τῆς γεφύρας. . . Μετέβημεν εἰς τὸ δάσος διὰ τὰ ξύλα . . . Ἐκεῖ ἐμάθομεν ὅτι εἰς τὸ Ἀντὸκ-Δὰγ κτυποῦνται. Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, παρὰ τὸ Ἀρδουτσέν, κατεσκεύασαν ἀσβεσταριάν. Εὑρισκόμενος δὲ πλησίον εἰς ταύτην εἶδον ὑπαξιωματικὸν ἐρχόμενον ἐκ τοῦ μέρους τῆς συμπλοκῆς, καὶ μαζῆ σχεδὸν ἐφθάσαμεν εἰς Ἀρδουτσέν.

»Ὁ λοχαγὸς Χατζῆ Χαφὶζ ἐφέντης, ἀρχηγὸς τῆς ἀλληλογραφίαν καὶ ὁ ὑποτακτικὸς τοῦ γενικοῦ εἰσαγγελέως, ἐκάθηντο εἰς τὸν

κῆπον. Ἐφώναξαν τότε τὸν ὑπαξιωματικόν, καὶ ἐπειδὴ εἶχε νυκτώσει τὸν ἠκολούθησα ἕως ἔξω τοῦ κήπου, ὅπου καὶ ἠκροώμην, ἐνῷ ἐκεῖνοι δὲν μ' ἔβλεπον.

»Ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει των, ἐκεῖνος ἀπήντησε: «Γιασασὶν Ντοβλέτ» τοὺς διεσπείραμεν. Οἱ Κοῦροι κατ' ἀρχὰς ἀπεκρούσθησαν, ἀλλ' ὁ στρατὸς τότε μετημφιεσμένος ὡς ἡ φυλὴ Μπαδικὰν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην καὶ τότε ἐντελῶς ἐπατάχθησαν οἱ Ἀρμένιοι. Ὅσοι δ' ἔπεσον εἰς τὰς χεῖρας — γυναῖκες, παιδιά, νεάνιδες — κατεσφάγησαν ἀνηλεῶς, καὶ ἐξηκολουθοῦν νὰ καταδιώκουν τοὺς ἐπιλοίπους . . . Ἀλλὰ προηγουμένως οἱ Κοῦροι εἶχον καύσει τὰς οἰκίας, ληστεύσει τὰ ἔπιπλα καὶ πάντα τὰ ἀντικείμενα καὶ ζῶα. Τὰ λάφυρα ἐκράτησαν οἱ Κοῦροι διὰ λ)σμόν των, ἄφισαν ὅμως μέρος ἐκ τῶν ζώων διὰ τὸν στρατόν . . .

»Μέρος τῶν φυγάδων ἐκείνων Ἀρμενίων μεῖναν ἄνευ ζωοτροφιῶν ἦλθε καὶ παρεδόθη μὲ ἕνα ἱερέα εἰς τὰς ἀρχάς

»Ἀνοιξαν ὅμως τάφρους διὰ τοὺς παραδοθέντας τούτους. Καὶ μόλις ἦλθεν ἡ νὺξ ἐπέπεσαν κατὰ τῶν Ἀρμενίων καὶ τοὺς ἐφόνευον διὰ τῶν ἀκτηρίδων τουφεκίων, μερικοὶ δὲ θέλοντες νὰ σωθῶσιν, ὁλοζώντανοι ἐρρίπτοντο εἰς τὰς τάφρους! . . .

»Ἕνας ἱερεὺς καὶ μερικοὶ ἄλλοι κατεξεσχίσθησαν ὁλοζώντανοι εἰς χίλια τεμάχια . . .

»Εἰς μερικὰς γυναῖκας ἐγκύους ἤνοιξαν τὴν κοιλίαν καὶ ἔβγαλαν τὰ βρέφη διὰ τῆς μπαγιονέτας!

«Οἱ Κοῦροι ἐκράτησαν τὰς γυναῖκας ἐπί τινας ἡμέρας· ὅταν δὲ ἀπέβαινον ἐσθενεῖς μέχρι τοῦ σημείου νὰ μὴ εἰμποροῦν νὰ ὑπομένουν πλέον τὴν ἐξακολούθησιν, τότε τὰ ἀνθρωπόμορφα ἐκεῖνα τέρατα

ἐστήριζον τὸν προβολέα τοῦ τυφεκίου του εἰς τὸ ἐντροπαλὸν τοῦ σώματός των μέρος καὶ ἐστοιχημάτιζον ἂν ἡ σφαῖρα θὰ ἐξήρχετο ἀπὸ τὸ κρανίον! . . Τί αἶσχος! καὶ ἐξετέλουν τὸ στοίχημα . . .

»Ἄλλας πάλιν ἐκρεμοῦσαν εἰς τὰ δένδρα διὰ νὰ χρησιμεύσουν ὡς σημεῖον σκοποβολῆς.

»Μερικοὺς δ' ἄνδρας καὶ παιδία ἔβγαζον πρῶτα τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς ἐφόνευον κατόπιν διὰ τῆς ἀκτηρίδος! Ἄλλοι δὲ Κοῦροι ἐκράτησαν διὰ λογμόν των μερικὰ ἀγοράκια καὶ νεανίδας.

»Καὶ ἐνῷ ἐδιηγεῖτο ταῦτα ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἐγὼ ἐν σιγῇ ἔκλαιον πικρά . . .

»Καὶ ἀκολούθως μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς γεφύρας ἄλλος πάλιν μοὶ διηγεῖτο φρικαλεώτερα πράγματα, ἀνοσιουργήματα τοῦ αἰσχίστου καὶ φρικαλεοτέρου εἴδους! . . .

»Ὅλα τὰ χωρία ἐκεῖνα τὰ ἀνέσκαψαν, τὰς ὑψηλὰς δι' οἰκίας ἔρριπτον χάμου διὰ βολῶν κανονίων, καὶ πᾶν ὅτι ἔπιπτεν εἰς τὰς χεῖρας των ἀνθρώπινον δὲν τὸ ἄφινον ἐν τῇ ζωῇ . . . Καὶ ἡ δήωσις καὶ σφαγὴ ἐκείνη ἐπεξετάθη καὶ εἰς ἄλλα χωρία οἷον τὸ Ἀρδεγκούκ, Σεβὶτ Γκουζνάκ κτλ. 5,000 ἄνθρωποι ἀπωλέσθησαν τότε εἰς τὰ χωρία ταῦτα!»

*
* *

Ἀλλὰ καὶ εἰς Διαρβεκὶρ ἔλαβον χώραν παρόμοιαι σκηναὶ καὶ ἔσχον ὡς αὐτόπτας μάρτυρας καθολικοὺς ἱεραποστόλους καθὼς καὶ ἕνα Γάλλον ὑποπρόξενον

Ἡ Διαρβεκὶρ κεῖται εἰς μίαν γωνίαν τοῦ ἄνω Τίγρεως περιτειχι-

σμένη μὲ τείχη, καὶ ὁ πληθυσμός της ἀποτελεῖται κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκ Κούρδων καὶ λοιπῶν Μουσουλμάνων καὶ κατὰ τὸ ἄλλο ἥμισυ ἀπὸ Γρηγοριανοὺς καὶ Καθολικοὺς Ἀρμενίους ἀπὸ Ὀρθοδόξους καὶ Καθολικοὺς Συρίους, ἀπὸ Χαλδαίους, ἀπὸ Ἕλληνας καὶ ἀπὸ διαμαρτυρουμένους.

Καὶ ἐδῶ ἀπὸ τοῦ 1890 οἱ σέχαι καὶ χατζῆδες ἠργάσθησαν διὰ νὰ φανατίσουν τοὺς Μουσουλμάνους.

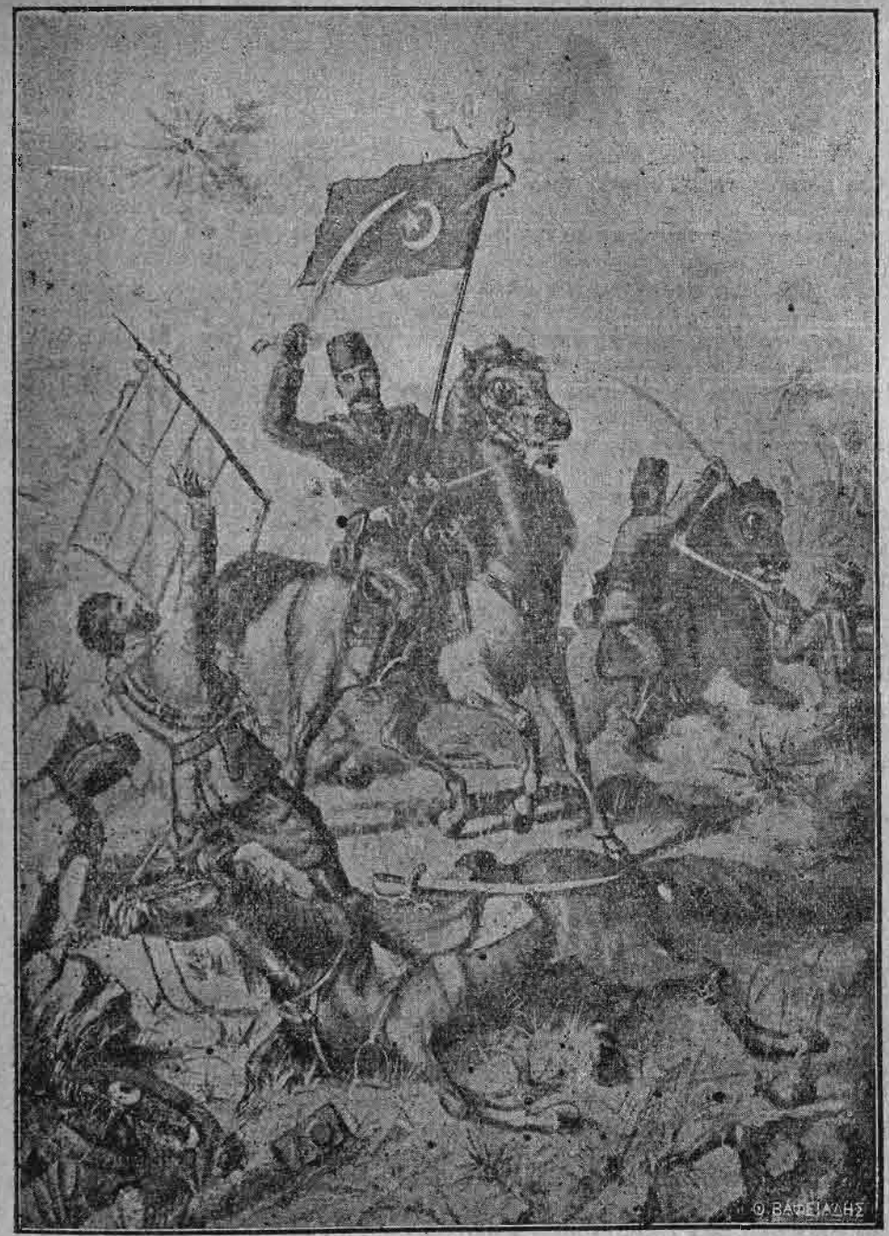
Καὶ ἐδῶ ἦλθεν ὁ δοξασθεὶς εἰς Σασσοὺν περίφημος σέχης τῆς Ζεϊλὰν καὶ ὠργάνωνε τὰς κουρδικὰς συμμορίας πρὸς δήωσιν καὶ σφαγήν.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ 1895 καὶ ἐντεῦθεν ἤρξαντο αἱ ἐχθροπραξίαι ὑπὸ τὸν κινούργιον της διοικητὴν ὀνομαζόμενον Ἐνὶζ πασᾶν.

Ὁ Πασᾶς οὗτος ἦτο ντονμὲς ἀπὸ τοὺς Μακεδόνας Ἑβραίους, οἱ ὁποῖοι ἐξισλαμίσθησαν τὴν ἐπαύριον τῆς ἁλώσεως, καὶ διατηροῦσιν ἀκόμη τὸ ὄνομα τοῦ ἀλλαξοπίστου.

Διὰ τοῦτο καὶ ἀναγκάζονται νὰ ἐπιδεικνύουν μεγαλείτερον ζῆλον. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ ἡ τυραννικὴ φύσις ὅλων ἐν γένει, τῶν ἀλλαξοπιστησάντων. Οὗτος δὲ ὁ Ἐνὶζ πασᾶς ἐμνησικάκει τὰ μέγιστα κατὰ τῶν Εὐρωπαίων, διότι ἐπὶ ταῖς ἀνομίαις των οἱ πρόξενοι ἐζήτησαν τὴν ἀλλαγὴν του ἀπὸ τὴν διοίκησιν Μαρδίν.

Ὀνομασθεὶς δὲ προσωρινὸς διοικητὴς Διαρβεκίρης ἀμέσως κατέδειξε τὰς βρωμερὰς του προθέσεις, ὥστε ὁ Πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἔκαμε παραστάσεις. Ἀλλ' ὁ Ἐνὶζ τότε ἐξηνάγκασε τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἰθαγενῶν χριστιανῶν νὰ ὑπογράψουν ἕνα τηλεγράφημα διὰ τοῦ ὁποίου ηὐχαρίστουν τὸν Χαμὶτ διὰ τὸν διορισμόν του! Ἀλλὰ τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἐπέφερε τὴν διχόνοιαν· οἱ πιστοὶ ἐμέμφθησαν



Ἔφοδος τουρκικοῦ ἱππικοῦ παρὰ τὸ Μάτι, γενναία ἀντίστασις ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων, ἡρωϊκὸς θάνατος Ἕλληνος σημαιοφόρου.

ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΣΟΥΛΤΑΝ ΧΑΜΙΤ ΤΟΥ Β'. ΦΥΛΛ. 36
Ἐκδοτικὴ ἑταιρία ΜΕΝΤΖΟΥ καὶ Σας

ὅτε τῶν ἐπισκόπων των διὰ τὴν ἀνανδρίαν των ταύτην καὶ ἠπείλησαν ὅτι θὰ καταστρέψωσι τὸ Παζάρι καὶ ἀπέστειλαν διαμαρτυρίας εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Τότε ὁ Ἐνὶζ πασᾶς ἐστράφη πρὸς τὸ μέρος τῶν Μουσουλμάνων. Τοὺς ἐξηρέθισε κατὰ τῶν Χριστιανῶν καταχθονίως ὑποβάλλων αὐτοῖς ὅτι σκέπτονται νὰ ἀνατινάξουν τὰ τζαμιά, καὶ πῶς αἱ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς Εὐρώπης παραχωρηθησόμεναι μεταρρυθμίσεις θὰ θέσουν τὸ Ἰσλὰμ εἰς τὸ ἔλεος τῆς Χριστιανωτύνης.

Τὴν 30 Ὀκτωβρίου (ν. ἡμ.) πολλαὶ συγκεντρώσεις ἔγιναν εἰς τὸ σπῆτι κάποιου Δζεμὶλ-πασᾶ, ὅπου παρευρίσκετο ὁ σέχης τῆ. Ζεϊλὰν μὲ τὸν υἱόν του, καὶ ἐκεῖ, γράφει ὁ Γάλλος πρόξενος (Livre Bleu 1896), ἔλαβον τὰς ἀτιμωτέρας ἀποφάσεις. Ἐτηλεγράφησαν εἰς τὸν Χαυὶτ ὅτι θὰ ἐκδικηθοῦν κατὰ τῶν Ἀρμενίων ἂν παραχωρήσῃ μεταρρυθμίσεις κτλ. . .'.

Τὴν 31 Ὀκτωβρίου οἱ ἀρχηγοὶ τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων ἦλθον εἰς τὸν Γάλλον πρόξενον καὶ τῷ εἶπον ὅτι τὴν μεθεπομένην θ' ἀρχίσουν αἱ σφαγαί Ἀλλ' ὁ διοικητής, πρὸς ὃν ἐπισήμως ἀπετάθη ὁ πρόξενος, ἀπήντησεν ὅτι ταῦτα εἶνε ὅλως ψευδῆ. καὶ πῶς ἡ ταξις δὲν θὰ διασαλευθῇ καθόλου.

Τὴν 1 Νοεμβρίου οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ προύχοντες ἐπανῆλθον καὶ εἰδοποίησαν τὸν πρόξενον ὅτι οἱ Κοῦροι τῆς πεδιάδος εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν τὴν πρωΐαν, καὶ πῶς αἱ σφαγαὶ θὰ ἀρχίσουν τὴν μεσημβρίαν. Τότε ὁ πρόξενος ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτοὺς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ διοικητοῦ, καὶ κατὰ συμβουλὴν τοῦ Προξένου μετέβησαν οὗτοι νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸν Ἐνὶζ πασᾶν. Οὗτος τοὺς διαβεβαιώνει πάλιν ὅτι αὐτὸς εἶνε ὑπεύθυνος διὰ τὴν τάξιν, ἂν οἱ Χριστιανοὶ ἀνοίξουν τὸ Παζάρ

καὶ μείνουν ἥσυχοι. Οἱ ἐπίσκοποι διατάσσουν τότε καὶ ἀνοίγουν τὰ καταστήματα παρὰ τοὺς ἐνδοιασμοὺς τῶν πολιτῶν, ἐν τοῖς τῶν Καθολικῶν, οἱ ὁποῖοι ἑώρταζον τὴν ἑορτὴν τῶν Ἁγίων Πάντων.

Ὁ Πρόξενος μετὰ τὴν λειτουργίαν κατὰ τὰς 11 1)2 π. μ. διέρχεται διὰ τοῦ Παζαριοῦ καὶ πείθεται περὶ τῆς γαλήνης.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν ὅμως ἐνῷ εἰσήρχετο εἰς τὴν οἰκίαν του βλέπει νὰ προστρέχουν ὄπισθεν 4 χωροφυλάκων συρφετὸς σφαγέων ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ τεμένους Οὐλοὺ τζαμί. Μόλις ἔσχε τὸν καιρὸν νὰ κρυφθῇ εἰς τὸ Προξενεῖον. Τὴν ἰδίαν ἀκριβῶς ὥραν οἱ μουεζίνιδες φαίνονται εἰς τοὺς μιναρέδες διὰ τὴν μεσημβρινὴν προσευχὴν καὶ καλοῦσι τοὺς πιστοὺς εἰς τὸ ἅγιον ἔργον. Οἱ ὄχλοι ἐκεῖνοι ἐπιπίπτουν εἰς τὸ Παζάρι, φονεύουν, κόπτουν, σφάζουν, κτυποῦν, ἀποτελειώνουν.

Τὸ προξενεῖον μὲ τὴν σημαίαν εἰς τὴν δοκὸν— ἦτο ἡ ἑορτὴ τῶν Ἁγίων Πάντων—ἀνοίγει τὰς πύλας του εἰς τοὺς φεύγοντας. Ἡ πρώτη ποὺ ἦλθε ἦτο γυναῖκα κρατοῦσα κ' ἕνα παιδὶ σὲ κάθε βραχίονα. Ἦτο καταξεσχισμένη ἀπὸ τὴν στέκα χρεοπώλου καὶ τὸ αἷμα ἔρρεε κρουνηδόν. . . Τὰ μωρά της ἦσαν κατακόκκινα ἀπὸ τὸ αἷμα τῆς μητέρας ! . .

Ταύτην ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι. 600 λοιπὸν εὑρίσκουν καταφύγιον εἰς τὸ Προξενεῖον, καὶ 1000 εἰς τὸ Καθολικὸν Μοναστῆρι . . .

Ἑνὸς ἔκοψαν τοὺς γλουτοὺς καὶ ἀφοῦ τοὺς ἔψησαν τοὺς ἔφαγον ! ..

Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἡ σφαγὴ ἐξηκολούθει . . .

Πεντάκις ἔκαμον ἔφοδον καὶ κατὰ τοῦ Προξενείου ἀλλὰ τοὺς ἀπώθησαν οἱ καβάσιδες πυροβολοῦντες.

Ἔστειλεν ἀποσπασμα ὁ διοικητὴς καὶ ἕνα χωροφύλακα διὰ νὰ

προστατεύσουν τὸ Προξενεῖον. Μόλις ἦλθεν οὗτος μὲ τοὺς ἀνθρώπους του ἔκοψε τὰ μαλλιὰ τῶν γυναικῶν καὶ ἔκλεψε τὰ χρυσά των στολίδια.

Κάθε βράδυ, ἡ ταραχὴ, κατέπαυε.

Κάθε πρωΐ, οἱ μουεζίνηδες καὶ οἱ πυροβολισμοὶ ἔδιδον τὸ σύνθημα. Τὴν 3ην ἡμέραν ὁ ὄχλος καὶ οἱ Κοῦροι τῆς πόλεως τρέχουν τότε εἰς τὰς ἐπάλξεις.

Κ' ἀπ' ἐκεῖ ἔμαθον ὅτι δὲν ἦσαν ἐχθροὶ ἀλλ' οἱ Κοῦροι τῆς πε. διάδος ἐρχόμενοι πολυπληθεῖς οἵτινες καὶ ζητοῦν νὰ τοὺς ἀνοίξουν μὲ τὴν ἀγέλην τῶν θυμάτων.

Δὲν τοὺς ἤνοιξαν. Καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ χωρία των. Καὶ ἐκεῖ ἤρχισαν μὲ μεγαλειτέραν μανίαν τὸ ἔργον των. Ἔφερον τὰς γυναῖκας εἰς τὰ σφαγεῖα καὶ ἐκεῖ τὰς ἔσφαζον ὅπως φονεύουν τοὺς βόας! . Ἐξηνάγκαζον τοὺς ἄνδρας νὰ προσδένωνται εἰς τὸ μέτωπον τοῦ καταστήματος, καὶ εἰς τὰ γόνατα αὐτῶν ἔσφαζον τὰ τέκνα των, ὅπως ἀποκόπτουν τοὺς κλάδους τῶν δένδρων! ...

Ὁ Γάλλος πρόξενος βεβαιοῖ ὅτι ἑνὸς ἀτυχοῦς ἔσφαξαν ἔτσι εἰς τὰ γόνατά του τὰ τρία του παιδία, καὶ τοῦ εἶπον κατόπιν γελῶντες: «Γκρεμίσου! πήγαινε νὰ παραπονεθῇς εἰς τὸν Πρόξενον!» ...

Τὸ ἑσπέρας τῆς τρίτης ἡμέρας ὁ Πρόξενος κατορθώνει νὰ τηλεγραφήσῃ εἰς τὴν ἐν Κων/πόλει πρεσβείαν, καὶ τότε ὁ πρεσβευτὴς ἠπείλησε ὅτι θὰ ἀποστείλῃ τὸν στόλον εἰς Ἀλεξανδρέτταν.

Πάρυτα τὸ Γιλδίζ ἀπέστειλεν εἰς Διαρβεκὶρ τηλεγράφημα.

Καὶ εἰς τὰς ἓξ τῆς ἑσπέρας δρομεῖς ἔτρεχον εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ ἔκραζον γιασὰκ! δηλαδὴ ἀπαγορεύεται, ἐνῷ ταυτοχρόνως οἱ μουεζίναι ἐπανελάμβανον τὴν ἰδίαν ἀπαγόρευσιν.

Ἀλλὰ ἐπὶ ἐννέα ἀκόμη ἡμέρας οἱ πρόσφυγόντες ἠρνοῦντο νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ προξενεῖον, ἀλλὰ καὶ ὁ πρόξενος ἐνεδοίαζε νὰ τοὺς ἀποστείλῃ.

Τὴν 5ην ἡμέραν ἀνταρσία στρατιωτικὴ ἔλαβε χώραν· οἱ στρατιῶται ἠρνοῦντο νὰ ἐκτελέσουν τὴν νυκτερινὴν φυλακήν. Καὶ τοῦτο διότι οἱ σκύλλοι ἐθισθέντες εἰς κρέας ἀνθρώπινον, καὶ μὴ εὑρίσκοντες ἐπέπιπτον ἐναντίον τῶν φρουρῶν καὶ περιπολιῶν!

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν τὸ μοναστήριον τῶν Καπουκίνων ἠπειλῆτο ἀκόμη καὶ ὁ Ἐνὶζ πασᾶς ἠρνεῖτο τὴν προφύλαξιν.

Τὴν 6ην ἡμέραν ἔρχονται οἱ πρόκριτοι μουσουλμάνοι, μὲ τοὺς ὁποίους τὰ εἶχε καλὰ ὁ πρόξενος, νὰ τὸν ἐπισκεφθοῦν.

Αὐτὸς ἀρνεῖται νὰ τοὺς δεχθῇ· Τὴν ἐπομένην ἔρχονται πάλιν καὶ εἰσδύουν διὰ τῆς βίας. Μόλις τοὺς εἶδε, πίπτει εἰς τὴν ἔδραν, τὰ χέρια εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ ἐκρήγνυται εἰς ὀλοφυρμούς!

Τότε ἐκεῖνοι ἔπεσαν εἰς τὰ πόδια του καὶ ἤρχισαν νὰ κλαίουν ἐπίσης ... καὶ νὰ λέγουν πῶς τὸ ἔγκλημά των εἶνε πολὺ μεγάλο, ἀφοῦ ἕνας ξένος κλαίει διὰ τὰς κεφαλάς των. Πῶς ἠπατήθησαν ἀπὸ τὰ ὄργανα τοῦ Χαμίτ, πῶς ἐν τῷ μεταξὺ ἔσωσαν Χριστιανοὺς καὶ πῶς ἂν γίνῃ ἀνάγκη θὰ ἐπαναστατήσουν κατὰ τῆς κυβερνήσεως.

Τέλος τὴν 12 ἡμέραν ἀφοῦ ἐξηντλήθησαν καὶ αἱ ζωοτροφίαι ἀπεφάσισε νὰ τοὺς ἀποστείλῃ ὁ Πρόξενος, ἄλλως καὶ τὸ πρᾶγμα εἶχε καθησυχάσει.

Τὸ πλῆθος ἐκεῖνο ἐξερχόμενον ἐνῷ κατήρχετο καὶ ἡ σημαία ἔπεσεν εἰς τὰ γόνατα καὶ δακρυρροοῦν ἐφώναζε

«Ζήτω ἡ Γαλλία!»

Ὅλα δὲ τὰ παιδία ἥπτάζοντο τὴν ἄκραν τῆς σημαίας.

Ἐντὸς τῆς πόλεως τῆς Διαρβεκίρης ἐφονεύθησαν 1191, ἐν οἷς καὶ 3 Ἕλληνες καὶ ἐπληγώθησαν 286. Ἐξηφανίσθησαν 1000, ἐφονεύθησαν καὶ 1000 προσέτι χωρικοὶ ἐντὸς τῆς Διαρβεκίρης.

Καὶ ἐνῷ ἠργάζετο τὸ χαμηδικὸ ἐκεῖνο σκυλλόλογι ἐντὸς τῆς πόλεως, οἱ Κοῦροι ἠργάζοντο εἰς τὰ χωρία.

Ἑκατὸν δέκα ἐννέα χωρία ἐπυρπολήθησαν καὶ κατεσκάφησαν.

Καθ' ὅλον δὲ τὸν χειμῶνα (Νοέμβριος 1895—Μάρτιος 1896 ὁ πανικὸς διήρκεσε.

Πολλοὶ δὲ συναπωλέσθησαν ἐντὸς τῶν φλογῶν... τὰ θύματα τέλος ὑπῆρξαν ἄπειρα . . .

Τὴν 28 Νοεμβρίου (ν. ἡμ.) πάλιν ἀρχίζουν αἱ ταραχαί, ἀλλὰ κατεβλήθησαν ταχέως.

Τὴν 31 Δεκεμβρίου ἀρχίζουν πάλιν, ἀλλ' ὁ ἔκτακτος ἀπεσταλμένος τοῦ Χαμὶτ Ἀβδουλλὰχ πασᾶς κατορθώνει νὰ θέσῃ τοὺς Κούρδους εἰς τὴν τάξιν.

Καὶ ἐν τοσούτῳ κάθε Παρασκευὴν καὶ νέος πανικός, οἱ Κοῦροι ἀναμένουν τὴν ἐμφάνισιν τῶν μουεζίνηδων, καὶ οἱ Χριστιανοὶ τὰς σφαγάς!

Ὅταν δ' ἦλθεν ἡ ἄνοιξις καὶ οἱ δρόμοι ἤνοιξαν, 300 Ἀρμένιοι ζητοῦν νὰ τοὺς φέρῃ ὁ Πρόξενος εἰς μίαν παραλίαν.

Ὁ Πρόξενος ὑποπτευόμενος μὴ ἡ ἀπουσία του χειροτερεύσῃ τὴν κατάστασιν, ἀρνεῖται.

Προσφέρεται τότε ἡ ἀξία του σύζυγος νὰ συνοδεύσῃ τὸ καραβάνι ἐκεῖνο. Ἀλλὰ μέχρι τῆς Ἀλεξανδρέττας μεσολαβοῦν 15 ἡμέραι πορείας δι' ἵππου.

Τὰ χωρία ἐδηώθησαν.

Οἱ Κοῦρδοι ἀπέκοψαν τὴν ὁδόν.

Ἡ σύζυγος τοῦ Προξένου εἶχε τέκνα, τὸ ἕνα μάλιστα ἐθήλαζεν ἔτι.

Καὶ ὅμως ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ καραβανίου. Ἡ κυβέρνησις προσέφερε ἔνοπλον συνοδείαν ἀλλὰ μόνον δι' ἐκείνην.

Ἀλλ' αὕτη ἐκήρυξεν ὅτι πρέπει ἡ χωροφυλακὴ ἐκείνη νὰ φυλάξῃ ὅλους ἢ ἄλλως δὲν δέχεται. Καὶ διὰ νὰ τοὺς ἐξαναγκάσῃ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς συνοδείας στέλλει τὰ παιδιά της. Αὕτη βαίνει ἐπὶ ἵππου, ἐνῷ τὰ παιδιά της ἐπὶ **σέδιας** (ἁμάξης φερομένης ὑπ' ἀνδρῶν).

Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀ ήρχετο ἐπὶ τῆς σέδιας καὶ ἐθήλαζε τὸ μικρόν. Πρὶν δὲ κατακλιθῇ εἰς κάθε σταθμὸν ἐπεθεωροῦσε ὅλους ἂν ζοῦν καὶ ἂν κοιμῶνται. Κάποτε τὴν νύχτα ἐξυπνοῦσε καὶ ἐπενέβαινε νὰ καθησυχάσῃ τοὺς τρομαγμένους ἀπὸ τὸν ἀναφαινόμενον πανικόν!

Ἔφθασαν οὕτω εἰς τὸ Βιρετζίκ, εἰς τὸ μέρος ποὺ πρέπει νὰ περάσουν τὸν Εὐφράτην, ἐκεῖ ἦλθον διαταγαὶ ἐκ Κ)πόλεως « ἀ ἐπιτρέψουν τὴν δίοδον εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Προξένου τῆς Γαλλίας» Ἄρα πρέπει νὰ συλλάβουν τοὺς ἄλλους συνεπέρανον.

Τότε αὕτη ἐπέρασε τὰ παιδιά της ἀντίπεραν καὶ εἶπεν ὅτι ἂν δὲν περάσουν ὅλοι αὐτὴ δὲν θὰ περάσῃ, καὶ ἂν δὲν γίνῃ τοῦτο τὰ παιδιά της θὰ ἀποθάνουν ἀπὸ τὴν πεῖναν, ποῖος θὰ τὰ βυζάξῃ;.. αὐτὸς θὰ εἶνε ὑπεύθυνος, καὶ οὕτω κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν τοῦ τόπου ἐκείνου διοικητὴν νὰ περάσῃ ἡ συνοδεία.

Καὶ διὰ μέσου τῶν ὁρδῶν τῶν Κούρδων ἡ γενναία ἐκείνη Γαλ-

λις ὡδήγησεν αὐτοὺς ἐντὸς 2 ἑβδομάδων εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρέττας.

**
*

Αἱ σφαγαὶ ἐκεῖναι ἐπεξετάθησαν τέλος εἰς ὅλα τὰ μέρη ὅπου ὑπῆρχον Ἀρμένιοι ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ.

Αἱ δηώσεις ἀπειράριθμοι, αἱ ἀτιμώσεις ἀπερίγραπτοι καὶ ὅλα ἐκεῖνα ἔγιναν κατὰ διαταγὴν τοῦ ἐγκλείστου εἰς τὸ Γιλδὶζ τυράννου. Ναί, αὐτὸς ἦτο ὁ διαφθείρων τὸν λαόν του καὶ ἐξαναγκάζων αὐτὸν νὰ προβῇ εἰς τὰ κακουργήματα ἐκεῖνα :

Ἰδοὺ νὰ πεισθῇ κανεὶς καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ ἀπειράριθμα παραδείγματα.

Συνταγματάρχης οὗ δὲν θέλομεν ν' ἀναφέρωμεν τὸ ὄνομα.

— «Φονεύσατε πρῶτα, ἔκραζεν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Μαράς, καὶ ἁρπάξατε ὕστερα. Ὁ Ἀπτοὺλ Χαμὶτ δὲν σᾶς πληρώνει, σᾶς ἐπιτρέπει ὅμως νὰ κλέψετε καὶ νὰ πλουτήσετε !

Συγκεφαλαιοῦντες τὰς σφαγὰς ταύτας λέγομεν ὅτι ἀπὸ τὴν 1ην Ἰουλίου 1894 πλέον τῶν 500 Ἀρμενικῶν κοινοτήτων κατεσκάφησαν καὶ κατεκάησαν, καὶ ὑπὲρ τὰς 250,000 πτώματα ἐπλήρωσαν τὴν ἐκδίκησιν ἐκείνην τοῦ Χαμὶτ καὶ τῶν κακῶν του ὀργάνω !.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓ

Ὁ ἐπίλογος τῶν ἀρμενικῶν σφαγῶν. — Ὁ Χαμὶτ ἕτοιμος ν' ἀποδράσῃ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, εἰς Ὀδυσσόν. — Μία φράσις τοῦ Χαμὶτ. — Ὁμιλία μὲ τὸν ἀρμένιον Πατριάρχην.

Αἱ σφαγαὶ αὗται τῶν Ἀρμενίων βαθυτάτην ἐντύπωσιν καὶ ἀγανάκτησιν ἐπροξένησαν εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ ἀναμφιβόλως νέα σταυροφορία θὰ ἐλάμβανε χώραν εἰμὴ ἐπήρχοντο ἀλλὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα ἐν βραχεῖ θὰ ἐκθέσωμεν παρακατιόντες καὶ τὰ ὁποῖα ἀπέτρεψαν τὴν προσοχὴν τῆς Εὐρώπης, τῆς σημερινῆς Εὐρώπης ποὺ μόνον τὸ συμφέρον της ἐννοεῖ νὰ ὑπερασπίσῃ! . . .

Ὁ Ἀγγλικὸς τύπος κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐξηγέρθη σύσσωμος καὶ ἀπῄτει τὸν ἐκθρονισμὸν τοῦ ἐσυθροῦ Σουλτάνου, αὐτοῦ ἐκείνου τὸν ὁποῖον ὁ φιλελεύθερος Γλάδστων ἐκάλει the great assassin ὁ μέγας δολοφόνος.

Τὸν Χαμὶτ τότε φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε· δὲν ἐσκέπτετο ποῦ διὰ τῶν ἀταξιθαλιῶν του ὡδήγει τὸ κακόμοιρον κράτος του, τὸ ὁποῖον εἶχε μεταβάλλει εἰς ποταμοὺς αἱμάτων. Ἀλλὰ πῶς νὰ μείνῃ ἀβλαβὴς ἀπὸ τὴν πανωλεθρίαν ἐκείνην, ἣν αὐτὸς ἦτο ὁ πρῶτος αἴτιος. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ὁ Χαμὶτ εἶχε τὸν χα-

ρακτῆρα νὰ χάνῃ τὸ μεγαλεῖόν του εἰς τὴν χαράν, καὶ νὰ λησμονῇ τὴν ἀξιοπρέπειάν του εἰς τὴν λύπην.

Ναὶ, αὐτὴ ἡ πανοῦργος ὕαινα τὰ πάντα μετήρχετο, τὰ παραδείγματα εἶνε ἄφθονα· πρὶν δὲ ἐκθέσωμεν πῶς μετῆλθε μετὰ τὰς σφαγὰς τῶν Ἀρμενίων εὔκαιρον ἡγούμεθα νὰ καταδείξωμεν τὸν ποταπόν του χαρακτῆρα διὰ τοῦ ἑξῆς συμβεβηκότος Πρό τινων ἐτῶν ὁ πρῶτος διερμηνεὺς μεγάλης τινὸς δυνάμεως — ἄνθρωπος τραχὺς, ἀπότομος καὶ ἐπιφοβώτατος εἰς τὸ Γιλδίζ — εἶχεν ἔλθῃ εἰς σοβαρὰν διένεξιν καὶ λογοτριβὴν μὲ τὸν παιΐσχυρον τότε εὐνοούμενον Ἰζέττ-πασᾶν.

Ὁ Χαμὶτ ἔχων φαίνεται ἰσχυροὺς λόγους νὰ φοβῆται τὰς συνεπείας τῆς ἔριδος ταύτης, ἠθέλησε νὰ συνδιαλλάξῃ τοὺς δύο ἀντιπάλους, καὶ διὰ νὰ καταπραΰνῃ τὸν Εὐρωπαῖον διπλωμάτην, ὁ ὁποῖος ἐπεδείκνυεν ἄκρατον θυμόν, τὸν ἱκέτευεν, τὸν ἐξελιπάρει ὁ Χαμὶτ, τοῦ ὑπέσχετο χιλίας ἀμοιβὰς καὶ δῶρα, τοῦ ἅρπαξε τὰ χέρια καὶ τὸν ἐξώρκιζε νὰ συγχωρήσῃ τὸν εὐνοούμενόν του!

Αὐτὸς οὗτος ὁ Χαμὶτ ἔτρεμε τώρα μετὰ τὰς ἀπανθρώπους καὶ ἠδηδον ἐκείνας σφαγάς. Ὡμίλουν μετ' ἐντάσεως περὶ τῆς ἐκθρονίσεώς του. Ὁ δὲ ἀγγλικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Σέϋμουρ περιέπλεεν ἀπειλητικὸς τὰ ὕδατα τοῦ Ἀρχιπελάγους

Ἕνα βράδυ δὲ ὁ Χαμὶτ, ἕνεκεν ἀνακοινώσεων καὶ εἰδήσεων τὰς ὁποίας τοῦ μετεβίβασεν ἡ Ὀθωμανικὴ Πρεσβεία ἐν Λονδίνῳ, ἐσκέφθη τότε ὅτι μόνον του μέσον σωτηρίας ἦτο ἡ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν φυγή! Ὁ θρασύδειλος! . . . Τότε προσεκάλεσε τοὺς ὑπουργοὺς καὶ εὐνοουμένους του εἰς συμβούλιον ἔκτακτον, διὰ νὰ διασκεφθοῦν περὶ τῆς καταστάσεως, ἐνῷ ταὐτοχρόνως ἡ θαλαμηγός του Ἰζεδὶν ἑστάθ-

μευεν ὑπ' ἀτμὸν ἔμπροσθεν τοῦ Βεσὶκ-τὰς, καὶ ἦτο ἕτοιμος νὰ τὸν παραλάβῃ καὶ ἀποβιβάσῃ εἰς Ὀδησσόν!

Ἕνας ἐκ τῶν ὑπουργῶν του, ὁ Μαχμοὺτ Δζελαλεδὶν πασᾶς, ἐπρότεινε τότε νὰ ζητήσουν καὶ τὴν συμβουλὴν τῆς Γερμανίας.

Τότε πάραυτα ὁ Χαμὶτ ἀπέστειλε τὸν εὐνοούμενόν του Ἰζέττ εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου τοῦ Β'.

Κατὰ τὴν ἀπουσίαν δὲ τοῦ ἀπεσταλμένου του ὁ Χαμὶτ καταθρυχόμενος ὑπὸ τῆς μᾶλλον ἀνηλεοῦς ἀνησυχίας ἐβημάτιζε νευρικώτατα εἰς τὴν αἴθουσαν. Ἔφερε μαζῆ του μερικὰ κοσμήματα, καὶ εἰς μίαν ζώνην μὲ θυλάκια μόλις ἀποκρυπτόμενα, τὰς ταπεζιτικάς του καταθέσεις καὶ τίτλους. Ἀλλ' ὅταν ὁ Ἰζέττ πασᾶς τοῦ ἔφερε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γερμανίας ὅτι ὁ Γουλιέλμος Β' θὰ ὑποστηρίξῃ τὸν φίλον του, ὁ Ἀβδοὺλ Χαμὶτ μὴ συγκρατούμενος ἀπὸ τὴν χαράν του, ὥστε πῶς δὲν ἔλειψε καὶ νὰ γονατίσῃ ἔμπροσθεν τοῦ εὐνοουμένου του ἐκείνου, τόσον τὸν εἶχε καταφορτώσῃ μὲ θωπείας καὶ τρυφερότητας! . . .

Τέλος δὲ ὅτι αὐτὸς ὁ Χαμὶτ διέταξε τὰς σφαγὰς καὶ αὐτὸς διὰ τῶν ὀργάνων του ἐφανάτιτε τὸ ἀμαθῆ πλήθη, ἐκ τοῦ ἑξῆς διαλόγου θὰ πεισθῇ ὁ ἀναγνώστης καὶ ὁ μᾶλλον δύσπιστος.

Αὐτὸ τὸ τέρας, τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰπεῖ μίαν φορὰν ὅτε ἦτο τὸ θέμα περὶ τοῦ βαρβάρου ἐθίμου, τὸ ὁποῖον οἱ ἀρχαῖοι Σουλτάνοι ἐφήρμοζον, νὰ ἐκθέτουν δηλαδὴ τὰς κεφαλὰς τῶν ἀποκεφαλισθέντων Βεζυρῶν των εἰς πασσάλους ἔμπροσθεν τοῦ Παλαιοῦ Σεραΐου, ναί, τότε εἰς τὴν συζήτησιν ἐκείνην ὁ Χαμὶτ ἐσήκωσε τὸ κεφάλι καὶ ἀνεφώνησεν: «Ἄχ! πόσον λυποῦμαι νὰ μὴ εἰμπορῶ κ' ἐγὼ νὰ κάμω τὸ ἴδιον!».

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Χαμίτ, ὑποδεχόμενος τὸ 1895 τὸν Γρηγοριανὸν Ἀρμένιον Πατριάρχην μετὰ τὴν διαδήλωτιν τῶν Ἀρμενίων εἰς τὴν Ὑψ.Πύλην, τὴν ὁποίαν προηγουμένως ἀνεφέραμεν, εἶπεν εἰς τὸν γηραιὸν ἐκεῖνον κληρικόν:

— Θέλουν οἱ Ἀρμένιοι ἴσως μὲ τὰ μέσα ταῦτα νὰ ἐπιφέρουν τὴν ἐπέμβασιν τῆς Εὐρώπης, αἴ; Καλά! Μάθετε ὅτι οἱ Εὐρωπαϊκοὶ στόλοι εἰμποροῦν νὰ ὑπερβοῦν τὰ στενά, καὶ οἱ ξένοι στρατοὶ νὰ εἰσελάσουν εἰς τὴν πρωτεύουσάν μου. Ἀλλὰ πρὶν πατήσουν τὸ ἔδαφος τοῦτο, τὰ κύματα τοῦ Βοσπόρου θὰ κοκκινήσουν ἀπὸ τὸ αἷμα ὅλων τῶν Ἀρμενίων!

Καὶ ὁ καϋμένος ὁ γέρων τρομάξας ἀπὸ τὴν φρικώδη ἐκείνην ἀπειλὴν—ἡ ὁποία, φεῦ, μετεβλήθη εἰς πραγματικότητα — ἔπεσεν εἰς τὰ γόνατα, ἅρπαξε τὰ πόδια του καὶ τὸν καθικέτευε νὰ μὴ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀπειλήν, ἀλλ' ὁ Χαμίτ τότε, μὴ θέλων νὰ τὸν ἀκούσῃ, διέταξε νὰ ἀποσυρθῇ.

Ὥστε μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο θὰ ἐπείσθη ὁ ἀναγνώστης περὶ τοῦ ἀρχικοῦ σφαγέως, καὶ ἀφ' ἑαυτῶν ἀναιροῦνται αἱ δικαιολογίαι τοῦ Χαμίτ, τὰς ὁποίας ἐπρόβαλεν εἰς τὴν ἀκρόασιν, τὴν ὁποίαν παρεχώρησεν εἰς τὸν Πατριάρχην Ἀζαριὰν μετὰ τὰς μεγάλας σφαγὰς τοῦ 1896, καὶ αἱ ὁποῖαι συνεκεφαλαιοῦντο εἰς ὅτι οὐδόλως αὐτὸς ἐνέχεται εἰς τὰς σφαγάς, τὰς ὁποίας καὶ καταράται καὶ τὰς ὁποίας τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἐκτελέσῃ!...

Ὁ Χαμίτ ὅμως ὁ διάπυρος αὐτὸς διαφθορεύς, αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔλεγεν εἰς τὸν ὑπουργόν του Σαδφὲτ πασᾶν: «Μὲ ἕνα ἑκατομμύριον λιρῶν εἰμποροῦμεν νὰ κλείσωμεν τὸ στόμα τοῦ Βίσμαρκ!» κατὰ τὸ ἄνοιγμα τοῦ Βερολινείου Συνεδρίου, ναί, αὐτὸς ὁ νέος

Ἰουγούρθας ἐσκέφθη τότε ὅτι πρέπει νὰ ἐλαττωθῇ ἡ κακὴ ἐντύπωσις τῶν σφαγῶν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, διὸ καὶ ἐπροσπάθησε ν' ἀγοράσῃ καὶ τοὺς λονδινείους «Καιρούς»!...

Καὶ ὁ Σαὶτ πασᾶς ἀναφέρει ὅτι αἱ σφαγαὶ αὗται ἐστοίχισαν εἰς τὸ Δημόσιον Τουρκικὸν Ταμεῖον: 640 παράσημα, καὶ 235,000 λίρας!...

Καὶ διὰ τῶν δωροδοκιῶν ἐκείνων, κατώρθωσε νὰ προσκάμψῃ κάπως τὸν μέγαν τοῦτον σκόπελλον. Ἀλλὰ εἰς τοῦτο συνέτεινον περισσότερον καὶ τὸ Κρητικόν, τὸ Συριακὸν καὶ τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα, τὰ ὁποῖα μαζῇ μὲ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1896 ἀνεφάνησαν.

Ἐξ ἄλλου καὶ αἱ δυνάμεις οὐδέποτε κατὰ βάθος ἦσαν ἐν ἁρμονίᾳ ἀφοῦ ἡ Γαλλία προσεῖχε περισσότερον εἰς τὴν Κρήτην, ἡ Ἀγγλία εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἡ Αὐστρο-ούγγαρία εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ὥστε τὸ Ἀρμενικὸν ζήτημα παρηγκωνίσθη, ὁ δὲ Ἰζὲτ— τὸ alter ego τὸν Χαμίτ, ὁ ὁποῖος κατέκτησεν ἤδη τέλεον τὸν Χαμίτ—ἐβεβαίου τὸν κύριόν του ὅτι «ποτὲ ἡ Εὐρώπη δὲν θὰ ὁμονοήσῃ! καὶ ποιὸς λοιπὸν, θὰ τολμήσῃ νὰ θέσῃ βέβαιον χεῖρα καθ' ὑμῶν, ἄρχων. Οὐδείς!»

Εἰς τὰς κολακείας ταύτας ὅμως ἡμεῖς ἀπαντοῦμεν, ναί, ὑπάρχει ὁ ὁμονοήσων, καὶ οὗτος δὲν εἶνε ἡ Εὐρώπη ἀλλ' ὁ **Τουρκικὸς λαός!...**

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΔ'.

Τὸ Κρητικὸν ζήτημα.—Ἡ Κρήτη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.—Ἡ Κρήτη κατὰ τὸν Μεσαίωνα.—Οἱ Σαρακηνοί.—Οἱ Βενετοί.—Οἱ Τοῦρκοι.—23 ἔτη πολιορκία τοῦ Ἡρακλείου.—Τουρκικὴ κατοχή.—Συνεχεῖς ἐπαναστάσεις 1858—1878. Δουλεία ἀφόρητος.—Οἱ Αἰγύπτιοι.—Τὰ τελευταῖα γεγονότα 1885—1889.—casus belli κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς προηγούμενα κεφάλαια ἀνεφέραμεν ἁπλῶς, περὶ τῶν ἐπαναστάσεων τῆς Εὐρωπαϊκῆς μεγαλονήσου Κρήτης.

Τὴν ὁποίαν αἱ ἀτασθαλίαι τοῦ Χαμηδικοῦ συστήματος, ὡς καὶ προηγούμεναι κακοδαιμονίαι ἐξηνάγκαζον νὰ ζητήσῃ τὸ δίκαιόν της διὰ τῶν ὅπλων. Εἰς τὴν παροῦσαν ὅμως ἐποχὴν ἡ ἐπανάστασις της ἐπέφερε τὴν ἀναστολὴν τοῦ ἀρμενικοῦ ζητήματος καὶ τὸν ἀτυχῆ ἐκεῖνον Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον, πόλεμον ὅστις ἐπὶ οὐδενὶ ὅρῳ ἐπετρέπετο, καὶ διὰ τὸ καλὸν ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν.

Διότι εἶνε πλέον γνωστὸν ὅτι πάντως ἡ ἀδυναμία αὐτῶν διηυκόλυνε τὴν ἐπιρροὴν καὶ ἐπικράτησιν τοῦ Πανσλαυισμοῦ καὶ τοῦ ἐσχάτως ἀναφανέντος Παγγερμανισμοῦ.

Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ ἀμβλιωπία τοῦ δημαγωγοῦ Δεληγιάνη ἀφ'

νὸς καὶ αἱ ἀτασθαλίαι καὶ ραδιουργίαι τῶν ὀργάνων τοῦ Χαμὶτ εἴπέρ τινες καὶ ἄλλοι συνέτειναν εἰς τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου.

Ἀναλαβόντες τὴν περιγραφὴν τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀβδοὺλ Χαμὶτ βεβαίως μὲ πολὺ ὀλίγα θὰ ἀναφέρωμεν, ὅπως ἐπράξαμεν καὶ εἰς προηγούμενα κεφάλαια, καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος καὶ τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου. Ἄλλως τε εἶνε γεγονότα ἀναγόμενα εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀβδοὺλ Χαμὶτ, καὶ οὐδενὸς κόπου ἐφείσθημεν διὰ νὰ καταστήσωμεν τὸν ἀναγνώστην ἀκόπως ἐνήμερον καὶ χωρὶς νὰ ἀναγκάζεται νὰ προστρέχῃ εἰς πολυπληθεστάτας ἀλλὰ καὶ ἀσχέτους κάποτε πηγάς.

Καὶ ἐπειδὴ καὶ σήμερον ἀκόμη, ἡ Κρήτη εἶνε φλέγον ζήτημα, καὶ ἀπὸ ἥλιου καὶ λέον αἰῶνα εὑρίσκετο ἐν διαρκεῖ ἐξεγέρσει καὶ μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας κατηυλίζετο πάντοτε, ὥστε νὰ ἀναγκάσῃ διάσημον διπλωμάτην ν' ἀναφωνήσῃ «ἡ Κρήτη εἶνε βαρέλλι πυριτιδος ἕτοιμον ν' ἀναφλεγῇ καὶ παρασύρῃ ὅλους» διὰ τοῦτο ἐν ἀδρᾶις γραμμαῖς ἀνακεφαλαιοῦμεν τὴν ἱστορίαν της

Ἡ Κρήτη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦτο ἀποικία Δωριέων. Ἀλλὰ καὶ αὕτη σὺν τῷ χρόνῳ ἐγένετο μητρόπολις ἀποστέλλουσα ἀποικίας, ἄποικοί της δ' ἔφθασαν καὶ μέχρι Γαλατίας ἀκόμη. Εἶχε φθάσει εἰς ἀρκετὸν σημεῖον πολιτισμοῦ, πολιτισμοῦ ἀπορρεύσαντος ἀπὸ τοῦ παναρχαίου Αἰγυπτιακοῦ τοιούτου. Μαρτυροῦσι δὲ περὶ τούτου οἱ θρύλλοι περὶ τοῦ θαλασσοκράτορος ἀλλὰ καὶ δικαιοτάτου Μίνωος, ὡς καὶ τὰ σήμερον ἀνακαλυφθέντα μνημεῖα τῆς Κνωσσοῦ (ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Ἔβανς) καὶ τῆς Γόρτυνος.

Τὸ πολεμικὸν δὲ μένος τῶν κατοίκων της δὲν εἶνε σημερινόν, ἀλλ' ἀνάγεται εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχαιότητα, διότι οἱ Κρῆτες ὡς μι-

σθωτοὶ (στρατιῶται) ἔλαβον μέρος εἰς ὅλους τοὺς πολέμους τῆς ἀρχαιότητος. Καὶ οὕτω κατὰ παράδοσιν ἀπὸ πατέρα εἰς υἱὸν μετεδίδετο τὸ γενναῖον φρόνημα.

Κειμένη δ' ἡ Κρήτη εἰς τὴν ἄκραν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους εἶνε εὐφορωτάτη, καὶ τὸ κλῖμα αὐτῆς καίπερ πλησίον τὴν Ἀφρικὴν εἶνε εὔκρατες· κατὰ δὲ τοὺς ἀρχαίους ἱστορικούς της ἔτρεφεν ἄλλοτε 3,000,000 πληθυσμόν, τὸν ὁποῖον αἱ συνεχεῖς πόλεμοι κατήντησαν σήμερον εἰς τὸ δέκατον αὐτοῦ, διότι μόλις ἀριθμεῖ 300,000 !...

Ὅπως δ' ἀναφέραμεν ὁ πληθυσμός της ὡς ἀποικία τῶν Δωριέων εἶνε καθαρώτατος Ἑλληνικός, καὶ αὐτοὶ οἱ Μουσουλμάνοι εἶνε ἐξισλαμισθέντες Ἕλληνες.

Κατὰ τὴν παρακμὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἡ Κρήτη ὑπέστη τὴν τύχην τῆς μητρὸς πατρίδος, ὑπέκυψε δῆλον ὅτι εἰς τοὺς κατακτητὰς Ρωμαίους τῷ 66 π. Χ. Οὐχ ἧττον τὴν Κρήτην δὲν τὴν κατῴκησαν οὐδαμῶς οἱ Ρωμαῖοι, ὅπως συνέβη καὶ εἰς ἄλλας κατακτηθείσας χώρας.

Ἀκολούθως ὅμως κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, καὶ ἡ Κρήτη συνεδέθη μὲ τὴν Ἑλληνικὴν ταύτην Αὐτοκρατορίαν. Κατὰ τὸ 825 ὅμως συμμορίαι Σαρρακηνῶν εἰσέβαλον εἰς τὴν νῆσον καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ, ἀλλὰ κατὰ τὸ 961—962 κατώρθωσαν οἱ Βυζαντινοὶ νὰ τοὺς ἀποκρούσουν, καὶ νὰ ἀναλάβουν πάλιν τὴν νῆσον.

Οἱ αἰῶνες παρήρχοντο τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας, καὶ ἦλθον χρόνοι δίσεκτοι, ὡς λέγει ὁ λαός, καὶ ἐπῆλθον αἱ ἐπάρατοι ἐκεῖναι σταυροφορίαι τῆς Δύσεως. Μὲ τὸ πρόσχημα τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἁγίων τόπων ἀπὸ τοὺς Ἄραβας συνηθροίζοντο ὅλοι οἱ πα-



Ἕλληνες θριαμβεύοντες

Ὁμὰς ἐθελοντῶν εἰς τ' ἀνάκτορα τοῦ Γιλδίζ.

λουκπμένοι τῆς βαρβάρου τότε Εὐρώπης, ὅλοι οἱ τυχοδιῶκται ἐκεῖνοι ἄνθρωποι τοῦ πολέμου, καὶ καθ' ἑκατοντάδας χιλιάδων (600,000 ἂν ἀγαπᾶτε ὁ πρῶτος συρρετὸς τῆς α' σταυροφορίας) ἐπήρχοντο διὰ νὰ ρημάξουν τὴν πλουσιωτάτην Ἀνατολήν, νὰ ἁρπάξουν τὰ ἄφθονά της πλούτη, νὰ εὕρουν μὲ μίαν λέξιν τύχην!.. Καὶ εἶχε δίκαιον νὰ λέγῃ ἂν ἐνθυμοῦμαι λογοπαίζων ὁ Henry Hous afe : les croisades ont pr-paré la victoir e de la croissante (οἱ Σταυροφόροι προητοίμασαν τὴν νίκην τῆς ἡμισελήνου).

Διότι τέλος κατέδειξαν μετὰ τὴν δ' σταυροφορίαν τοὺς κρυφίους των σκοποὺς καταλύσαντες τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ κατὰ τὸ τιμαριωτικὸν τῆς μεσαιωνικῆς Εὐρώπης σύστημα διαιρέσαντες αὐτὴν εἰς πριγκηπᾶτα, δουκᾶτα, μαρκιᾶτα, κομιτᾶτα, βαρωνᾶτα κτλ. καὶ ἐπέφερον οὕτω τὴν διαίρεσιν τοῦ συμπαγοῦς Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Ἡ Κρήτη λοιπὸν εἰς τὴν μοιρασιὰ ἐκείνην ἔπεσεν εἰς τὸν μαρκήσιον Μομφερᾶτον τῷ 1204, ὁ ὁποῖος τὴν παρεχώρησεν εἰς τοὺς Βενετούς

Τότε οἱ Βενετοὶ ἀπέστειλαν εἰς τὴν Κρήτην πλέον τῶν 500 οἰκογενειῶν ἐμπόρων, αἱ ὁποῖαι μεγάλως συνέτεινον εἰς τὴν εὐημερίαν κάπως τῆς νήσου.

Κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1645 Τουρκικὴ ἁρμάδα ἐκ 400 πλοίων καὶ 50,000 ἀνδρῶν ἦλθεν καὶ προσέβαλε τὰ Χανία, τὰ ὁποῖα καὶ κατέλαβε μετὰ 57 ἡμερῶν βομβαρδισμόν. Μετὰ ἓν ἔτος ἔγιναν καὶ κύριοι τῆς Ρεθύμνης. Τῷ δὲ 1648 ἐγένοντο κύριοι τοῦ λιμένος τῆς Σούδας, καὶ ἤρχισαν ἔκτοτε τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἡρακλείου.

Ἐπὶ ταῖς εἰδήσεσι ταύταις ἡ Ἐνετικὴ δημοκρατία ἔκαμεν ἔκ-

κλησιν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἡ ὁποία καὶ ἀπέστειλεν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν δοῦκα de la Feuillade, ὁ ὁποῖος εὗρε τὸν θάνατον εἰς μίαν ἀπελπιστικὴν ἔξοδον.

Καὶ ἡ πολιορκία τοῦ Ἡρακλείου ἐξηκολούθει ἐπὶ 20 ὁλόκληρα ἔτη καὶ ὁ Μοροζίνης ἀνθίστατο ἡρωϊκῶς.

Πάλιν οἱ Βενετοὶ ἐποιήσαντο ἔκκλησιν πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ' ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ 6,000 ἄνδρας ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν δουκῶν de Beaufort κα de Navailles. Ἀλλ' ἦτο δυστυχῶς πλέον ἀργά. Ὅταν τὰ Γαλλικὰ πλοῖα προσωρμίσθησαν εἰς τὸ Ἡράκλειον οἱ Βενετοὶ εὑρίσκοντο εἰς τὰ λοίσθια καὶ ἡ πόλις ἐστερεῖτο ζωοτροφιῶν.

Καὶ ἠναγκάσθημεν νὰ συνομολογήσουν τὴν παράδοσιν οἱ Ἐνετοί.

Καὶ οὕτω αὕτη ὑπεγράφη τὴν 6 Σεπτεμβρίου 1868 Καὶ κατὰ τὴν εἰκοσιτριετῆ ταύτην πολιορκίαν εὗρον τὸν θάνατον 30,000 Χριστιανοὶ καὶ 110,000 Τοῦρκοι. Εἰς τὴν πόλιν μόλις 4,000 κατοίκων ἀπέμειναν, καὶ ὁ Μοροζίνης δὲν εἶχε περισσοτέρους τῶν 3,000 πολεμιστῶν. Οἱ Βενετοὶ εἶχον ἀποκρούσει 69 ἐφόδους, ἐξετέλεσαν 80 ἐξόδους, καὶ ὑπέστησαν 1364 ἐκρήξεις ὑπονόμων! Ἡ πόλις εἶχε μετατραπεῖ εἰς ἐρείπια!..

Ἔκτοτε ἄρχεται ἡ κυριαρχία τῆς Τουρκίας εἰς τὴν νῆσον.

Ἀλλ' ἡ μεγαλομάρτυς αὕτη νῆσος οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ ἀνθίσταται ἐνόπλως κατὰ τῆς καταχρήσεως τῶν διεφθαρμένων κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων καὶ νὰ ἐπανίσταται ὑπὲρ τοῦ ἀδαμάστου της ἔρωτος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν.

Ἡ ἀνταρσία της κατὰ τὸ 1821 μικροῦ δεῖν ἐπέφερε τὴν τελικὴν νίκην εἰμὴ ἐπήρχετο ἀρρωγὸς ὁ Αἰγυπτιακὸς στρατός. Καὶ

εὐγνωμονῶν πρὸς ταῦτα ὁ Σουλτάνος τὴν παρεχώρησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Τὸ 1840 ὅμως ἡ Εὐρώπη ἀπέδωκε ταύτην εἰς τὴν Τουρκίαν.

Αἱ καταχρήσεις ὅμως τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων, αἱ ἀδικίαι τῶν Ἀλβανικῶν ἀποσπασμάτων, καὶ τὸ σύστημα τῆς φορολογίας ἐπροκάλεσαν νέας ἀνταρσίας τῷ 1858, τῷ 1866 – 69, ἀλλ' ἡ Εὐρώπη καθιερώνει πάλιν τὰ δίκαια τῆς Τουρκίας ἐπὶ τῆς ἀτυχοῦς νήσου, ἐπειδὴ ἡ Ὑψ. Πύλη ἀνέλαβε νὰ ἐφαρμόσῃ καλητέραν διοίκησιν εἰς Κρήτην.

Ἐπὶ τῇ διαψεύσει καὶ τῶν ἐλπίδων τούτων οἱ Κρῆτες ἐπανέστησαν αὖθις ὡς ἴδωμεν καὶ εἰς τὸ ΞΖ'. κεφάλαιον τῷ 1878, ἔπειτα τῷ 1885 καὶ κατόπιν τῷ 1889.

Ἕνεκα ὅμως τῶν συνεχῶν συμπλοκῶν καὶ φόνων ἄκρατα πάθη ἀνεπτύχθησαν μεταξὺ τῶν δύο στοιχείων (Ἑλλήνων καὶ Μουσουλμάνων).

Ἀλλὰ καὶ τὰ τυφλὰ ὄργανα τοῦ Χαμὶτ οὐδεμίαν ἐλάμβανον πρόνοιαν νὰ βελτιώσουν τὴν διοίκησιν. Ὅτι ἐπισήμως ὑπισχνοῦντο εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τῆς ἄλλης χειρὸς βία ἀφήρουν, καὶ εὗρισκον εὐκαιρίαν τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα νὰ ὀργιάζουν καὶ νὰ ἀντεκδικοῦνται.

Ἂν εἰς τοὺς ἔξω ἐπαναστάτας ἠγγέλετο φόνος Χριστιανοῦ ἐντὸς τῆς πόλεως, τότε πάραυτα ἐκεῖνοι ἐφρόντιζον νὰ ἐκδικηθοῦν τὸν φόνον, καὶ τὴν ἐπαύριον εὕρισκον οἱ Τοῦρκοι πρὸ τῶν κλειστῶν πυλῶν τοῦ φρουρίου δύο ἢ 3 πτωμάτα Μωαμεθανῶν ! . . .

Ὅ τως τὸ θέαμα τοῦτο οὐδόλως ἦτο εὐάρεστον ὑφ' οἱανδήποτε· καὶ ἂν τὸ ἐκλάβωμεν ἔποψιν. Ἀλλὰ ποῦ οἱ καλοὶ διοικηταί, ποῦ

αἱ συμβουλαὶ τοῦ Μπαμπᾶ Χαμὶτ νὰ ἐπεμβοῦν καὶ διὰ τῆς μετριοπαθείας νὰ κατευνάσουν τὰ πνεύματα ;

* * *

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1897 πολυπληθεῖς ἔλαβον χώραν μονομερεῖς συμπλοκαὶ καὶ τὰ πέριξ χωρία τῶν Χανίων παρεδόθησαν εἰς τὰς φλόγας.

Κατὰ τὸ σύστημά των οἱ Κρῆτες ἔλαβον πάλιν τὰ ὅπλα καὶ ἀπεφάσισαν ν' ἀποδυθοῦν εἰς νέον ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα.

Τότε διοικητὴς ἦτο ὁ Γεώργιος Βέροβιτς πασᾶς, Σέρβος τὴν καταγωγήν, καὶ προσεπάθησε νὰ συνδιαλλάξῃ τοὺς ἐπαναστάτας Κρῆτας, καὶ πρὸς τοῦτο μετέβη συναδευόμενος ὑπὸ τῶν προξένων τῆς Ἀγγλίας, Ἑλλάδος, Ἰταλίας καὶ Αὐστρίας εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐπαναστατῶν, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ἐπιτρέψῃ ἄπρακτος εἰς Χανιά.

Τὴν ἐπαύριον τῆς ἐπιστροφῆς τὴν 25 Φεβρουαρίου, σφαγαὶ ἐκρήγνυνται ὑπὸ τῶν φανατιζομένων εὐκόλως ὄχλων. Πυροβολισμοὶ ἀδιάκοποι ἀναστατοῦσι τὴν πόλιν.

Εἰς τὰς φρικαλεότητας δὲ τῶν πυροβολισμῶν τούτων ἔρχεται νὰ προστεθοῦν καὶ αἱ πυρκαϊαί.

Τὰ ὑπὸ χριστιανῶν οἰκούμενα διαμερίσματα παραδίδονται εἰς τὰς φλόγας, καὶ τὰ πλήθη κατατρομαγμένα καὶ καταδιωκόμενα ὑπὸ τῶν μουσουλμάνων κατέφυγον εἰς τὰ ξένα πολεμικὰ τὰ ὁρμοῦντα εἰς τὸν λιμένα τῶν Χανίων.

Καὶ αὐτοὶ οἱ Πρόξενοι δὲν ἦσαν πλέον ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ ἐξηναγ-

κάζοντο ὑπὸ τῆς φορᾶς τῶν πραγμάτων νὰ καταφύγουν εἰς τὰ πλοῖα ! . .

Ἐπὶ δύο ἡμέρας ἡ πυρκαϊὰ ἐξηκολούθησε τὴν καταστροφήν της.

Αἱ οἰκίαι, τὰς ὁποίας ἐφείσθη τὸ πῦρ ἐληστεύθησαν καὶ ἐδηώθησαν ὑπὸ τοῦ μαινομένου ὄχλου. Τὰ Χανία μετεβλήθησαν εἰς σωρὸν ἐρειπίων !

Τὰ συμβάντα ταῦτα μεταδοθέντα εἰς τὸν ὕπατον βαθμὸν ἐξήγειρον τὸ πολεμικὸν μένος τοῦ ἀρηϊφίλου Κρητικοῦ λαοῦ, ὁ πόνος προσετέθη εἰς τὴν ἀγανάκτησιν! Καὶ ἐξ ὅλων τῶν μερῶν συνέρρεον οἱ ὀρεινοὶ ἵνα προσφέρουν τὰς βοηθείας των ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν των, εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐλευθερίας, ἐνῶ οἱ μουσουλμάνοι τῶν πεδιάδων κατέφευγον εἰς τὰς πόλεις ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Τουρκικῶν φρουρίων·

Ἀλλὰ τὰ γεγονότα ταῦτα τηλεγραφούμενα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξήγειρον ἐκεῖ θύελλαν ἀγανακτήσεως, καὶ συνεκίνουν τὰ πνεύματα εἰς τὸν ὕπατον βαθμόν.

Ὁ σώφρων καὶ βαθὺς ἐκεῖνος πολιτικὸς ὁ Τρικούπης δὲν εὑρίσκετο ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, ἀφοῦ δὲν εὑρίσκετο κ' ἐν τῇ ζωῇ — ἡ ἀχάριστός του πατρὶς τὸ Μεσολόγγι ἐνόμισεν ἀκόμη ὅτι ἦτο ἀνάξιος καὶ τῆς ἀντιπροσωπείας της — εἶχεν ἀποθάνει εἰς τὰς Κάννας τῆς Γαλλίας κατάξενος. Διὰ τοῦ θανάτου του δ' ἔμεινε τὸ στάδιον ἐλεύθερον εἰς τὸν πολύπειρον ἐκεῖνον δημαγωγόν.

Ἦτο ἀνίκανος νὰ συγκρατήσῃ τὰ κοχλάζοντα ἀπὸ ἀγανάκτησιν δικαίαν τὰ πλήθη, καὶ ὡς γνωρίζων εἴπερ τις καὶ ἄλλος τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἐπισήμου Ἑλλάδος, ἔπρεπε παντὶ σθένει νὰ βάλῃ ἀρκετὸ νερὸ εἰς τὸ κρασὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν ἐξεγειρομένων πρὸς πόλεμον πολιτῶν. Ἀλλὰ δυστυχῶς οὐδέν τι τὸ τοιοῦτον διέπραξε. Συνειθισμένος νὰ ἄγῃ τὰ πλήθη, ἄφησεν ἤδη τὸν ἑαυτόν του νὰ ἄγεται καὶ ρυμουλκεῖται ὑπ' αὐτῶν.

Κατὰ τὰς ἀπαισίας ἐκείνας ἡμέρας τῶν σφαγῶν καὶ τῶν πυρκαϊῶν ἡ Κεντρικὴ Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις ὑπὸ τὸν ἰατρὸν Σφακιανάκην καὶ τὸν δικηγόρον Βενιζέλον ἐζήτησαν τότε τὴν ἐπέμβασιν τῆς ἐπισήμου Ἑλλάδος.

Ὑπεικουσα δ' αὕτη ὄχι εἰς πολιτικὴν περίνοιαν ἀλλ' εἰς αὐτὴν τὴν αἰσθηματικότητα καὶ τὴν ἔμφυτον ὁρμὴν τῶν σφαζομένων τέκνων της ἠναγκάσθη νὰ ἐπεμβῇ.

Τότε διαταγὴ δίδεται εἰς τὰ θωρηκτὰ **Ὕδραν** καὶ **Μυκάλην** καὶ εἰς τὸ καταδρομικὸν **Μιαούλην** νὰ πλεύσῃ ἀμέσως εἰς τὰ Χανία.

Ταὐτοχρόνως στολίσκος τορπιλλοβόλων ὑπὸ τὸν πρίγκηπα Γεώργιον — δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α' καὶ κατόπιν Ὕπατον Ἀρμοστὴν τῆς Κρήτης — ἐγκαταλείπει τὸν Πειραιᾶ μὲ τὴν ἐντολὴν ν' ἀποτρέψῃ πᾶσαν ἀποβίβασιν Τουρκικῶν στρατευμάτων.

Τὴν 3)15 Φεβρουαρίου ξενισθεῖσαι αἱ Δυνάμεις ὑπὸ τῶν ἀπροόπτων ἐκείνων γεγονότων ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποστείλουν εἰς τὰ Κρητικὰ ὕδατα τοὺς στόλους των

Καὶ οὕτω τὰ Γαλλικά, Ρωσσικά, Ἀγγλικά, Αὐστριακὰ κτλ. πολεμικὰ πλοῖα προσωρμισθησαν ἐκεῖ καὶ ἀπεβίβασαν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ναυτικὰ ἀγήματα ἐξωπλισμένα.

Καὶ μετ' ὀλίγον ἐπὶ τοῦ παρακτίου φρουρίου τῶν Χανίων (φρουρίου Ἐνετικῆς κατασκευῆς) ὑψώθησαν αἱ σημαῖαι τῶν μεγάλων Δυνάμεων, ὅπως καταδείξουν εἰς τοὺς ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Προφήτου

Ηλιού —εἰς τὸ Ἀκροτῆρι —ἐπαναστάτας, ὅτι τὰ Χανία κατελήφθησαν πλέον ὑπὸ τῶν Δυνάμεων.

Καὶ ἐνῷ ταῦτα ἐλάμβανον χώραν εἰς τὰ Χανία, ὁ Συνταγματάρχης Βάσσος ἄγων 3,000 περίπου τακτικὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν κατρώθωσε νὰ ἀποβιβασθῇ εἰς τὸν ὅρμον τοῦ Κολιμπάρι ἐπὶ τῆς βορρείας παραλίας τῆς Κρήτης. Καὶ ἀμέτως ἐκοινοποίησε προκήρυξιν, χρονολογηθεῖσαν εἰς τὸ μοναστῆρι Γωνίαν διὰ τῆς ὁποίας ἐδήλου εἰς τὸν Κρητικὸν λαὸν ὅτι ἔρχεται νὰ καταλάβῃ τὴν νῆσον στρατιωτικῶς ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α' τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὴν προσάρτησιν αὐτῆς μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.

Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ πάλη μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Μουσουλμάνων διπλασιάζεται. Ὁ Συνταγματάρχης Βάσσος προσβάλλει τοὺς Τούρκους εἰς Πλατανιάν, ἀνατινάζει διὰ δυναμίτιδος τὸ ὀχύρωμα τῶν Βουκουλιῶν, καὶ περικυκλώνει 2,000 Μουσουλμάνους καὶ 250 Τούρκους στρατιώτας εἰς τὸ Κάνδανο, καὶ ὠθεῖ τὰς ἐμπροσθοφυλακάς του μέχρις αὐτῶν τῶν πυλῶν τῶν Χανίων!

*
* *

Ὁ βομβαρδισμὸς τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἑλλήνων. — Ἀλλ' ἡ πρᾶξις αὕτη τῶν Ἑλλήνων ἀπήρεσεν εἰς τὰς Δυνάμεις, διὰ τοὺς κρυφίους σκοποὺς, τοὺς ὁποίους ἑκάστη μυστικῶς ἐχάδευε διὰ λῆμόν της.

Διὸ καθ' ἣν στιγμὴν οἱ ἐπαναστάται ἐνθαρρυνθέντες καὶ ἐνισχυθέντες ὑπὸ τοῦ ἀποβιβασθέντος ἑλληνικοῦ στρατοῦ ζωηρῶς καὶ δραστηρίως ἐπίεζον τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα εἰς Κερατιὲς ὅπως τὰ

ἐξαναγκάσουν εἰς παράδοσιν, ἐξαπίνης τὰ ὁρμοῦντα εἰς τὸν λιμένα τῶν Χανίων πολεμικὰ πλοῖα τῶν Δυνάμεων, βάλλουσι κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν!

Τὰ Γαλλικὰ εἰς τὸν βομβαρδισμὸν τοῦτον δὲν ἔλαβον μέρος, καὶ ἐνῷ τὰ ἄλλα τὰ λαβόντα μέρος ἔβαλλον ἄσφαιρα πυρά, τὸ Γερμανικὸν «Αὐτοκράτειρα Αὐγούστα» καὶ τὸ Ρωσικὸν «Σισόη Βελίκι» (τοῦ ὁποίου μετά τινα καιρὸν διεράγη ὁ λέβης καὶ ἐφονεύθησαν 16 ναῦται!) ἔρριπτεν ἐκρηκτικὰς ὀβίδας μελανίτιδος!

Τοῦτο ἠνάγκασε τοὺς ἐπαναστάτας νὰ ἀποσυρθοῦν.

Ἡ στάσις δ' αὕτη τῶν Δυνάμεων μεγίστην συγκίνησιν καὶ κατάπληξιν ἐπήνεγκεν ἐν Ἀθήναις. Ἐνόμιζον οἱ δείλαιοι ὅτι αἱ Δυνάμεις θὰ παρέμενον οὐδέτεραι!

Τὸ ultimatum (τελεσίγραφον) τῶν Δυνάμεων. — Ἡ κατάπληξις καὶ συγκίνησις ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον, εἰς τὸν παροξυσμὸν μᾶλλον, ὅταν τὸ τελεσίγραφον τῶν Δυνάμεων τῆς 2 Μαρτίου (ν. ἡμ.) ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἐδήλουν αἱ Δυνάμεις ἢ μᾶλλον διέτασσον τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ν' ἀποσύρῃ ἐντὸς προθεσμίας ἓξ ἡμερῶν τὰ στρατεύματα ἀπὸ τὴν νῆσον, καὶ τὰ πολεμικά της ἀπὸ τὰ Κρητικὰ ὕδατα. Ἐδήλουν δὲ ταὐτοχρόνως ὅτι δὲν ἀνέχονται τὴν προσάρτησιν τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ μόνον ὑπόσχονται νὰ προικίσουν ἀμέσως τὴν νῆσον διὰ πλήρους αὐτονομίας ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Τουρκίας.

Ἀλλ' ἀναλογιζομένη ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις τὰς τόσας παρασπονδήσεις τῆς Κρήτης ὑπὸ τῆς Τουρκίας, ὁσάκις ἀνελάμβανεν ἀπὸ ἐπικείμενον κίνδυνον, ἠρνήθη ν' ἀποδεχθῇ τὸ τελε-

σίγραφον: Ἡ Ἑλλὰς ἀπεφάσισε νὰ ἐξωθήσῃ τὰ πράγματα μέχρι τῶν ἄκρων, δεὸ καὶ αἱ ἐχθροπραξίαι ἐπανελήφθησαν εἰς τὴν νῆσον.

Ἐδῶ κάμνομεν μικρὰν παρέκβασιν.

Ἡ Ἑλλὰς διὰ τῆς ἀρνήσεως της ν' ἀποδεχθῇ τὰς προτάσεις τοῦ τελεσιγράφου ἐκείνου, καὶ καταλαμβάνουσα ξένην χώραν (ἐπαρχίαν ἀνήκουσαν εἰς τὸ Τουρκικὸν κράτος) κατ' ἀνάγκην ἐξετίθετο εἰς ἄμεσον πόλεμον μετὰ τῆς Τουρκίας, διότι παντοῦ καὶ πάντοτε μία τοιαύτη περίστασις θεωρεῖται casus belli (ἀφορμὴ πολέμου μεταξὺ τῶν χωρῶν ἐκείνων, εἰς ἃς λαμβάνει χώραν τὸ γεγονὸς ὡς ἄνω.

Ἔπρεπε νὰ ἐγνώριζεν ἡ τότε κυβερνῶσα τὴν Ἑλλάδα κυβέρνησις, ὅτι ἄμεσος θὰ ἦτο ὁ πόλεμος μετὰ τῆς Τουρκίας, καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπαναπαύεται ἐπὶ τῆς παράφρονος ἰδέας ὅτι ὁ πόλεμος ἐκεῖνος θὰ ἐνετπίζετο ἀποκλοιστικῶς εἰς τὴν νῆσον Κρήτην! Ὥστε πληρέστατον δίκαιον εἶχεν ὁ Λόρδος Σώλσβαρυ (Salisbury) νὰ φωνάξῃ ὅτι «χρειάζεται ζουρλομανδύας εἰς τὴν Ἑλλάδα!»

Καὶ ἂν δὲν ἐκήρυξε πάραυτα τὸν πόλεμον ἡ Τουρκία, τὸ ἔπραξεν ἁπλῶς. διότι δὲν ἦτο ἕτοιμος, καὶ ἡ ἀρχίσασα κινητοποίησις τοῦ στρατοῦ της ἀναμφιβόλως θὰ διήρκει ὑπὲρ τὸν μῆνα.

Ἐπὶ τῶν λογικῶν τούτων σκέψεων ἀγόμενοι ἐκαλέσαμεν τὸν Δηλιγιάννην ἁπλούστατα δημαγωγόν. Διότι ἂν ἦτο πολιτικὸς ἐχέφρων καὶ οὐχὶ ἐπιπόλαιος ἔπρεπε νὰ ἀναλογισθῇ τὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ δι' ἐπιτηδείας ἐνεργείας νὰ κυρύξῃ ἐπισήμως τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ὁπότε ἐκείνη ἦτο ἐντελῶς ἀπαρασκευος, καὶ ὁπόταν ἀναμφιβόλως τὰ ἀποτελέσματα θὰ ἦσαν ἀλλοῖα ἢ τὰ σημερινά.

Πολὺ πιθανὸν ν' ἀπετρέπετο πάραυτα ὁ καὶ διὰ τὰ δύο μέρη ἐπιζήμιος ἐκεῖνος πόλεμος διευθετουμένων καταλλήλως καὶ διπλωματικῶς τῶν πραγμάτων.

Εἰς τὴν πεποίθησίν μας ταύτην ἔρχετε νὰ προσθέσῃ πολλά, ἡ ἀποστολὴ τοῦ Καρὰ-Θεοδωρῆ πασᾶ, μόλις ἔγιναν γνωσταί, αἱ πρώταιι κατόπιν ἐρρωμέναι ἀντιστάσεις τοῦ Ἑλλ. στρατοῦ τοῦ Ἐτὲμ πασᾶ.

Ἀλλὰ τέτοια καλὰ διπλωματικὰ ζητήματα ποὺ νὰ χωρέσουν εἰς τὸν νοῦν τοῦ Δελι-Γιάννη ὁ ὁποῖος εἴδαμεν πῶς ἐφέρθη καὶ εἰς τὴν Βερολίνειον συνεδρίαν ἕνεκεν τῆς **παγγνωσίας του**!

Καὶ οὕτω τὰ πράγματα ἐφέροντο κατὰ κρημνῶν.

Ὁ ἀποκλεισμὸς τῆς Κρήτης.—Ἐπὶ τῇ ἀρνήσει τῆς ἀποδοχῆς τοῦ altimatum ἐκείνου ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος αἱ Δυνάμεις ἀπεφάσισαν τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς νήσου.

Ὁ ἀποκλεισμὸς οὗτος ἤρξατο τὴν 9/21 Μαρτίου 1897.

Ἐκτὸς δὲ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ὁπλιταγωγοῦ **Ὥρας** ἐφ' ἧς ἐπέβαινεν ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς, καὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ Αὐστριακοῦ θωρηκτοῦ Sebenico ἑνὸς ἱστιοφόρου Ἑλληνικοῦ οὐδὲν ἕτεραν ἄξιον λόγον ἔλαβε χώραν κατὰ τὸν ἀποκλεισμὸν ἐκεῖνον.

Ὡς ἀποτέλεσμα δ' ἔσχε τὴν ἐντελῆ ἀπαγόρευσιν τῶν ἀποστολῶν ὅπλων καὶ πολεμοφοδίων εἰς τοὺς Κρήτας ἐπαναστάτας.

Οὗτοι δὲ οὐδόλως ἤθελον νὰ καταθέσουν τὰ ὅπλα καὶ νὰ παύσουν τὸν ἀγῶνα καίτοι οἱ Εὐρωπαῖοι ναύαρχοι ἔστελλον ἀποσταλμένους εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήτου διὰ νὰ τοῖς ἀνακοινώσουν τὰς ἀποφάσεις τῶν Δυνάμεων

Εἰς τὰς ἀπαντήσεις ταύτας τῶν ἐπαναστατῶν αἱ Δυνάμεις ἀπήντων διὰ συνεχῶν ἐνισχύσεων τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς καὶ ἀκριβῶς ἐνῷ ταῦτα ἐλάμβανον χώραν εἰς Κρήτην ἐκρήγνυται ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζεν ὁ Δεληγιάννης νὰ ἀποφύγῃ

Καθ' ὅλην δὲ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἐκείνου οἱ Κρῆτες ἐπαναστάται διετήρουν τὰς θέσεις των πάνοπλοι χωρὶς νὰ δοκιμάσουν νὰ προχωρήσουν περισσότερον.

Ἡ ἀνάκλησις τοῦ συνταγματάρχου Βάσσου. — Τῇ 27 Ἀπριλίου ἐπείθετο τέλος ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ν' ἀνακαλέσῃ τὸν στρατόν της ἐκ Κρήτης ὑπείκουσα εἰς τὰς κελεύσεις τῆς συνηγησπισμένης Εὐρώπης, ὅπως ἀναγνωρίσῃ τὴν αὐτονομίαν τῆς νήσου ὑπὸ τὴν ὑψιλὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου.

Τὴν 30 Ἀπριλίου ὁ ἀποκλεισμὸς τῆς Κρήτης ἄρεται ἐντελῶς καὶ τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ἤρχισαν νὰ ἀποβιβάζωνται ἀπὸ τοὺς διαφόρους τῆς Κρήτης λιμένας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΕ'.

Ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος. — Κρίσεις περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. — Ἡ ἐθνικὴ ἑταιρία. — Ὁ Ἑλληνικὸς στρατός. — Ὁ Τουρκικὸς στρατός.

Διαπραγματευόμενος τὸ περὶ Κρήτης ζήτημα καὶ τὰ μεσολαβήσαντα τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου ἀνεφέραμεν τὴν πολιτικὴν ἀμβλυωπίαν τῶν κυβερνώντων τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἀνεφέραμεν ὅμως τὸ ἔνδαιμα ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατήχετο καὶ κατέχεται ὁ Ἑλληνισμός.

Ἡ παγκόσμιος ἱστορία ἕνα καὶ μόνον εἶχε καὶ ἔχει παράδειγμα ἀντοχῆς ἔθνους καὶ τὸ ἔθνος τοῦτο εἶνε τὸ Ἑλληνικόν.

Ἤκμασε καὶ παρήκμασε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ἀλλ' ἡ ἀκμὴ αὕτη, ἀκμή, ἠθικὴ καὶ ὑλική, ἀκμὴ πνευματικὴ ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνά της ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Μηδικῶν ἀγώνων.

Ὁ πολιτισμὸς μαχόμενος κατὰ τοῦ βαρβαρισμοῦ εἰς τοὺς μηδικοὺς πολέμους κατήγαγε περιφανῆ νίκην, καὶ ἔκτοτε ἐστεροποιήθη ὁσημέραι προαγόμενος. Μαζὶ μὲ τὴν πολιτικὴν ἐπικράτησιν κατὰ τῶν ἐπιδραμόντων Μήδων ἐπῆλθε καὶ ἡ τελεία ἐκείνη ἔκφυσις τοῦ

πολιτισμοῦ, τὴν ὁποίαν ἡ ἱστορία ἀποκαλεῖ **ὁ χρυσοῦς αἰὼν τοῦ Περικλέους.**

Ὅτι εἶχε νὰ εἴπῃ ἡ θεωρητικὴ φιλοσοφία εἰς τε τὰς τέχνας τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ποίησιν διὰ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν τὰ εἶπε. Οὔτε ἦτο ἢ εἶνε δυνατὸν νὰ προσθέσῃ ἔστω καὶ κεραίαν εἰς τὰς μεγάλας ἐκείνας ῥύτρας.

Ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Πλάτων ἐγένοντο οἱ πρόδρομοι τοῦ Ἰησοῦ μεγαλείτερ ι καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

Ὅλαι αἱ διάφοροι τῆς ἀνθρωπότητος σελίδες ὑφ' ὅλας των τὰς ἐκφάνσεις λεπτομερέστατα ἀνεπτύχθησαν.

Ἡ φιλοσοφία, ἡ φιλολογία καὶ ἡ ποίησις εἶπον τὸν τελειότερον ἀλλὰ καὶ τὸν τελικὸν των ὁρισμόν, ὑπὸ τοῦ πνεύματος τούτου τῶν Ἑλλήνων ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἀγόμενος κατέλαβεν ἅπασαν σχεδὸν τὸν τότε γνωστὸν κόσμον καὶ εἰς μέρη βάρβαρα μετελαμπάδευσε τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ βάρβαρος Ἀσία μετεβλήθη ἀκουσίως εἰς ἑστία ν φωτός.

Καὶ ἐνῶ τὸ πνεῦμα οὕτω ἐξελίσσετο οὐχ ἧττον ὁ πολιτικὸς καὶ ἀστικὸς τῶν Ἑλλήνων ὀργασμὸς διετηρεῖτο, καὶ τῆς διακρίσεως ταύτης ἐπωφελούμενος ὁ σιδηροῦς τῶν Ρωμαίων ἀγὼν ἐπῆλθε κατόπιν καὶ ἐπάταξεν τὸν διῃρημένον, φεῦ, Ἑλληνισμόν, καὶ ἐπέβαλλεν οὕτω τὸ κράτος του ἐκεῖ ὅπου ἤκμαζεν ὁ ἀθάνατος τῶν Ἑλλήνων πολιτισμός.

Ἀλλ' ὅπως εἴπομεν μαναδικὸν φαινόμενον ἐν τῷ κόσμῳ ἦτο ὁ Ἑλληνισμός. Διὸ διὰ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς παιδείας ἐπεβλήθη σὺν τῷ χρόνῳ τοῦ κατακτητοῦ, καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐπέφερε τὴν ὑποδούλωσιν τῶν κατακτητῶν Ρωμαίων.

Ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνεφάνη ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ὡς τέλειος καιροσκόπος ὁ Ἑλληνισμὸς (ἢ μᾶλλον ὡς τελειοτέρα ἔκφανσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὁ Χριστιανισμὸς) ἀποδέχεται τὸν Χριστιανισμὸν καὶ οὕτω διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀναγεννᾶται καὶ κυριαρχεῖ πάλιν ἐν τῷ κόσμῳ ὁ Ἑλληνισμός, καὶ ἡ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία μεταβάλλεται τελεον εἰς Ἑλληνικήν, καὶ καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα, τὸν μαῦρον καὶ βάρβαρον μεσαίωνα, ἕνα φῶς μόνον ὑπάρχει καὶ τὸ φῶς τοῦτο εἶνε ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία.

Ἐπειδὴ ὅμως τὸ παρὸν θέμα μας δὲν εἶνε ἡ ἐξιστόρησις τῆς ἐξελίξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος κατ' ἀνάγκην δὲν ἐρχόμεθα νὰ ἐπεκταθῶμεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, χρονογραφικῶς μόνον καὶ εἰς γραμμὰς συντόμους ἀναφέρομεν τὰ κατ' αὐτὸν ἵνα οἱ ἀναγνῶσται γίνωσιν ἐνήμεροι τοῦ προκειμένου θέματος.

Πῶς καὶ διατί δὲν ἐπεκράτησεν ὁ Ἑλληνισμὸς βεβαίως ἀλλότριον τοῦ παρόντος εἶνε θέμα. Διὸ καὶ προχωροῦμεν καίτοι παρουσιάζομεν καὶ κενὰ ἴσως δυσνόητα εἰς τοὺς πολλούς.

Μ' ὅλα τ' ἀντίξοα ὁ Ἑλληνισμὸς ἐξελίσσετο διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ πρῶτος αὐτὸς ἐπανεστάτησεν ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπίνων δικαίων κατὰ τὴν μεγάλην τῶν Εἰκονομάχων ἐποχήν. Δυστυχῶς ἐπεκράτησαν οἱ ὀπισθοδρομικοί, οἱ ὄπισθεν τῆς Ἐκκλησίας δῆθεν στηριζόμενοι φωτοσβέσται καὶ ἐπέφερον τὴν κάπως νέκρωσιν τοῦ πνεύματός των. Ἦλθον οἱ παλουκωμένοι κατόπιν Σταυροφόροι καὶ ἐπέφερον τὴν διαίρεσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ τῆς διαιρέσεως ταύτης ἐπωφελήθησαν οἱ Τοῦρκοι, ὥστε τὸ 1453 καθ' ἣν ἀκριβῶς ἐποχὴν ἤρξατο νὰ ἀναγεννᾶται καὶ νὰ ὑποφώσκῃ ἡ ἐθνικὴ συναίσθησις, διότι αὐτὸς ὁ τελευταῖος Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ

ΙΒ' ὁ Δραγάτσης ἐκάλει τὴν Κωνσταντινούπολιν ὡς **χάρμα τῶν Ἑλλήνων**, καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἔπεσεν ὑπὸ τὰ πλήγματα τῶν Τούρκων!

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πτώσει του δὲν ἐξέχασε τὸ ὑπὸ τῆς θείας προνοίας προωρισμένον καὶ ἀνετεθημένον ἔργον. Διὰ μὲν τῶν φυγάδων τῆς Κω (πόλεως καὶ τῆς πεσούσης αὐτοκρατορίας ἐπέφερε τὴν ἀναγέννησιν (Renaissance), ἐν τῇ Δύσει, εἰς δὲ τὴν ὑπόδουλον πλέον χώραν διὰ τῶν ἐμμεινάντων εἰς τὰ πάτρια τὴν ὑπὲρ **πατρίδος** πλέον ἄμυναν. Πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι καθ' ὅλον τὸν Μεσαίωνα ἡ λέξις **πατρὶς** εἶχε σβεσθῆ καὶ ἀντικατασταθῆ ὑπὸ τῆς λέξεως **θρησκεία**. Καὶ ἡ ἄμυνα ἐκείνη ἐξηκολούθει ἕως ὅτου ἐξέσπασε τὸ 1821. Ἐκτοτε δὲ δὲν ἔπαυσε νὰ ὀνειρεύηται τὸ πρότερον μεγαλεῖον, τὴν προτέραν καὶ πατρογονικὴν δόξαν.

Ἀκριβῶς τὴν ἀδάμαστον ταύτην πάλιν ὑπὲρ ἐκλάμψεως τῆς προτέρας δόξης πολλοὶ ἀπεκάλεσαν ὡς **μεγάλην τῶν Ἑλλήνων ἰδέαν**.

Καὶ εἶχον δίκαιον νὰ ἀγωνίζωνται περισσότερον, διττῶς οἱ Ἕλληνες ὑπὲρ τῆς πατρῴας ταύτης οὐσίας, ὅπως καὶ διττῶς εἶνε κατακριτέοι ἐκεῖνοι τῶν υἱῶν οἱ ὁποῖοι ἔχουν μεγάλους πατέρας καὶ ἐν τῇ πράξει καὶ τῇ ζωῇ φαίνονται ἀνάξιοι τῆς κληροδοτηθείσης οὐσίας τῶν μεγάλων πατέρων!

Γελάτοι ἀπὸ τὸ αἴσθημα αὐτὸ τῆς πατρογονικῆς δόξης κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ χρόνους καθ' οὓς ἐκυβέρνα τὴν Τουρκίαν ὁ **ἀνάξιος τῆς πατρογονικῆς δόξης τῶν Τούρκων** Χαμίτ, ἐν Ἀθήναις πολλοί, πρόσωπα ἐξέχοντα εἰμὴ ἐν τῇ πράξει τοὐλάχιστον, ἐπεδοκίμαζον τὴν ἀπόφασιν τοῦ Σουλτὰν Χαμὶτ τοῦ Β' νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Ἕλληνα πρεσβευτὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἐτόλμησε νὰ ὑπενθυμίσῃ εἰς τὸν Σουλτὰν τὰ δίκαια τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων.

ΕΘΝΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ



Ὁ Μέγας φιλελεύθερος, πατὴρ τοῦ Σαμπαχεδὶν

ΔΑΜΑΤ ΜΑΧΜΟΥΤ ΠΑΣΑΣ

ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΣΟΥΛΤΑΝ ΧΑΜΙΤ ΤΟΥ Β'. ΦΥΛΛ. 38
Ἐκδοτικὴ ἑταιρία ΜΕΝΤΖΟΥ καὶ Σας

χιστον ἐν αἰσθήμασι, συνεσπειρώθησαν καὶ ἀπετέλεσαν τὴν Ἐθνικὴν Ἑταιρείαν.

Ἦσαν πρόσωπα οὐδεμιᾶς χρήζοντα μομφῆς μὲ τὴν ὁποίαν μερικοὶ καλοθελητὰι ξένοι καὶ ἡμέτεροι ἠθέλησαν νὰ περιλούσουν αὐτούς, καὶ ἦσαν πρόσωπα ἀνώτερα πάσης ὕβρεως. Πρὸ αὐτῶν οὐδέν τι ἄλλο ἔβλεπον εἰμὴ τὴν μεγάλην τῶν πατέρων δόξαν καὶ τὴν τῶν σημερινῶν εὐτέλειαν! . . .

Προσεπάθουν νὰ ἀνανήψουν καὶ ἐξυψώσουν τὸ φρόνημα, τὸ ὁποῖον ἡ συναλλαγὴ τῶν ἐν Ἑλλάδι πολιτευομένων μέχρι ποταπότητος ἐξηυτέλισαν!

Καὶ αὐτοὶ ἀνέλαβον τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνα, ἐνῷ οἱ κυβερνῶντες τὴν Ἑλλάδα ἕνα μόνον ἐφρόντιζον πῶς οὗτοι καὶ οἱ ὀπαδοί των νὰ ὦσι πάντοτε ἐν τοῖς πράγμασι! . . .

Καὶ εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς σχηματισθείσης Ἐθνικῆς Ἑταιρίας ὑπέκυψεν ὁ κυβερνῶν τὴν Ἑλλάδα Δεληγιάννης χωρὶς νὰ ἔχῃ τὸ θάρρος νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι οὐδὲν τὸ ἄξιον μέχρι τοῦδε ἔπραξεν ὥστε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἐπικρεμάμενον κίνδυνον. Ἐφοβεῖτο, ὁ δειλαίος, τὴν κοινὴν ὑπόληψιν, καί, τὸ κυριώτερον, τὴν ἀρχήν, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ τὸ θάρρος νὰ ἐξομολογηθῇ τὴν ἀλήθειαν, γυμνὴν τὴν ἀλήθειαν!

Καὶ οὕτω λεληθότως ἐπήρχοντο τὰ μοιραῖα γεγονότα, ὅπως ἀνεφέραμεν καὶ προηγουμένως. Οὐδόλως ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψει ὁ Δεληγιάννης τὴν Εὐρωπαϊκὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἀνέμενε τὴν ἐπέμβασιν τῶν Δυνάμεων, ὅπως οἱ πρόγονοί μας Βυζαντῖνοι ἀνέμενον εἰς Ἁγίαν Σοφίαν τὴν ἐπέλευσιν τοῦ Ἀγγέλου, ὁ ὁποῖος θὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Τούρκους μόλις φθάσουν

ἐκεῖ, καὶ οὗτος ἀνέμενε τὴν σωτηρίαν ἀπὸ τὴν ἔξοδον τοῦ λαβυρίνθου ἐκείνου, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ὁδηγήσει τὸν Ἑλληνισμὸν διὰ τῆς ἐπεμβάσεως ἐν Κρήτῃ χωρὶς νὰ ἔχῃ καὶ τὴν πρόνοιαν καὶ τὸ θάρρος νὰ κηρύξῃ ταὐτοχρόνως καὶ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας.

Οὕτω λοιπὸν μοιραίως ἀνέμενε τὴν σωτηρίαν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην ὁ Δεληγιάννης, καὶ ἄφινε τὸ πεδίον ἐλεύθερον εἰς δρᾶσιν τῆς ἀνεπισήμου, οὕτως εἰπεῖν, Ἑλλάδος, τῆς Ἐθνικῆς Ἑταιρίας, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιρροὴ ὁσημέραι ἐπεκράτει καὶ ἐνισχύετο παρὰ τῷ λαῷ.

Καὶ ἐπειδὴ ἡ κατάστασις τῆς Τουρκίας ἦτο ἔκρυθμος ἕνεκεν τῶν Ἀρμενικῶν ζητημάτων, τῶν Μακεδονικῶν κτλ. ἡ εὐκαιρία δι' αὐτοὺς ἦτο κατάλληλος, ἡ εὐκαιρία τῶν σφαγῶν καὶ ἐμπρησμῶν τῶν Χανίων καὶ Ἡρακλείου, ὅπου εἶχε γίνῃ ὁλοκαύτωμα τοῦ πυρὸς καὶ ὁ Ἄγγλος μὲν πρόξενος ἀλλὰ Κρὴς Καλογεράκης μεθ' ἁτάσης τῆς οἰκογενείας του! . . .

Τὴν ἐπαύριον τῶν σφαγῶν τούτων ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐδήλωσεν ὅτι τῇ εἶνε ἀδύνατον νὰ παραμείνῃ ἀδιάφορος εἰς τὰς φρικαλεότητας ταύτας τῶν τυραννουμένων ἀδελφῶν της.

Καὶ τὴν 1)13 Φεβρουαρίου 1897 ὁ Γεώργιος Α' ἔδιδε τὴν διαταγὴν εἰς τὸν συνταγματάρχην Βάσσον νὰ καταλάβῃ ἐν ὀνόματί του τὴν Κρήτην μετὰ δυνάμεων ὑπὸ τὰς διαταγάς του. Τὴν ἐπαύριον δὲ τῆς ἀποστολῆς ἤρξαντο τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα νὰ συγκεντρώνωνται ἐπὶ τῶν Ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου.—Ἡ στρατιωτικὴ θητεία ἐν Ἑλλάδι: 2 ἔτη ἐνεργά, 8 ἔτη ἐφεδρείας καὶ 10 ἔτη ἐθνοφυλακῆς Καίτοι διὰ τῆς θητείας ταύτης δύνανται νὰ ἐπιστρατευθοῦν δυνάμεις περὶ τὰς 180,000 οὐχ ἧττον

ἡ Ἑλλὰς μόλις ἠδύνατο νὰ συγκεντρώσῃ 80,000 ἄνδρας, ἂν εἶχε τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν θάλασσαν ὅμως σχετικῶς μὲ τὸν στόλον τῆς Τουρκίας εἶχε τὴν ὑπεροπλίαν. Καί, καίτοι εἰς τὸν πόλεμον δὲν ἔδρασεν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ὠφέλησεν ὅμως ἀρνητικῶς, διότι ἐξηνάγκασεν — ὁ φόβος τῆς ὑπεροπλίας — τοὺς Τούρκους νὰ κρύψουν εἰς τὰ Δαρδανέλλια τὸν ἰδικόν των.

Ἡ Τουρκικὴ στρατιά. — Αὕτη συμπεριλαμβάνει 6 σώματα ἐνεργοῦ στρατοῦ πλήρη μετὰ τῶν ἐπιτελείων των.

Ἕκαστον σῶμα περιλαμβάνει 8 συντάγματα πεζικοῦ, 2 τάγματα ἑλαφρά, 1 τάγμα τοῦ μηχανικοῦ, 6 συντάγματα τοῦ ἱππικοῦ 16 πυροβολαρχίας καὶ 1 τάγμα σιδηροδρομικόν.

Ὁ στόλος των χάρις εἰς τὰς φροντίδας τοῦ Χασὰν πασᾶ ἐσήπετο εἰς τὸν Κεράτειον!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ος'.

Ὁ Διάδοχος.—Πρῶται ἀνταρτικαὶ εἰσβολαί — Ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου.—Πολεμικὴ δρᾶσις ἐν Θεσσαλίᾳ.—Ἐν Ἠπείρῳ.—Ἡ Ἅλωσις.

Ὁ ἐπίλογος τοῦ πολέμου.

Κατὰ τοὺς μῆνας Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον αἱ προπαρασκευαὶ πρὸς πόλεμον ἐξηκολούθουν πυρετωδῶς.

Ἡ Ἑλλὰς διαδοχικῶς ἐκάλει τὰς ἡλικίας τῶν ἐφέδρων της ὑπὸ τὰ ὅπλα, καὶ ἡ Τουρκία διηύθυνε πρὸς τὰ σύνορα τῆς Θεσσαλίας διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Θεσσαλονίκης σημαντικωτάτας δυνάμεις τὰς ὁποίας ἔθεσεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ **Ἐδχὲμ πασᾶ**.

Ὁ Διάδοχος. — Τὴν 17 Μαρτίου ὁ διάδοχος Κωνσταντῖνος ἦλθεν εἰς τὸ κεντρικὸν ἀρχηγεῖον τῆς Λαρίσσης συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς πριγκηπίσσης Σοφίας συζύγου του, καὶ ἀδελφῆς τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου, καὶ ὑπὸ τοῦ νεωτέρου του ἀδελφοῦ πρίγκηπος Νικολάου.

Τὴν ἐπαύριον τῆς ἀφίξεως του εἰς Λάρισσαν ἀνέλαβε τὴν ἀρχιστρατηγείαν.

Ἀλλὰ καὶ τὰ γεγονότα ἐπέσπευδον.

SISMANOGLIO

Πρῶται εἰσβολαί.—Τὴν ἡμέραν ἀκριβῶς ποὺ ἔφθασεν εἰς Λάρισσαν ὁ Διάδοχος συμμορία ἀτάκτων ὀργανωθεῖσα ὑπὸ τῆς **Ἐθνικῆς Ἑταιρίας**, ἧς ὁ πρόεδρος Γούσιος μαζῆ μὲ τὸν πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς εὑρίσκοντο εἰς τὰ σύνορα, εἰσέδυσεν εἰς τὸ Τουρκικὸν ἔδαφος. Τὸ ἀνταρτικὸν τοῦτο σῶμα εὑρίσκετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Τάκη Ἀλέξη, καὶ μόλις εἰσελθὸν προσέβαλε τουρκικὸν ἀπόσπασμα παρὰ τὰ Γρεβενά, τοῦ ἐφόνευσε μερικοὺς ἄνδρας καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὸ Ἑλλ. ἔδαφος.

Τὴν 28 Μαρτίου ἄλλη ἀνταρτικὴ ὁμὰς ὑπὸ τὸν Νταβέλην, Ζέρμαν, Ἀμίλκαν Κυπριάνην (Ἰταλὸν) εἰσέβαλεν εἰς τὸ Τουρκικὸν ἔδαφος. Κατέλαβε δὲ τὴν Τουρκικὴν θέσιν Φονικό, προσέβαλε λόχον Νιζάμιδων παρὰ τὸ Βαλτινὸν καὶ κατέλαβε τὰς διόδους μεταξὺ Μετσόβου καὶ Σαμαρίνας πρὸς δυσμὰς τῆς Δισκάτης καὶ Γρεβενῶν.

Μόλις δ' εἰσῆλθον ἀπέστειλαν προκηρύξεις πρὸς τοὺς Μακεδόνας καὶ Ἠπειρώτας ὅπως ὁμοθυμαδὸν ἐξεγερθῶσι καὶ πολεμήσωσι ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ Ἐδὲμ πασᾶς σύμφωνα μὲ τὰς ἐκ Κων(πόλεως διαταγὰς παρέμενεν ἀδρανῶν καὶ ἐντελῶς ἀμυνόμενος. Ἀλλ' ἐπὶ ταῖς διηνεκέσι ταύταις εἰσβολαῖς ἐτηλεγράφησεν εἰς τὴν Πύλην ὅτι αἱ ἀνταρτικαὶ ὁμάδες τὸν ἐπίεζον πολὺ καὶ ἔκαμον τὴν θέσιν του ἀφόρητον, διὸ ἐζήτει τὴν ἐντολὴν νὰ ὑπερβῇ τὰ σύνορα.

Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὁ Χαμὶτ ἐδίσταζε νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς συμβουλὰς τῶν ὑπουργῶν του οἱ ὁποῖοι τὸν συνεβούλευον νὰ διατάξῃ τὸν Ἐδὲμ πασᾶν ὅπως ἐπιτεθῇ. Κατὰ τὰ διαβούλια ἐκεῖνα τοῦ Γιλδὶζ διπρόσωπος ἦτο ἡ πορεία καὶ συμπεριφορὰ τοῦ Ἰζέτ.

Ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου.—Τέλος τὴν 6)18 Ἀπριλίου ἕνεκεν τῶν ἀνταρτικῶν ἐπιδρομῶν (ὡσαν αὗται ἀντεπροσώπευον τὴν ἐπίσημον Ἑλλάδα,) κηρύσσεται ὑπὸ τῆς Τουρκίας ὁ πόλεμος, καὶ ὁ Ἕλλην ἐν Κων[πόλει πρέσβυς Μαυροκορδάτος λαμβάνει τὰ διαβατήριά του. Ἐνῷ ὁ Δελιγιάννης ἀνέμενε τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς προτάσεως τοῦ Σώλσβαρυ ὅπως τὰ στρατεύματα ἀποσυρθῶσιν ἀπὸ τῶν συνόρων κατὰ 50 χιλιόμετρα!...

Διέταξαν λοιπὸν οἱ ἐν Κων)πόλει τὸν Ἐτὲμ πασᾶν νὰ βαδίσῃ ἐμπρός.

Αἱ πολεμικαὶ ἐργασίαι τοῦ πολέμου τούτου ὁ ὁποῖος διήρκεσε 30 ἡμέρας (6)18 Ἀπριλίου—6(18 Μαΐου 1897) αἰροῦνται εἰς δύο κεχωρισμένα πρὸς ἄλληλα μέρη τὴν πολεμικὴν δρᾶσιν ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ τὴν πολεμικὴν δρᾶσιν ἐν Ἠπείρῳ.

* * *

Η ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑ.

Πρὸς τὸ μέρος τοῦ ὄρους Ὀλύμπου, κατὰ τὸν Νεζερόν, χωρίον κείμενον εἰς τὴν λίμνην Λιβαδάκι, ἐρρίφθησαν οἱ πρῶτοι πυροβολισμοὶ ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων.

Τὴν προτεραίαν μάλιστα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα κατέλαβον τὰς θέσεις Μπαϊρακτάρι, Κορομάνι, Πέρδικα, Ξενολίμενο, καὶ Βαλόκον Ὅλαι αἱ πάροδοι τῶν ὀρέων ἀπὸ Νεζερὸν μέχρι τῆς Κούτρας ἐκ τοῦ μέρους τοῦ Τυρνόβου κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Ἀλλ' ὅλα τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα δὲν εἶχον τὴν τύχην νὰ διαρκέσουν ἐπὶ πολύ.

Ἡ μάχη τοῦ Τυρνάβου. —τὸ στρατηγικὸν σχέδιον τοῦ στρατάρχου Ἐδὲμ πασᾶ ἤρχισε μετ' ὀλίγον νὰ λαμβάνῃ σάρκα καὶ νὰ ἐκτελῆται· ἀπησχόλει ἀφ' ἑνὸς τοὺς Ἕλληνας εἰς Νεζερόν, ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῆς Ἀναλήψεως, ἐπεχείρει δὲ τὴν ἐπίθεσιν διὰ δύο στρατιωτικῶν σωμάτων ἐκ δύο μερῶν, διὰ τῆς παρόδου τῆς Μελούνας, καὶ διὰ τῆς πεδιάδος τοῦ Δαμασίου, ἐπιδιώκων τοιουτοτρόπως τὴν ἕνωσιν εἰς τὸν Τύρναβον ὅττις ἀπεῖχε μόνον 16 χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν Λάρισσαν ἔνθα εὑρίσκετο τὸ κεντρικὸν Ἑλληνικὸν ἀρχηγεῖον.

Ἐπὶ 36 ὅλας ὥρας διήρκησεν ἡ μάχη ἀδιάκοπος καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἵ τε ἐπιτιθέμενοι καὶ οἱ ἀμυνόμενοι ἐπέδειξαν θαύματα ἀνδρείας καὶ ἀντοχῆς. Οἱ Ἕλληνες βῆμα πρὸς βῆμα διημφισβήτουν τὸ ἔδαφος εἰς τοὺς ἐπιτιθεμένους Τούρκους. ἀλλὰ ὁ μεγαλείτερος ἀριθμὸς τῶν Τούρκων συνετέλεσεν νὰ νικήσουν τὰ Τουρκικὰ ὅπλα.

Τὴν 8 Ἀπριλίου οἱ Τοῦρκοι νικηφόροι διὰ τῆς ἐφόδου τῆς Μελούνας εἰσήρχοντο νικηταὶ καὶ τροπαιοῦχοι εἰς Θεσσαλίαν.

Μάχη τοῦ Μάτι.—Τὴν 9 Ἀπριλίου ἐγένετο ἡ μάχη τοῦ Γκριτζόβαλη καθ' ἣν νικήσαντες οἱ Τοῦρκοι ἐπροχώρησαν πρὸς τὸ Μάτι ἐκδιώκοντες τὰ πρὸ αὐτῶν Ἑλληνικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν ταξίαρχον Χρ. Μαστραπᾶν.

Εἰς τὸ Μάτι θὰ ἐδίδετο ἡ τελευταία καὶ ὁριστικὴ μάχη.

Τὸ Μάτι ὑπερησπίζετο ὑπὸ τοῦ Μαστραπᾶ ἔχοντος ὑπὸ τὰς διαταγάς του 6000 πεζικὸν καὶ 6 κανόνια.



Οἱ Βουλευταὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Ναυτικῆς Λέσχης Ἁγίου Στεφάνου.

Τὸ κύριον σῶμα τοῦ στρατοῦ ἵστατο ὄπισθεν καὶ ἐπεχείρει ἔφοδον ἐναντίον τοῦ Ραβενίου.

Ἡ μάχη τοῦ Μάτι διήρκεσε 3 ὅλας ἡμέρας· ἦτο διαρκὴς μονομαχία πυροβολικοῦ, καθ' ἣν τὸ πυροβολικὸν τῶν Τούρκων ἀνεδείχθη νικηφόρον.

Τὴν νύκτα τῆς 11 πρὸς τὴν 12 οἱ Ἕλληνες κατόπιν ἀσυναρτήτων διαταγῶν τοῦ ἀρχηγείου των ἐγκατέλειπον τὰς θέσεις των καὶ τὸ ἱππικὸν τοῦ Ἐτὲμ πασᾶ εἰσήρχετο εἰς Τύρναβον.

Αἱ δυνάμεις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ συνεκεντρώθησαν εἰς Λάρισσαν, τὴν ὁποίαν τὴν ἐπαύριον ἐξεκένουν οἱ Ἕλληνες ἐγκαταλείποντες ἐν τῇ βίᾳ αὐτῶν τὰς πλείστας πολεμικάς των προμηθείας εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ λαὸς καταληφθεὶς ὑπὸ πανικοῦ ἔφευγε πανοικεὶ πρὸς τὸν Βόλον ἀκολουθῶν τὸν πρὸς τὰ Φάρσαλα ὁδεύοντα ἐν ἀταξίᾳ στρατόν

Ἡ ἐκκένωσις τῆς Λαρίσσης ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ παρήγαγεν ἐν Ἀθήναις οἰκτρὰν ἐντύπωσιν· ὁ λαὸς ἤρξατο νὰ ἐξερεθίζηται καὶ νὰ λαμβάνῃ στάσιν ἀπειλητικὴν, ζητῶν τὸν αἴτιον, ἐκεῖ ἔνθα αὐτὸς καὶ μόνος ἦτο ὁ αἴτιος, διαβουκολούμενος ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν καὶ μηδέποτε φροντίσας νὰ φέρῃ εἰς τὰ πράγματα ἄνδρας ἱκανοὺς νὰ ὀργανώσωσι στρατιωτικῶς τὴν πατρίδα, ἑτοίμην νὰ διεκδικήσῃ τὰ ἀπαράγραπτα δίκαιά της.

Ὁ Βασιλεὺς πιεζόμενος ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τῆς ἀπειλητικῆς στάσεως τοῦ πλήθους, ἠναγκάσθη νὰ διώξῃ τὸν πρωθυπουργὸν Δηλιγιάννην καὶ νὰ μετακαλέσῃ τὸν Ῥάλλην

Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ὑπουργείου ὅμως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μεταβάλῃ τὰς τύχας τοῦ πολέμου.

Ὅτε τὰ συντρίμματα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ συνεκετροῦντο εἰς Φάρσαλα νὰ σχηματίσωσιν ἀμυντικὴν γραμμήν, ὁ Ἐτὲμ πασᾶς διὰ διαφόρων στρατιωτικῶν κινήσεων καὶ καταλήψεως πλευρικῶν θέσεων ἐξηνάγκασε τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐγκαταλείψωσι καὶ τὴν θέσιν ταύτην καὶ νὰ τραπῶσι τὴν εἰς Δομοκὸν ἄγουσαν.

Μάχη τοῦ Βελεστίνου. — Ὁ Τοῦρκος μέραρχος Χασὰν πασᾶς ὡς πρῶτον ὅρον τῆς πρὸς τὰ πρόσω πορείας του ἔταξε τὴν κατοχὴν τοῦ Βελεστίνου, διότι γιγνόμενος κάτοχος τῆς τοποθεσίας ταύτης ἠδύνατο νὰ κόψῃ τὴν σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν Βόλου Φαρσάλων καὶ ἡ τροφοδότησις τότε τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καθίστατο ἀδύνατος.

Τὸ Βελεστῖνον ὑπερησπίζετο ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Κ. Σμολένσκη, ὁ Σμολένσκης εἶναι ὁ μόνος Ἕλλην στρατηγὸς ὅστις κατὰ τὸν ἀτυχῆ διὰ τοὺς Ἕλληνας πόλεμον τοῦτον ἠδυνήθη νὰ δείξῃ ἀξίαν καὶ τόλμην στρατηγικὴν καὶ νὰ δοξάσῃ τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα. Ἐναντίον δεκάκις ἀνωτέρων τουρκικῶν — στρατιωτικῶν — δυνάμεων ἠδυνήθη νὰ ὑπερασπισθῇ ἀποτελεσματικῶς τὴν πάροδον τοῦ Πιλὰφ Τεπὲ καὶ νὰ ἀποκρούσῃ πάσας τὰς ἐφόδους τοῦ Χασὰν πασᾶ

Ἐξέστη ὁ Τουρκικὸς στρατὸς πρὸ τῆς θαυμασίας ἀντοχῆς τῆς δρακὸς ἐκείνης τῶν Ἑλλήνων ὑπερασπιστῶν τῆς παρόδου.

Ἀσυνήθειστος ὄντως εἰς τοιαύτην ἀντίστασιν ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων ἐδιπλασίαζεν τὰς προσπαθείας του πρὸς ἐκτόπισιν τῶν Ἑλλήνων πλὴν αἱ προσπάθειαι αὐτῶν ἀπέβαινον μάταιαι πρὸς τῆς ἐπιμονῆς τῶν Ἑλλήνων. Ἀτυχῶς τὴν 18—23 Ἀπριλίου ὁ στρατηγὸς Σμολένσκης βλέπων τὸ κύριον σῶμα τοῦ στρατοῦ ἐγκαταλεῖπον τὰ Φάρσαλα καὶ φοβούμενος μὴ κυκλωθῇ ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοχω-

ρήση κανονικῶς καὶ μηδόλως ἐνοχλούμενος ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὸν Ἄλμυρὸν, ὁδεύσας νυκτερινὴν πορείαν 28 ὅλων χιλιομέτρων.

Ἡ ἐκκένωσις τῶν Φαρσάλων. — Ὅτε ὁ γενναῖος στρατηγὸς Σμολένσκης ἠμπόδισε διὰ τῆς γενναίας του ἀντιστάσεως, τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ἡ δεξιὰ τοῦ Ἐτὲμ πασᾶ ἐξηκολούθει τὴν κυκλωτικὴν κίνησίν της, ἐκδιώκουσα τοὺς ἐνώπιον αὐτῆς Ἕλληνας τοὺς κατέχοντας τὴν Καρδίτσαν, καὶ ἡνοῦτο μετὰ τοῦ κεντρικοῦ σώματος διαθέτοντος 40000 ἄνδρας ἀπέναντι τῶν 20,000 τὰς ὁποίας διέθετεν ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ διάδοχος Κωνσταντῖνος εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Φαρσάλων.

Μετὰ μικρὰν μάχην, οὐχὶ πολλῆς σπουδαιότητος, ἐνώπιον τοῦ ὑπερέχοντος τουρκικοῦ πυροβολικοῦ ἠναγκάσθησαν οἱ Ἕλληνες στρατηγοὶ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς ἑαυτῶν θέσεις καὶ νὰ ὀπισθοχωρήσωσι πρὸς τὸν Δομοκόν.

Πρὶν ἐξακολουθήσῃ τὴν πρὸς τὸν Δομοκὸν ἄγουταν ὁ Ἐτὲμ πασᾶς καταδιώκων τοὺς Ἕλληνας, ἐθεώρησε καλὸν νὰ καταλάβῃ τὸν Βόλον· καὶ ὁ μὲν Ἑλληνικὸς στόλος ὁ ὑπερκοπίζων τὸν Βόλον ὀπισθοχώρησεν, οἱ δὲ Τοῦρκοι εἰσῆλθον εἰς τὸν Βόλον καὶ κατέλαβον τὴν πόλιν.

Οὕτω οἱ Τοῦρκοι ἐγένοντο κάτοχοι πάσης τῆς Θεσσαλίας.

Αἱ ἐπέμβασεις. — Ἡ στιγμὴ τῆς εἰρηνεύσεως ἀφίκετο. Ἡ Ἑλλὰς τὴν 29 Ἀπριλίου συγκατανεύσασα νὰ ἀνακαλέσῃ ἐκ Κρήτης τὸν στρατόν της καὶ τὸν ουνταγματάρχην Βάσσον καὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν αὐτονομίαν, αἱ δυνάμεις προσεφέρθησαν νὰ μεσολαβήσωσι μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων.

Ἡ μεσολάβησις τῶν Δυνάμεων ἐγένετο πάραυτα παρὰ τῶν δύο ἐμπολέμων δεκτή, ὁ πόλεμος ἐφαίνετο λήξας· οἱ Τοῦρκοι ὑπουργοὶ συνεσκέπτοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης, ὅτε ἀπρόοπτον ἐπεισόδιον ἦλθε νὰ ταράξῃ τὰς περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις.

Φήμη διεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὅτι 3,000 Ἕλληνες ἀπεβιβάσθησαν ἐν Αὐλῶνι καὶ ἐιούμενοι μετὰ τῶν ἐν Ἄρτῃ καὶ ἐν τοῖς μεθορίοις νὰ βαδίσωσι πρὸς τὰ ἐμπρός.

Αἱ διαπραγματεύσεις ἀμέσως διεκόπησαν καὶ ὁ στρατάρχης Ἐτὲμ πασᾶς ἐνέλαβεν ἀμέσως τὴν ἐπίθεσιν. Ὁ Τοῦρκος στρατάρχης ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῶν Φαρσάλων εἶχε λάβει ἀρκετὰς ἐνισχύσεις καὶ ἤδη ὁ στρατός του ἀνήρχετο εἰς 50,000 ἄνδρας ἔχων ἀπέναντί του τὸν ὑπὸ τὸν διάδοχον Ἑλληνικὸν στρατὸν ἐνισχυθέντα διὰ τῆς ταξιαρχίας Σμολένσκην καὶ ἀνερχόμενον εἰς 32,000 ἄνδρας.

Ἡ ἐν Δομοκῷ μάχη. Τὴν 11 πρωϊνὴν ὥραν τῆς 5 Μαΐου τρία τουρκικὰ τυντάγματα ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν ἑλληνικῶν πυροβολείων, ἅτινα περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐσφόδρυναν τὸ πῦρ των. Οἱ Τοῦρκοι ἐπροχώρουν δίχως νὰ ἀπαντοῦν εἰς τὸ ἑλληνικὸν πῦρ τοῦ κέντρου, αἱ δύο ὅμως πτέρυγές των, ἡ δεξιὰ καὶ ἡ ἀριστερά, ἐξετέλουν στρατηγικωτάτην κυκλοτερῆ κίνησιν.

Μάτην προσεπάθησαν οἱ Τοῦρκοι νὰ διασπάσουν τὸ ἑλληνικὸν κέντρον, αἱ προσπάθειαί των ἀπέβησαν εἰς μάτην, καὶ οὐδένα ἠδυνήθησαν νὰ ἐκτοπίσουν Ἕλληνα στρατιώτην, πλὴν ἡ δεξιὰ τῶν Ἑλλήνων ἡ ὑπὸ τὸν ταξίαρχον Μαστραπᾶν ἤρξατο νὰ ὀπισθοχωρῇ, μολονότι ἐστάλη ἐπικουρία ἐξ 6000 ἀνδρῶν καὶ δύο τηλεβολοστοιχιῶν. Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τὸ πῦρ ἔπαυσε καθ' ὅλην τὴν γραμμήν.

Ὁ Διάδοχος βλέπων τὴν ὀπισθοχώρησιν τῆς δεξιᾶς καὶ φοβούμενος κύκλωσιν διέταξε τὴν ὀπισθοχώρησιν πρὸς τὴν Λαμίαν.

Καὶ οὕτω ἔληξε ἡ **Θεσσαλικὴ ἐκστρατεία.**

Τὴν 18 Μαΐου ὑπεγράφη ἀνακωχή.

***

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ.

Μολονότι ἔσχεν ὀλιγωτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς τύχης τοῦ πολέμου ἡ ἐκστρατεία τῆς Ἠπείρου, δέον νὰ μνημονευθῇ διὰ τὰ δραματικά της ἐπεισόδια.

Τὸ σχέδιον τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπιτελείου συνίστατο εἰς τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίων καὶ εἰς τὴν διαίρεσιν τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ Τουρκικῶν δυνάμεων.

Οὕτω λοιπὸν Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐξ 25,000 ἀνδρῶν μετὰ τηλεβολοστοιχιῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ συνταγματάρχου Μάϊου συνεκεντρώθη εἰς τὴν Ἄρταν.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ἤρξαντο αἱ ἐχθροπραξίαι καὶ ἐνταῦθα.

Καὶ οἱ μὲν Τοῦρκοι ἐκανονιοβόλησαν τὸ Ἄκτιον καὶ κατώρθωσαν νὰ βυθίσωσι τὸ ἀτμόπλοιον Μακεδονία, ὅπερ προσεπάθει νὰ ἀνοιχθῇ εἰς τὸ πέλαγος, Ὁ δὲ Ἑλληνικὸς στόλος εἰσελθὼν ἐντὸς τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου ἤρξατο βομβαρδίζων τὴν Πρέβεζαν καὶ προξενῶν ζημίαν εἰς τοὺς Τούρκους.

Αἱ μονομαχίαι ὅμως αὗται τοῦ πυροβολικοῦ οὐδεμίαν ἐπέφερον σπουδαίαν ζημίαν.

Αἱ ἐν Ἄρτᾳ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἠδυνήθησαν νὰ διέλθωσι τὴν γέφυραν ἐπὶ τοῦ Ἀράχθου τὴν ἐνοῦσαν τὰς δύο ὄχθας καὶ ἐκδιώξαντες τοὺς Τούρκους εἰσῆλθον εἰς τὸ Τουρκικὸν ἔδαφος προχωροῦντες πρὸς τὴν Φιλιππιάδα.

Μάχη τῶν Πέντε πηγαδίων Τὴν 12 Ἀπριλίου τὴν 3 μεταμεσημβρινὴν ὥραν Ἑλληνικὸν ἀπόσπασμα ἐκ 1200 ἀνδρῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ συνταγματάρχου Κ Κουμουνδούρου προύχώρησεν ὡς ἐμπροσθοφυλακὴ καὶ κατέλαβε τὴν στρατηγικὴν θέσιν τῶν Πέντε Πηγαδίων.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Τοῦρκοι νομίζοντες ὅτι οἱ ὑπὸ τὸν Κουμουνδοῦρον ἦσαν πολυπληθεῖς ἐτράπησαν εἰς φυγήν, κατόπιν ὅμως ἰδόντες τὸ ὀλίγον τῆς Ἑλληνικῆς δυνάμεως ἐπῆλθον πολυπληθέστεροι καὶ μάχης γενομένης κατώρθωσαν νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ γίνωσι καὶ πάλιν κύριοι τῶν Πέντε πηγαδίων.

Μάχη τοῦ Γριμπόβου. — Ὁ συνταγματάρχης Βαϊρακτάρης ὁ ἀναπληρώσας τὸν Μάϊον ἐν τῷ ἀρχηγείῳ τοῦ ἐν Ἠπείρῳ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐλάμβανε διαταγὰς ἐξ Ἀθηνῶν τὴν 1 Μαΐου περὶ τὴν 6 ὥραν μετὰ μεσημβρίαν νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐπίθεσιν.

Καὶ ὄντως προχωρεῖ ἀναλαβὼν τὴν ἐπίθεσιν καὶ καταλαμβάνει τὸ Χανόπουλο Προχωρεῖ καὶ καταλαμβάνει τὰς ὑπωρείας τοῦ Γριμπόβου· ἐκεῖ ὅμως οἱ Τοῦρκοι ἐνισχυθέντες ἀντιτάσσουσι κραταιὰν ἄμυναν οἱ Ἕλληνες ὅμως κατόπιν τριημέρου μάχης καὶ πλείστων ἀπωλειῶν, κατόπιν τῆς ἐν Δομοκῷ ἥττης εἰς διαταγὴν ἐξ Ἀθηνῶν ὑπείκοντες ἀναγκάζονται νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Ἄρταν.

Καὶ οὕτω λήγει καὶ ἡ ἐκστρατεία τῆς Ἠπείρου, ἔνθα καὶ πάλιν

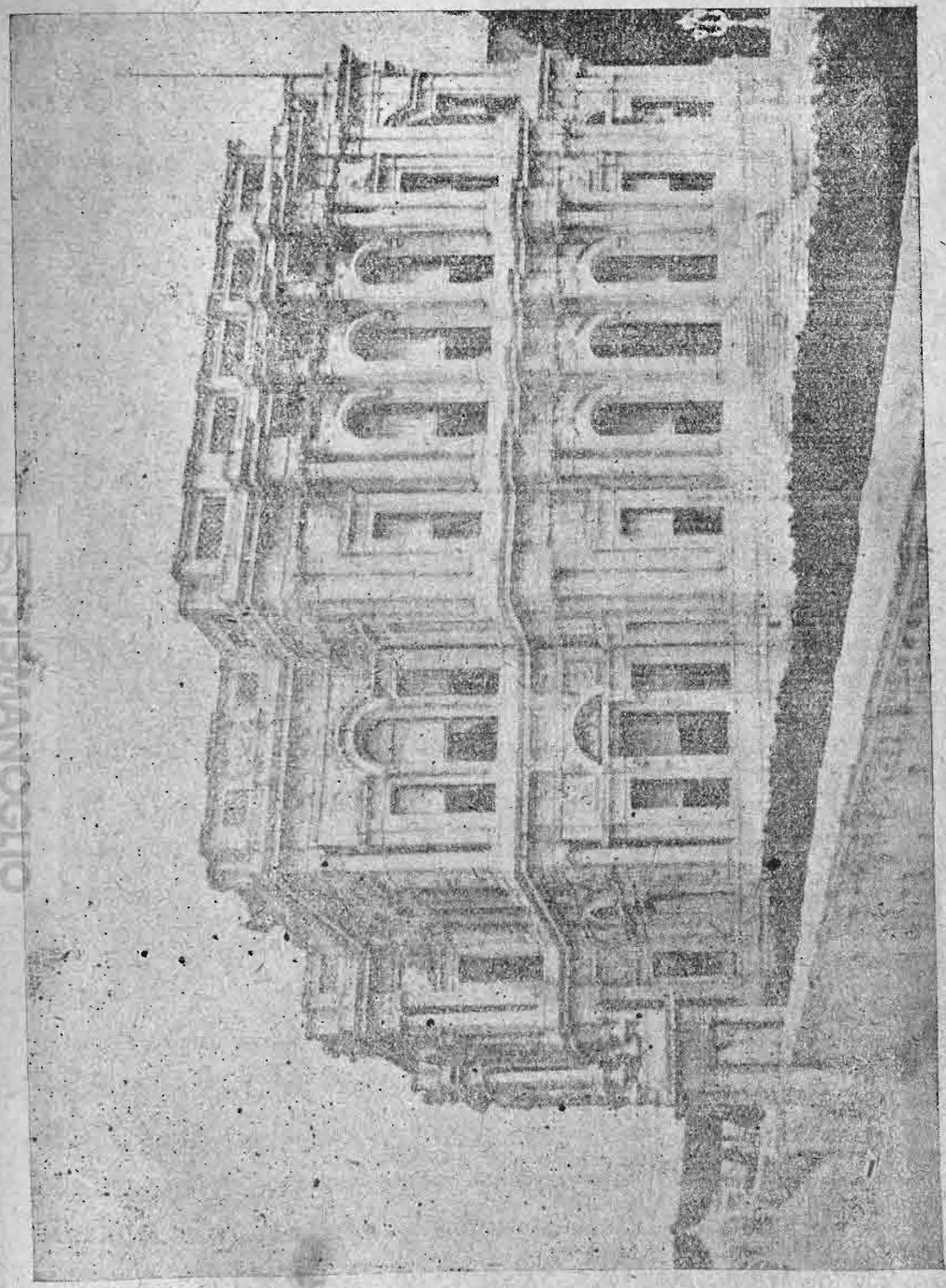
ἀπεδείχθη τὸ ἀπαράσκευον τῆς ἐπισήμου Ἑλλάδος πρὸς σοβαράν δρᾶσιν.

Καὶ οὕτω ἔληξεν ὁ πόλεμος ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἐπροκάλεσαν αἱ σφαγαὶ καὶ οἱ ἐμπρησμοὶ τῆς μεγαλομάρτυρος νήσου Κρήτης.

Δὲν ἐρχόμεθα δὲ εἰς τὰς λεπτομερείας τῶν μετὰ ταῦτα γεγονότων δηλαδὴ τὰ κατὰ τὴν ἀναιωχὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης κτλ.

Τοῦτο μόνον ἀναφέρομεν ὅτι εἰς τὸ Χαμηδικὸν σύστημα τὸ ὁποῖον ἕνεκεν τῶν Ἀρμενικῶν σφαγῶν καὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐξεγέρσεων ἐφαίνετο ὅτι ἔβαινεν εἰς τὴν ὁλικήν του δύτιν, ἀφοῦ οἱ δύο αὐτοκράτορες τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Αὐστροουγγαρίας προεξοφλοῦντες ταύτην (τὴν κατακερμάτισιν) διὰ τῆς ἐν Μυρστέγῃ (τῷ 1897) συνετεύξεώς των ἔθετον τὰς βάσεις κατ' ἐπίφασιν μὲν τοῦ **statu quo ante bellum** ἀλλὰ κυρίως ποίας χώρας τῆς Τουρκίας ἕκαστος νὰ καταλάβῃ ἐὰν ἀλλοία ἐγένετο ἡ ἔκβασις τοῦ πολέμου, ναὶ ἔδωκεν ζωὴν εἴπομεν εἰς τὸ Χαμηδικὸν σύστημα τῆς Τουρκίας· εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα τὴν καταφρόνησιν τῶν περιοίκων, τὸν διεθνῆ οἰκονομικὸν ἔλεγχον, 100,000,000 φράγγων ὡς ἀποζημίωσιν καὶ τὴν διαρρύθμισιν τῶν συνόρων ὑπὲρ τῆς Τουρκίας.

Τὸ μόνον δὲ καλὸν διὰ τὴν Ἑλλάδα τὸ ὁποῖον προῆλθεν ἐκ τοῦ πολέμου εἶνε ὅτι κατέδειξεν εἰς τὸν λαόν της τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν πολιτικῶν της ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι πάντοτε **ἐπροθυμοποιήθησαν** νὰ τὴν ἔχουν ἀπαράσκευον εἰς κάθε σοβαρὰν περίπτωσιν, εἰς κάθε ἐπελθόντα κίνδυνον. Παραμύθια δ' εἶνε τὰ λεγόμενα τῶν πολιτικολόγων τούτων, οἱ ὁποῖοι διὰ νὰ δικαιολογηθοῦν ἔλεγον ὅτι πάντοτε προσκόμματα παρενέθετον αἱ ζηλοτυποῦσαι τὸ μεγαλεῖον (sic) τῆς Ἑλλάδος. Ἐπείσθη σήμερον τὸ κακόμοιρον ἔθνος



ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝ ΧΑΜΙΤ ΤΟΥ Β'. ΦΥΛΛ. 39
Ἐκδοτικὴ ἑταιρία ΜΕΝΤΖΟΥ καὶ Σας

Τὸ ἐν Βεϊλέρβεη ἀνάκτορον τοῦ Σουλτὰν Ἀζίζ.

ὅτι ἐκεῖνον μόνον τὰ ἔθνη καθὼς καὶ τὰ ἄτομα φοβοῦνται καὶ ὑποστηρίζουν ὁ ὁποῖος εἶνε **ἰσχυρός**.

Διὸ καὶ νέα ζύμωσις ἤρξατο νὰ ἀναφαίνεται εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα, ζύμωσις ἥτις πολὺ ἐπὶ τὰ πρόσω θὰ ἔβαινεν εἰμὴ τὰ πρότερα εἴδωλα οἷον ἡ ἐπάρετος συναλλαγὴ κτλ. δὲν ἐξεμηδενίζοντο. Διότι οὕτως ἡ ἀναραινομένη ζύμωσις προχωρεῖ καίτοι κατὰ τὸν ρυθμὸν τῆς χελώνης!

Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὸ Κρητικὸν ζήτημα, αὐτὸ εἰσῆλθεν εἰς ἄλλην ὁδόν.

Ἔλαβον ταύτην ὑπὸ τὴν προστασίαν των αἱ ἓξ Δυνάμεις, ἐξ ὧν ἀπεσύρθησαν μόνον ἡ Γερμανία καὶ ἡ Αὐστρία. Καὶ μετὰ πολλὰς διακοινώσεις διώρισαν ἐκεῖ ὡς **Ὕπατον Ἀρμοστὴν** τὸν πρίγκηπα Γεώργιον τῆς Ἑλλάδος.

Κατόπιν δὲ μετὰ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ Θερίσου ὑπὸ τὸν Βενιζέλον αἱ Δυνάμεις συγκατετέθησαν εἰς νέαν παραχώρησιν. Ὁ μὲν Γεώργιος παρητήθη, ὁ δὲ Ὕπατος Ἀρμοστὴς θὰ εἶνε εἰς τὸ ἑξῆς Ἕλλην ὑποδεικνυόμενος ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Γεωργίου, καὶ τοιοῦτος ἐξελέγη πρῶτος ὁ πολιτικὸς Ἕλλην κ. Α. Ζαΐμης.

Ἡ χωροφυλακὴ καὶ ἡ πολιτοφυλακὴ τῆς νήσου βαθμηδὸν μετὰ τοὺς Ἰταλοὺς ἀνετέθη εἰς Ἕλληνας ἀξιωματικούς.

Καὶ τέλος μεθ' ὅλα τὰ ἀλόμενα καὶ τοὺς γεννηθέντας ἐσχάτως φόβους ἡ Κρήτη θὰ πέσῃ ὡς ὥριμος καρπὸς εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητρὸς πατρίδος, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι θὰ ἐγκεντρίσῃ νέαν ζωὴν καὶ νέαν ὀργῶσαν σταδιοδρομίαν.

Καὶ ὅταν ἀρθῇ ἐκ τοῦ μέσου τὸ πρόσκομμα τοῦτο τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, καὶ τώρα πλέον ποὺ δὲν ὑπάρχει Χαμίτ, χάρις εἰς

τὰς πατριωτικὰς ἐνεργείας τῶν Νεοτούρκων, οἵτινες ἀναμφιβόλως καὶ θὰ καθιερώσουν τὴν δικαιοσύνην — διότι πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἐκτὸς τῆς δικαιοσύνης ζητεῖ ὁ Ἕλλην — ἀναμφιβόλως θὰ συνδεθοῦν στενώτατα καὶ θὰ προχωρήσουν τοῦ λοιποῦ ἐν τῇ προόδῳ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀποτρέποντες καὶ τὸν ἐκ Βορρᾶ κίνδυνον!

SISMANOGLIO

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΖ'.

Συνωμοσία τῷ 1896 τῶν Νεοτούρκων κατὰ τοῦ 'Απτοὺλ Χαμέτ.—'Ετέρα συνωμοσία τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς.—Τὸ βγάλσιμο τῶν ὀδόντων τῆς ἀδελφῆς τοῦ Χαμέτ.

'Εκ τῆς παραθέσεως τῶν γεγονότων τούτων ὁ ἀναγνώστης θὰ ἐξεπλάγη ἴσως καὶ θὰ ἐνόμισεν ὅτι παρεξετράπημεν τοῦ θέματός μας. 'Απ' ἐναντίας ὅμως κατεβάλαμεν πάντα κόπον ἵνα διαλευκάνωμεν ὅλην τὴν σκοτεινὴν ἱστορίαν τοῦ μεγαλειτέρου τυράννου ὅλων τῶν αἰώνων, καὶ ἐν βραχεῖ νὰ ἐκθέσωμεν ὅσα ἱστορικὰ γεγονότα ἔλαβον χώραν κατα τὴν 33ετῆ βασιλείαν του.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μετὰ τὰ 'Αρμενικὰ καὶ πρὶν τοῦ 'Ελληνοτουρκικοῦ πολέμου ἔλαβε χώραν γεγονὸς τὸ ὁποῖον ἂν δὲν ἀνεκαλύπτετο προώρως, ἤθελεν ἐπιφέρει τὴν πτῶσιν καὶ ἐκθρόνισιν τοῦ 'Αβδοὺλ Χαμὶτ κατὰ τὸ 1896.

Ἦτο συνωμοσία τῆς ἐκθρονίσεως ὑπὸ τῶν **Νεοτούρκων.**

Πιστεύομεν δὲ λίαν προσεχῶς νὰ ἐκδώσωμεν λεπτομερῆ καὶ ἀμερόληπτον ἱστορίαν τῶν Νεοτούρκων, οἱ ὁποῖοι ἐδῶ καὶ ἐν τῇ Δύσει τόσον ἠργάσθησαν ὑπὸ τοῦ κατὰ κρημνῶν φερομένου ταλαιπώρου τούτου κράτους.

Σχετικῶς δὲ μὲ τὸ παρὸν θέμα μας ἀναφέρομεν ὅτι ἐν μὲν τῇ Τουρκίᾳ τὸ γνωστὸν πλέον κομιτᾶτον τῶν Νεοτούρκων ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἕνωσις καὶ Προόδος» εἶχεν ὡς πρόεδρον τὸν Χατζῆ 'Αχμὲτ ἐφέντην ἐξορισθέντα εἰς Φεζὰν μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς κάτωθι σύνωμοσίας, ἐν δὲ τῷ ἐξωτερικῷ τὸν Μουρὰτ βέην ἐκδότην τῆς «Μιζάν, καὶ τὸν 'Αχμὲτ Ριζᾶ βέην συντάκτην τῆς «Μεσβερέτ.»

Εἴπαμεν δὲ καὶ Μουρὰτ βέην πράγματι οὗτος εἶνε ὁ ἤδη εἰς ἰσόβια δεσμὰ καταδικασθεὶς Μουράτ. Οὗτος εἶχε γίνει γνωστὸς καὶ φημισθῇ παρὰ τῷ λαῷ διὰ τοῦ μυθιστορήματός του **Τουρφαμὶ-Τουρφανταμὶ** καὶ τῆς **Γενικῆς Ἱστορίας.** 'Αλλὰ φαίνεται πῶς εἶχε ἐλαστικὴν τὴν συνείδησιν, διότι ἀκολούθως ἐπείσθη εἰς τὰ λόγια τοῦ Χαμὶτ διὰ μέσου τοῦ ἀρχιχαφιὲ 'Αχμὲτ Τζελαλεδὶν πασᾶ καὶ τοῦ στρατηγοῦ Τουρσῆ. καὶ ἦλθεν εἰς Κων)πολιν νὰ ἐφησυχάσῃ ἐπαναπαυόμενος εἰς τὰ δῶρα καὶ τιμὰς πού τοῦ ἐπεδαψίλευεν ὁ Χαμὶτ.

'Ο δὲ 'Αχμὲτ Ριζᾶ βέης εἶνε ὁ νῦν πρόεδρος τῆς Βουλῆς, ὁ ὁποῖος ἀφότου κατενόησε τὸ ὀλέθριον σύστημα τοῦ Χαμὶτ—ἦτο ἐπιθεωρητὴς τῆς παιδείας τοῦ νομοῦ Προύσης—κατέφυγεν εἰς Εὐρώπην καὶ ἀπὸ χώρας εἰς χώραν, ὅπου τὸν κατεδίωκεν ὁ Χαμὶτ διὰ τοῦ ἐμπίστου του ὀργάνου τοῦ ἐν Παρισίοις πρεσβευτοῦ Μουνὶρ πασᾶ, πενόμενος ἠργάζετο ὑπὲρ τῆς μεγάλης ἰδέας.

Καίτοι δὲ πλειστάκις ὁ Χαμὶτ τοῦ ὑπεσχέθη θέσεις καὶ τιμὰς ἂν παύσῃ τὸν ἀγῶνά του, οὐχ ἧττον ἐκεῖνος παρέμεινεν ἀκλόνητος εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις του μέχρι τοῦ τέλους. Καὶ ὅλοι τῆς Τουρκίας οἱ λαοὶ ἀπολαμβάνουν σήμερον ὅσα ἐκεῖνος τόσον καιρὸν κατατρυχόμενος ἐπεδίωκεν

Διὰ νὰ μὴ φύγωμεν ἀπὸ τὸ θέμα μας (ἂς φυλάξῃ ὁ ἀναγνώστης τὴν ὑπομονήν του διὰ τὸ προσεχὲς περὶ Νεοτούρκων ἔργον μας, ὅπου θὰ παρελάσουν ὅλα τὰ μαρτύρια, καὶ ὅλοι των οἱ ἀγῶνες πρὸς ἐπικράτησιν) ἐρχόμεθα ἀμέσως εἰς την κατὰ τὸ 1896 τυχαίως ὅλως ἀνακαλυφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Σὲρ χαφιὲ τῶν στρατιωτικῶν σχολῶν Ἰσμαὴλ πασᾶ.

Τὸ κεντρικὸν Κομιτᾶτον τῆς Κων)πόλεως ἐκράτει εἰς ἐντελῆ συνάφειαν καὶ ὑπακοὴν τὰ ὑποκομιτᾶτα, ἡ ἀναμεταξύ των δ' ἁρμονία ἦτο ἀρίστη, ὥστε ἀπεφάσισαν τότε νὰ φέρουν εἰς τὰ πράγματα τὸν Μουρὰτ Ε' τὸν νόμιμον κυριάρχην Τὸ σχέδιόν των δὲ συνέκειτο ὅπως αἰφνιδίως καταλάβουν τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἐν πλήρει συνεδρίῳ καὶ κηρύξουν ἔπτωτον τὸν Ἀπτοὺλ Χαμὶτ καὶ ἀντ' αὐτοῦ τὸν Μουράτ. Καθ' ἣν περίπτωσιν ἀπετύγχανον διὰ τὸν Μουράτ, τὸν νῦν εὐκλεῶς ἀνάσσοντα Μεχμὲτ τὸν Ε'.

Ὁ ἐπιφορτισθεὶς δὲ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιον ἦτο ὁ Κιαζὶμ πασᾶς διοικητὴς τότε τῆς 1ης μεραρχίας, κατόπιν δὲ τοῦ σιδηροδρόμου Χετζάζης ἐπιθεωρητής.

Ὅλα δ' ἦσαν ἕτοιμα, ὁπόταν ὁ μακαρίτης στρατηγὸς Νετζὶπ πασᾶς πρώην πρεσβευτὴς ἐν Μαδρίτῃ ἐπεζήτησε μερικὰς παρατηρήσεις διὰ τὸ σχέδιον τῶν μεταρρυθμίσεων. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ συζητήσουν ἐκ νέου. Ἀλλ' ἡ βραδύτης ἐκείνη ἀπώλεσε τὸ πᾶν.

Ὁ Ναδὶρ βέης, διευθυντὴς τῆς Σχολῆς Νουμουνέϊ Τερεκῆ ἦτο ὁ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ κεντρικοῦ Κομιτάτου. Αἱ σχέσεις του ἦσαν πολυπληθεῖς καὶ ἡ ἐπιρροή του σημαντική, ὥστε νὰ ἐκμεταλλεύηται ταῦτα ὑπὲρ προσελεύσεως ὀπαδῶν.

Μεταξὺ δὲ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι δὲν ἀπήντησαν εἰς τὰς ἐκεσίας του

ἦτο καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς παλαιούς του μαθητὰς καὶ ἀπὸ τοὺς μᾶλλον ἐπιστηθίους κατόπιν φίλους, ὁ Ναζχὰρ-βέης, γαμβρὸς τοῦ Ἰσμαὴλ πασᾶ.

Τὴν προτεραίαν τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἔμελλε νὰ λάβῃ χώραν ἡ συνωμοσία, ὁ Ναδὶρ βέης μετέβη εἰς τὸ καφενεῖον Τοκατλιὰν ὅπου ἀκριβῶς, καὶ κατὰ δυστυχίαν συνήντησε τὸν Ναζχὰρ-βέην μὲ τὸν πενθερόν του. Ὁ Ναδὶρ ἐδράξατο τῆς εὐκαιρίας νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς ἱκεσίας καὶ προσπαθείας του. Βλέπων δ' ὅτι εἰς μάτην ἐκοπίαζεν καὶ πικρασυρθεὶς ὑπὸ τῆς φιλίας του, ἐκραύγασε: «ἀγαπητέ μου φίλε, πόσον λυποῦμαι διὰ τὴν ἐπιμονήν σας! αὔριον θὰ εἶνε πολὺ ἀργά, καὶ ἀλλοίμονον εἰς ἐκείνους ποὺ δὲν εἶνε μαζί μας!»

Οἱ ἀσύνετοι ἐκεῖνοι λόγοι ἔκαμον τὸν Ἰσμαὴλ πασᾶν νὰ προσέξῃ καὶ μυρισθεὶς κάτι τι, ἤρχισεν ἐν ὀνόματι τοῦ ἀγαπητοῦ του γαμβροῦ νὰ τὸν παρακαλῇ νὰ συμμεθέξῃ, κ' αὐτὸς Ἀπατηθεὶς ὅτε ὁ Ναδὶρ ἤρχισε μέσες — ἄκρες νὰ ἀναφέρῃ περὶ τοῦ σοβαροῦ τοῦ ζητήματος καὶ ἐν τῇ ῥύμῃ τῆς ὁμιλίας ν' ἀναφέρῃ μερικὰ ὀνόματα.

Μετὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τοῦ καφενείου. ὁ μὲν Ναδὶρ ὡδηγήθη εἰς τὸ παλάτι ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του, ὁ δὲ Ἰσμαὴλ-πασᾶς χωρὶς νὰ χάσῃ στιγμὴν ἔρχεται εἰς τὸ Γιλδίζ, ὅπου ἐπειγόντως ζητεῖ νὰ ἴδῃ τὸν Ἀπτοὺλ Χαμίτ. Ὅπερ καὶ ἐγένετο. Μετ' ὀλίγον πάραυτα ἀστυνόμοι ἀπεστάλησαν πανταχοῦ ὅπου κατοίκουν οἱ ὑποδειχθέντες ἐν τῇ ῥύμῃ τῆς ὁμιλίας τοῦ Ναδίρ. Συλλαμβάνονται ἀνεξαιρέτως καθὼς καὶ αἱ οἰκογένειαι των ἀκόμη Φέρονται εἰς τὸ ἀποτρόπαιον Γιλδίζ καὶ ἐκεῖ ἀνακρίνονται σωρηδόν, καὶ διὰ τῶν διαφόρων βασανιστηρίων, χειροτέρων καὶ τῆς Ἱερᾶς ἐξετάσεως, ἀναγκάζονται νὰ καταδώσουν καὶ ἄλλους συνωμότας. ὁ Κιαζὶμ ἀποστέλλεται ὡς

νομάρχης Σκόδρας. Οἱ λοιποὶ δια τῆς **Σακκάριας** τῆς Μαχσουσὲ μεταφέρονται εἰς διαφόρους λιμένας, ὁπόθεν ἀπεστάλησαν εἰς Τρίπολιν, Φεζὰν καὶ Γεμένην. Ὁ Χατζῆ Ἀχμὲτ ἐφέντης (πρόεδρος τοῦ Κομιτάτου), εἰς Φεζάν, ὅπου καὶ ἀπεθανεν, ὁ Σέχης Ναΐλ ἐφέντης μεθ' ὅλης του τῆς οἰκογενειας εἰς Χόμς, ὁ ἀδελφός του εἰς Βεγγάζαν ὁ διάσημος Κοῦρσ; Σέχης Ἀβδοὺλ Καδὶρ εἰς Μέκκαν, ὁ Σκμπρῆ ἐφέντης εἰς Μοσούλλην, ὁ Ἀβνῆ καὶ Ζεκκὴ βένδες εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μ. Ἀσίας.

Ὁ δὲ ἀκούσιος καταδότης ἐτιμήθη καὶ ἐπαρασημοφορήθη Ἀλλὰ ταῦτα τὸν ἔκαμον νὰ βαρύνωνται μεγάλως ἐπὶ τῆς συνειδήσεώς του καθ' ὅλην του τὴν ζωήν

Ὅσοι δὲ ἐκ τούτων κατώρθωταν ν' ἀποδράσουν κατέφυγον εἰς Εὐρώπην πέριξ τοῦ Μουρὰτ-βέη ἢ τοῦ Ἀχμὲτ-Ριζᾶ βέη

Καὶ οὕτω ἀπέτυχεν ἡ ἀπόπειρα ἐκείνη, ὅπως καὶ ἄλλη τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς τοῦ Παγκαλτιου ἀπέτυχε τὸ ἑπόμενον ἔτος. Συλληφθέντες οἱ ἀτυχεῖς ἐκεῖνοι μαθηταὶ κατεδικάσθησαν τὴν 2 Ἰουνίου 1897 (ν ἡμ.) πάντα 13 εἰς θάνατον, 22 εἰς ἰσόβια δεσμὰ καὶ 46 εἰς φυλάκισιν ἀπὸ 6 μηνῶν μέχρις 20 ἐτῶν, ἀφοῦ τοὺς ὑπέβαλον προηγουμένως εἰς ἀνήκουστα μαρτύρια. Τοῦ δὲ δικαστηρίου τοῦ δικάσαντος τὸ ἄνθος τῆς Τουρκίας ἐκείνης ἦταν ὁ Ρεσὶτ πασᾶς (ἀδελφὸς τοῦ ἀρχιλέφτη Ριδβὰν πασᾶ, ναυάρχου) πρόεδρος, ὁ ναύαρχος Ταγιὰρ πασᾶς, ὁ Μπεχτσὲτ βέης, ὁ συνταγματάρχης Ἀχμὲτ βέης καὶ ὁ καϊμακάμης Φαὶκ βέης. Ἀλλὰ καὶ ἔκτοτε ἐξηκολούθει νὰ ὑφίσταται τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο . . !

* * *

Εἰς τὴν φάλαγγα τὴν διαρκῶς ἐξογκουμένην τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ Νεοτούρκων προσετέθη καὶ ὁ φιλελεύθερος γαμβρός του, ὁ Μαχμοὺτ Νταμὰτ πασᾶς — δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν αὐτὸν μὲ τὸν ἕτερον ὁμώνυμόν του σύγγαμβρον, ὁ ὁποῖος ἐξωρίσθη εἰς Ταΐφαν καὶ ἐστραγγαλίσθη μετ' ὀλίγον μαζῆ μὲ τὸν μέγαν Μιτχὰτ πασᾶν. Μὲ τὴν παροῦσαν εὐκαιρίαν ἀναφέρομεν καὶ τὸ ἑξῆς χαρακτηριστικὸν τοῦ Χαμὶτ Μαθοῦσα ἡ σύζυγός του καὶ ἀδελφὴ τοῦ Σουλτάνου ὅτι ἀποστέλλεται εἰς ἐξοσίαν ὁ σύζυγός της προστρέχει καὶ καθικετεύει κλαίουσα τὸν Χαμὶτ νὰ φεισθῇ αὐτοῦ.

— Τί λέγεις, τί παραληρεῖς αὐτοῦ, κυρούνα ; ἀπαντᾷ ὁ Χαμίτ. Πρέπει νὰ ἐκλέξῃς μεταξὺ τοῦ ἀδελφοῦ σου καὶ τοῦ σιζύγου σου !

Ἀλλ' εἰς τὰς παρακλήσεις της ἡ δυστυχὴς γυναῖκα ἐπιμένουσα, ὠργίσθη ὁ Χαμιτ

Πήγαινε ', τὸ διάβολο, τὴς λέγει.

Καὶ καθὼς ἦτο γονατιστὴ πρὸς ἱκεσίαν τῆς δίδει μίαν κλωτσιάν, ὥστε τῆς ἔβγαλεν ὅλα τὰ ἐμπρόσθια δόντια !

Λοιπὸν καὶ ὁ νεώτερος Μαχμοὺτ Νταμάτ, ὁ πατὴρ τοῦ Σαμπαχεδίν, περὶ τὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1899, μὴ ἀνεχόμενος τὴν ἀδικίαν καὶ τυραννίαν τοῦ Χαμίτ, ἐπροτίμησε νὰ φύγῃ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ἀφοῦ μίαν ὁλόκληρον ἡμέραν ἐκρύβη εἰς τὴν ἀνθρακαποθήκην ἑνὸς ρυμουλκοῦ !

Καὶ ἐνῷ τὸν ἀνεζήτουν διὰ τῶν χαφιέδων ἐπὶ τοῦ **Κόγγου,**

αὐτὸς ἀνεχώρησε διὰ τῆς **Γεωργίας** τοῦ Πακέ, εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὴν 5/18 Ἰανουαρίου τοῦ 1903.

Εἰς τὸ περὶ Νεοτούρκων ἔργον μας θὰ ὡμιλήσωμεν ἐκτενέστερα περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς δράσεώς του.

Ἀλλ' εὐθὺς ἀμέσως ἐρχόμεθα τώρα εἰς τὸν μυθώδη πλέον Φεχίμ πασᾶν καὶ τὴν λοιπὴν κλίκαν τῶν χαφιέδων καὶ τῆς κατασκοπείας, τὴν ὁποίαν ὁ Χαμὶτ ἀνήγαγεν εἰς ἐπιστήμην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΗ'.

Ἡ κεντρικὴ ἕδρα τοῦ χαφιελικίου τὸ Γιλδίζ.—Ὁ Χατζὴ Χασὰν πασᾶς, ὁ Ταχσὶν, ὁ Ἰζέτ, ὁ Ραγὶπ ὁ Σεβκέτ, ὁ Φαΐκ, ὁ Καδρῆ, ὁ Ταχίρ, ὁ Μουνήρ, καὶ οἱ περιώνυμοι Μπαχρῆ καὶ Φεχὶμ πασάδες.

Ὅλα λοιπὸν τὰ ἀνωτέρω συμβάντα, ὁ μοχθηρός του καὶ περίφοβος χαρακτήρ, ἡ ἀπόπειρα τοῦ Ἀλῆ Σουαβῆ, τῶν Νεοτούρκων κτλ. ἐξηνάγκασαν τὸν Ἀβδοὺλ Χαμὶτ νὰ ἀναγάγῃ τὴν κατασκοπείαν εἰς ἐπιστήμην, καὶ νὰ μεταβάλῃ τὴν Τουρκίαν καὶ ἴδιως τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς Κόλασιν! Ἡ Βενετία τῶν Δογῶν καὶ ἡ Ρώμη τοῦ Τιβερίου ἦσαν Παράδεισος ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν τὰ τετριμμένα αὐτὰ καὶ ἂς ἔλθωμεν εἰς μερικὰς λεπτομερείας.

Ἡ κεντρικὴ ἕδρα τοῦ ἀναπτυχθέντος χαφιελικιοῦ εὑρίσκετο εἰς τὸ Γιλδίζ, ἡ καθημερινὴ δὲ πεῖρα τοῦ Χαμὶτ τὸν ἔκαμε νὰ ἱδρύσῃ καὶ κατασκοπείαν τῶν χαφιέδων! Οἱ ἀρχηγοὶ δὲ ἦσαν ὁ Χατζὴ Χασὰν πασᾶς, καὶ κατόπιν προστετέθησαν ὁ Ταχσίν, ὁ Ἰζέτ, ὁ Ραγίπ, ὁ Σεβκέτ, ὁ Φαΐκ, ὁ Καδρῆ καὶ ὁ Ταχίρ πασάδες, ἐνῷ ταὐτοχρόνως κατεῖχον καὶ ἄλλας ἐπισήμους θέσεις.

Ἐκτὸς δὲ τοῦ λαοῦ κατεσκόπευον ἀκόμη καὶ αὐτοὺς τοὺς ὑπουρ-

γούς. Κάθε ὑπουργὸς διὰ νὰ ἀπορύγῃ τὴν συκοφαντίαν ἠναγκάζετο νὰ κάμνῃ τζουρνάλια ἐκθέτων τὰ ἑκάστης συνεδρίας τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου! . . .

Διὰ νὰ ἔλθουν δὲ νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ Γιλδίζ καὶ ν' ἀναχωρήσουν ὤφειλον ν' ἀκολουθήσουν προδαγεγραμμένον δρόμον, ἄλλως αὐθωρεὶ πρυσεκαλοῦντο εἰς τὸ Γιλδίζ διὰ νὰ δώσουν λόγον τῆς παρεκκλίσεως τῆς ὁδοῦ των.

Ἰδοὺ ἕνα παράδειγμα.

Ὁ ἀποθανὼν πρώην Μέγας Βεζύρης Χαλὶλ Ριφὰτ πασᾶς ἔπασχεν ἀκράτειαν οὔρων.

Μίαν ἡμέραν κατερχόμενος τοῦ Γιλδίζ καὶ πιεσθεὶς ὑπὸ τῆς ἀσθενείας ταύτης κατῆλθεν εἰς ἕνα Καρακόλι. Πάραυτα ἡ κατάβασις ἐτηλεγραφήθη εἰς τὸ Γιλδίζ. Ὁ Χαμὶτ φαντάζεται συνωμοσίαν, καὶ τηλεγραφικῶς, διατάσσεται πάραυτα νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Γιλδίζ.

Μόλις ἐλθὼν εἰς τὰ ἀνάκτορα τὸν ἐρώτησεν ὁ Χαμὶτ.

— Τί ἔκαμες εἰς τὸ Καρακόλι;

— Τί ἔκαμα; ἀπήντησεν ὁ Χαλὶλ Ριφαάτ, νά, ἰδού, καὶ λέγων ταῦτα μισοάνοιξε τὴν σταμπούλιναν του, καὶ δεικνύει τὸ καταβρεγμένο πανταλόνι του!

Δὲν ἐπρόφθασεν ὁ δυστυχὴς νὰ οὐρήσῃ, τόσον τάχιστα ἐκλήθη εἰς τὰ ἀνάκτορα.

Ἰδοὺ δὲ πῶς ἦτο μεμερισμένα τὰ μέρη τῶν Σὲρ χαφιέδων τούτων· ὁ Νετζὶπ Μελχαμὲ ἐπέβλεπε τὸν ἀριστοκρατικὸν κόσμον τοῦ Πέραν. Ὁ Ἰσμαὴλ πασᾶς τὰς Στρατιωτικὰς σχολάς, τὰ Πανεπιστήμια καὶ τοὺς Μεδρεσέδες, ὁ Φεϊζῆ-βέης (ἐπιθεωρητὴς τῶν δικαστηρίων

Κων[πόλεως) τὸν βίον τῶν ἀνωτέρων βαθμούχων. Ὁ Ρεσὶτ πασᾶς (ἀδελφὸς τοῦ Ριδβὰ) τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ εἶχε τὸ ἀρχηγεῖόν του εἰς Τὰς Κισλὰ ὅπου ἐδίκαζε καὶ κατεδίκαζε τοὺς Νεοτούρκους. Ὁ Ριζᾶ πασᾶς ὑποδιευθυντὴς τῶν Στρ. Σχολῶν ἦτο ἐπιφορτισμένος τὴν ἀντικατασκοπείαν τοῦ Ἰσμαὴλ πασᾶ, ὁ ὁποῖος πάλιν τοῦ ἀνταπέδιδε τὰ ἴσα. Ὁ Ταχὶρ πασᾶς τὰ πέριξ τοῦ Γιλδίζ καὶ τοὺς πρίγγηπας. Ἐντελῶς σχεδὸν ἠγνόει ὁ Ταχὶρ τὴν Τουρκικήν. καὶ διὰ νὰ συνενοῆται εὐκολώτερον ὁ Χαμὶτ ἔμαθεν ὀλίγον τὴν Ἀλβανικὴν. Ὁ ἀποθανὼν Φεριδοὺν ἐπέβλεπε τοὺς σπουδαστὰς ἐν Εὐρώπῃ, ὁ Σινασπιὰν ὡσαύτως, ὁ Φεχὶμ καὶ ὁ Ἀχμὲτ Τζελαλεδίν.

Περὶ τοῦ τελευταίου ἀνεφέραμεν μερικὰ ἄθλα, ὅστις καὶ τὸν ἐρχομὸν τοῦ Μουρὰτ βέη ἐξ Εὐρώπης κατώρθωσε, καὶ διὰ τὸ τελευταῖόν του κατόρθωμα ἀπεστάλη εἰς Εὐρώπην διὰ νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν Μαχμοὺτ Νταμὰτ πασᾶν, ἀλλ' ἐδῶ ἀπέτυχεν. Ἤδη πρὸ καιροῦ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον ὅπου καὶ παραμένει Περὶ αὐτοῦ δὲ ὁ λαὸς ἐδημιούργησε καὶ τὴν ἑξῆς θέσιν (ὄχι βέβαια ἐπίσημον) **Σὲρ χαφιέδ — χαζοέτ — Πατισαχὴ** δηλ. ὁ ἀρχηγὸς τῶν χαφιέδων τοῦ Σουλτάνου

Τὴν γενικὴν δὲ κατασκοπείαν ἐν Εὐρώπῃ τὴν εἶχεν ὁ υἱὸς τοῦ ὑπουργοῦ Δζελαλεδὶν πασᾶ Μουνὴρ πασᾶς πρεσβευτὴς ἐν Παρισίοις τῆς Τουρκίας.

Τὰ ἄθλα αὐτοῦ ἦσαν τόσα ἐναντίον τῶν Νεοτούρκων ὡς θὰ ἴδωμεν εἰς τὸ περὶ Νεοτούρκων βιβλίον, καὶ τόσον ἐπεβάλλετο εἰς τὸ ἀσθενὲς καὶ ὕποπτον πνεῦμα τοῦ τυράννου, ὥστε κατώρθωσε νὰ συνενοῆται ἀπ' εὐθείας μὲ τὸν Χαμὶτ, καὶ διὰ διαφόρων τεχνασμάτων ν' ἀπορροφᾷ ἄφθονα τὰ κονδύλια ἀπὸ τὸν προϋπολογισμὸν διὰ

τὴν δωροδοκίαν τοῦ τάδε πολιτικοῦ, τοῦ τάδε δημοσιογράφου, νὰ προλάβῃ τὴν τάδε συνωμοσίαν τὴν τάδε συνέλευσιν τῶν Νεοτούρκων κτλ.

Ἰδοὺ δὲ πῶς εἶχεν ἐκφρασθῇ περὶ τοῦ προέδρου τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας Λουμπέ, εἰς τὸν μπαμπᾶ Χαμίτ, ὁ ὁποῖος οὐδόλως ἀντελαμβάνετο ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα.

— Τι θαρεῖτε, μὴ νομίσετε πῶς αὐτὸς ὁ Λουμπὲ ἢ καλήτερα ὁ Λου-μπὲτ (θηλαδὴ : τὸ θηρίον ὁ λύκος) εἶνε πραγματι πολιτικὸς ἀνήρ . . Ἰὶ ἀνίκανος ἄνθρωπος ! Φαντασθῆτε ποὺ δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἐμποδίσῃ τὸ συνέδριον τῶν Νεοτούρκων, τοὺς ὁποίους εἴθε νὰ κεραυνώσῃ ὁ Θεός ! . .

Καὶ μὲ τετοια ἐγελοῦσε τὸν Χαμὶτ καὶ τοῦ ἀπέσπα κολοσσιαῖα ποσά . . .

Ἄλλος περιώνυμος πρὶν ἔλθωμεν νὰ εἴπωμεν ὀλίγα περὶ τοῦ τρομεροῦ Φεχὶμ ἀρχιχαφιὲς ἦτο ὁ Μπαχρῆ πασᾶς διοικητὴς τῆς ἀστυνομίας τοῦ Πέραν.

Οὗτος ἀπένταρος ἐλθὼν ἀπὸ τὸ Κουρδιστὰν ἐντὸς βραχυτάτου διαστήματος ἡ περιουσία του ἀνέρχετο ὑπὲρ 3,000,000 φράγγα!

Εἶχε καθιερώσει τέλειον σύστημα εἰσπράξεως χρημάτων.

Κάθε ληστὴς, κάθε λωποδύτης διενέμετο τὸ κλαπὲν μὲ τὸν Μπαχρῆ, ἀλλοίμονον δὲ εἰς ἐκεῖνον τὸν λωποδύτην ὁ ὁποῖος δὲν ἠννόει νὰ κάμῃ σύντροφον αὐτόν. Πρὸς τοῦτο δὲ διὰ νὰ γνωσθῇ τὶς ἦτο ὁ κλέπτης ἔπρεπε εἰς τὸ μέρος τῆς κλοπῆς κάτι νὰ ἀφίσῃ, ἢ ἕνα ὁτι δήποτε ἐργαλεῖον διακριτικὸν διὰ νὰ γνωσθῇ ἀπὸ τοὺς κατόπιν σπεύδοντας ἀστυνόμους ἡ ταυτότης του!

Δὲν ἦτο μόνον ἡ πληγὴ αὕτη τῶν λῃστῶν καὶ δολοφόνων τοῦ

Πέραν τὸ μόνον μέσον πρὸς ἀπόκτησιν χρημάτων τοῦ ἀρχηγοῦ τούτου τῆς δημοσίας ἀσφαλείας τοῦ Πέραν ἀλλὰ καὶ πλεῖστα ἄλλα.

Εἰς αὐτὸν ἐφαρμόζεται τελείως ἡ παροιμία : *Ἔβαλαν τὸν λύκον πιστικόν !*

Ἰδοὺ καὶ μία του ἄλλη πηγὴ εἰσπράξεως χρημάτων. Ἡ Ἐξοχότης του ὁ Μπαχρῆ πασᾶς ἦτο καὶ σύντροφος μὲ τὰς ἐλευθερίων ἠθῶν κόρας τοῦ Πέραν, εἰς τοὺς οἴκους τῶν ὁποίων ἐπέτρεπον τὸ ἀπηγορευμένον χαρτοπαίγνιον. Αἱ κεμψαὶ διεθνεῖς σιαντέζες διὰ τῶν θελγήτρων των προσήλκυον τοὺς νεαροὺς viveurs τῆς πόλεως. Καὶ ἐκεῖ, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ἀστυνόμου, ἐπεδίδοντο εἰς τὸ χαρτοπαίγνιον διὰ νὰ γίνῃ τελεία ἡ διανομή ! . . . Καὶ ἐκεῖ τὰ ἀνισόροπα ἐκεῖνα παιδιά, οἱ ξεχαρβαλωμένοι ἐκεῖνοι νεανίαι κατέστρεφον τὰς οἰκογενείας των ἐκκενοῦντες τὰ θυλάκιά των ἐπὶ τῆς χαρτοπαικτικῆς τραπέζης ἢ εἰς τὰ θυλάκια τῶν εὐκόλων ἐκείνων ἐρωμένων ! . . .

*
* *

Ἐγκαταλείποντες τοὺς ἀπείρους τυραννίσκους, οἱ ὁποῖοι κατατυράννουν τὸν λαόν, οἱ ὁποῖοι ἐρροφοῦσαν τὸν ἱδρῶτα τῶν ἐργασιῶν τῶν πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἔγδερναν κυριολεκτικῶς τοὺς πτωχοὺς καθ' ὅλην τὴν τυραννίαν τοῦ Χαμὶτ, καὶ ἐρχόμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ὀλίγα περὶ τοῦ πασιγνώστου Φεχίμ, χωρὶς καθόλου νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς μυθοπλαστικὰς καὶ φανταστικὰς εἰδήσεις ὅπως μερικοὶ ἄλλοι πρὸ ἡμῶν ἔπραξαν.

Ὁ Φεχὶμ οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ ὁμογαλάκτου ἀδελφοῦ καὶ εὐνο-

ουμένου τοῦ Χαμὶτ **Ἰσμὲτ βέη**. Ὁ Ἰσμὲτ βέης τόσον παρωμοίαζεν, ὅπως καὶ προηγουμένως ἀνεφέραμεν, μὲ τὸν Χαμίτ, ὥστε πολλάκις ἀντεπροσώπευε τὸν Χαμὶτ εἰς τὸ Προσκύνημα τῆς Παρασκευῆς! Ἐκ τῆς ὁμοιότητος ταύτης ἐγεννήθη καὶ ὁ θρύλλος ἐκεῖνος ὅτι ὁ ἐσχάτως ἐκθρονισθεὶς Σουλτάνος Χαμὶτ ὁ Β΄ δὲν εἶνε ὁ πραγματικὸς υἱὸς τοῦ Σουλτὰν Ἀβδοὺλ Μετζὴτ ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ἰσμὲτ βέης. Διότι, ἐξακολουθοῦσεν νὰ ἐπιμένῃ ὁ θρῦλλος, ὁ Ἀβδοὺλ Χαμὶτ ἦτο καχεκτικὸς καὶ πρὸ χρόνων ὑπέκυψεν εἰς τὸ μοιραῖον, ἀλλ' ἡ γεννηθεῖσα ἐκείνη κλίκα τοῦ Γιλδὶζ καὶβλέπουσα ὅτι ὡς ἰστὸς ἀράχνης θὰ πέσῃ ἡ δύναμις. ὁ πλοῦτος καὶ αὐτὴ ἡ ζωή των, ἀπέκρυψαν τὸν θάνατον τοῦ Χαμὶτ καὶ τὸν ἀντεκατέστησαν διὰ τοῦ Ἰσμὲτ βέη! . . . Ἀλλὰ εἶνε θρύλλος, μ' ὅλα ταῦτα.

Λοιπὸν υἱὸς αὐτοῦ τοῦ Ἰσμὲτ βέη ἦτο ὁ Φεχίμ. Ἐκτὸς τῆς παιδικῆς ἡλικίας τῆς ἐν διαφθορᾷ διελθούτης, ἰδοὺ πῶς ἀναφαίνεται εἰς τὸν πολιτικὸν ὁρίζοντα ἢ μᾶλλον εἰς τὸν χαφιεδικὸν τοιοῦτον.

Πρὸ δώδεκα ἐτῶν, μιὰ σκυθρωπὴ βραδειὰ φθινοπώρου, τὴν ὥραν ἀκριβῶς ποὺ ὅλοι οἱ εἰς Γαλατᾶν καὶ Πόλιν ἐμπορευόμενοι καὶ ἐργαζόμενοι ἀνέρχονται εἰς τὸ Σταυροδρόμι, νεαρὸς παχουλὸς νεανίας φορῶν κατακόκκινο φέσι ἐξεφανερώθηκεν ἀπὸ ἕνα δρομίσκον ποὺ ὁδηγεῖ πρὸς τὸ Παγκάλτι.

Μόλις ἔβλεπε κανεὶς τὰ μοῦτρά του ἀμέσως συνεπέρανε πῶς ὑπὲρ τὸ δέον ἔσπευσε τῷ Βάκχῳ καὶ τῇ συχνακις συμπαρομαστούσῃ αὐτῷ Ἀφροδίτῃ! .

Κανενὸς ὅμως δὲν ἐπίστευε πῶς εἶχε χαρακτῆρα ποὺ θὰ κατέληγεν εἰς τραμεράς καὶ τραγικὰς πράξεις! κ' ἐν τοσούτῳ κάθε φορὰ ποὺ ἐπλησίαζε κανένα ἐπιβραδύνοντα διαβάτην, Χριστιανὸν ἢ μου-



ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝ ΧΑΜΙΤ ΤΟΥ Β΄. ΦΥΛΛ. 40

Ἐκδοτικὴ ἑταιρία **ΜΕΝΤΖΟΥ** καὶ Σιᾶ

Καταυλισμὸς Ἑλληνικοῦ Στρατοπέδου παρὰ τὰ Φάρσαλα.

φιβόλως ἐκ τῆς φυσιογνωμίας του. Ἀμέσως εἰς τὸ μελιχρὸν φῶς τοῦ φωταερίου προσετίθετο μία λάμψις, καὶ ἐκπυρσοκρότησις ἠχηρὰ εἰς τὴν ἠρεμίαν τῶν ὁδῶν ἀντήχει; Πάραυτα τὸ ἀτυχὲς ἐκεῖνο ἄτομον ἐξηπλώνετο φαρδὺ πλατὺ εἰς τὸ πεζοδρόμιον! . . . Ἐνῷ ὁ μεθυσμένος ἐκεῖνος

— Τζεϊνεμὲ γκίτ, χινζίρ γκιαούρ! . . . (εἰς τὴν κόλασιν πήγαινε, ἄπιστε χοῖρε!) ἔκραζε μὲ τὴν βραχνώδη του φωνήν.

Καὶ τὸ κίνημα τοῦτο, καὶ ἡ ἄτιμος ἐκείνη βραχνώδης φωνὴ μὲ τὴν ἐκπυρσοκρότησιν ἐκείνην δεκατετράκις ἐπανελήφθη!

Δέκα τέσσαρα πτώματα ἐξηπλώθησαν χάμου ἀπὸ τὸ τέρας ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον οὕτω ἀνάνδρως ἐπέπιπτεν ἐπὶ τῶν ἀθώων καὶ ἀνυπόπτων θυμάτων! . . .

Μεταξὺ τῶν ἀγρίως καὶ οὕτω ὑπούλως πεσόντων ἀτόμων εὑρίσκετο καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Τοῦννελ.

Μετὰ τὰς ἀπανθρώπους ἐκείνας δολοφονίας τοῦ τέρατος ἐκείνου, δολοφονίας αἱ ὁποῖαι ἐμαρτύρουν θηριώδη ἔνστικτα, τὸ ἐλεεινὸν ἐκεῖνο ἄτομον ἐχάθη εἰς τὰ σκότη τῆς νυκτὸς πρὸς τὸ μέρος τοῦ Νισὰν Τάς, ἀκριβῶς κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ δρόμου τοῦ φέροντος πρὸς τὸ αἱμοχαρὲς Γιλδίζ . . . Καὶ τὸ ἄτομον ἐκεῖνο ἦτο . . . ὁ περιβόητος κατόπιν Φεχὶμ πασᾶς! . . .

Τὴν ἐπαύριον ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας μὲ τὸν ὁποῖον συνεδέετο ὁ ἐκ τῶν δολοφονηθέντων διευθυντὴς τοῦ Τοῦνελ ἔρχεται εἰς τὴν Ὑψ Πύλην καὶ δριμείας ποιεῖται παρατηρήσεις διὰ τὴν ἀστυνομίαν καὶ ἐπιμένει εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ δολοφόνου.

Ὁλόκληρος ἡ ἀστυνομία ἐτέθη εἰς κίνησιν πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ἐγκλήματίου, ἢ μᾶλλον ἐφαίνετο ὅτι ἤρχισε νὰ τίθεται ἐπὶ τὰ

ἴχνη τοῦ βρωμεροῦ ἐκείνου δολοφόνου. Τὸ πρᾶγμα ἐξ ἄλλου ἐφαίνετο περισσότερον εὐκατόρθωτον, διότι εἰς τὸ πεδίον τῶν φοβερῶν ἐκείνων ἐξ ἀπροόπτου δολοφονιῶν εὑρέθησαν γαλότσαις πέτσινες ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦτο ἡ μάρκα τῶν ἐργοστασίων τοῦ Χαμίτ!

Τοιουτοτρόπως ἀμέσως ἡ κοινὴ γνώμη ἐσχημάτισε τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ δράστης τῶν δεκατεσσάρων ἐκείνων δολοφονιῶν ἦτο ὁ νεαρὸς Φεχίμ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰσμὲτ τοῦ ὁμογαλάκτου ἀδελφοῦ τοῦ Χαμίτ!

Καὶ ὅσοι ἐγνώριζον τὴν τουρκικὴν πρωτεύουσαν καὶ τὰς συνηθείας τοῦ Γιλδίζ συνεπέρανον ἀμέσως ὅτι οὐδόλως θὰ τιμωρηθῇ ὁ ἐγκληματίας.

Καὶ ἐν τοσούτῳ ὅλαι αἱ πρεσβεῖαι συνενωθεῖσαι μὲ τὴν Γερμανικὴν ἀπήτουν τὴν ἀνακάλυψιν καὶ τιμωρίαν τοῦ δράστου. Ἄλλως μόναι των θὰ ἐνήργουν τὴν ἀνίχνευσιν καὶ ἀνάκρισιν. Ἡ ἀστυνομία τότε ἐτέθη εἰς κίνησιν καὶ μὲ μεγάλον πάταγον ἀνήγγειλεν ὅτι ἀνεκάλυψεν τὸν δολοφόνον. Ἡ τύχη ἔπεσεν εἰς κάποιον ἀτυχῆ ναύτην ὁ ὁποῖος εὑρεθεὶς εἰς τὴν ἔκτακτον εὐκαιρίαν νὰ ἔχῃ μερικὰ ἀργύρια εἰς τὴν τζέπην του διηυθύνθη εἰς τὰ χαμαιτυπεῖα τοῦ Γενὶ Σεχὶρ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Κασὶμ Παπᾶ, ὅπου καὶ ἐπεβράδυνεν ὀλίγον, ἐπιστρέφων δὲ καὶ παραπαίων ἐν τῇ ὁδῷ συνελήφθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας εἰς τοὺς βάλτους τῆς ὁδοῦ Νισὰν-Τάς.

Τὴν ἐπαύριον δὲ ὅταν καὶ ἐξεμέθυσε, τοῦ εἶπον, τοῦ ὑπέβαλον σχεδὸν ὅτι ἦτο ὁ δολοφόνος 14 ἀνθρώπων! Μὴ ἔχων δ' οὗτος τὴν συνειδησιν ἥσυχον, καὶ ἐξ ἄλλου μὴ ἐνθυμούμενος τίποτε ἀπὸ τὸ βραδυνό του μεθύσι ἄφησεν ἑαυτὸν ἔρμαιον νὰ πεισθῇ ὅτι ἦτο ὁ δολοφόνος χωρὶς ν' ἀντισταθῇ κἄν. Ἐξ ἄλλου τοῦ εἶπον ὅτι ὁ Χα-

μὶτ θὰ τὸν συγχωρέσῃ. Καὶ παρὰ τὰς μαρτυρίας γραίας τουρκάλας, ἡ ὁποία εἶχεν ἴδῃ τὸν πραγματικὸν δολοφόνον καὶ παρὰ τὰς ἀπειλὰς τῶν ἀστυνόμων, ὅτι θὰ τὴν πετσοκόψουν ἂν ἐξακολουθήσῃ νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὴν μαρτυρίαν ἐκείνην, ἡ γραία ἐξηκολούθησε νὰ λέγῃ τὴν ἀλήθειαν.

Καὶ παρὰ ταῦτα ὁ Μουσταφᾶς (οὕτως ἐλέγετο ὁ ναύτης) κατεδικάσθη. Ἀπεστάλη εἰς τὴν φυλακὴν πεπεισμένος πλέον ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ δολοφόνος 14 προσώπων! Σήμερον ζῇ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἀπολαμβάνει (βεβαίως μέχρι τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ συντάγματος) 600 γροσίων ἐπίδομα διὰ τὰ φαντασιώδη του ἄθλα!

Τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶχε λάβει χώραν κατὰ τὸ 1896 ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ποὺ ὅλος ὁ πολιτισμένος κόσμος εὑρίσκετο ἐν πλήρει ἀγανακτήσει διὰ τὰς σφαγὰς τῆς Σασσούν. Ὁ Φεχὶμ ἀνακριθεὶς εἰς τὰ ἀνάκτορα ἀπήντησεν ὅτι ἦσαν ὅλα συκοφαντίαι διὰ νὰ ἐξυβρίσουν περισσότερον τὸν Χαμὶτ. Τότε μετὰ τὴν καταδίκην τοῦ Μουσταφᾶ ὁ Χαμὶτ διέταξε τὸν Φεχὶμ νὰ μεταβῇ εἰς τὰς Πρεσβείας, καὶ νὰ παραπονεθῇ ἐκεῖ διὰ τὰς προδικασίας των ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ ἔνοχος τῶν δολοφονιῶν, ἃς ἀπεδοκίμαζε μὲ ἀγανάκτησιν. Τὴν ἐντολὴν ταύτην ἐξεπλήρωσεν ὁ Φεχὶμ, καίτοι οὐδόλως ἐπείσθησαν οἱ πρεσβευταὶ περὶ τῆς ἀθωότητός του. Ἀλλ' αἱ πράξεις αὗται ἐνέπνευσαν εἰς τὸν Χαμὶτ τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Φεχὶμ ἡλικίας τότε 22 ἐτῶν ἦτο ἱκανὸς νὰ ἀναλάβῃ πᾶσαν ἐγχείρησιν καὶ νὰ ἐκτελέσῃ οἱανδήποτε ἀποστολήν!

Καὶ ἐπί τινα χρόνον, ὁ Φεχὶμ ἐκρύβη διὰ νὰ λησμονηθῇ τὸ ἀποτρόπαιον κακούργημα του, καὶ ἔπειτα ἤρχισε νὰ ἀναφαίνεται κατ'

ἀρχὰς δειλῶς. Κατόπιν μὲ τὰ γαλόνια καὶ τὰς καταχρύσους ἀλύσσεις ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ Χαμὶτ.

Ἔκτοτε ἤρχισε νὰ ἀποκτᾷ ὁσημέραι ἐπιρροὴν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ κυρίου του. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐπιτυχία ἐστεφάνωνε τὰς ἐνεργείας του, δὲν ἔθεσε καθόλου ὅρια εἰς τὴν φιλοδοξίαν του καὶ δὲν ἐφοβεῖτο καθόλου νὰ μετρηθῇ μὲ τοὺς μᾶλλον εὐνοουμένους τοῦ Σουλτάνου: καὶ μὲ αὐτὸν τὸν Ἀχμὲτ Δζελαλεδὶν, τὸν ὁποῖον καὶ ὑπερέβαλλεν, καὶ ἐγένετο αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τῆς μυστικῆς ἀστυνομίας, καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ περιουσία τῶν ὑπηκόων τῆς Αὐτοκρατορίας ἦτο μεταξὺ τῶν χειρῶν του. Μεγαλοπρεπέστατα εἶχεν ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν οἰκίαν του ἐν Σισλῇ, ἐτρομοκρατοῦσε τὴν συνοικίαν ἐκείνην γεμάτην ἀπὸ τοὺς χαφιέδες του μέχρι τοιούτου βαθμοῦ ὥστε ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατήντησεν ἀκατώκητος. Κατὰ τὰς νύκτας αἱ κλοπαὶ δι' εἰσδύσεως μὲ κλιμακας ἐκ τῶν παραθύρων ἐπολλαπλασιάσθησαν, ὥστε συχνάκις αἱ Πρεσβεῖαι ἐπενέβαινον καὶ ἔκαμνον παραστάσεις διὰ νὰ κάμουν ἀνακωχήν.

Ἀπειράριθμα ἦσαν τὰ ἐγκλήματα τοῦ τυραννίσκου τούτου, ἐγκλήματα ἐπισήμως ἀναγνωρισθέντα καὶ ἀποδειχθέντα ὑπὸ τῶν Πρεσβειῶν.

Ἐγκατασταθεὶς εἰς τὸ Πέραν, ἡ ζωή του ἐπερνοῦσε πάντοτε εἰς τὸ γλέντι μαζὶ μὲ ἀπειραρίθμους κοκκότας, καὶ διὰ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς σπατάλας ἐκείνας ἐτελειοποίησε τὴν κλοπὴν καὶ ἁρπαγήν!

Αὐτὸς ἐμηχανεύθη τὴν ἐξορίαν τῶν χρυσοχόων ἀδελφῶν Κωνσταντάρα, διότι ἠρνήθησαν να τοῦ δώσουν κολοσσιαῖα ποσὰ ἀνώτερα τῆς περιουσίας των

Ἡ δίκη τοῦ στρατάρχου Φουὰτ πασᾶ ἐγένετο ἕνεκεν μηχανορραφίας αὐτοῦ παρὰ τῷ Σουλτάνῳ.

Δὲν ἐπροσπάθησεν ὁ ἴδιος νὰ ἀποσπάσῃ δι' ἀπειλῶν μετοχὰς ἀπὸ τὴν Τράπεζαν τῆς Θεσσαλονίκης, διάβημα τὸ ὁποῖον ἐξηνάγκασε τὴν Αὐστριακὴν Πρεσβείαν νὰ ἐπεμβῇ σοβαρῶς ;

Καὶ ἄφισε πλέον τὰς ἄλλας ἁρπαγὰς ἐκ τῆς εὐπορούσης τάξεως τῶν πολιτῶν, εἶνε ἀπειράριθμοι. Εἰς ταῦτα δέον νὰ προσθέσωμεν τὰς λωποδυσίας, τὰς δολοφονίας, τὰς ἁρπαγὰς νεανίδων, τοὺς ἐκβιασμούς, καὶ τοὺς τρομερούς καταποντισμοὺς τῶν «Νεοτούρκων» μαθητῶν τῶν στρατιωτικῶν σχολῶν καὶ τῶν Μεδρεσέδων.

Μὲ δύο λόγια ἦτον ὁ τρόμος τῆς Κων(πόλεως.

Καὶ ἕνεκα τῆς ἐρρωμένης του Μαργαρίτας Sauer ἐγένετο καὶ εἰς Γερμανίαν πασίγνωστος ἡ μικρογραφία αὕτη τοῦ Χαμίτ. Διότι ἐκεῖ εἰς τὰ κυριώτερα ἱπποδρόμια πλειστάκις προβάλλει **Ἡ Α.Ε. ἡ Μαργαρίτα τοῦ Φεχὶμ πασᾶ.**

Καὶ ἕνεκεν τῶν τόσων ἀνομιῶν ἤρχιζεν ὀλίγον νὰ ἐκπίπτῃ τὸ γόητρόν του ἐπὶ τοῦ Χαμίτ. Ἀνάγκη πᾶσα νὰ τὸ ἐξυψώσῃ.

Ὦ; ἀπὸ μηχανῆς θεὸς τοῦ ἐπαρουσιάσθη ἡ ὑπὸ τοῦ Ζῶρις καὶ Σ)κ Ἀρμενίων ριφθεῖσα καὶ ἀποτυχοῦσα κατὰ τοῦ Χαμὶτ βόμβα τὸν Ἰούνιον τοῦ 1905.

Ἡ βόμβα ἐκείνη ἀπέτυχε τότε τοῦ ποθουμένου, διότι ἀντὶ τοῦ Χαμὶτ ἐφονεύθησαν περὶ τὰ 150 πρόσωπα λαλάδες, ἀγάδες καὶ λοιποί.

Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ἐξυψώσῃ τὸ γόητρόν του καὶ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν εὔνοιαν.

Εἰς ἐνέργειαν λοιπὸν ἡ βόμβα, καὶ κατὰ τὰ μέσα τοῦ 1906 μίαν

νύκτα, καθ' ἣν ἔκαμπτε τὴν Ἀνατολικὴν Λέσχην, μία βόμβα ἐκρήγνυται ὄχι μακράν του. Οὐδὲν δυστύχημα ἔλαβε χώραν. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐγχείρημα ἀπέτυχε, διότι ὅλοι ἠννόησαν τότε ὅτι αὐτὸς ἐγένετο ὁ δράστης.

Δὲν ὠπισθοδρόμησεν ὅμως.

Κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους διέσχιζε τὸ Παγκάλτι, καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην κρότος βόμβας συνετάραξε τὴν πόλιν ὁλόκληρον, ὅλοι ὑπέθεσαν τότε ὅτι νέα κατὰ τοῦ Χαμὶτ ἀπόπειρα ἐπανελήφθη. Ἀλλὰ δὲν ἦτο ἐκείνη, ἦτο ἡ πρὸ τοῦ Φεχὶμ ριφθεῖσα Πολλοὶ ἐπληγώθησαν ἐκ τῆς ἐκπυρσοκροτήσεως καὶ πολλὰ πέριξ οἰκοδομήματα ἐβλάβησαν. Ἐπέτυχε νὰ πιστεύσουν πῶς ἦτο κατ' αὐτοῦ ἀπόπειρα. Ἐσχηματίσθη ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Νετζὶπ Μελχαμὲ μὲ συμπαρέδρους τὸν Ἰσμαὴλ πασαν, τὸν Σακὶρ πασᾶν (μέραρχον), τὸν Χαμδῆ βέην (διοικητὴν Πέραν, ἄλλην λέραν) καὶ τὸν Νετζμετὶν βέην (γενικὸν εἰσαγγελέα τοῦ Ἀρείου Πάγου).

Καὶ τὰ διεξαχθέντα πρακτικὰ ἀπέδειξαν ὅτι ὁ Φεχὶμ διέταξε τὸ ριψιμο. Ὁ Χαμδῆ ὅμως ἐπροτεινε νὰ κατηγορήσουν τοὺς Ἀρμενίους. Ἀλλ' οἱ ἄλλοι ἠρνήθησαν. Τότε μαινώδης γενόμενος ὁ Φεχὶμ τοὺς ὕβρισε χονδροειδέστατα Ἐπὶ ταῖς ὕβρεσιν ἐκείναις οἱ καθαροὶ ἐκεῖνοι δικασταὶ (εἰς) μετέβησαν νὰ παραπονεθοῦν εἰς τὸν Ἀβδοὺλ Χαμὶτ. Οὗτος τοὺς ἀπέπεμψε λέγων νὰ τὰ διορθώσουν ἀναμεταξύ των καὶ νὰ τὸν ἀφίσουν ἥσυχον.

Ὁ Φεχὶμ διέθετε τὰ πάντα κατὰ βούλησιν, καὶ συχνὰ τὸν ἔβλεπε κανεὶς εἰς τὸ Σταυροδρόμι νὰ περιστοιχῆται ὑπὸ τῶν ὡραίων ἱερειῶν τοῦ ἔρωτος, διότι ἦτο καὶ μέθυσος καὶ ἐρωτομανής ! Διὰ νὰ ἀντεπεξέρχεται δ'εἰς τὰς ἀπείρους ἐκείνας δαπάνας ἐπεξέτεινε τοὺς

ἐκβιασμούς, ἁρπαγάς, κλοπάς, καὶ ὅλων τῶν βιαιοτήτων θύματα ἦσαν μόναν οἱ ὑπήκοοι τοῦ ἀτυχοῦς ἐκείνου Κράτους, διότι εἰς τοὺς ξένους ὑπηκόους ἐβρωμοῦσε μπαροῦτι! . . .

Ἀλλ' ἡ ἀναισχυντία τοῦ Φεχίμ εἶχεν ὑπερβῆ πᾶν ὅριον καὶ χωρὶς νὰ ἀναλογισθῇ τὰς συνεπείας αὐθαιρέτως κατέλαβεν ἱστιοφόριν μὲ ξυλείαν γερμανοῦ ὑπηκόου.

Ἠγέρθη ἔξαλλος ἡ συμφεροντολόγος τότε Γερμανία καὶ διὰ τοῦ πρεσβευτοῦ της Μαρσὰλ ἐπεδίωξε τὴν καθαίρετιν καὶ φυλάκισιν τοῦ **ἐγκληματίου τούτου λῃστοῦ** καὶ ἐπέτυχε μόνον τὴν ἐξορίαν, καὶ τὸν ἐξώρισεν εἰς Προύσαν ὅπου μετέφερε το πεδίον τῶν ἐγκλημάτων του.

Ὁ φίλος του καὶ ὁ πράκτωρ του Σουρεγιά βέης πρὶν ἀκόμη καταδικασθῇ τὸ ἀφεντικό του τὼσκάσε διὰ τὴν Μαλίαν. Ἀλλ' ὁ Χαμὶτ ἐπιτηδείως ἐνεργήσας ἐπέτυχε τὴν παράδοσιν του. Μὴ νομίσετε δ' ὅτι ὁ Χαμὶτ τὸν συνέλαβε διὰ νὰ τὸν τιμωρήσῃ διὰ τὰ κακουργήματα τὰ ὁποῖα διέπραξεν ἐπὶ τῆς μικροτυραννίας τοῦ Φεχίμ; ἄπαγε! Ἀλλ' ὁ Σουρεγιᾶς ἐσκόπει νὰ δημοσιεύσῃ ἔργον περὶ τοῦ ἐλεεινοῦ Χαμιδικοῦ συστήματος!

Μόλις δὲ ἐκηρύχθη τὸ σύνταγμα τὴν 11 Ἰουλίου 1908 ὁ Φεχὶμ συναισθανόμενος τὴν δικαίαν του πλέον τιμωρίαν· δὲν ὑπῆρχε πλέον Χαμὶτ ἰσχυρὸς νὰ τὸν προστατεύσῃ ἀπὸ τὰ ἄπειρά του θύματα τὰ ὁποῖα ἐζήτουν τώρα ἐκδίκησιν, διὸ λάθρα ἔφυγεν ἐκ Προύσης, ἀλλ' ὁ λαὸς τὸν κατεδίωκεν, ἡ ἀρὰ τὸν ἠκολούθει. Εἰς τὸ Γενὶ Σεχὶρ ὅμως τῆς Ἀνατολῆς ὁ λαὸς ἐφήρμοσε κατ' αὐτοῦ τὸν νόμον τοῦ Λύντζ καὶ ὅσα κακουργήματα εἶχε διαπράξει, εἰς τόσα τεμάχια

Προσεχῶς τὸ νέον ἔργον μας ὁ ΑΓΩΝ ΤΩΝ ΝΕΟΤΟΥΡΚΩΝ, ὅλα τὰ δεινά, ἃ ὑπέστησαν, ὅλα τὰ ἀφάνταστα μαρτύρια, ὅλος τῶν ὁ ἀγὼν μέχρι σήμερον.

ἐσπαράχθη τὸ βρωμερόν του σῶμά! Τοιαῦτα εἶνε πάντοτε τὰ τέλη τῶν μεγάλων κακούργων. **Μάχαιραν ἔδωκας μάχαιραν λάβῃς!**

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΘ'.

Τὰ περὶ τῆς δολοφονίας τοῦ Ριδδὰν Πασᾶ.—Ὁ Μπετερχανλῆ Ἀλῆ Σιαμὶλ Πασᾶς.

Διὰ νὰ κλείσωμεν πλέον τὸ κεφάλαιον τῶν χαφιέδων καὶ τυραννίτκων, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Χαμὶτ καὶ εἰς βάρος τοῦ λαοῦ ὠργίαζον, θὰ ἀναφέρωμεν μὲ ὀλίγα περὶ τῶν αἰτίων τοῦ φόνου τοῦ Ριδδὰν πασᾶ πεσιονύμου νομάρχου καὶ ἅρπαγος τοῦ δημοσίου πλούτου, ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Σαμὶλ πασᾶ ἄλλου Κούρου τέρατός, στρατιωτικοῦ διοικητοῦ τοῦ Σκούταρι.

Τὰ αἴτια προῆλθον ὡς ἑξῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Μπεδερχανλῆ Ἀλῆ Σιαμὶλ πασᾶ ἐζήτησεν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ Ριδδὰν πασᾶ ἀλλ' αὕτη Εὐρωπαϊκῶς ἀνατραφεῖσα δὲν ἠξίου νὰ λάβῃ ὡς σύζυγον ἕνα ἀμαθῆ Κοῦρον!

Ἐντεῦθεν ἐπήγασεν ἡ ἀντιζηλία τῶν μεγιστάνων ἐκείνων.

Εἰς τὸ Σισλῆ δὲ ὅπου ἐκατοικοῦσεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀλῆ Σιαμὶλ ὁ Ἀβδουρρεζὰκ βέης ὑπασπιστὴς τοῦ Χαμὶτ, μίαν τῶν ἡμερῶν διήρχετο ὁ **βεκὶλ χάρτζ** καὶ δεξὶ χέρι τοῦ Ριδδὰν Μουσταφᾶ ἀγᾶς. Οὗτος ἐκ τῶν ἁρπαγῶν τοῦ αὐθέντου του κατώρθωσε νὰ σχηματίσῃ περιουσίαν 200,000 λιρῶν!

Λοιπὸν τοῦτον ἐπιτηδείως κατώρθωσεν ὁ Ἀβδουρρεζὰκ νὰ τὸν

προσελκύσῃ εἰς τὸ μέγαρόν του. Μόλις δ' ἀνύποπτος εἰσῆλθεν ὁ Μουσταφᾶς ἐκλείσθησαν αἱ πύλαι τοῦ μεγάρου, καὶ ἀπογυμνώσαντες αὐτὸν διὰ μαστιγίων, πεπληρωμένων ἐντέχνως ἄμμου, τοῦ τὲς ἔβρεξαν, κυριολεκτικῶς ἔφαγε **παρὰ μίαν τεσσαράκοντα!..**

Καὶ ἐν ἀδαμιαίᾳ περιβολῇ ἐπὶ 24 ὥρας ἐκλείσθη εἰς τὸ ἀποχωρητήριον!

Μαθὼν τοῦτο ὁ Ριδδὰν διέταξε τοὺς τσοπτσῆδες νὰ ἐλευθερώσουν τὸ ὄργανόν του καὶ προσέτρεξαν ἐκεῖ ἀθρόοι· οἱ Κοῦροι ὅμως τοῦ Ἀβδουρρεζὰκ ἀντέστησαν καὶ πολλοὶ ἐφονεύθησαν.

Τοῦτο περιῆλθεν εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ Χαμὶτ, καὶ φοβηθεὶς διὰ τὸν ἑαυτόν του ἐδικαίωσε τὸν Ριδδὰν, ἐπιπλήξας τοὺς Μπεδερχανλήδας.

Πρὸς ἐκδίκησιν δὲ διὰ τὴν νέαν ταύτην ὕβριν, μίαν ὡραίαν βραδειὰν τοῦ 1906, ἐνῷ κατήρχετο τοῦ τραίνου Ἐρενκιοὶ ὁ Ριδδὰν πασᾶς, ἓξ σφαῖρας τὸν προσέβαλον καὶ τὸν ἄφησαν ἄπνουν!

Ὁ Χαμὶτ, τότε ἀπεφάσισε νὰ ἐξολοθρεύσῃ τὸν εὐνοούμενόν του Κοῦρον Ἀλῆ Σιαμὶλ ἠθικὸν αὐτουργὸν τῆς δολοφονίας καὶ τὸν ἔστειλεν ἐξόριστον εἰς Τρίπολιν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐσχάτως. Τόσον δ' αἱμοχαρὴς ἦτο ὥστε διὰ τῶν ὀδόντων του ἀπέκοψε τὸν λαιμὸν τοῦ γνωστοῦ εἰσαγγελέως ἐκ τῆς βόμβας τοῦ Ἰουνίου 1905, ὁ ὁποῖος μετέβη εἰς Τρίπολιν διὰ νὰ τὸν ἀνακρίνῃ!..

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Π'.

Τὰ λαβόντα χώραν ἐν συντόμῳ εἰς Μακεδονίαν.—Ἡ γενικὴ κατάστασις.—Ὁ Νιαζῆ καὶ Ἐμβέρ. Ὁ Χαμὶτ καὶ ὁ Φερίτ.—Ἡ ἀνακήρυξις τοῦ Συντάγματος.

Ἐρχόμεθα εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς τυραννίας τοῦ Χαμὶτ. καὶ ἐπειδὴ τὰ κατόπιν ἐξελιχθέντα γεγονότα συνδέονται ἀναποσπάστως μὲ τὴν ἱστορίαν τῶν Νεοτούρκων. ἂς περιμείνῃ ὁ ἀναγνώστης μας νὰ ἴδῃ τὰς λεπτομερείας ὅλας τῶν σοβαρῶν ἐκείνων γεγονότων. Εἰς τὸ παρὸν θὰ περιορισθῶμεν εἰς γενικὰς γραμμὰς διὰ νὰ γίνῃ κύριος τοῦ θέματος.

Ἡ ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη τυραννὶα τοῦ Χαμὶτ ἐπεδείνωσε τὴν κατάστασιν τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἠθικῶς τε καὶ ὑλικῶς εὑρίσκετο εἰς τὸ ἔσχατον στάδιόν της καὶ ἐφαίνετο ὅτι ἔπνεε τὰ λοίσθια. Ἡ διηνεκὴς ἐξέγερσις τῶν Βουλγαρικῶν πληθυσμῶν ὑπὸ τῶν ἐκ Βουλγαρίας εἰσδυόντων εἰς Μακεδονίαν καὶ τὰτόσα ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων καὶ Μουσουλμάνων κακουργήματά των ἐξηνάγκασαν τοὺς ἰθαγενεῖς Ἕλληνας νὰ ἀναλάβουν τὰ ὅπλα καὶ ἀντιστοῦν κατὰ τῶν ἐπιδρομέων Σλαύων.

Αἱ φρικαλεότητες δ' ἐκεῖναι τῶν Βουλγάρων, καὶ αἱ ἀντεκδικήσεις τῶν Ἑλλήνων ἐξήγειρον τὴν προσοχὴν τῆς Εὐρώπης, ἡ ὁποία ἐσκέφθη τότε ὅτι τὸ Τουρκικὸν Κράτος τείνει νὰ ἐκπνεύσῃ, ἀφοῦ εἰς τὸ Κράτος του δὲν ἠδύνατο ὁ Χαμὶτ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν τάξιν! Καὶ ἤρξατο κατ' ἀρχὰς νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἐπιρροήν της διὰ τῆς ἐξελέγξεως τῶν Μακεδονικῶν οἰκονομικῶν καὶ τῆς ἀνοργανώσεως τῆς ἀστυνομίας καὶ χωροφυλακῆς. Ἑκάστη τῶν ἓξ Δυνάμεων ἔλαβε καὶ ἓν διαμέρισμα τῆς Μακεδονίας καὶ ἵδρυσεν Ἀστυνομικὴν Σχολήν, ὡς καὶ ἐκείνην τῆς Χωροφυλακῆς. Γενικὸς δ' ἐπιθεωρητὴς τῶν νομῶν ἐγένετο ὁ νῦν Μέγας Βεζύρης Χιλμῆ πασᾶς.

Καὶ ἐν τῇ συναναστροφῇ των οἱ εὐγενεῖς Τοῦρκοι ἀξιωματικοὶ μετὰ τῶν Εὐρωπαίων σχεδὸν ὅλοι ἐκατηχοῦντο ὑπὸ τῶν Νεοτούρκων εἰς τὰς ἀρχάς των, καὶ πρὸς ἀνοργάνωσιν καὶ ἀναζωογόνησιν τοῦ καταρρέοντος ὑπὸ τὸν Χαμὶτ Κράτους!

Μετὰ δυσφορίας δ' ἔβλεπον τὴν ἀνάμιξιν τῶν Εὐρωπαίων εἰς τὴν χώραν των, τὴν ὁποίαν μόνοι των ἠδύναντο νὰ καλοδιοικήσουν ἂν ἐξέλιπεν ὁ Χαμὶτ, καὶ ἀπηλπίζοντο . . .

Γνωρίζομεν ὅτι τὸ 1896 ἐγένετο ἀπόπειρα περὶ ἐκθρονίσεως τοῦ Χαμὶτ καὶ ἀπέτυχεν ὅπως πάλιν θὰ ἴδωμεν καὶ εἰς τὸ περὶ Νεοτούρκων ἔργον μας, ὅτι δὲν ἀπηλπίζοντο τελείως. Εἶχον πρὸ αὐτῶν τὸ ἀρχαῖον λόγιον: «**Κάλλιον ἀργὰ παρὰ ποτέ**».

Εἰς ταῦτα ἦλθεν ὡς κεραυνὸς νὰ προστεθῇ ἡ εἴδησις τῆς συνεντεύξεως ἐν Ρεβάλῃ τοῦ Τσάρου Νικολάου τοῦ Β' μὲ τὸν Ἐδουάρδον τὸν Ζ' τῆς Ἀγγλίας, καθ' ἣν σχεδὸν τὸν διαμελισμὸν τῆς Τουρκίας ἀπεφάσισαν!

Ἀντελήφθησαν τότε ὅτι οἱ καιροὶ δὲν εἶνε μενετοί. Ἐξ ἄλλου αἱ ἐνέργειαι των εἶχον ἐπεκταθῇ τόσον, ὥστε σχεδὸν ὅλος ὁ Μακε-

δοικὸς στρατὸς εἶχε μυηθῆ εἰς τὰς βλέψεις καὶ σκοπούς των ὑπέρ τῆς μεγάλης ἰδέας τοῦ Μιτχὰτ πασᾶ.

Καὶ πράγματι ἀπεφάσισαν νὰ ἐπαναλάβουν τὸ κίνημα τοῦ 1896, ἀλλ' ἐπὶ πεδίου ἄλλου. τώρα.

Καὶ οὕτω κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1908 οἱ ταγματάρχαι Νιαζῆ βέης καὶ Ἐμβὲρ βέης μετὰ τῶν φίλων των ἐπεφορτίσθησαν ὑπὸ τοῦ κεντρικοῦ Κομιτάτου νὰ κηρύξουν τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὸ Σύνταγμα εἰς Ρέσναν, Ἀχρίδα, Μοναστήριον, Θεσσαλονίκην, Ἀδριανούπολιν καὶ μετ' ὀλίγον εἰς ὅλην τὴν Μακεδονίαν ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Βουλγαρίας μέχρις Ἰωαννίνων!

Ἐπὶ ταῖς εἰδήσεσε ταύταις ἐθορυβήθη τὸ Γιλδίζ, καὶ οἱ αὐλοκόλακες τοῦ Χαμὶτ ἐπροθυμοποιήθησαν νὰ παραστήσωσι τὸ κίνημα ὡς ἀνταρσίαν.

Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐν Μοναστηρίῳ κατέλαβον τὸ τηλεγραφεῖον καὶ ἐδήλουν ὅτι ἂν δὲν παραχωρήσῃ τὸ σύνταγμα ὁ Χαμὶτ 200,000 στρατὸς θὰ βαδίσῃ ἐναντίον τῆς Κων(πόλεως ! πρὸς δὲ ἀπήτουν ἀπάντησιν ἄμεσον ἐντὸς 48 ὡρῶν!

Οἱ περὶ τὸν Χαμὶτ χαφιέδες καὶ λοιποὶ κλίκα συνέλαβον 38 ἀξιωματικοὺς ἐν Κων(πόλει ὁμόφρονας μὲ τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ Προσεκάλεσαν τὸν Φερὶτ πασᾶν Μέγαν Βεζύρην τότε, καὶ τοῦ ἐζήτησε τὴν γνώμην του ὁ Χαμὶτ.

— Τί φρονεῖτε περὶ τῆς καταστάσεως; οἱ ἄθλιοι ἐκεῖνοι ἀξιωματικοὶ πρέπει νὰ θανατωθοῦν ! Σὺ τί λέγεις Φερὶτ ;

— Ἐγώ, λέγει τότε ὁ Φερὶτ προτείνω Μεγαλειότατε νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ σύνταγμα!

— Πήγαινε καὶ σὺ ἀπ' ἐδῶ ! οὐρλιασεν ὁ Χαμὶτ, μὴ μὲ ἐξαναγκάσῃς νὰ σὲ ἀποστείλω εἰς τὸν ἄλλον κόσμον ὅπως καὶ τὸν Μιτχὰτ πασᾶν !

Προσεκάλεσεν τότε τὸν Ἰζὲτ ὁ Χαμὶτ καὶ τοῦ ἐζήτησεν καὶ ἐκείνου τὴν γνώμην.

— Βρὲ παληέ μου φίλε Ἰζὲτ, τί κρίνεις καλὸν περὶ τῆς καταστάσεως ;

— Τί νὰ σοῦ εἰπῶ, Μεγαλειότατε, καὶ ἐγὼ δὲν ἠξεύρω τί νὰ σᾶς συμβουλεύσω !

— Δὲν γνωρίζεις αἴ ; καὶ διατί μοῦ ἔκρυβες τὰ τηλεγραφήματα, ὅπως καὶ κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον. Καὶ ἁρπάσας τὸ μελανοδοχεῖον τὸ ἔρριψεν ἐναντίον του, ἀλλ' οὗτος μαντεύσας τὴν κίνητιν τοῦ τυράννου ἔκυψε προφυλακτικῶς, καὶ ἐξῆλθεν ἀβλαβὴς ἀπὸ τὴν ὀργὴν ἐκείνην τοῦ Χαμὶτ.

Ἕνα μόνον ἀντελήφθη τότε ὁ Ἰζὲτ ὅτι τὸ κράτος τοῦ Χαμὶτ κατελύθη πλέον ἐντελῶς, καὶ πῶς νὰ σωθῇ ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος θὰ συμπαρέσυρε πλέον καὶ Χαμὶτ καὶ πᾶσαν τὴν λοιπὴν κλίκαν ἐσκέπτετο Ἀρκετὰ πλέον ὠργίασαν κατὰ τοῦ λαοῦ. Ἀκριβῶς ἡ ἀντίληψις αὕτη ἔσωσε τὸν Ἰζέτ, ἐνῷ ὅλοι οἱ ἄλλοι τοῦ Χαμὶτ μεγιστᾶνες ἀνέμενον τὴν σωτηρίαν ἄλλοθεν ἀπὸτὴν ἐπερχομένην πλέον ἀντεκδίκησιν !

Πρώτη του δουλειὰ τοῦ Ἰζὲτ ἦτο νὰ μεταβῇ εἰς τὸ κουρεῖον καὶ νὰ κόψῃ τὴν γεννειάδα καὶ εἰς τὴν πρώτην εὐκαιρίαν νὰ ἀποδράσῃ, ὅπως καὶ ἔκαμε ! . . διὰ νὰ ἐξαπατήσῃ δὲ τὸν μαινόμενον ὄχλον ἐφόρεσε καὶ καπέλλο ! . .

Καὶ παρὰ τὰς συμβουλὰς τοῦ Φερὶτ πασᾶ ὁ Χαμὶτ ὅμως ἐπέμενε νὰ καταστείλῃ τὸ κίνημα διὰ τῆς βίας.

Αἱ διαταγαί του πρὸς τὰ Ἀνατολικὰ τάγματα ἔμειναν μόνον διαταγαί!

Καὶ οἱ Ἀλβανοὶ ἀκόμη ἠρνοῦντο νὰ λάβουν τὸ μέρος τοῦ Χαμὶτ. Καὶ αὐτὴ ἡ φρουρὰ τοῦ Γιλδὶζ εἶχε τὸ αὐτὸ φρόνημα, ἠρνεῖτο διαρρήδην νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα κατὰ ἀδελφῶν! . . .

Ὅλοι οἱ ἀπεσταλμένοι εὐνοούμενοι τοῦ Χαμὶτ εἰς Μακεδονίαν ἐκρατοῦντο ἐκεῖ χωρὶς νὰ ἐπιτύχωσι τίποτε;

Ἡ Κων[πολις ἐπροστατεύετο ὑπὸ φρουρίων καὶ πυροβολαρχιῶν ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἑνὸς στρατάρχου, ἑδρεύοντος εἰς Τσατάλτζαν.

Τότε τὸ παλάτι ἐζήτησε τηλεγραφικῶς ἂν ἠδύναντο νὰ βασισθοῦν ἐπ αὐτῶν, καθ' ἣν περίπτωσιν, τὰ στρατεύματα τῆς Μακεδονίας ἐπραγματοποίουν τὰς ἀπειλάς των.

Τότε ἐκεῖνοι ἀπήντησαν.

— Ἐὰν οἱ ἀδελφοὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως βαδίζουν ἐπὶ τὴν Κων[πολιν εἰς τοῦτο ἀναμφιβόλως τοὺς ἐξαναγκάζει ὁ πατριωτισμὸς των. Καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην προαγώμεθα, τὸ δηλοῦμεν μετὰ πάσης νομιμοφροσύνης, ὅτι τὰ τηλεβόλα μας καὶ τὰ ὅπλα μας θὰ διευθυνθοῦν κατὰ τοῦ Γιλδὶζ . . . μετὰ τῶν ἐπελαυνόντων ἀδελφῶν!

Ἡ ἀπάντησις αὕτη ἔκαμε τὸν Χαμὶτ νὰ τρέμῃ, νὰ καταληφθῇ ὑπὸ ἀπελπισίας καὶ νὰ τρέχῃ ἄνω κάτω εἰς τὸ δωμάτιόν του! . . .

Ἀλλὰ τὶ νὰ κάμῃ; ἔπρεπε νὰ ἀποδεχθῇ τὸ προτεινόμενον Σύνταγμα διότι ὁ στρατὸς ἐκεῖνος θὰ ἐβάδιζε κατὰ τῆς Κων-



Οἱ κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον ξένοι στρατιωτικοὶ ἀκόλουθοι.

πόλεως, καὶ διὰ τῆς βίας θὰ τὸν ἀνέτρεπε καὶ ἴσως θὰ τὸν ἐρόνευεν . . .

Ἀνάγκη πᾶσα ν' ἀποδεχθῇ τὸ Σύνταγμα . . . τοὐλάχιστον κατ' ἐπίφασιν

Τί ξεύρεις; διατί; μήπως ἡ ἱστορία δὲν ἀντιγράφει τὴν ἄλλην; μήπως δὲν ἤμην ἐγὼ ὁ Χαμίτ, ὁ ὁποῖος ἐξηπάτησα αὐτὸν τὸν Μιτχάτ, καὶ παρεδέχθην τότε τὸ Σύνταγμα . . . Μήπως δὲν ἤμην ἐγώ, ὁ ὁποῖος τόσον εὐκόλως τὸ κατέλυσα . . . καὶ ἀπέστειλα τοὺς ἀντιπροσώπους αἱ; τοῦ λαοῦ νὰ ἀναπαύωνται εἰς τὰς ἐπαρχίας των ἢ εἰς τὰ βαθειὰ τοῦ Βοσπόρου νερά; . . .

Αὐτὰ καὶ παραπλήσια ἐμερμήρυζε κατὰ φρένα καὶ θυμὸν ὁ τύραννος ἐκεῖνος, καὶ τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος ἐδήλωσε τότε εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν νὰ ἀποστείλουν τηλεγράφημα ὅτι ἀποδέχεται τὸ Σύνταγμα. Καὶ τὸ Σύνταγμα ἐκηρύχθη τὴν 11 Ἰουλίου 1908 . . . καὶ ὁ λαὸς ἐπίστευσε . . . καὶ διεχύθη εἰς παραφόρους σχεδὸν διαδηλώσεις ἔμπλεος χαρᾶς . . . Ἐπίστευσεν ὅτι τὸ ἐπὶ 32 ἔτη κατασυντριβὲν Σύνταγμα ἐδραιώθη τέλεον . . Καὶ Τοῦρκοι ἠσπάζοντο Ἕλληνας, καὶ Ἕλληνες ἔτεινον τὰς χεῖρας ἀδελφικῶς πρὸς τοὺς Βουλγάρους, καὶ Βούλγαροι ἠσπάζοντο Ἀρμενίους, καὶ Ἀρμένιοι ἐνηγκαλίζοντο Τούρκους! . . . Ὅλοι οἱ λαοὶ συναδελφώθησαν, καὶ ὁ τόσον διαρκέσας πόνος ἐξέσπασεν εἰς ἄκρατον χαράν... Διαδηλώσεις παντοῦ τῆς αὐτοκρατορίας ἐλάμβανον χώραν . . . Καὶ ὁλόκληρον τὸ Κράτος μετεβλήθη εἰς ἀληθῆ πανήγυριν! . . . Ἡ Εὐρώπη ἔμεινεν ἔννοια διὰ τὴν ἀναίμακτον ἐκείνην μεταπολίτευσιν, καὶ ὁ πεπολιτισμένος κόσμος ἀπεθαύμαζε χειροκροτῶν διὰ τὸ ἄφθιτον σχεδὸν ἐκεῖνο κατόρθωμα . . . Εἶχε ριζωθῇ πλέον ἐν Εὐρώπῃ:

Τουρκία καὶ Σύνταγμα δύο πόλοι ἄκρως ἀντίθετοι . . . Ἀλλὰ τώρα ὅμως, ἰδοὺ πῶς τὸ οἰκοδόμημα ἐκεῖνο ἀφ' ἑαυτοῦ κατέρρευσεν ἐκ θεμελίων! . . . Καὶ μαγευθέντες ἐθαύμαζον καὶ ἐχειροκρότουν ἐπὶ τῇ μεταπολιτεύσει! . . .

Ἀλλὰ καὶ τὰ πλήθη παντοιοτρόπως ἐξεδήλουν τὴν χαράν των, καὶ συνήρχοντο ἀθρόα εἰς τὸ Γιλδιζ, τοῦ ὁποίου οἱ ἄτιμοι ἐκεῖνοι φραγμοὶ — οἱ χαφιέδες — καπνὸς ἦσαν καὶ διελύθησαν, καὶ συνηθροίζοντο εἰς τὰ ἀνάκτορα νὰ χαιρετίσουν τὸν πρῶτον συνταγματικὸν βασιλέα! . . .

Καὶ αὐτὸς τοὺς ὑπεδέχετο μειδιῶν — χωρὶς ὅμως νὰ φαίνεται ἐκ τῶν παραθύρων — καὶ εἰς τὸ Προσκύνημα τῆς Παρασκευῆς στρατὸς καὶ λαὸς μέχρι τρίτου οὐρανοῦ τὸν ἀνευφήμει! . . .

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς χαιρετῶν ἐμειδία! . . .

Καὶ τὸ μειδίαμα ἐκεῖνο ἦτο σαρδώνιον, καταχθόνιον, Μεφιστοφελικόν! . . . ὅπως θὰ μᾶς καταδείξουν τὰ κατόπιν γεγονότα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΑ.

Τὰ μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Συντάγματος τῆς 11ης Ἰουλίου 1908.—Ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Χαμίτ.—Χουριέτ, Ἀδαλέτ, Μουσαβάτ, Οὐχουβέτ.—Ἡ πρώτη Βουλή.—Τὰ ἀντιδραστικὰ κινήματα. Τὰ μέχρι τῆς 31 Μαρτ. 1909.

Ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πρώτου συντάγματος ἄρχεται ἡ δρᾶσις τῶν Νεοτούρκων πλέον διὰ τοῦτο ἐπιφυλασσόμεθα νὰ ἀναπτύξωμεν αὐτὰ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ μετὰ τὰ μαρτύρια καὶ τοὺς ἀγῶνας περὶ ἐπιτυχίας εἰς τὸ **περὶ Νεοτούρκων ἔργον μας.**

Ἀλλὰ ἐκεῖ θὰ παρελάσουν καὶ τὰ τόσα των βασανιστήρια ὅλης τῆς ἀτίμου κλίκας τῶν χαφιέδων καὶ ὅσα ὑπέστησαν ἐδῶ κ, εἰς τὸ ἐξωτερικόν, εἰς τὸ παρὸν μόνον ἐν ἀδραῖς γραμμαῖς θὰ ἐκθέσωμεν τὰ μέχρι τῆς 11ης Ἀπριλίου 1909 λαβόντα χώραν γεγονότα.

Ὁ Χαμὶτ ἄκων λοιπὸν παρέδωκε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸν ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας κατατυραννούμενον λαόν του!

Ἀλλ' ὡς παμπόνηρος ὢν, ὡς ἀγρία καὶ αἱμοδιψὴς ἀλώπηξ μετὰ τέχνης λεπτοτάτης προσεποιεῖτο ὅτι ἦτο εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν νέαν κατάστασιν, ὅτι τέλος ἀπηλλάγη ἀπὸ τοὺς κακοὺς

ἐκείνους συμβούλους, οἱ ὁποῖοι τόσα χρόνια τὸν ἀπεμάκρυνον ἀπὸ τὸν ἀγαπητόν του λαόν, ἀπὸ τὰ προσφιλῆ του παιδιά!

Μὲ τὴν καρδίαν εἰς τὰ χείλη παρέδιδεν εἰς τὴν ἄτεγκτον πλέον δικαιοσύνην, ὅλους τοὺς συμβούλους του, ὅλα τὰ ὄργανα τοῦ σκότους, τὰ ὁποῖα διέρθειρεν ἡ ἔνεκα αὐτῆς τῆς διαφθορᾶς των προσήλκυε πρὸς ἑαυτὸν ὁ Χαμίτ!

Ἔκτοτε κατὰ τὸ προσκύνημα τῆς Παρασκευῆς ἀφίνει ἐλεύθερον τὸν λαὸν νὰ προτέρχεται εἰς τὸ Γιλδίζ, καὶ ἐπιτηδεύεται ὅτι μετ' ἀγαλλιάσεως φέρει τὴν κοκκινόλευκον κοκάδραν τῶν Νεοτούρκων ἐπὶ τοῦ στήθους του!

Καὶ ἀφοῦ οἱ Νεότουρκοι—ἐνθυμούμενοι τὴν προτέραν πολιτείαν τοῦ Χαμὶτ—ἔπεμψαν εἰς τὸν Βόσπορον νὰ σταθμεύσουν ἔμπροσθεν τοῦ Βεσίκ Τὰς πολεμικὰ ὡπλισμένα μὲ ὀβίδας μελανίτιδος διὰ νὰ τὸν ἀπειλήσουν ἐν ᾗ περιπτώσει ἤθελε στασιάσει ἡ φρουρά του, ἠναγκάσθη τότε κατὰ τὰς συμβουλὰς τῶν Νεοτούρκων νὰ ἀντικαταστήσῃ τοὺς Πραιτωριανοὺς ἐκείνους. Καὶ ὄντως ἀπέπεμψε τοὺς κυριωτέρους, ἀφοῦ τὸν καθένα στρατιώτην ἐχάρισεν 5 λίρας.

Ὅτι τοῦ ἐπρότεινον μεθ' ὑποκρισίας τελείως ἀπεδέχετο ὁ Χαμίτ. Εἰς τὸ Προσκύνημα δέχεται ἐντὸς τῆς ἀνακτορικῆς ἁμάξης τὸν Φουὰτ πασᾶν ἐπανελθόντα ἐκ τῆς ξορίας! Δέχεται τὸν Ἀλῆ Χαϊδὰρ βέην υἱὸν τοῦ Μιτχὰτ πασᾶ εἰς τὸ Γιδίζ, καὶ τὸν ὁποῖον διορίζει Γερουσιαστήν.

Ἀπατᾶται εἰς τὸ μέτωπον τὸν Ἀχμὲτ Ριζᾶ βέην διὰ τὰς ἐνεργείας του, καὶ ἐκπλήττεται τὰ μέγιστα διατὶ δὲν ἔρχεται νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ ὁ Σεβαχεδίν, ὁ ὁποῖος ἄρτι ἐκ Παρισίων ἐπέστρεψεν

καὶ εἰς τὸν ὁποῖον θριαμβευτικὴν ὑποδοχὴν ἔκαμον οἱ λαοὶ τῆς Πρωτευούσης.

Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν ἐκδηλώσεων ἐκείνων τῆς χαρᾶς τοῦ λαοῦ, ὁπότε καὶ ὑπαίθριοι ρήτορες διήρχοντο τὰς ὁδούς, ἐδημηγόρουν πρὸ τοῦ συνηθροισμένου πλήθους μὲ τὴν ἐπῳδόν: **Χουριέτ, Ἀδαλέτ, Μουσαβάτ, Οὐχουβέτ,** δηλαδὴ *Ἐλευθερία, Δικαιοσύνη, Ἰσότης, Ἀδελφωσύνη.* Ἐσχηματίσθη ὑπουργεῖον ὑπὸ τὸν Μ. Βεζύρην *Κιουτσοὺκ Σαὶτ πασᾶν*, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθητο καὶ ὁ Κύπριος ἐξωμότης Ἰουδαῖος *Κιαμὶλ πασᾶς*, θιασώτης τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς, ἄνευ ὅμως χαρτοφυλακείου.

Ἀλλὰ τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο ἔπεσε καὶ ἀντ' αὐτοῦ διωρίσθη ἄλλο ὑπὸ τὴν Μ. Βεζυρείαν τοῦ Κιαμὶλ πασᾶ.

Καὶ σύμφωνα μὲ τὸ ἀνακηρυχθὲν Σύνταγμα— αὐτὸ ἐκεῖνο ὅπερ ἐξεπόνησεν ὁ Μιτχὰτ πασᾶς —ἔπρεπε πρῶτον νὰ ἐκλεγῶσι δήμαρχοι καὶ δημαρχιακὰ συμβούλια καὶ κατόπιν νὰ ἔλθουν αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαί.

Τότε ἀνεφάνη εἰς τὸν ὁρίζοντα ὅτι τὸ Νεοτουρκικὸν Κομιτᾶτον ἦτο διηρημένον εἰς δύο, εἰς Φιλελευθέρους ὑπὸ τὸν Πρίγκηπα Σεβαχεδὶν, καὶ εἰς Συντηρητικοὺς ὑπὸ τὸν Ἀχμὲτ Ριζᾶ βέην ἐπιδιώκοντας τὸν **Παντουρκισμόν.**

Καὶ δυστυχῶς κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἐκλογὰς ταύτας καὶ οἱ Ἕλληνες ἐφάνησαν ἐντελῶς ἀδιάλλακτοι· ἔπρεπε, κατὰ τὴν ἰδέαν μας, νὰ συνενοηθοῦν μετὰ τῶν Νεοτούρκων, ἔστω καὶ μὲ ζημίαν θέσεών τινων.

Αὐτὰ πάντοτε λαμβάνουν χώραν εἰς ὅλα τὰ συνταγματικὰ πο-

λιτεύματα· ἡ πλειονοψηφία πάντοτε καταπνίγει τὴν μειονψηφίαν: μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἐδῶ ἔχομεν ἐθνικότητας ἀντὶ πολιτικῶν μερίδων.

Καὶ τέλος ἐξελέγησαν οἱ βουλευταὶ — περὶ ὅλων τούτων εἰς τὸ πρισεχές μας ἔργον περὶ Νεοτούρκων λεπτομερῶς καὶ σαφέστερα — οἱ πλεῖστοι ἐκ τῆς μερίδος τῶν Νεοτούρκων, μόλις περὶ τοὺς 50 ἀριθμοῦνται οἱ τῶν ἐθνοτήτων καὶ περὶ τοὺς 185 ἐκ τῶν Νεοτούρκων.

Κατὰ τὴν 4 Νοεμβρίου 1908 ἐγένετο ἡ πρώτη συνεδρίασις τῆς δευτέρας Ὀθωμανικῆς Βουλῆς.

Βουλὴ δ' ὡρίσθη ἓν διαμέρισμα τῶν Δικαστηρίων.

Τὰ πλήθη ἀπὸ πρωΐας συνήρχοντο εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Σουλτὰν Ἀχμὲτ καὶ εἰς ὅλας τὰς ὁδοὺς ὁπόθεν θὰ διήρχετο ἡ Αὐτοκρατορικὴ συνοδία, διότι εἰς ταύτην θὰ παρίστατο καὶ ὁ Ἀβδοὺλ Χαμίτ.

Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτο ἡμέρα χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως δι' ὅλον τὸν κόσμον τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους. Ἕνας μόνον ἐσράδαζεν ὑπὸ τὴν ἀδυσώπητον τῶν πραγμάτων ἀνάγκην, καὶ οὗτος ἦτο ὁ Χαμίτ, διότι ἐφοβεῖτο ὁ ἄθλιος μὴ δώσῃ λόγον τῶν πεπραγμένων του.

Καὶ μεταβαίνων εἰς τὴν Βουλὴν ἦτο καὶ τοῦ κηροῦ ὠχρότερος. Ἀλλὰ μετὰ τέχνης μεγίστης κατώρθωσε νὰ κρύψῃ τοὺς κατοχθονίους του σκοπούς, ἀναβάλλων δι' εὔθετον χρόνον τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν.

Πῶς αὐτὸς ὁ ἐξαπατήσας τὸν μέγα Μιτχὰτ δὲν θὰ ἐξαπατήσῃ καὶ τοὺς πρωτοπείρους τούτους. Καὶ ἤρχισε τὸ σχεδιόν του. Ἡ ἀλωπεκὴ εἰς ἐνέργειαν! Προσκαλεῖ λοιπὸν εἰς δεῖπνον ὅλους τοὺς Βουλευτὰς εἰς τὸς καταχρύσους αἰθούσας τοῦ Γιλδίζ.

Ἐκεῖ ὁ παμπόνηρος Χαμίτ: «Σᾶς ἀνανεῶ τὴν διαδεβαίωσίν μου, ὡς Χαλίφου καὶ Πατισάχ σας, ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς θὰ ἀφιερώτω τὴν ζωήν μου εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ Συντάγματος καὶ θὰ εἶμαι ὁ πρῶτος ἄσπονδος ἀντίπαλος τῶν ἐχθρῶν του!

Καὶ διὰ νὰ δώσῃ περισσοτέραν ἔμφασιν εἰς τὰ καταχθόνια διαβήματά του αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔχυσε νερὸ εἰς τὸ ποτῆρι τοῦ Ἀχμὲτ Ριζᾶ βέη! Τοῦτο ἀντιληφθεὶς ὁ Ἀχμὲτ Ριζᾶ ἠγέρθη καὶ τὸ προσέφερεν εἰς τὸν Χαμίτ, ὁ ὁποῖος καὶ ἐπανέλαβε δὲν ἐνθυμοῦμαι ποτὲ νὰ εἶμαι τόσον εὐτυχὴς ὅπου σήμερον!»

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ δείπνου ἔστειλε τὸν Γραμματέα του νὰ κηρύξῃ: Εἶμαι πρόθυμος νὰ θυσιάσω τὴν ζωήν μου εἰς τὸ ἔθνος!.. Καὶ πρό τινων ἀκόμη μηνῶν ἐτιμώρει ὁ Χαμίτ διὰ τῆς ἐξορίας καὶ τοῦ θανάτου ἐκεῖνον ὅστις θὰ ἀνέφερεν ἁπλῶς τὴν λέξιν ἔθνος!

*
* *

Καὶ ἐνῷ ἡ Βουλὴ ἐξηκολούθει τὰς ἐργασίας της ὁ Χαμὶτ δὲν ἐκοιμᾶτο, ἐμηχανεύετο τὰ πάντα ἵνα περιέλθῃ αὖθις εἰς τὰς χεῖράς του ἡ ἀπολεσθεῖσα ἐξουσία.

Ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως δὲ τοῦ Συντάγματος ἤρξατο ἡ ἐκκαθάρισις ὅλων ἐκείνων τῶν λυμεώνων ποὺ ὡς βδέλλαι καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Χαμὶτ ἀπεμύζουν τὸ αἷμα καὶ τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους.

Οἱ Ταχσὶν, Ραγὶπ, Ρεσὶτ Ρεσάτ, Ριζᾶ, καὶ τόσοι ἄλλοι πασᾶδες ὑπὸ τοὺς γιουχαϊσμοὺς τοῦ λαοῦ συνελήφθησαν καὶ ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Πρίγκηπον ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν, ὁ ἄλλοτε ὑπουργὸς τῆς ἀστυνομίας Σεφὶκ πασᾶς καθυβρίσθη καὶ ἐπτύσθη ὑπὸ τοῦ

λαοῦ! Καὶ τόσην ἐντύπωσιν τοῦ ἐπροξένησεν ὥστε μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἀσθενήσας ἀπέθανεν

Τὴν αὐτὴν τύχην ὑφίσταντο καὶ οἱ λοιποὶ χαφιέδες οἵτινες ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ἐξηφανίσθησαν!

Καὶ μόλα ταῦτα ὁ καταχθόνιος Χαμὶτ δὲν ἔπαυε τὰς μυστικάς του ἐνεργείας.

Πού καὶ πού κρούσματα ἐλάμβανον χώραν ἀλλ' οἱ Νεότουρκοι ἐγκαίρως ἐπεμβαίνοντες τὰ ἐξεμηδένιζον

Ἕνα τοιοῦτον ἦτο καὶ ἡ διαδήλωσις ἐκείνη, τοῦ Κιὸρ Ἀλῆ, διαδήλωσις ἀποτελουμένη ἀπὸ Κούρους, χαμάληδες, καὶ ἀπὸ πάντας τῆς ἐσχάτης ὑποστάθμης, ὅπου μία μόνον φωνὴ ἠκούετο αὐτὴ παντὸς ἄλλου λόγου Ἀλλὰχ! Ἀλλὰχ Ἀλλάχ!

Ἕτερον τοιοῦτον ἦτο καὶ ὁ φόνος τοῦ Χίου Θεωδωρῆ, ὁ ὁποῖος ἔλαβε χώραν ὑπὸ τοῦ φανατισθέντος ὄχλου εἰς αὐτὸ τὸ Καρακόλι τοῦ Βεσί-κτὰς εἰς τὴν λυκοφωλεάν ἐκείνην, ποὺ τόσον ἐπὶ τρομοκρατίας ἐβασάνισε, ἐτυραννησε, καὶ ἐφόνευσε, εἰς τὸ ἴδιον ἀκριβῶς Καρακόλι ποὺ ἤδρευεν τόσα χρόνια ὁ Κοῦρδος Χατζῆ Χασὰν πασᾶς. Αἰτία δὲ καὶ ἀφορμὴ τοῦ φόνου ἐκείνου ἐγένετο ἡ ἐρωτοπάθεια τῆς ἐλευθερίων ἠθῶν Μπεδριὲ Χανούμ, καὶ καλὰ ἐννοούσης νὰ συζευγχθῇ τὸν Θεοδωρῆν ἀσπαζομένη, συγχρόνως καὶ τὴν θρησκείαν του. Γνωσθέντος τοῦ γεγονότος τούτου συνελήφθη τὸ χαριτωμένο ζεῦγος καὶ ὡδηγήθη εἰς τὸ Καρακόλι τοῦ Βεσί κτάς Οἱ χαφιέδες δὲ καὶ ἄλλοι ἐπιτηδείως ἐνεργοῦντες κατώρθωσαν νὰ φανατίσουν τὸν λαὸν καὶ νὰ καταδείξουν εἰς αὐτὸν ὅτι ἰδοὺ ποὺ θὰ ὁδηγήσῃ τὸ Σύνταγμα: **θὰ ἐχριστιανισθοῦν** δηλ. **ὅλοι οἱ Τοῦρκοι** καὶ ἐφορμοῦσι ἀντιστάσεως μὴ οὔσης εἰς τὸ Καρακόλι καὶ ἀποτε-

λειώνουν τὸν Θεοδωρῆν ! ! Ἡ πρᾶξις αὕτη ἐπεσπεύσθη ὑπὸ τῶν ἀντιδραστικῶν διὰ νὰ γενιήσῃ πράγματα εἰς τοὺς Νεοτούρκους.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο παρεκάμφθη, προληφθέντων ὅλων τῶν δυσαρέστων ἐπακολουθημάτων συνετῶς.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ πολλὰ κακοποιὰ στοιχεῖα ἐκ τοῦ ἀφανοῦς εἰς διάφορα κέντρα διαφόρους κλοπάς, βιασμούς, καὶ εἰς χείρωνα προέβαινον διὰ νὰ ἐξαναγκάσουν τὸν λαὸν εἰς ἐξέγερσιν κατὰ τοῦ Συντάγματος.

Πολιτικῶς δὲ ἰδοὺ πῶς ἐξελίσσοντο τὰ πράγματα.

Τὸν Σαὶτ πασαν εἴπαμεν ὅτι διεδέχθη ὁ Κιαμὶλ πασᾶς προσλοβῶν κατόπιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖόν του τοὺς ἐκ τῶν κορυφαίων Νεοτούρκων Χουσεὶν Χιλμῆ πασᾶν, ἀρχιεπιθεωρητὴν τῶν νομῶν τῆς Μακεδονίας ὡς ὑπουργὸν τῶν ἐσωτερικῶν καὶ τὸν Μανασῆ Ζαδὲ Ρεφὶκ βέην, διάσημον δικηγορον καὶ καθηγητὴν ἐσχάτως τοῦ δικαίου εἰς τὸ ἀρτισύστατον Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης ὡς ὑπουργὸν τῆς δικαιοσύνης. Ἐκράτουν δὲ εἰς τὰ πράγματα τὸν Κιαμὶλ πασᾶν οἱ Νεότουρκοι ἵνα ἔχωσι μὲ τὸ μέρος των τὴν Ἀγγλικὴν πολιτικήν.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ ἐξωτερικὰ ζητήματα σοβαρὰ ἐγεννήθησαν Ἡ Βουλγαρία κηρύσσει ἑαυτὴν ἀνεξάρτητον εἰς βασίλειον μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, κατασχέτουσα ταὐτοχρόνως καὶ τὴν ἐπὶ τῶν μερῶν της διερχομένην σιδηροδρομικὴν γραμμήν Εἰς τοῦτο δὲ συνέτεινε καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ὑποκινηθεῖσα ἀπεργία τῶν ὑπαλλήλων τῶν Ἀνατολικῶν Σιδηροδρόμων.

Εἰς τοῦτο μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἠκολούθησε καὶ ἡ Αὐστρία προσαρτῶσα ἐντελῶς τὴν Βοσνίαν καὶ Ἐρζεγοβίνην.

Αὐθόρμητος μετ' ὀλίγον καὶ ὁ Κρητικὸς λαὸς κηρύσσει τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἕνωσιν.

Καὶ ἐνῷ τὰ σοβαρὰ ταῦτα γεγονότα — ἀπόρροια τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου — ἀνησύχουν τὰ ἐν Τουρκίᾳ πνεύματα, καὶ ἤρξατο ἡ διευθέτησις κατὰ τὸ ἑνὸν αὐτῶν, ἀντισυνταγματικῶς τότε ὁ Κιαμὶλ πασᾶς προβαίνει εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῶν ὑπουργῶν τῶν ναυτικῶν καὶ στρατιωτικῶν καὶ διορίζει τὸν Χικμὲτ πασᾶν (τῶν ναυτικῶν) καὶ τὸν ἐπανελθόντα ἐκ τῆς ἐξορίας Ναζὶμ πασᾶν διοικητὴν τοῦ Β' σώματος ἐδρεύοντος ἐν Ἀδριανουπόλει (ὡς ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν)

Ἐπὶ τῇ ἀντισυνταγματικῇ ταύτῃ πράξει παραιτοῦνται ἀμέσως ὁ Χιλμῆ καὶ ὁ Ρεφὶκ Ἡ Βουλὴ δὲ προσεκάλεσε τότε τὸν Κιαμὶλ νὰ λογοδοτήσῃ. Ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη νὰ προσέλθῃ καὶ τότε κατόπιν ψηφοφορίας ἡ Βουλὴ ἐκφράζει τὴν μὴ ἐμπιστοσύνην της πρὸς τὸν Κιαμίλ. Καὶ οὕτω τὸ ὑπουργεῖον Κιαμὶλ ἔπεσε καὶ ἔρχεται εἰς τὰ πράγματα τότε ὁ Χιλμῆ πασᾶς.

Πρῶτον ἔργον τοῦ Χιλμῆ ἐλθόντος εἰς τὰ πράγματα ὑπῆρξεν ὁ ἀνα-διορισμὸς τῶν ἀντισυνταγματικῶς παυθέντων ὑπουργῶν τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν.

Τὰ μεσολαβήσοντα ὅμως γεγονότα ταῦτα ἐπέφερον μεγάλην διάστασιν μεταξὺ τοῦ κόμματος τῆς ἑνώσεως καὶ προόδου καὶ τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων, ἡ δὲ καραδοκοῦσα ἀντίδρασις εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ μέσον διὰ διαφόρων φύλλων ἀντιδραστικῶν ἐξάπτουσα τὴν διάστασιν.

Διὰ νὰ ἐπιφέρῃ δὲ ἡ ἀντίδρασις τὸ τελευταῖόν της κτύπημα, δι' ὀργάνων της ἐρόνευσεν ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Καράκιοϊ τὸν συν-

τάκτην τῆς Σερμπεστὶ Ἀλβανὸν Λαρισσαῖον Χοὰν Φεχμῆ, καὶ τὸν φόνον ἀπέδωκεν διὰ τῶν φύλλων της εἰς τὸ κόμμα τῆς Ἑνώσεως καὶ Προόδου. Ὁ φονεὺς ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ἀνακαλυφθῇ, αἱ ἐφημερίδες λάβραι ἐπέπεσον κατὰ τοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ κόμματος, κατὰ τὴν κηδείαν δὲ τοῦ θύματος σφοδροὶ ἀπηγγέλθησαν λόγοι, τὴν δὲ ἡμέραν τῆς κηδείας καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Μέγας Βεζύρης ἐφ ἁμάξης προσήρχετο εἰς τὴν Πύλην καὶ συναντήσας τὴν συνοδίαν τῆς κηδείας, ἠναγκάσθη νὰ ἀλλάξῃ δρόμον ἕνεκεν τῆς ὑπὸ τοῦ ὄχλου κατακραυγῆς.

Ταῦτα πάντα διὰ τζουρναλίων ἀνηγγέλοντο εἰς τὴν φωλεὰν τῆς ἀντιδράσεως εἰς τὸ Γιλδίζ, τὸ ὁποῖον ἐπείσθη ὅτι ἦλθεν ἡ κατάλληλος ὥρα νὰ φέρῃ τὸ θανάσιμον κατὰ τῆς Βουλῆς καὶ ἐλευθερίας κτύπημα!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΒ'.

Τὰ μετὰ τὴν 31 Μαρτίου γεγονότα. — Ἡ διάσωσις τοῦ Ἀχμὲτ Ριζᾶ βέη, τοῦ Χουσεῒν Τζαχὶτ. — Ἡ ἐπίδρασις τῶν ἐπὶ τῶν Νεοτούρκων τῆς Θεσσαλονίκης. — Ἀπόφασις καὶ δραστηρία ἐνέργεια αὐτῶν. — Ὁ στρατὸς τῆς ἐπελάσεως. — Πορεία πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Εἴπομεν προηγουμένως ὅπως καὶ θὰ ἐκθέσωμεν εἰς τὸ περὶ Νεοτούρκων ἔργον μας λεπτομερέστερα ὅτι ἡ ἱστορία ἀντιγράφεται, καὶ ἀκριβῶς αὐτὴν τὴν ἀντιγραφὴν ἠθέλησε λέξιν πρὸς λέξιν νὰ ἐπαναλάβῃ ὁ Χαμὶτ. Ἐνεθυμήθη ἀρχαίας ἡμέρας, ἐνεθυμήθη παλαιὰς ἐπιτυχίας, καὶ ἀνεμνήσθη τῆς ἀπωλεσθείσης τώρα ἐξουσίας καὶ τῆς τότε ἐπιτυχίας!

Ὅπως τότε οἱ Σοφτάδες ἐπέφερον σχεδὸν τὴν πτῶσιν τῆς τότε Βουλῆς καὶ ὑπεβοήθησαν ἀκουσίως εἰς τὰ σχέδια τοῦ Χαμὶτ, οὕτω καὶ τώρα παρουσιάσθη ἐν τῇ Βουλῇ τὸ ζήτημα τοῦ Σεριάτ. (τοῦ Ἱεροῦ νόμου).

Καὶ δι' ἐπιτηδείων ὀργάνων (καὶ ὄργανα πάντοτε εὑρίσκει τὸ ἄφθονον χοῦμα) οἷον ὁ κρεμασθεὶς ἐσχάτως εὐνοῦχος Τζαβχὲρ ἀγᾶς, ὁ ταγματάρχης Ἀγκιὰχ βέης κτλ. κατώρθωσαν νὰ πείσουν τοὺς στρατιώτας τῆς πρωτευούσης ὅτι ἡ συνεδριάζουσα Βουλὴ σκέ-

πτεται νὰ τοὺς ἐκχριστιανίσῃ νὰ τοὺς κάμῃ δηλαδὴ γκιαούριδες, μὴ παραδεχομένη τὸ Σεριὰτ, καὶ εἰς τὰς ὑποβολιμαίας ἐκείνας συμβουλὰς καὶ νουθεσίας προσετέθησαν τὰ χρηματικὰ δῶρα τοῦ Χαμίτ, αἱ **χρυσαῖ καὶ ἀργυραῖ λόγχαι** τῶν ἀρχαίων.

Καὶ ἐπὶ ταῖς ὁδηγίαις ταύταις ἤρξατο ἡ ἐνέργεια αὐτῶν, ἐνῷ ἡ εἰς τὸ Γιλδὶζ τίγρις ἀνέμενε νὰ καταπίῃ τὸ θῦμά της, τὴν Βουλήν!

Καὶ ἐξημέρωσεν ἡ 31 Μαρτίου 1909, ἡ ἐπάρατος ἐκείνη ἡμέρα! Καὶ οἱ στρατιῶται ἄνευ ἀξιωματικῶν, τοὺς ὁποίους ἔκλεισαν εἰς τοὺς στρατῶνας, διευθύνοντο ὡπλισμένοι πρὸς τὴν πλατεῖαν τῆς Ἁγίας Σοφίας, πρὸ τοῦ Βουλευτηρίου, κραυγάζοντες:

— Σεριατὶ ἰστιόρουζ, μεκτεπλῆ ζαπιτλαρίντζα ἰστεμιόρουζ· δηλαδή: τὸν ἱερὸν νόμον θέλομεν, ὡς δὲν θέλομεν καὶ ἀξιωματικοὺς ἐξελθόντος ἐκ τῶν Στρατιωτικῶν Σχολῶν.

Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς πρωτευούσης ἔμειναν ἔννοοι, οὐδεὶς ἐγνώριζε τί ἤθελον τὰ στίφη ἐκεῖνα! Ὅπως ἀπεδείχθη εἰς ταῦτα ἦσαν καὶ ἀντιδραστικοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ χαφιέδες μετεμφιεσμένοι εἰς στρατιώτας.

Καὶ ἔβλεπε κανεὶς τοὺς στρατιώτας ἐκείνους νὰ μεταβαίνουν εἰς ὅλους τοὺς σταθμοὺς καὶ νὰ παραλαμβάνουν τοὺς ἐκεῖ ἐστρατωνισμένους καὶ νὰ μεταβαίνουν εἰς τὴν πρὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας πλατεῖαν.

Καὶ ἐντὸς μικροῦ ὅλον τὸ μέρος ἐκεῖνο κατελήφθη ἀπὸ τὸν στρατὸν καὶ μόνον ὅπλα καὶ σπάθαι ἐν εἴδει δάσους ἐσπινθήριζον εἰς τὸν ἥλιον! . . .

Ἀλλὰ δὲν ἐστάθη μόνον εἰς τὰς διαμαρτυρίας τὸ πρᾶγμα, διότι ἀτυχῶς ἐτράπη ἐπὶ τὸ τραγικώτερον.

Εἶχον, ὡς ἀπεδείχθη, διαταγὴν ἀπὸ τὸ Γιλδὶζ μερικοὶ ἀντιδραστικοὶ διεσπαρμένοι εἰς τὸν στρατὸν νὰ φονεύσωσι τοὺς κυριωτέρους ἀρχηγοὺς τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου «Ἕνωσις καὶ Πρόοδος»· καὶ προγεγραμμένοι ἦσαν ὁ Χιλμῆ, ὁ Ἀχμὲτ Ριζᾶ, ὁ Χουσεὶν Τζαχὶτ κτλ. Καὶ ὄντως θὰ ἐξετελεῖτο τὸ ἀποτρόπαιον τοῦτο εἰ μὴ ἡ τύχη ἐπήρχετο ἀρωγός. Καὶ ἀντ' αὐτῶν ἐφονεύθησαν ἐκ τῆς ὁμοιότητός των ὁ βουλευτὴς Λαοδικείας Ἀρσλὰν βέης καὶ ὁ ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης Ναζὶμ πασᾶς.

Ἐκτὸς τῶν προμελετημένων τούτων φόνων διεπράχθησαν καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι ὅσοι μεμορφωμένοι ἀξιωματικοὶ ἠθέλησαν νὰ συμβουλεύσουν τοὺς ἀπειθοῦντας καὶ στασιάσαντας ἐκείνους στρατιώτας ὑπέστησαν τὴν αὐτὴν τύχην.

Μεταξὺ δὲ τῶν πεσόντων συγκαταριθμεῖται καὶ ὁ μόνος Ἕλλην Ἴλαρχος τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ ὁ Ρωμύλος Σπαθάρης υἱὸς τοῦ πασιγνώστου καθηγητοῦ μακαρίτου Ἀνδρέα Σπαθάρη.

Καὶ ὄντως εἰς τὸ ἐγχείρημα τοῦτο ὁ Χαμὶτ ἐνήργει μετὰ περισκέψεως καὶ τέχνης οὐ τῆς τυχούσης

Διὰ νὰ μὴ καταδείξῃ εἰς τὸν ὡπλισμένον τώρα λαὸν τοὺς καταχθονίους καὶ ὀπισθοβούλους σκοποὺς τοῦ τουρκικοῦ κινήματος διηύθυνεν ἐναντίον τῶν Νεοτούρκων τῆς Ἑνώσεως καὶ Προόδου τῶν καὶ ἰσχυροτέρων, ἐνῷ διὰ νὰ ἠποκοιμήσῃ τὸν λαὸν ἐπεδαψίλευε φιλοφρονήσεις πρὸς τὸ κύμα τῶν φιλελευθέρων, πρὸς τὸ ὁποῖον μετὰ τὴν ἐκμηδένισιν τοῦ τῆς Ἑνώσεως καὶ Προόδου θὰ ἐπέστρεφεν ἀπειλητικώτερος καὶ ὀλεθριώτερος!

Τί παμπόνηρος αὐτὸ τὸ θηρίον τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Χαμὶτ!

Διὸ εἰς τὴν πρώτην ἐκείνην ἔκρηξιν τῆς στάσεως κατεστράφη-

σαν τὰ γραφεῖα τῆς «Σουράϊ Οὐμὲτ» καὶ «Ταννὶν» ὀργάνων τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου.

Ἡ συνεδριάζουσα Βουλὴ πιεζομένη ὑπὸ τοῦ ὑπὸ τὰ πρόθυρα τῆς ὁποίας πάνοπλος ἐστρατωνίζετο ὁ στρατός, ἀπεκήρυξε τότε τοὺς τοῦ Κομιτάτου Ἑνώσεως καὶ Προόδου καὶ ἐπισήμως ἐδήλωσεν ὅτι θὰ ἐφαρμόσῃ τὸ Σεριάτ!

Καὶ ὄντως τοῖς κελεύσμασι τῶν Πραιτωριανῶν ἐκείνων τὸ ὑπουργεῖον ἔπεσε καὶ εἰς τὰ πράγματα ἦλθον ὁ πρώην ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν Τεβφὶκ πασᾶς ὡς Μέγας Βεζύρης καὶ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ὁ γνωστὸς ἐκ τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου ἀρχιστράτηγος Ἐτὲμ πασᾶς.

Παρὰ ταῦτα πάντα ὅμως ὁ στρατὸς ἐκεῖνος δὲν ἔπαυε νὰ κατέχῃ τὴν πλατεῖαν τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ οἱ στρατιῶται νὰ αὐξάνωνται ἐκ τῆς προσελεύσεως καὶ ἄλλων στρατιωτῶν.

Ὁ λαὸς παρέμενεν ἔκπληκτος μὴ γνωρίζων καθόλου περὶ τίνος ἐπρόκειτο καὶ ποία θὰ εἶνε τὰ ἐπακόλουθα.

Μία μόνον ὑπῆρχε πεποίθησις τοσοῦτον ἐξηπάτησε τὸν Χαμὶτ ὅτι ἡ 31 Μαρτίου 1909 ἐστερρέωσε τὸ Σύνταγμα! οἱ δείλαιοι! Καὶ εἰς τοῦτο ἐπείσθησαν σοβαρὰ ἀκόμη ἄνδρες καὶ γνῶσται τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος οἷος ὁ πολὺς Σταῦρος Ι Βουτυρᾶς!

Καὶ ἡ ἐκκρεμὴς ἐκείνη κατάστασις, ἡ ἀγωνία μᾶλλον ἐκείνη διετηρεῖτο καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Οἱ στρατιῶται ἀνερμάτιστοι διέσχιζον τὰς ὁδούς. Πανικὸς δ' ἦχσεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ καταλαμβάνῃ τὸν λαόν. Ἤρχισε νὰ ριζοῦται εἰς αὐτὸν ἡ αὐτοσυντήρησία, διότι εἰς τὸ ἀντιπειθαρχικὸν ἐκεῖνο κίνημα καθόλου δὲν διέβλεπε τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος! Καὶ ὁ καθένας ἐκλείσθη εἰς τὸ

σπητάκι του καὶ ἀνέμενε τὸ συμβησόμενον! Ἐπῆλθεν ἡ νύξ, καὶ τί νύξ, Θεέ μου, φρικώδης!... Πρὶν ἔλθουν τὰ μεσάνυκτα πυροβολισμοὶ ἀπαίσιοι διέσχιζον τὸν ἤρεμον καὶ νεκρὸν ἐκεῖνον ὁρίζοντα τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Καὶ εἷς καθενὸς τὴν διάνοιαν ἄθελα ἤρχετο ἡ παρατήρησις πῶς τόσον ἀθρόοι ἐξῆλθον κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐμφανισθέντες χαφιέδες! οἱ ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς μέχρι τοῦδε ἐξαφανισθέντες χαφιέδες!

Καὶ οἱ μὲν Τοῦρκοι ὑπέθετον ἀλληλοσπαραγμόν, οἱ δὲ Χριστιανοί, ἀκούοντες τοὺς πυροβολισμοὺς ἐκείνους, ἐνόμιζον ὅτι ἦλθεν ἡ τελευταία ὥρα!... Σφαγαί... Δηώσεις... τυρκαΐκι... μακελειό!... Ἐπανῆλθον τὰ Ἀρμενικά, ἆρά γε, καὶ ἐπὶ εὐρυτέρου κύκλου, ἐπὶ ἀκτῖνος περιλαμβανούσης ἀνεξαιρέτως ὅλους τοὺς Χριστιανούς! Καὶ μὲ ἀγωνίαν ἀνέμενον νὰ ἔλθῃ ἡ σειρά των!... Καὶ μὲ τὴν καρδίαν συνεσφιγμένην ἀνέμενον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, τὴν πρωΐαν!

Ἐξημέρωσε καὶ ἡ 1η Ἀπριλίου καὶ οἱ στασιασταὶ στρατιῶται παρέμενον ἐστρατοπεδευμένοι πάνοπλοι εἰς τὸ πρὸ τοῦ Βουλευτηρίου πεδίον! Ταὐτοχρόνως καὶ τὰ ἀντιδραστικὰ στοιχεῖα μεγαλειτέραν ἐπεδείκνυον ἐνεργητικότητα.

Ὁ πρόεδρος τῆς Μωαμεθανικῆς Ἑνώσεως Σὲχ Βαχδεδὴ καὶ διευθυντὴς τῆς ἀντιδραστικῆς ἐφημερίδος «Βολκὰν» σφοδρὰ καὶ ἐξεγερτικὰ ἄρθρα ἔγραφε, χέων δηλητήριον καὶ ριπτων ἔλαιον εἰς τὴν πυράν.

«Εἰς τὸν Χαμὶτ ἀπόκειται νὰ καταργήσῃ τώρα τὸ Σύνταγμα!»

Ἐκδοτικὴ ἑταιρεία ΜΕΝΤΖΟΥ καὶ Σας

ὡσεὶ ἔλεγεν αἐν σοῖς γούνασι κεῖται Ζεῦ ἐρίγδουπε» ἡ ἐπαναφορὰ τῆς προτέρας τρομοκρατίας!

Ἀλλ' ὁ Χαμὶτ ἀνέμενε τὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν καταλληλοτέραν στιγμήν. Ἔτριβεν ἐκ χαρᾶς τὰς χεῖρας καὶ ἔβλεπε στεφομένας τὰς ἐπιτυχίας του! Καὶ ἐμειδία τὸ καταχθόνιόν του χαμόγελο!

Ἀλλ' ὄχι Χαμὶτ, μὴ χαίρεσαι! ἔστι δίκης ὀφθαλμὸς ὅς τὰ πάνθ' ὁρᾷ· ὑπάρχουν οἱ σωθέντες, τοὺς ὁποίους αὐτὴ ἡ θεία πρόνοια ἔσωσεν ἵνα ἐπιφέρουν τὸ τελευταῖον κατὰ σοῦ πλῆγμα, ἵνα ἅπαξ διὰ παντὸς ἐλευθερώσουν τὸ κακόμοιρον κράτος ἀπὸ τὴν τυραννίαν σου!

Σύμφωνοι μὲ τὴν ὑποσχεσίν μας ὅτι ὅλα τὰ γεγονότα ταῦτα θὰ παρελάσουν εἰς τὸ περὶ Νεοτούρκων βιβλίον μας μόνον ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἀναφέρομεν ὅτι οἱ Νεότουρκοι ἐκ τοῦ ἀπροσδοκήτου τούτου κινήματος, ἐκ τῆς στάσεως ταύτης τῶν στρατιωτῶν ἔμειναν κατάπληκτοι—καὶ ἀγόμενοι ἀπὸ τὴν αὐτοσυντηρησίαν κατεκρύβησαν φόβῳ κατεχόμενοι—καὶ ἐναγωνίως μαζὶ μὲ τοὺς λοιποὺς κατοίκους τῆς πρωτευούσης ἀνέμενον πόθεν θὰ ἐπέλθῃ ἡ σωτηρία. Εὐτυχῶς διὰ τὸ κράτος, διὰ τὸ ἔθνος ὁ Ἀχμὲτ Ριζᾶ καὶ Χουσεὶν Τζαχὶτ ἐσώθησαν ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐκείνου ἀποδράσαντες εἰς Ὀδησσὸν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Θεσσαλονίκην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΓ'.

Εἰσβολὴ τοῦ Μακεδονικοῦ στρατοῦ — Ἐκθρόνισις τοῦ Χαμὶτ — Ἀποστολή του εἰς Θεσσαλονίκην — Ἀνάρρησις τοῦ Μωάμεθ Ε'.

Ἡ στάσις ἐκείνη τῶν στρατιωτῶν, τὸ ἀπροσδόκητον ἐκεῖνο κίνημα ἤνοιξε τέλεον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν τὰ πράγματα τῆς Τουρκίας ἰθυνόντων Νεοτούρκων! ἐπείσθησαν τελείως ὅτι **φύσιν πονηρὰν οὐ ῥάδιον μεταβαλεῖν**. Χαμὶτ καὶ Σύνταγμα δύο ἄκρα ἐναντία! Ἐπείσθησαν πλέον πόσον ἠπατήθησαν εἰς τὰ γλυκὰ τοῦ τυράννου λόγια καὶ ὅτι ἔπαθον τὸ ἴδιον μὲ τὸν Μίγαν ἐκεῖνον ἄνδρα, τὸν Μιτχάτ. Ἀλλὰ τὸ δὶς ἐξαμαρτεῖν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ.

Ἡ στάσις τῆς ὑαίνης κατέδειξε τελείως ὅτι πρέπει ἐπ' ἄλλου πεδίου νὰ ἐνεργήσουν οἱ Νεότουρκοι ἂν θέλουν τὸ κράτος νὰ ὀρθοποδήσῃ.

Διὸ οἱ εἰς Ὀδησσὸν φυγαδευθέντες Ἀχμὲτ Ριζᾶ, καὶ Χουσεὶν Τζαχὶτ οὐδὲ στιγμὴν παρέμειναν ἐκεῖ, ἀλλὰ ταχεῖς ἐπέστρεψαν εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου καὶ μετέφερον τὸ κέντρον τοῦ κομιτάτου.

Ἐκεῖ προσέτρεχον οἱ κορυφαῖοι τοῦ κομιτάτου ἵνα συνεννοηθῶσι

περὶ τοῦ πρακτέου. Καὶ ἐκεῖ προσῆλθεν ὁ ἥρως τῆς Ρέσνας **Νιαζῆ βέης** καὶ ἐκεῖ κατῆλθεν ἐκ Βερολίνου ὁ ἐκεῖ στρατιωτικὸς ἀκόλουθος **Ἐμβὲρ βέης**. Ὡρκίσθησαν τότε νὰ πατάξουν τοὺς στασιαστὰς καὶ νὰ ἐκθρονίσουν τὸν ἄπιστον καὶ ὕπουλον τύρανον. Τότε ἀπεφάσισαν νὰ κόψουν πάντα μεταξὺ αὐτοῦ δεσμόν!

Καὶ ἐνῷ τὴν Κων)πολιν ἐλυμαίνετο ἡ ἀναρχία, εἰς Θεσσαλονίκην ἐσχηματίζετο ὁ πυρὴν τῆς ἐπὶ τὴν Κων(πολιν ἐπελέσεως.

Ὡς θεία δίκη λοιπὸν αὐθωρεὶ σχηματίζεται ἐκτῶν ἐνόντων στρατός, ἐκ τοῦ πιστοῦ εἰς τὸ σύνταγμα μείναντος στρατοῦ καὶ ἀρχηγὸς διορίζεται ὁ **Μαχμοὺτ Σεβκὲτ πασᾶς** ἀνὴρ μεγάλης θελήσεως, ταχὺς τὴν ἐκτέλεσιν, καὶ χρηστὸς τὴν ἀγωγήν.

Καὶ ἤρξατο ἡ πρωτοπορεία τοῦ στρατοῦ ἐκείνου νὰ ἐπελαύνῃ, ὁσημέραι καθ' ὁδὸν μεγεθυνομένη ἐκ τῶν προσερχομένων ἐθελοντῶν Τούρκων, Ἑλλήνων, καὶ Βουλγάρων ἔτι.

Καὶ ἐνῷ ταῦτα συνέβαινον εἰς τὰς Μακεδονικὰς ἐπαρχίας τὰ ἐν Κων(πόλει στρατεύματα κατελαμβάνοντο ὑπὸ χαυνώσεως.

Διότι εἰς τὴν συνείδησιν αὐτῶν ἤρξατο νὰ ὑποβόσκῃ ἡ ἀλήθεια καὶ νὰ διαπυνθάνεται ἕκαστος τίς ἆρά γε ἐξηνάγκασεν αὐτοὺς εἰς τὸ κίνημα ἐκεῖνο τὸ ἀντιπειθαρχικόν; Καὶ ὅτι τοιοῦτον τι συνέβαινεν ἐν ταῖς συνειδήσεσιν ἑκάστου ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἀσθενοῦς ἣν ἐπεδείξαντο ἀντιστάσεως...

Καίτοι ὅλα ταῦτα ἐν πλάτει θὰ γραφῶσι εἰς τὸ περὶ Νεοτούρκων ἔργον μας—ἔργον τὸ ὁποῖον θὰ ἀναπληρώσῃ τὸ περὶ Χαμὶτ παρόν, διότι Χαμὶτ καὶ Νεότουρκοι δύο ἄκρα ἀντίθετα, δύο ἄσπονδοι ἐχθροὶ ἀπὸ τρίτου αἰῶνος καὶ πλέον κηρύξαντες ἀναμεταξύ των ἀμείλικτον πόλεμον, ὁ μὲν Χαμὶτ διὰ τοῦ καφέ, τῶν βασάνων

τῆς ἐξορίας καὶ τοῦ πνιγμοῦ εἰς τὸν Βόσπορον, οἱ δὲ διὰ τοῦ σθένους τῆς γραφίδος, τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς μεγάλης πατρίδος, καὶ οὐχὶ τῆς προπηλακιζομένης πατρίδος, καὶ τοῦ ἔνθέου των ζήλου ὑπὲρ τῶν τυραννουμένων ἀδελφῶν του—λοιπὸν μετὰ τὴν πρώτην ἐκείνην πτόησιν συνελθόντες εἰς ἑαυτοὺς καὶ μὲ ἀρχηγὸν τὸν Μαχμοὺτ Σεβκὲτ πασᾶν καὶ ἐπιτελάρχην τὸν Περτὲβ πασᾶν καὶ μὲ ἠθικοὺς ἄρρωγοὺς διὰ τὸ φρόνημα τῶν στρατιωτῶν τοὺς ἥρωας Ἐμβὲρ καὶ Νιαζῆ ἦλθον ταχεῖς ὡς ἀστραπὴ, καὶ ἐσκήνωσαν ὑπὸ τὰ πρόθυρα τῆς Κων)πόλεως, καταλαβόντες τὸν ἱστορικὸν προάστειον Ἅγιον Στέφανον κατὰ τὴν νύκτα τῆς 7ης πρὸς τὴν 8ην Ἀπριλίου.

Μόλις ἔμαθον οἱ ἐν τῇ πρωτευούσῃ κρυμμένοι Νεότουρκοι βουλευταὶ ὅτι ὁ ἀπελευθερωτικὸς στρατὸς ἔφθασεν εἰς Ἅγιον Στέφανον ἀνεθάρρησαν καὶ ταχεῖς περὶ τοὺς 80 τὴν 8 μετέβησαν εἰς Ἅγιον Στέφανον ὅπου καὶ μετέφερον τὴν Βουλήν. Μετ' ὀλίγον ἦλθεν καὶ ὁ πρόεδρος της ἐκ Θεσσαλονίκης ὁ Ἀχμὲτ Ριζᾶ βέης.

Ὁ Χαμίτ, ὁ ὁποῖος οὐδόλως ἐπίστευεν ὅτι τόσον ταχεῖς θὰ ἦσαν οἱ Νεότουρκοι, καὶ ὅτι τόσον γρήγωρα θὰ διελύωντο τὰ ὄνειρά του, ἤρχισε νὰ σκέπτηται περὶ αὐτῆς τῆς κεφαλῆς του

Τηλεγραφήματα ἐπὶ τηλεγραφημάτων διεβιβάζοντο περὶ συνεννοήσεως, καὶ ἡ ἀλωπεκῆ πάλιν εἰς ἐνέργειαν!

Ἀλλὰ τοῦ κάκου!...

Πῶς ἦτο πλέον δυνατὸν νὰ πιστεύσουν ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὑποκριτικὰς ἐκείνας διαβεβαιώσεις, ἐνῷ τὰ αἵματα ἦσαν πρόσφατα καὶ ἄχνιζον ἀκόμη!

Ἀδύνατον.

Τὸ μοιραῖον ἤχησεν ἵνα ἀπαλλάξῃ τελείως ἀπὸ τοὺς γαμψώνυχα τοῦ Χαμὶτ τὸ κακόμοιρον Κράτος.

Καὶ ἐνῷ τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ ἐπελαύνοντος στρατοῦ ἐξετέλει μὲ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν τὴν κυκλοτερῆ του ἐνέργειαν, ἡ Βουλή, ἡ συνεδριάζουσα πλέον ἐν Ἁγίῳ Στεφάνῳ μετὰ τῆς Γερουσίας, ἧς πρόεδρος εἶνε ὁ φυγὼν ὡσαύτως κατὰ τὸ κίνημα τῆς 31 Μαρτίου Γαζῆ Μουχτὰρ πασᾶς καὶ ἐπανελθὼν, ἐξήταζεν ἐὰν ὁ Χαμὶτ δέον νὰ παραμείνῃ Σουλτάνος.

Καθ' ὅλας δὲ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ὁ Χαμὶτ ἦτο ἄϋπνος καὶ ἔπασχεν ἀπὸ ἐγκεφαλικὰς διαταράξεις.

Ἔβλεπεν ὅτι τὸ μοιραῖόν του ἦτο ἐγγύς. Ἔμελλε νὰ δώσῃ λόγον τῶν πεπραγμένων του! Ἀλλὰ καὶ ἓν ἑκατομμύριον ψυχὰς ἂν εἶχεν ὁ Χαμὶτ πάλιν θὰ ἦσαν ὀλίγαι διὰ νὰ ὑποστοῦν τὴν ποινὴν τῶν κακουργημάτων του. «Ἐθιστεῖς αἵματος καὶ φόνων ἀναπίμπλασθαι, προπετέστερον ταῖς ἄλλαις σφαγαῖς ἐχρήσατο», ἔλεγε συγγραφεύς τις περὶ ἄλλου παρεμφεροῦς τέρατος τυράννου.

Ἐν τῷ μεταξὺ φόβῳ κατείχετο ὁ λαὸς της πρωτευούσης. Φῆμαι περὶ σφαγῶν διέτρεχον, καὶ ἐρρίγουν τοὺς πάντας!

Οὐχ ἧττον ἐφρούρει ἔξω ὁ Μακεδονικὸς στρατὸς καὶ ὡς κεραυνὸς τὴν νύκτα τῆς 10 Ἀπριλίου εἰσελαύνει εἰς Κωνσταντινούπολιν!

Ὅλαι αἱ πάροδοι κατελήφθησαν καὶ κρατεραὶ γιγαντομαχίαι ἔλαβον χώραν εἰς τοὺς διαφόρους στρατῶνας. Ἀπειράριθμα τὰ θύματα. Ἀλλ' ἡ ἐλευθερία ἐπέστεψε τὴν νίκην! Τὸ φῶς κατεδάμασε τὸ σκότος!

Δόξα καὶ τιμὴ εἰς τοὺς ὑπὲρ ἐλευθερίας πεσόντας! Ἡ πα-

τρὶς αἰωνίως θὰ εὐγνωμονῇ αὐτούς. Αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἄφθιτον ἱδρύσαντο μνημεῖον δόξης!

Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τίποτε πλέον δὲν ἀπέμεινεν ἐκ τοῦ σκότους ἐκείνου.

Μόνον ὁ Χαμὶτ εἰς τὰς φωτολούστους αἰθούσας τοῦ Γιλδίζ, τὰς ὁποίας αὐτὸς μόνος ἤρκει νὰ ἀμαυρώσῃ, μόνος ὡς θηρίον περιεφέρετο καὶ ἀνέμενε τὴν καταδίκην του!

Καὶ ὄντως τὸ μεγάθυμον ἔθνος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κατωτέρω ἐκδοθέντος φετβᾶ ἐπροτίμησε τὴν ἐκθρόνησιν ἀντὶ τῆς παραιτήσεως.

Ἰδοὺ δὲ καὶ ὁ φετβᾶς:

Ὅταν ἀρχηγός τις τῶν πιστῶν ἐκβάλλῃ καὶ διαστρέφῃ σπουδαία τινα ἱερὰ ζητήματα ἀπὸ τῶν ἱερῶν βιβλων. Ὅταν ἐμποδίζῃ. σχίζῃ καὶ κατακαίῃ τὰ βιβλία ταῦτα. Ὅταν ἐξοδεύῃ καὶ σπαταλᾷ τὸν δημόσιον πλοῦτον ἢ καὶ οἰκειοποιῆται αὐτὸν παρανόμως. Ὅταν ἄνευ νομίμου αἰτίας φονεύῃ, φυλακίζῃ καὶ ἐξορίζῃ τοὺς ὑπηκόους του ἢ καὶ μετέρχεται παντὸς εἴδους τυραννίας πρὸς αὐτούς, ἔπειτα δὲ ἀφοῦ ἀνέλαβε καὶ ὡρκίσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρετὴν καταπατῶν τὸν ὅρκον του ἐξακολουθεῖ ἐπιμένων εἰς τὸ νὰ προκαλῇ μεγάλας ἐπαναστάσεις δυναμένας νὰ διαταράξωσι τελειωτικῶς τὴν κατάστασιν καὶ τὰς ἰσλαμικὰς ὑποθέσεις καὶ ὅταν προκαλῇ σφαγάς. Ὅταν, διὰ νὰ καταστρέψωσι τὴν τυραννίαν ταύτην ἔρχωνται ἐκ διαφόρων πόλεων τῶν ἰσλαμικῶν χωρῶν διαδοχικῶς εἰδήσεις περὶ τοῦ ὅτι τὸν ἐξεθρόνισαν. Ὅταν ἡ διατήρησις αὐτοῦ ἐμποιεῖ θετικὰς ζημίας εἰς τὴν χώραν καὶ ὅταν διὰ τῆς ἐκλείψεως αὐτοῦ ἀναμένεται εἰρήνη δι' αὐτὴν, εἶναι δυνατὴ ἡ ἐκτέλεσις ἑνὸς ἐκ τῶν δύο ἤτοι νὰ προταθῇ αὐτῷ ὅπως

SISMANOGLIO

παραιτηθῇ ἀπὸ τὰς ἁρπαγίας τῶν πιστῶν καὶ τῆς βασιλείας ἢ νὰ ἐκθρονισθῇ κατὰ προτίμησιν ἑνὸς ἐκ τῶν δύο ὑπὸ τῶν δυναμένων λύειν καὶ δεσμεῖν καὶ τῶν διευθυνόντων τὰς ὑποθέσεις ;

Ἀπάντησις : **Ναί.**

Ὁ Σεϊχουλισλάμης
Μεχμὲτ Ζιαεδὶν
Ἔφενδι αὐτῷ.

Τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἐπεφορτίσθησαν οἱ ἑξῆς ὁ πρώην ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Ἀρὶφ Χικμὲτ πασᾶς, ὁ Ἀράμ ἐφέντης, γερουσιασταί, ὁ Ἐσὰτ πασᾶς, βουλευτὴς Δυρραχίου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Γκανῆ βέη, καὶ ὁ Καρασσο ἐφέντης, βουλευτὴς Θεσσαλονίκης, νὰ ἀνακοινώσουν εἰς τὸν Χαμίτ.

Μετέβησαν εἰς τὸ Γιλδίζ, διεμήνυσαν εἰς τὸν τότε ἀρχιγραμματέα Δζεβὰτ βέην ὅτι ζητοῦν νὰ ἴδουν τὸν Χαμίτ.

Οὗτος τοὺς ἀνέμενεν εἰς τὸ *Τσὶτ-κιόσκ* καὶ ὄρθιος, γερμένος ἀπὸ τὸν τρόμον, ἐνῷ τὰ πολύφωτα καὶ αἱ λυχνίαι, ὡσεὶ ἐπρόκειτο περὶ δείπνου γκαλὰ ἦσαν φωταγωγημένκι!. Ὁ φωτισμὸς ἐκεῖνος ὡμοίαζε μᾶλλον μὲ **πένθιμον ἀκολουθέαν**, ὅπου προκείμενος νεκρὸς ἦτο ἡ τελευτὴ τῆς τυραννίας τοῦ Ἀβδοὺλ Χαμίτ !

Ὁ ὅφις εἰς τὸ ἑξῆς ἔμενεν ἄνευ ἰοῦ !

Καὶ προσελθούσης τῆς ἐπιτροπῆς ἐκείνης προβαίνει ὁ Εσὰτ πασᾶς διὰ τῆς βροντώδους του φωνῆς :

— Ἀβδοὺλ Χαμίτ, ἡ Βουλὴ καὶ τὸ ἔθνος σύμπαν συνῳδὰ φετβᾶ σᾶς ἐξεθρόνισεν !

Καὶ ἡ φωνὴ ἐκείνη ἔκαμε νὰ ριγήσῃ ὁ Χαμίτ.

— Τί νὰ γίνῃ, εἶπε ταπεινῶς, αὐτὸ ἦτο τὸ πεπρωμένον!

Ἔπειτα ἠθέλησε νὰ δικαιολογηθῇ, ἀλλ' ὁ Ἐσὰτ τὸν διέκοψε :

— Τὸ ἔθνος εἶναι γενναιόφρον, τὸ ἔθνος ἐγγυᾶται διὰ τὴν ζωήν σας, καὶ τὰς τῆς οἰκογενείας σας!

— Ναί, τὸ ἔθνος σᾶς διαβεβαιοῖ περὶ τούτου, προσεπάθησε νὰ καθησυχάσῃ τὸν ὀλοτρέμοντα Χαμὶτ ὁ Καράσσο ἐφέντης.

— Καὶ ποὺ θὰ διαμείνω ;

Τὸ ἔθνος θ' ἀποφασίσῃ ! ἀπήντησαν

Καὶ τὸ ἔθνος ἀπεφάσισε νὰ διαμείνῃ εἰς Θεσσαλονίκην, εἰς τὴν ἔπαυλιν Ἀλλατίνη, ὅπου καὶ τὸν ἀπέστειλαν.

Οὕτω ἔληξεν ἡ 33ὴς τυραννία τοῦ Χαμὶτ καὶ τὸ ἔθνος ὁλόκληρον ἀνεκουφίσθη ἀπὸ τρομερὸν ἐφιάλτην.

Μᾶς μένουν τώρα πόσα κακουργήματα κατὰ τῆς νεολαίας τῶν Νεοτούρκων διέπραξεν ὁ Χαμὶτ καθ' ὅλην τὴν τυραννίαν του, καὶ πῶς οἱ γίγαντες ἐκεῖνοι τῆς θελήσεως καὶ δράσεως κατώρθωσαν μετὰ τόσα μαρτύρια νὰ ὑπερισχύσουν καὶ νὰ σώσουν τὴν πατρίδα ἡ ὁποία ἐφέρετο κατὰ κρημνῶν !

Ἐκρήμνυσε τέλος τὸν Χαμὶτ, καὶ ἀνεβίβασεν τὸν **ἀγαθώτατον καὶ λαοφιλέστατον ἄνακτα** τὸν πρίγκηπα **Ρεσὰτ** τὸν νῦν **Μεχμὲτ τὸν Ε΄.** Σουλτάνον τοῦ Ὀθωμανικοῦ ἔθνους.

Καὶ ὅπως θὰ ἴδωμεν εἰς τὸ προσεχές μας ἔργον ἀδύνατον μετὰ τὰ τόσα βάσανα καὶ τὴν σῶμα πρὸς σῶμα νιγαντομαχίαν ἐκείνην χαφιέδων καὶ Νεοτούρκων νὰ μὴ στεφθοῦν ὑπὸ ἐπιτυχίας οἱ ἀγῶνές των ὑπὲρ ἀναλάμψεως τῆς νέας **Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας** !

Ἄλλως τε καὶ ὡς συμπλήρωμα τῆς ὅλης μας μελέτης περὶ Χαμίτ, πρὸς τελείαν κατανόησιν τοῦ διὰ τὸ κακὸν ἐκτάκτου τούτου φαινομένου τοῦ καλουμένου **Ἀπτοὺλ Χαμὶτ** μ' ὅλα τὰ αἱμοστάζοντα θύματά του θὰ εἶνε τὸ προσεχές ἔργον.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ . . . . . Σλε. 2—4

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'. Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Σουλτὰν Ἀζίζ. — Αἱ ἐνέργειαι τοῦ Χουσεὶν Ἀβνῆ καὶ τοῦ Μεγάλου Μιτχάτ. — Ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Ἀζίζ. Σελ. 5—11

ΚΕΦ. Β'. Ὄργια τοῦ Σουλτὰν Ἀζίζ. — Δολοφονία του. — Χαρακτηρισμὸς τοῦ Σουλτὰν Μουράτ . . . . . Σελ. 12—23

ΚΕΦ. Γ'. Μιτχὰτ πασᾶς, Ἀβνῆ πασᾶς, Ρουσδῆ πασᾶς. — Μέχρι τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Σουλτὰν Χαμίτ . . . . . Σελ 24—35

ΚΕΦ. Δ'. Ε'. Ἀνάρρησις Ἀβδοὺλ Χαμίτ. — Περίζωσις τοῦ ξίφους Σελ. 36—40

ΚΕΦ. Ϛ'. Παιδικὴ ἡλικία τοῦ Χαμὶτ εἰς τὰ Σουλτανικὰ χαρέμια. Σελ 41—46

ΚΕΦ Ζ'. Η'. Ἡ λαγνεία τοῦ Χαμίτ. — Ἐρωτές του πρὸς τὴν Φλώραν Κορδιέ, πρὸς τὴν Σερέφ . . . . . Σελ 47—62

ΚΕΦ. Θ'. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀλλαξοβασιλείας. — Γεγονότα. — Ἡ Τουρκία καὶ ἡ Εὐρώπη . . . . . Σελ 63—68

ΚΕΦ. Ι'. Μία ἀλώπηξ ἀνάμεσα λεόντων, λύκων καὶ ὄφεων. — Ὁ νέος μαθητὴς τοῦ Μακιαβέλη . . . . . Σελ. 69—77

ΚΕΦ. ΙΑ'. Τὸ Γιλδίζ, τὸ ἱστορικόν του, ἡ περιοχή του, τὰ διαμερίσματα του Σελ. 78—89

ΚΕΦ. ΙΒ'. Τὰ πέριξ τοῦ Γιλδὶζ καὶ τὰ μέρη ποὺ ἐξετελοῦντο τὰ βασανιστήρια . . . . . Σελ. 90—93

ΚΕΦ. ΙΓ'. Πῶς καὶ πότε εἰργάζοντο εἰς τὰ ἐν Γιλδὶζ κιόσκια. — Πόσα ἐδαπανῶντο . . . . . Σελ. 94—98

ΚΕΦ. ΙΔ'. ΙΕ'. Ις'. Τὸ αὐτοκρατορικὸν χαρέμι τοῦ Χαμίτ. — Ἀντιλήψεις Μωαμεθανῶν περὶ Πατισάχ. — Τὸ Μαμπεῖν. — Ὀργανισμὸς τοῦ χαρεμίου. — Ἡ χασναδὰρ οὐστά, τὰ δικαιώματά της. — Ὁ τρόπος τῆς κατακλίσεως εἰς τὴν κλίνην ποὺ κοιμᾶται ὁ Σουλτανος . . . . . Σελ. 99—113

ΚΕΦ. ΙΖ'. ΙΗ'. ΙΘ'. Πῶς ὁ Χαμὶτ ἐξέλεγε τὰς γυναῖκας διὰ τὰς παννυχίδας — Αἱ ὧραι τῆς σχολῆς καὶ ἀναπαύσεως τῶν Καδινῶν. — Ποῖαι ἔχουν περισσοτέραν ἐλευθερίαν. — Αἱ αὐτοκρατορικαὶ πριγκήπισσαι. — Αἱ Κάλφαι. — Αἱ Ἀλαΐκισσαι . . . . . Σελ. 114—131

ΚΕΦ. Κ'. — Κϛ'. Μία παρένθεσις περὶ Τουρκίσσης. — Μερικαὶ λεπτομέρειαι χαρεμίων. — Τὰ γοῦστα τοῦ Χαμίτ. — Χορὸς ἐν χαρεμίῳ καὶ ἐνδυμασίαι τοῦ χαρεμίου. — Περιορισμὸς τοῦ χαρεμίου. — Πῶς τρώγουν. — Ἕνα σκάνδαλον. — Συμπεριφορὰ τοῦ Χαμὶτ πρὸς τὰς γυναῖκάς του . . . Σελ. 132—157

ΚΕΦ ΚΖ'. Πρίγκηπες καὶ πριγκήπισσαι. . . . . Σελι 158—175

ΚΕΦ. ΚΗ'. ΜΔ'. Ὁ Ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος καὶ ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι του Σελὶς 176—272

ΚΕΦ ΜΕ'. Τὰ μετὰ τὴν Βερολίνειον συνθήκην. — Τὰ σχέδια τοῦ Ἀπτοὺλ Χαμίτ — Ἡ ἀπόπειρα τοῦ Ἀλῆ Σουαβῆ ὑπὲρ τοῦ Μουράτ. Σελ. 273—283

ΚΕΦ ΜϚ'. ΜΖ'. Αἱ προσπάθειαι τοῦ Χαμὶτ νὰ ξεκάμῃ τὸν Μουράτ. — Καταδρομὴ τοῦ Μιτχὰτ καὶ Μαχμοὺτ Νταμάτ. — Ἀπαγχόνισις αὐτῶν. — Γέννησις τῆς κατασκοπείας. — Κατάσκοπος ὁ ἴδιος διὰ λ)μὸν τοῦ Ἀζίζ. — Μερικὰ ἀνέκδοτα. . . . . Σελ. 284—307

ΚΕΦ. ΜΘ'. Ἀρχαὶ βασάνων. — Ἐμφάνισις Ἀρχιχαφιὲ Ἀχμὲτ Δζελαλετίν. — Σαπφεισμός . . . . . Σελ. 308—322

ΚΕΦ ΜΘ'. (Συνέχεια) Μαγγανεία, φίλτρα. — Χατισοποσία Σελ. 323—328

ΚΕΦ Ν' ΝΑ'. Ἀνακάλυψις χασισοποτείου — Λεπτομέρειαι γαργαλιστικαὶ αἱθέριαι. — Καταβύθισις τῶν ἱερειῶν ἐν μέσῳ Βοσπόρῳ. — Φρίκη Σελ. 329—367

ΚΕΦ. ΝΒ'. ΝΓ'. Φυσιογνωμία τοῦ Χαμίτ. — Ἐπεισόδιον τῶν εὐνούχων Φεροὺζ ἀγᾶ καὶ Νεδὶμ ἀγᾶ. — Φιλαργυρία τοῦ Χαμίτ. — Ὁ σαράφης Ἀσάνης. Ὁ Ἕλλην δημοσιογράφος Κασάπης καὶ ὁ φιλάργυρος τοῦ Μολιέρου. — Ὁ Κυνισμὸς τοῦ Χαμίτ. . . . . Σελ. 368 383

ΚΕΦ ΝΔ'. Ὁ Χατζῆ Χασὰν πασᾶς . . . . . Σελ. 384—395

ΚΕΦ. ΝΕ'. Ὁ Ἰζὲτ πασᾶς . . . . . Σελ. 395—404

ΚΕΦ. Νϛ'. Ὁ ἔρως τῆς κόρης του Ναΐλὲ Σουλτάνας πρὸς τὸν ὡραῖον Χικμέτ. Σελ. 405 419

ΚΕΦ ΝΖ'. ΝΗ'. Ἐπίστευεν εἰς Θεὸν ὁ Χαμίτ ; — Πῶς ἠργάζετο ὁ Χαμίτ. —

Τὰ τζουρνάλια. . . . . Σελ. 410 - 420
ΚΕΦ. ΝΘ'. Τὸ θέατρον εἰς τὸ Γιλδίζ. — Τὸ χαμηδιὲ μάρς καὶ ὁ ἄνος. κτλ. Σελ, 420—141
ΚΕΦ. Κ'. Πῶς καὶ πότε ἐκυμᾶτο ὁ Χαμίτ.—Ὁ Ἐμπουλχουδά.—Τὰ ἐνδύματα τοῦ Χαμίτ . . . . . Σελ. 442—455
ΚΕΦ. ΞΑ'. Προφυλάξεις τοῦ Χαμὶτ εἰς τὸ Προσκύνημα Σελ. 456 461
ΚΕΦ. ΞΒ'. Τὸ Αἰγυπτιακὸν Ζήτημα . . . . . Σελ. 462—467
ΚΕΦ. ΞΓ'. Συμπλοκὴ Ἀλβανῶν καὶ Ἀράβων Ζουάβων εἰς τὸ Γιλδίζ Σελ. 468—475
ΚΕΦ ΞΔ'.—ΞΖ'. Ἱστορικὰ μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου.—Ἐπανάστασις ἐν Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ.—Ἡ ἐν Κρήτῃ ἐπανάστασις.—Ἡ ἁρπαγὴ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας . . . . . Σελ. 476—489
ΚΕΦ. ΞΗ' Ἓν ἐρωτικὸν δρᾶμα —Ἡ ὡραία Ἀϊσὰ καὶ ὁ Ἀρμένιος ἰατρὸς Α . . . βέης. — Τὰ ψάρια τοῦ Βοσπόρου! . . . . Σελ. 490—508
ΚΕΦ. ΞΘ'.—ΟΓ'. Αἱ Ἀρμενικαὶ σφαγαὶ ἐν Κων)πόλει καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις.—Μακελειό . . . αἷμα, σφαγαί, αἷμα . . . . . Σελ. 509—573
ΚΕΦ. ΟΔ'.—Ος'. Τὸ Κρητικὸν ζήτημα, — Ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος, ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι . . . . . Σελ. 574 - 611
ΚΕΦ. ΟΖ'. Μία συνωμοσία τῶν Νεοτούρκων τῷ 1896 Σελ.612—618
ΚΕΦ. ΟΗ'. ΟΘ'. Ἡ κεντρικὴ ἕδρα τοῦ χαφιελικιοῦ. — Χασάν, Ταχσίν, Ραγίπ, Σεβκέτ, Φαΐκ, Καδρῆ, Ταχίρ, Φεχίμ, κτλ. —Δολοφονία Ριδδὰν πασᾶ Σελ. 639—635
ΚΕΦ. Π—ΠΑ'. Τὰ ἐν Μακεδονίᾳ.—Ὁ Ἐνβὲρ καὶ Νιαζῆ—ἡ ἀνακήρυξις τοῦ Συντάγματος, Χουριέτ, Ἀδαλέτ, Μουσαβάτ, Οὐχουβέτ, κτλ. Σελ. 636 - 652
ΚΕΦ. ΠΒ'. ΠΓ'. Τὰ μέχρι τῆς ἐκθρονίσεως. — τοῦ Ἀπτοὺλ Χαμὶτ Σελ 653 665
ΠΙΝΑΞ τῶν περιεχομένων . . . . . Σελ. 666—668

Ζητήσατε ἀπὸ τοὺς ἐφημεριδοπώλας καὶ καπνοπώλας τὸ νέον ἔργον μας.

Ο ΑΓΩΝ ΤΩΝ ΝΕΟΤΟΥΡΚΩΝ

Ὑπὸ Β. Γ. ΜΕΝΤΖΟΥ

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο ἀπὸ πηγὰς πάντοτε αὐθεντικὰς οἷον τὰ ἔργα τοῦ Γιουσοὺφ Φεχμῆ, τοῦ Ἀλῆ Χαϊδὰρ Μιτχὰτ βέη τοῦ Paul Fesch, *τοῦ* Paul de Régla *τοῦ* G. Denys, *τοῦ* J. Denais *καὶ τόσων ἄλλων θὰ παρελάσουν ὅλα τὰ βάσανα, τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν ἀπὸ τῆς ἰδύσεως των οἱ Νεότουρκοι μέχρι τοῦ τελικοῦ των θριάμβου!*

Ἡ Γιγαντομαχία τῶν ἀπείρων τοῦ Χαμὶτ χαφιέδων μὲ τοὺς ἐνθουσιώδεις νέους τοὺς ἐπιδιώκοντας τὴν ὀρθοπόδησιν, ἀμίμητος καὶ συναρπάζουσα θὰ συμπληρώσῃ τὸν περὶ Χαμὶτ χαρακτηρισμὸν καὶ θὰ καταδείξῃ εἰς τὸν ἔκπληκτον κόσμον τὰ μέχρι τοῦδε ἄγνωστα μαρτύρια τῶν εὐγενῶν Τουρκοπαίδων!

Σχοινί, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Μιτχὰτ τοῦ πατρὸς τοῦ Συντάγματος, καφὲς τοῦ Γιλδίζ, πνιγμοί, αἷμα, αἷμα, αἷμα, καὶ πάλιν αἷμα!...

Μόνον εἰς αὐτὸ τὸ ἔργον θὰ παρελάσουν κακουργήματα ἀφαντάστου συλλήψεως!

Ναί, μόνον εἰς αὐτὸ θὰ καταδειχθῇ τελειότερον ἡ αἱμο-

χαρὴς τοῦ Ἀβδοὺλ Χαμὶτ φύσις! Θὰ ἀναγιγνώσκῃ καὶ θὰ φρίσσῃ ὁ ἀναγνώστης πρὸ τοῦ μεγέθους τῶν κακουργημάτων!

Ἀλλὰ καὶ μὲ παλμοὺς καρδίας θὰ ἴδῃ τέλος τὴν ὁλοσχερῆ των ἐπιτυχίαν.

Ὁ ἐπιμένων μέχρι τοῦ τέλους καὶ σωθήσεται.

Ἀνεξαιρέτως ὅλοι ζητήσατε αὐτὸ

εἰς φυλλάδια 16 Σελίδων εἰκονογραφημένα πρὸς 10 παρ. διὰ νὰ νοιώσετε τὸν Χαμὶτ καὶ ν' ἀντιληφθῆτε τὴν σημερινὴν κατάστασιν!

ΕΡΓΑ
ΤΗΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
Β. Γ. ΜΕΝΤΖΟΥ, ΚΥΡΙΑΖΗ ΚΑΙ Σ^ΑΣ

Γαλατᾶς, Ζιντζιρλῆ χὰν, ἀριθμ. 4 –5.

Τὰ Προνόμια	ἄδετος	Γρ. 2 —
Ἅλωσις Κων)πόλεως	ἄδετος	» 5 —
»	χρυσόδετος	» 7 1(2
Τὰ Σύγχρονα Χαρέμια	ἄδετος	» 7 1(2
»	χρυσόδετος	» 10 —
Χάνι τῆς Γραβιᾶς	ἄδετον	» 3 —
Ἀθανάσιος Διάκος	»	» 3 —
Μαργαρίτα	»	» 2 1(2
Γενίτσαροι	»	» 4 —
Φεχίμ Πασᾶς	»	» 1 1(2

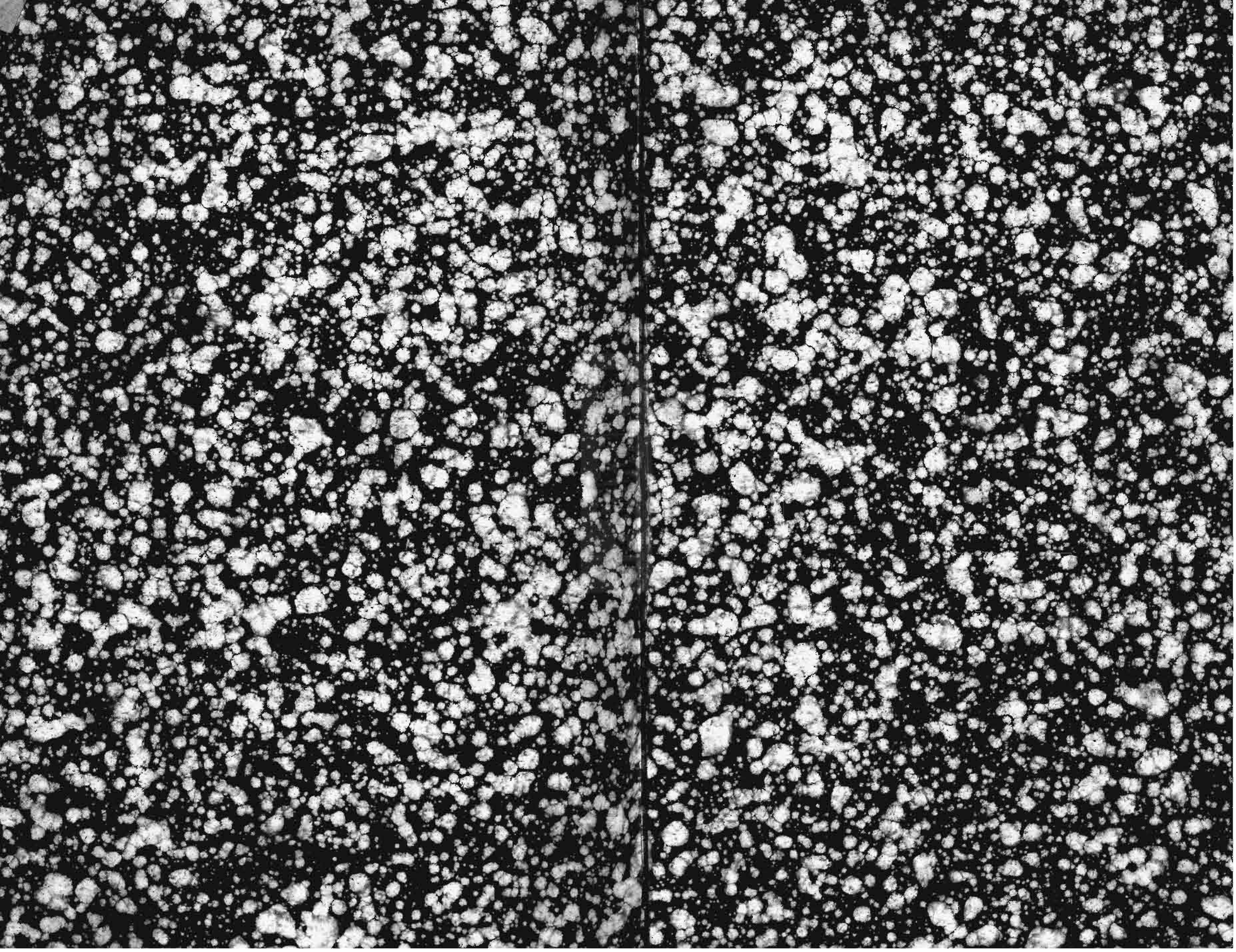
Τὸ παρὸν ἄδετον Γρ. 15

δεδεμένον » 20

ΠΡΟΣΕΧΩΣ

Ὁ Ἅγὼν τῶν Νεοτούρκων εἰκονογραφημένος Β. Γ. Μέντζου.

Ὁ Λουκῆ Λάρας, εἰκονογρ. τοῦ Δ. Βικέλα.



SISMANOGLIO
MEGARO